

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดิน
ในประเทศไทย ระยะที่ 1
ภาคใต้

โดย ศยามล ไกยูรวงศ์ และคณะ

30 มิถุนายน 2548

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดิน
ในประเทศไทย ระยะที่ 1 : ภาคใต้

คณะผู้วิจัย สังกัด

<u>ผู้วิจัย</u>	นายภาคภูมิ	วิธานดิรวัดน์
<u>ผู้ช่วยวิจัย</u>	นายประสพ	สมาธิ
	นายวิชิษฐ์	แย้มศรี
	นางสมเกียรติ์	ประทุมรัตน์
	นายสมยศ	โต๊ะหลัง
	นายวิสุทธิ	ทองย้อย
	นายศักดิ์กมล	แสงดารา
	นายชาญชัย	หยั่งดี
	นายอนุชา	เลาหา
	น.ส.ดาวรรณ	สันหลี
	น.ส.มยุรา	ปะลาวัน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	1
1. วัตถุประสงค์การศึกษา	2
2. กรอบการรวบรวมและสรุปข้อมูลสำรวจปัญหาข้อพิพาทที่ดิน	3
3. กระบวนการศึกษาและสำรวจ	3
 บทที่ 2 ภาพรวมสถานการณ์ปัญหาและข้อพิพาทที่ดินภาคใต้	 5
1. ข้อมูลทั่วไปภาคใต้	5
2. สภาพที่ดินภาคใต้	6
 บทที่ 3 การประกาศเขตป่าทับซ้อนพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย	 13
ประเด็นข้อพิพาทความขัดแย้ง	14
สภาพของปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้ง	14
กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ	23
กระบวนการแก้ไขปัญหของประชาชนและองค์กรประชาชน	25
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	26
แนวทางแก้ไขปัญหา	27
 บทที่ 4 นโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน	 28
สภาพปัญหา	28
กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ	32
กระบวนการแก้ไขปัญหของประชาชนและองค์กรประชาชน	33
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	34
แนวทางแก้ไขปัญหา	34
 บทที่ 5 การท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาที่ดิน	 35
กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ	35
กระบวนการแก้ไขปัญหขององค์กรประชาชน	36
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	36
แนวทางการแก้ไขปัญหา	36

บทที่ 6 นโยบายการให้สัมปทานเหมืองแร่หิน	37
สถานการณ์ปัญหา	37
กระบวนการแก้ไขปัญหารของรัฐ	39
กระบวนการแก้ไขปัญหารของประชาชนและองค์กรประชาชน	39
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	39
แนวทางการแก้ไขปัญหาร	40
 บทที่ 7 การใช้ประโยชน์ที่ดินกรณีนิคมสหกรณ์	 41
สถานการณ์ปัญหา	41
กระบวนการแก้ไขปัญหารของรัฐ	42
กระบวนการแก้ไขปัญหารของประชาชนและองค์กรประชาชน	42
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	42
แนวทางการแก้ไขปัญหาร	43
 บทที่ 8 การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน	 44
สถานการณ์ปัญหา	44
กระบวนการแก้ไขปัญหารของรัฐ	45
กระบวนการแก้ไขปัญหารของประชาชนและองค์กรประชาชน	45
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	45
แนวทางการแก้ไขปัญหาร	46
 บทที่ 9 การใช้ประโยชน์ในที่ดินทหาร	 47
สถานการณ์ปัญหา	51
กระบวนการแก้ไขปัญหารของรัฐ	48
กระบวนการแก้ไขปัญหารขององค์กรประชาชน	48
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	48
แนวทางการแก้ไขปัญหาร	49

บทที่ 10 การใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะประโยชน์	50
สถานการณ์ปัญหา	50
กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ	54
กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน	55
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	55
แนวทางการแก้ไขปัญหา	55
 บทที่ 11 การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ	 58
สถานการณ์ปัญหา	58
กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ	60
กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน	60
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	60
แนวทางการแก้ไขปัญหา	61
 บทที่ 12 การออกเอกสารสิทธิที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย	 62
สถานการณ์ปัญหา	62
กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ	64
กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน	64
ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย	64
แนวทางการแก้ไขปัญหา	65
 บทที่ 13 สรุปและข้อเสนอแนะ	 66
ข้อเสนอแนะ	70
พื้นที่สำคัญที่ต้องดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในระยะต่อไป	72
 บรรณานุกรม	 74
ภาคผนวก ก	75
ภาคผนวก ข	234

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินภาคใต้ ได้ทำการสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินภาคใต้ เพื่อทราบสภาพทั่วไปของปัญหาจากหน่วยงานราชการระดับพื้นที่ กลุ่มองค์กรชาวบ้านที่มีการรวมกลุ่มหรือมีกิจกรรมแก้ไขปัญหาที่ดินของพื้นที่ตนเอง จากองค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในภาคใต้ จากนั้นได้ดำเนินการศึกษาและสำรวจระดับชุมชนโดยแบ่งเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลและเกาะใน 13 จังหวัดภาคใต้ พื้นที่ภูเขาและพื้นที่บกในเทือกเขาบูโดจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา พื้นที่ภูเขาและพื้นที่บกในเขตเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง พัทลุงและนครศรีธรรมราช พื้นที่ภูเขาและพื้นที่บกในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่เทือกเขาในเขตจังหวัดชุมพรและระนอง พื้นที่นิคมสหกรณ์และป่าสงวนแห่งชาติที่ให้เอกชนเช่าปลูกสร้างสวนป่าในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งประสานงานขอสืบค้นข้อมูลจากหน่วยงานราชการ องค์กรอิสระ และรัฐสภา

ข้อมูลการศึกษาได้กำหนดพื้นที่ศึกษาแบบเจาะลึกในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะของปัญหามีความแตกต่างกันและเป็นตัวแทนลักษณะปัญหารวมของภาคใต้ หรือกรณีที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างทางราชการกับราษฎร จำนวน 13 กรณี

ผลการศึกษานำมาจัดสัมมนาร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษา จากนั้นจึงประมวลผลเพื่อจัดทำเป็นรายงานการศึกษา

การศึกษาพบข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินรวม 140 กรณี เป็นปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งในเขตป่า 82 กรณี ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทกรณีการปลูกสร้างสวนป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน 12 กรณี ปัญหาการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทเรื่องที่ดิน 5 กรณี ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทการให้สัมปทานเหมืองหิน 2 กรณี ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทที่ดินนิคมสหกรณ์ 3 กรณี ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน 6 กรณี ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกับที่ดินทหาร 5 กรณี ปัญหาและข้อพิพาทที่ดินในที่ดินสาธารณะประโยชน์ 22 กรณี ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทที่ดินราชพัสดุ 4 กรณี และปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย 2 กรณี

การศึกษาพบว่า พื้นที่การเกษตรลดลงขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้น ประกอบกับปัญหาที่ดินของราษฎรทับซ้อนกับที่ดินของรัฐกว่า 10 ล้านไร่ โดยที่รัฐไม่มีกระบวนการ และนโยบายแก้ไขปัญหที่สามารถปฏิบัติได้จริงนอกจากการทดลองเป็นบางพื้นที่ ในด้านกลับกันรัฐมีนโยบายให้เอกชนใช้ที่ดินของรัฐแบบแปลงใหญ่เพื่อทำสวนป่า และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงการ

ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม ดังนั้นปัญหาความกดดันด้านที่ดินทำกินของเกษตรกร และการสูญเสียที่ดิน จึงมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหามากขึ้น

ปัญหาที่สะสมอยู่โดยไม่มีการแก้ไขขณะที่ความกดดันของปัญหาเพิ่มมากขึ้น ความขัดแย้งและข้อพิพาทด้านที่ดินของภาคใต้จึงน่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต

ปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งที่ดินภาคใต้ ปัญหาหลักเป็นปัญหาที่ดินในเขตป่า ปัญหารองเป็นปัญหาการทับซ้อนระหว่างที่ดินทำกินของราษฎรกับที่สาธารณประโยชน์ ปัญหาการสัมปทานเหมืองแร่หิน ปัญหาเอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินและขัดขวางการใช้ทางสาธารณะของชุมชน ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กรณีศึกษาทั้งหมด 140 กรณี สามารถแก้ไขปัญหาได้แล้ว 15 กรณี มีกระบวนการแก้ไขปัญหา 17 กรณี ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา 108 กรณี ปัญหาสำคัญที่ทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาไม่มีความคืบหน้าคือ นโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหารัฐไม่สอดคล้องกับสภาพจริงของพื้นที่ และไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนไม่มีกระบวนการกระจายสิทธิที่ดินให้กับคนจน และเกษตรกรไร้ที่ดินหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ ด้านกลับกันมีนโยบายที่เอื้อต่อการรวมศูนย์ที่ดินสำหรับผู้ประกอบการรายใหญ่ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรรมเป็นที่ดินเพื่อการท่องเที่ยว การทำเหมืองแร่ การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร

ผลการศึกษามีพื้นที่สำคัญซึ่งควรทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญห ความขัดแย้งและข้อพิพาท เพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการแก้ไขปัญหความขัดแย้งและข้อพิพาท ปัญหาที่ดินของภาคใต้ จำนวน 6 กรณี 7 พื้นที่ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า จังหวัดตรัง กรณีการแก้ไขข้อพิพาทที่ดินในเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ จังหวัดกระบี่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี สวนป่าห้วยน้ำขาว จังหวัดกระบี่

1. วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1.1. นำเสนอปัญหาข้อพิพาทที่ดินให้เป็นปัญหาระดับชาติโดยมีสถานภาพของการทำวิจัยทางวิชาการและได้ชี้ให้สาธารณชนเห็นว่าปัญหาอุปสรรคของการแก้ไขปัญหอยู่ที่ใด และประชาชนจะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายังไร
- 1.2. กำหนดพื้นที่นำร่องในการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหที่ดินในระดับท้องถิ่นและระดับชาติในการศึกษาระยะที่สองและสาม

2. กรอบการรวบรวมและสรุปข้อมูลสำรวจปัญหาข้อพิพาทที่ดิน

- 2.1 พื้นที่ปัญหา ระบุชื่อบ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
- 2.2 ประเด็นปัญหา
- 2.3 ผู้ที่เกี่ยวข้อง ระบุจำนวนด้วย
- 2.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 ผลการแก้ไขปัญหา / สถานการณ์ / ความก้าวหน้า
- 2.6 ปัญหาอุปสรรค
- 2.7 นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 แหล่งที่มาข้อมูล

3. กระบวนการศึกษาและสำรวจ

- 3.1. กำหนดกรอบการศึกษา
- 3.2. ดำเนินการสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินภาคใต้ โดยสำรวจเพื่อทราบสภาพทั่วไปของปัญหาจากหน่วยงานราชการระดับพื้นที่ กลุ่มองค์กรชาวบ้านที่มีการรวมกลุ่มหรือมีกิจกรรมแก้ไขปัญหาที่ดินของพื้นที่ตนเอง องค์กรพัฒนาเอกชน และเครือข่ายองค์กรชาวบ้านในภาคใต้
- 3.3. นำข้อมูลที่ได้มาประมวลสรุปเพื่อกำหนดสภาพปัญหาและเขตพื้นที่ในการศึกษาสำรวจ
- 3.4. นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยรวม 9 คน ดำเนินการศึกษาและสำรวจระดับชุมชนโดยแบ่งเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลและเกาะใน 13 จังหวัดภาคใต้ พื้นที่ภูเขาและพื้นที่บกในเทือกเขาบูโด จังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา พื้นที่ภูเขาและพื้นที่บกในเขตเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง พัทลุงและนครศรีธรรมราช พื้นที่ภูเขาและพื้นที่บกในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่เทือกเขาในเขตจังหวัดชุมพรและระนอง พื้นที่นิคมสหกรณ์และป่าสงวนแห่งชาติที่ให้เอกชนเช่าปลูกสร้างสวนป่าในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- 3.5. ประสานงานขอสืบค้นข้อมูลปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทที่ดินจากหน่วยงานราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และรัฐสภา โดยมีหน่วยงานที่มีระบบข้อมูลให้สืบค้น และได้สนับสนุนข้อมูลเพื่อการศึกษา ได้แก่ กรมป่าไม้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กระทรวงมหาดไทย กองทัพบก สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ
- 3.6. จัดการสัมมนาปัญหาเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินภาคใต้เป็นเวทีย่อยและเวทีรวมจำนวน 9 ครั้ง

- 3.7. นำผลการสำรวจในข้อ 3.4 การสืบค้นข้อมูลในข้อ 3.5 และผลการสัมมนาในข้อ 3.6 มาวิเคราะห์จัดลำดับข้อมูล และจัดทำรายงานการศึกษาครั้งที่ 1
- 3.8. ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมแบบเจาะลึกในพื้นที่ซึ่งมีลักษณะของปัญหาที่มีความแตกต่างกัน และเป็นตัวแทนลักษณะปัญหาของภาคใต้ได้ หรือกรณีที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างทางราชการกับราษฎร จำนวน 13 กรณี
- 3.9. สรุปประมวลผลการศึกษาและจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 1 ครั้งเพื่อสรุปวิเคราะห์ปัญหาข้อพิพาทที่ดินภาคใต้และแนวทางการแก้ไขปัญหา
- 3.10. จัดทำรายงานการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทปัญหาที่ดินภาคใต้ พร้อมข้อมูลพื้นที่การศึกษาเพื่อริเริ่มกระบวนการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่ดินโดยประชาชนมีส่วนร่วม

บทที่ 2

ภาพรวมสถานการณ์ปัญหาและข้อพิพาทที่ดินภาคใต้

1. ข้อมูลทั่วไปภาคใต้

ภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของคาบสมุทรมลายู ตั้งอยู่ตอนล่างของประเทศไทย ลักษณะพื้นที่แคบยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 750 กิโลเมตร มีทะเลขนานอยู่ทั้งสองด้าน คือ มหาสมุทรอินเดียบริเวณอันดามันอยู่ทางฝั่งตะวันตก และมหาสมุทรแปซิฟิกตรงบริเวณทะเลจีนตอนใต้ ที่เป็นอ่าวไทยอยู่ทางฝั่งตะวันออก ชายฝั่งทั้งสองด้านยาวประมาณ 1,672 กิโลเมตร

ภาคใต้มีพื้นที่ทั้งสิ้นจำนวน 71,176.88 ตารางกิโลเมตร หรือ 44,196,992 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.8 ของพื้นที่ประเทศ ประกอบด้วย 14 จังหวัด 143 อำเภอ 8 กิ่งอำเภอ 1,084 ตำบล ประชากรรวม 8,311,567 คน

ภูมิประเทศของภาคใต้แบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ บริเวณทิวเขา ที่ราบฝั่งอ่าวไทย และที่ราบฝั่งอันดามัน ร้อยละ 40 ของพื้นที่ภาคเป็นภูเขาและเนินเขา ตอนกลางของภาคมีเทือกเขานครศรีธรรมราช แบ่งภาคใต้ออกเป็นฝั่งทะเลตะวันออกและฝั่งทะเลตะวันตก

ฝั่งตะวันออกมีพื้นที่ราบชายฝั่งกว้างประมาณ 5 - 35 กิโลเมตร เป็นชายฝั่งตื้นและมีหาดทรายทอดยาว ชายฝั่งตะวันตกลักษณะชายฝั่งแคบและลึกชัน เว้าแหว่งมีเกาะแก่งเป็นจำนวนมาก หาดทรายมีน้อย ห่างจากหาดทรายประมาณ 60 เมตร จะเป็นทะเลลึก มีแม่น้ำบ้าง แต่ก็เป็นแม่น้ำสายสั้น ๆ น้ำไหลเชี่ยว

ด้วยลักษณะแบบคาบสมุทรมลายู ภาคใต้จึงได้รับแสงแดดสม่ำเสมอทั้งปี อุณหภูมิจะเปลี่ยนแปลงไม่มากนักและมีฝนตกตลอดปี ภูมิอากาศเป็นแบบมรสุมเมืองร้อน ฝนตกชุก ความชื้นสัมพัทธ์สูง มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน โดยพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกฝนตกเต็มที่ในฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนในฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือทำให้มีฝนตกชุกในภาคใต้ฝั่งตะวันออก

ลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศดังกล่าวทำให้ภาคใต้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ในการจำแนกหน่วยทางชีวภาพของโลก ภาคใต้อยู่ในแนวรอยต่อของหน่วยทางชีวภาพสองแนวคือ เขตอินโดจีนใต้ และเขตคาบสมุทรมลายู ในเขตนี้นิเวศน์พืช และสัตว์เฉพาะถิ่นสูง ความหลากหลายจะมีสูงที่สุดบริเวณลุ่มน้ำ และลดลงไปเรื่อยตามความสูงของระดับน้ำทะเลจนถึง 300 เมตร กล่าวคือ

แนวเทือกเขาสูงตอนกลางของภาคเป็นระบบนิเวศป่าดิบเขาซึ่งพบบริเวณเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชนิดพรรณพืชหลักเป็น ไม้ก่อ ไม้จำปา ไม้วงศ์กุหลาบ ไม้สกุลคำขาว และไม้จำปีป่า

ในพื้นที่ต่ำลงมาเป็นระบบนิเวศป่าดงดิบที่สูงและป่าดงดิบที่ราบต่ำ ซึ่งพบบริเวณที่สูงที่ราบต่ำในที่ราบหุบเขา และที่ราบริมแม่น้ำ ชนิดพรรณพืชหลักเป็นพืชตระกูลยาง เช่น ไม้ยางขาว ไม้ยางแดง ไม้ตะเคียน ไม้ตะแบก เป็นต้น ในระบบป่าดงดิบที่ราบต่ำจะพบชนิดไม้พื้นล่างพวกไผ่ และพืชตระกูลปาล์ม เช่น กระพ้อ หวาย

ถัดลงมาเป็น ระบบนิเวศป่าพรุน้ำจืด หนองบึง พบบริเวณที่ราบลุ่มที่มีน้ำท่วมถึงเป็นครั้งคราวหรือขึ้นและ หรือน้ำขัง ชนิดพรรณพืชหลักคือ พืชพวกเสม็ด พืชพวกกก พกกบัว พวกสาหร่าย และพืชตระกูลปาล์มเช่น สาครู หลุมพี

พื้นที่ชายฝั่งทะเล ชายหาดจะเป็นระบบนิเวศป่าชายหาด พบบริเวณสันทรายริมทะเล ชนิดพรรณพืชที่พบ เช่น หยีน้ำ กระทิง จิกทะเล ไม้สนทะเล ปอทะเล ไม้เกด พกกกล้วยไม้ และไม้พื้นล่างพวกเฟิร์น ผักบุ้งทะเล ที่ราบริมแม่น้ำลำคลอง น้ำเค็มขึ้นถึง และปากอ่าวจะเป็นระบบนิเวศป่าชายเลน พบบริเวณที่เป็นดินตะกอนเลน ชนิดพรรณพืชที่พบ เช่น ไม้โกงกางใบใหญ่ ไม้โกงกางใบเล็ก ปรง ไม้แสมดำ แสมขาว ตะปูน

ลึกลงไปในน้ำทะเลระดับความลึกประมาณ 1 เมตร บริเวณพื้นที่ดินตะกอนทรายปนโคลนเป็นแนวหญ้าทะเล ชนิดพรรณพืชที่พบ เช่น หญ้าคาทะเล หญ้าเงา หญ้าใบมะกูด หญ้าผมนาง เป็นต้น ที่ระดับลึกลงไปจะเป็นแนวปะการัง ซึ่งพบบริเวณ ริมฝั่งทะเลที่ลึกไม่เกิน 50 เมตร พื้นทะเลเป็นหิน ชนิดสัตว์ที่พบ กัลปังหา ฟองน้ำ ปะการัง หนอนทะเล กุ้งมังกร เป็นต้น

ระบบนิเวศทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นทะเลสาบน้ำเค็มที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสงขลาและพัทลุง มีเนื้อที่ประมาณ 1,040 ตารางกิโลเมตร หรือ 616,750 ไร่ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ทะเลสาบตอนล่าง ทะเลสาบตอนบน และทะเลน้อย ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งที่มีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำสูง โดยเฉพาะพันธุ์กุ้ง

สถานภาพที่ดินภาคใต้

การสำรวจในการเกษตรและการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรของภาคใต้มีแนวโน้มลดลงกล่าวคือ ปี 2536 มีเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 16,271,276 ไร่ ลดลงเหลือ 15,856,984 ไร่ในปี 2541 และลดลงเหลือ 14,777,180 ไร่ ในปี 2546 ขณะเดียวกันจำนวนผู้ถือครองพื้นที่ทำการเกษตรมีอัตราเพิ่มขึ้นกล่าว

คือ ปี 2536 มีผู้ถือครองพื้นที่การเกษตร 733,167 ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 829,515 ครัวเรือนในปี 2541 และเพิ่มเป็น 882,925 ครัวเรือนในปี 2546¹

ภาคใต้มีพื้นที่ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ 468 ป่า เนื้อที่รวม 17,614,000 ไร่² ขณะที่พื้นที่ป่าที่ยังคงสภาพมีเนื้อที่ 7,496,504 ไร่ ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ป่าตามกฎหมายกับพื้นที่ซึ่งมีสภาพป่าจริงมีถึง 10,117,498 ไร่

การสำรวจการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ภาคใต้ ของกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ.2546 พบว่า มีผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ใน 12 จังหวัด ภาคใต้จำนวน 48,619 คน เนื้อที่ประมาณ 476,257 ไร่³

ในการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งครั้งนี้พบประเด็นที่น่าสังเกตว่า เนื้อที่ที่แน่นอนของที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ราชพัสดุ รวมถึงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และป่าถาวร น่าจะเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยากมากที่จะทำให้ได้เนื้อที่ที่ชัดเจนถูกต้อง ด้วยเหตุว่า ที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ดินราชพัสดุ ที่ดินในพื้นที่นิคมสหกรณ์ ที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ มีการประกาศพื้นที่ทับซ้อนกันหลายพื้นที่ การทับซ้อนของพื้นที่และความไม่ชัดเจนดังกล่าวทำให้การประมาณการจำนวนประชากรที่มีปัญหาที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยซ้อนทับกับพื้นที่ของรัฐเป็นเรื่องยุ่งยากไปด้วย

การศึกษาและสำรวจพบปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งจำนวนมากในภาคใต้ ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นจากหน่วยงานราชการ องค์การอิสระ และการศึกษาสำรวจโดยนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย แต่เนื่องจากการศึกษาและสำรวจครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้เห็นสภาพปัญหาและกระบวนการแก้ไขปัญหาซึ่งครอบคลุมลักษณะและประเภทของปัญหาโดยรวมในภาคใต้ จึงไม่ได้ศึกษาทุกกรณีที่มีปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาท โดยเลือกศึกษาสำรวจเฉพาะเพียงเท่าที่จะครอบคลุมสภาพปัญหาข้อพิพาทที่ดินในภาคใต้ หลังจากศึกษาสำรวจให้เห็นสถานะภาพโดยรวมของปัญหาแล้ว คณะศึกษาจึงได้เลือกบางกรณีปัญหาเพื่อศึกษาอย่างลงลึก เพื่อให้เห็นรายละเอียดของปัญหาและกระบวนการแก้ไขปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในการเลือกกรณีศึกษาเพื่อลงลึก คณะศึกษาได้พิจารณาเลือกให้ครอบคลุม ประเภทของที่ดินตามสถานะทางกฎหมายและลักษณะและเนื้อหาความขัดแย้ง ตลอดจนความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะความมุ่งมั่นกลุ่มราษฎรที่ได้รับผลโดยตรงจากปัญหา

¹ ที่มา สำนะโนการเกษตร พ.ศ. 2536 การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2541 และสรุปผลเบื้องต้นโครงการสำมะโนการเกษตร 2546 , สำนักงานสถิติแห่งชาติ

² ที่มา กรมป่าไม้ ,ตารางที่ 116 เนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นรายภาค พ.ศ. 2536 – 2545 , สมุดสถิติประเทศไทย 2546 ,สำนักงานสถิติแห่งชาติ

³ ที่มา กรมที่ดิน ,รายงานการสำรวจที่สาธารณประโยชน์ที่มีผู้บุกรุก รายจังหวัด ,2546

อย่างไรก็ดี แม้การศึกษาจะไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาและสำรวจให้เห็นปริมาณข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินที่มีทั้งหมดในภาคใต้ แต่ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและสำรวจ ได้สะท้อนปริมาณของปัญหาที่ดินที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเภทของที่ดิน ซึ่งผลการศึกษาสามารถสะท้อนให้เห็นในขั้นต้นนี้ได้ว่า ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่ประเภทไหนและมีลักษณะของปัญหาอย่างไร

การศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินภาคใต้ ที่ได้สำรวจรวบรวมในงานศึกษานี้มีจำนวนรวม 140 กรณี จำแนกประเภทตามสถานะภาพทางกฎหมายของที่ดิน นโยบายรัฐและหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลที่ดินได้ 4 ประเภท ประกอบด้วย

ประเภทพื้นที่	กรณีศึกษา	พื้นที่
1. พื้นที่ป่าทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยราษฎร	82	100 หมู่บ้าน 55 ตำบล 29 อำเภอ 14 จังหวัด , พื้นที่ระดับตำบลใน 54 ตำบล 24 อำเภอ 12 จังหวัด , พื้นที่ระดับอำเภอ 9 อำเภอ 4 จังหวัด เทศบาล 1 เทศบาล รวม 14 จังหวัด
2. สวนป่าที่ส่งผลกระทบต่อราษฎร	9	2 หมู่บ้าน 2 ตำบล 2 อำเภอ 2 จังหวัด , พื้นที่ระดับตำบล 4 ตำบล 4 อำเภอ 3 จังหวัด , พื้นที่ระดับอำเภอ 3 อำเภอ 2 จังหวัด รวม 5 จังหวัด
3. การท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาที่ดิน	5	5 หมู่บ้าน 4 ตำบล 3 อำเภอ 2 จังหวัด , พื้นที่ระดับตำบล 1 ตำบล 1 อำเภอ 1 จังหวัด , พื้นที่เทศบาล 1 เทศบาล รวม 2 จังหวัด
4. การให้สัมปทานเหมืองแร่หิน	2	4 หมู่บ้าน 1 ตำบล 1 อำเภอ 1 จังหวัด
5. นิคมสหกรณ์	3	2 หมู่บ้าน 2 ตำบล 2 อำเภอ 2 จังหวัด , พื้นที่ระดับตำบล 4 ตำบล 1 อำเภอ 1 จังหวัด พื้นที่ระดับอำเภอ 1 อำเภอ 1 จังหวัด รวม 3 จังหวัด
6. ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	6	4 หมู่บ้าน 4 ตำบล 4 อำเภอ 4 จังหวัด พื้นที่ระดับตำบล 2 ตำบล 2 อำเภอ 2 จังหวัด รวม 3 จังหวัด

7. ที่ดินทหาร	5	11 หมู่บ้าน 5 ตำบล 4 อำเภอ 4 จังหวัด พื้นที่ระดับตำบล 1 ตำบล 1 อำเภอ 1 จังหวัด รวม 3 จังหวัด
8. ที่ดินสาธารณประโยชน์	22	18 หมู่บ้าน 13 ตำบล 11 อำเภอ 7 จังหวัด พื้นที่ระดับตำบล 8 ตำบล 8 อำเภอ 3 จังหวัด รวม 10 จังหวัด
9. ที่ดินราชพัสดุ	4	3 หมู่บ้าน 3 ตำบล 3 อำเภอ 3 จังหวัด พื้นที่ระดับตำบล 2 ตำบล 2 อำเภอ 2 จังหวัด พื้นที่ระดับอำเภอ 2 อำเภอ 1 จังหวัด รวม 6 จังหวัด
10. การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ไม่ชอบด้วยกฎหมาย	2	2 หมู่บ้าน 2 ตำบล 1 อำเภอ 1 จังหวัด
รวม	140	147 ตำบล 2 เทศบาล 86 อำเภอ 14 จังหวัด

ผลการศึกษาและสำรวจ 140 กรณี คณะผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกพื้นที่ที่จะศึกษาลงลึก
จำนวน 13 กรณี ประกอบด้วย

1. อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อ.ควนโดน อ.ควนกาหลง จังหวัดสตูล ทับซ้อนพื้นที่ทำกินและที่ตั้ง
ชุมชน อดีตความขัดแย้งมีความรุนแรงในระดับเผชิญหน้าระหว่างอุทยานแห่งชาติกับราษฎร
ปัจจุบันอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยโครงการนำร่องการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างมี
ส่วนร่วม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมทับซ้อนกับพื้นที่อาศัยและที่ดินทำกินของชุมชนชาวประมง
บ้านเจ้าไหม บ้านเกาะมุกด์ ตำบลเกาะลิบง บ้านน้ำราบ ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง ชุมชน
ชาวสวนบนบก บ้านคลองไม้แดง บ้านเคี่ยมงาม ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง บ้านฉางหลวง
บ้านปากเมง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ขณะที่เอกชนจากภายนอกครอบครองพื้นที่
ที่โดยผิดกฎหมายเพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยว กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีแผน
งานที่จะดำเนินโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมระยะ 4 ปี เริ่มดำเนินการเดือน
เมษายน 2547
3. อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา ตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เป็นอุทยาน
แห่งชาติทางทะเล ทางอุทยานได้ขับไล่และเผาที่พักของชาวประมงพื้นบ้านซึ่งไปพักพิงทำการ
ประมงที่เกาะไผ่ เหตุเกิดปี 2545 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

4. อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ในพื้นที่จังหวัดตรัง ทับซ้อนกับที่ตั้งชุมชนและที่ดินทำกินของราษฎร ใน 38 หมู่บ้าน 10 ตำบล 4 อำเภอ ของจังหวัดตรัง
5. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้ว ป่าควนยิงวัว ป่าปลายคลองพระยา ป่าช่องเสียด ป่าเขากลม ป่าเขาช่องบางเหลียง ป่าเขาขวาง ป่าโคกยาง ป่าเหนือคลอง ป่าแหลมกรวด ป่าคลองบางผิ้ง ป่าด่านยางคู่ ป่าห้วยทัง ป่าหนองน้ำแดง ป่าสินปุน ในพื้นที่อำเภออ่าวลึก อำเภอเหนือคลอง อำเภอเขาพนม อำเภอปลายพระยา อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ เอกชนเช่าพื้นที่รวม 14 ราย เนื้อที่ 73,030 ไร่ ทำสวนปาล์มน้ำมัน 11 ราย เนื้อที่ 70,950 ไร่ 30 ตารางวา สวนยางพาราและมะม่วงหิมพานต์ 3 ราย เนื้อที่ 2,080 ไร่
6. ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าบางเบาและป่าคลองเขียด ,ป่าย่านยาว เขาวงและป่ากระชุม ,ป่าบ้านหมากและป่าปากพัง ,ป่าไผ่ท่อนและป่าคลองโชน ,ป่าทุ่งรังควนเสียด บกไก่อ้า และคลองกงช้าง ,ป่าเขาพลู ,ป่าท่าชนะ ,ป่าชัยคราม-วัดประดู่ แปลง 1 ,ป่าชัยคราม-วัดประดู่แปลง 2 จังหวัดสุราษฎร์ธานี กรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้ที่ดินเพื่อปลูกสวนป่าจำนวน 43 ราย ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 9 พื้นที่ เนื้อที่ รวม 126,753 ไร่ 3 งาน 5 ตารางวา ใช้พื้นที่เพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน 13 ราย เนื้อที่ 125,327 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา ปลูกยางพาราจำนวน 15 ราย เนื้อที่ 1,018 ไร่ 3 งาน 34 ตารางวา ใช้ทำเหมืองแร่ เป็นบริษัทเอกชน 3 ราย เอกชนรายย่อย 1 ราย เนื้อที่รวม 403 ไร่ 1 งาน 43 ตารางวา ในจำนวนนี้เป็นเอกชนที่ได้รับอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนซึ่งทับซ้อนกับที่ราชพัสดุบ่อถ่านศิลา 3 ราย ได้แก่ บริษัท นำบี พัฒนาการเกษตร จำกัด บริษัท กุ้ยหลิมพัฒนาการเกษตร(ไทย) จำกัด บริษัท สามชัยสวนปาล์ม จำกัด
7. สวนปาล์มน้ำมันขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ กรมป่าไม้มอบพื้นที่สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ของบริษัทกระบี่ทำไม้จำกัด เนื้อที่ 13,031 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องศิลา-ช่องซีแรด ให้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เพื่อทำการดูแลและบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์สวนป่า ตามมติคณะรัฐมนตรี 3 มีนาคม 2535 แก้ไขปรับปรุงโดยมติคณะรัฐมนตรี 9 มีนาคม 2536 ต่อมาองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้อ้างว่า พื้นที่สวนป่าที่เคยปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานไม้ที่ปลูกมีอัตรารอดตายต่ำ จึงต้องทำการรื้อปลูกใหม่ โดยมีแผนงานที่จะรื้อปลูกใหม่รวม 2,500 ไร่ และได้ดำเนินการรื้อปลูกใหม่มาตั้งแต่ปี 2542 จนถึงเดือนมีนาคม 2547 รวม 4 แปลง เนื้อที่รวม 1,099 ไร่ ราษฎรพร้อมด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำขาว กำนันตำบลห้วยน้ำขาว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ตำบลห้วยน้ำขาว เห็นว่า แปลงที่ รื้อปลูกใหม่ มีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์โดยที่ อบ.และบริษัทกระบี่ทำไม้จำกัดไม่ได้ปลูกสวนป่าทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทาน จึงไม่ควรทำลายป่าเพื่อปลูกสวนยางพารา ปาล์มน้ำมันตามแผนปลูกสร้างสวนป่าของ อบ. จึงได้ร่วม

- กันคัดค้าน และร้องเรียนให้ทางจังหวัด ผู้ตรวจการรัฐสภา และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สอบสวนข้อเท็จจริง พร้อมให้ ออป. ยุติการไถ่ทำลายป่าไว้ก่อน เรื่องอยู่ในระหว่างดำเนินการให้มีการสอบสวนและยุติการทำลายป่า
8. นิคมสหกรณ์อ่าวลึก อ.อ่าวลึก จ.กระบี่ พื้นที่นิคมซ้อนทับกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และกรมป่าไม้และนิคมสหกรณ์อนุญาตให้เอกชนใช้ที่ดินทำสวนป่า และมีเอกชนบางรายบุกรุกพื้นที่นิคมโดยไม่ได้รับอนุญาต
 9. ที่สาธารณประโยชน์ประเภทประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันทุ่งนาเหนือ หมู่ 4 หมู่ 5 ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เนื้อที่ 4,647 ไร่ 1 งาน 15 ตารางวา ออก นส.ก้นยายน 2520 ต่อมากรมป่าไม้ประกาศป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้ว ควนยิงวัวทับซ้อน และอนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ป่าทำสวนปาล์ม เนื้อที่ 13,950 ไร่ ระยะเวลาอนุญาตปี 2528 ถึง ปี 2543 หมดเวลาอนุญาตแต่เอกชนครอบครองต่อเนื่อง ต่อมา 9 พฤษภาคม 2544 อบต.ทุ่งนาเหนือ มีมติไม่อนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ส่วนที่ซ้อนทับกับที่สาธารณประโยชน์ และได้แจ้งเรื่องให้กรมป่าไม้ จังหวัดทราบแล้ว แต่เอกชนยังคงครอบครองพื้นที่ต่อเนื่อง ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด
 10. ที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งห้วยลึก ทุ่งนาปลายเปี้ยะ ต.ช่อง อ.นาโยง ที่ดินสาธารณประโยชน์พรุโต๊ะฤทธิ ทุ่งควนไม้ฮ้อย ทุ่งโคกหรั่งหรือทุ่งบ่อเรียน ต.โพรงจระเข้ อ.ย่านตาขาว ที่ดินสาธารณประโยชน์ควนขานาง ทุ่งหนองแห้ง ต.ในควน อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง
 11. ที่ราชพัสดุบ่อถ่านศิลาซ้อนทับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และกรมป่าไม้นำไปให้เอกชนเช่าทำสวนปาล์ม ปาคลองเหียน 1 ราย เนื้อที่ ๒๐,๐๐๐ ไร่ ป่าบางเบา-คลองเขียด 3 ราย เนื้อที่ 41,870 ไร่ ป่าย่านยาว เขาวง และป่ากระชุม 1 ราย เนื้อที่ 10,600 ไร่ ในเขตอำเภอเคียนซา อำเภอคีรีรัฐนิคม อำเภอพุนพิน อำเภอพระแสง จ.สุราษฎร์ธานี
 12. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม พื้นที่ฉางหลวง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เอกชนออกน.ส. 3 ก.ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 10 แปลง ต่อมาแบ่งย่อยเป็น 43 แปลง เนื้อที่ 181-1-36 ไร่ มีการก่อสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ ราษฎรและหน่วยงานราชการบางหน่วยงานร้องเรียนให้เพิกถอน จังหวัดตรังและกรมที่ดินร่วมดำเนินการตรวจสอบ ผลการตรวจสอบมีการเพิกถอนไป 10 แปลง และอยู่ในระหว่างการตรวจสอบอีก 33 แปลง
 13. ป่าสงวนแห่งชาติสายเขาส่วาง เอกชนออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันและสภาพป่าสมบูรณ์ ต.นาเมืองเพชร อ.สิเกา จ.ตรัง ปี 2545 มีการตัดไม้ธรรมชาติในป่าเขาส่วาง โดยใช้รถยนต์ของ อบจ.ตรัง บรรทุก องค์การบริหารส่วนตำบลนาเมืองเพชร จึงได้ดักจับรถ และร้องเรียนจังหวัดให้ดำเนินการแก้ไขปัญหา จังหวัดได้จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงขึ้น ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน สรุปว่า เป็น

การตัดไม้ธรรมชาติในพื้นที่ของเอกชนซึ่งมีโฉนดที่ดิน อบต.นาเมืองเพชร ได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเด็นว่า เป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์และลาดชัน ทางราชการออกเอกสารสิทธิได้อย่างไร เขาสายสว่างเป็นพื้นที่ต้นน้ำของตำบลนาเมืองเพชร ชาวบ้านร่วมดูแลโดยไม่มีราษฎรในพื้นที่บุกรุกพื้นที่ขึ้นไปในเขตภูเขา

บทที่ 3

การประกาศเขตป่าทับซ้อนพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย

ภาคใต้มีเนื้อที่รวม 44,196,992 ไร่ มีพื้นที่ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ 468 ป่า เนื้อที่รวม 17,614,000 ไร่⁴ หรือประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ภาค ขณะที่พื้นที่ป่าซึ่งมีสภาพป่าจริงมีเนื้อที่ 7,496,504 ไร่ ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ป่าตามกฎหมายกับพื้นที่ซึ่งมีสภาพป่าจริงมีถึง 10,117,498 ไร่

การศึกษาและสำรวจความขัดแย้งและข้อพิพาทปัญหาที่ดินภาคใต้ พบว่า ปัญหาการโต้แย้งสิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยระหว่างราษฎรรายคนหรือชุมชนหรือผู้ประกอบการเอกชนกับทางราชการ ในกรณีพื้นที่ซ้อนทับกับพื้นที่ป่าเป็นกรณีปัญหาที่มีจำนวนมากที่สุดของข้อพิพาทและความขัดแย้งในที่ดินของภาคใต้ โดยมีจำนวนรวม 82 กรณี จากการศึกษาทั้งหมด 140 กรณี ซึ่งสอดคล้องกับขนาดของพื้นที่ป่าซึ่งไม่มีสภาพป่าอยู่จริงกว่า 10 ล้านไร่ โดยมีการใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านอื่นเช่น เป็นที่ตั้งชุมชน เป็นพื้นที่ทำการเกษตร เป็นพื้นที่เทศบาล เป็นต้น นอกจากนี้กรณีพิพาทในกรณีศึกษาเรื่องสวนป่า ที่ดินทหาร เป็นกรณีพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

กล่าวได้ว่า ปัญหาข้อพิพาทเรื่อง การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้เป็นปัญหาใหญ่ของภาคใต้ แม้ผลการศึกษาจะพบว่า มีความพยายามจากหลายฝ่ายที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาคือ ปัญหา ยังไม่ได้รับการแก้ไข และในหลายกรณีปัญหามีแนวโน้มที่จะมีความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น

82 กรณีข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในเขตป่า กระจายอยู่ใน 14 จังหวัดของภาคใต้ จำแนกตามสถานภาพทางกฎหมายของพื้นที่ได้ 4 ประเภทคือ ข้อพิพาทและความขัดแย้งที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งส่วนที่เป็นป่าบกและป่าชายเลนจำนวน 42 กรณี ข้อพิพาทและความขัดแย้งที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ถาวร 6 กรณี ข้อพิพาทและความขัดแย้งที่ดินในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 11 กรณี ข้อพิพาทและความขัดแย้งที่ดินในพื้นที่วนอุทยานและอุทยานแห่งชาติ 23 กรณี

⁴ ที่มา กรมป่าไม้ ,ตารางที่ 116 เนื้อที่ป่าสงวนแห่งชาติเป็นรายภาค พ.ศ. 2536 – 2545 , สมุดสถิติประเทศไทยปี 2546 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ประเด็นของข้อพิพาทและความขัดแย้ง

ข้อพิพาทและความขัดแย้งในแต่ละกรณีปัญหาอาจมีข้อพิพาทหลายลักษณะ ในที่นี้จะจำแนกลักษณะของความขัดแย้งโดยใช้ความขัดแย้งหลักที่เกิดขึ้นในแต่ละกรณีเป็นหลักในการจำแนกประกอบด้วย

1. ข้อพิพาทและความขัดแย้งอันเนื่องมาจาก ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชน
ซ้อนทับกับที่ดินซึ่งรัฐประกาศเป็นเขตป่าตามกฎหมาย เป็นข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
การศึกษาพบปัญหาข้อพิพาทเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวม 76 กรณี เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวรในพื้นที่ป่าบก 33 กรณี ป่าชายเลน 15 กรณี ข้อพิพาทในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 8 กรณี ข้อพิพาทในพื้นที่อุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน 18 กรณี ข้อพิพาทและความขัดแย้งกรณีกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อนุญาตให้หน่วยงานราชการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้และเกิดความขัดแย้งกับชุมชน เนื่องจากพื้นที่อนุญาตซ้อนทับกับพื้นที่ทำกินของชุมชน 1 กรณี และการอนุญาตให้กรมชลประทานสร้างเขื่อนท่าแซะในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 กรณี
2. ข้อพิพาทและความขัดแย้งในการพักพิงเกาะ การทำการประมง และการคัดค้านการประกาศอุทยานทางทะเลของชุมชนชายฝั่งทะเล รวม 3 กรณี
3. ข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับเอกชนในกรณีเอกชนบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนชุมชน ทั้งโดยอ้างเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดิน และโดยการใช้อำนาจอิทธิพลในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 3 กรณี

สภาพของปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้ง

1. ข้อพิพาทและความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนซ้อนทับกับที่ดินซึ่งรัฐประกาศเป็นเขตป่าตามกฎหมาย ลักษณะของความขัดแย้งคือ ราษฎรเป็นผู้ผิดกฎหมาย เนื่องจากการทำกินและตั้งบ้านอาศัยในที่ดินซึ่งรัฐประกาศเป็นเขตป่าตามกฎหมายจึงถูกจำกัดสิทธิในการมีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ถูกจำกัดการพัฒนาหมู่บ้านเช่น ห้ามพัฒนาถนน ห้ามไฟฟ้าเข้าหมู่บ้าน ห้ามโค่นสวนยางพาราซึ่งครบอายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อปลูกใหม่ ห้ามบำรุงรักษาสวน ห้ามเก็บผลผลิต หน่วยงานของรัฐซึ่งทำหน้าที่ดูแลรักษากฎหมายดำเนินการจับกุมดำเนินคดี และขับไล่ราษฎรออกจากพื้นที่ ตลอดจนการอนุญาตให้หน่วยงานราชการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าโดยพื้นที่อนุญาตซ้อนทับกับที่ดินของราษฎร

ความขัดแย้งระหว่างราษฎรและชุมชนกับรัฐโดยเฉพาะกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช จะมีระดับความรุนแรงแค่ไหน ขึ้นอยู่กับมาตรการที่หน่วยงานของรัฐใช้

ในแต่ละช่วง ช่วงไหนมีการจับกุม จับได้ราษฎรออกจากพื้นที่ ความขัดแย้งจะทวีขึ้นไปสู่ระดับเผชิญหน้า ซึ่งแสดงออกโดย ยื่นหนังสือร้องเรียน การชุมนุมเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาหรือให้ย้ายเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ การปิดที่ทำการของหน่วยงาน ราชการในพื้นที่ การชุมนุมปิดถนน จนถึง การเผาสำนักงานอุทยานแห่งชาติในพื้นที่

ช่วงไหนที่มีการผ่อนผันให้ราษฎรสามารถอยู่อาศัยและทำกินได้ตามวิถีปกติ ความขัดแย้งก็จะลดระดับลงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่

การศึกษาพบว่า พื้นที่แทบทั้งหมดไม่มีกระบวนการร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ระหว่างชุมชนกับทางราชการ ยกเว้นกรณี ปัญหาสมัชชาคนจน และโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืนและโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วม

กรณี สมัชชาคนจน มีการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างราษฎรกับทางรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาป่า-ที่ดินภาคใต้ร่วมกับสมัชชาคนจนในจังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ คณะกรรมการร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ แต่ในขณะที่กระบวนการแก้ปัญหากำลังมีความก้าวหน้า รัฐบาลได้ยกเลิกคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน โดยโอนการแก้ไขปัญหาไปดำเนินการตามกลไกปกติของทางราชการ เป็นเหตุให้การแก้ไขปัญหายุติลงและย้อนกลับไปจุดเริ่มต้นใหม่

กรณีโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืนและโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ริเริ่มเป็นโครงการทดลองสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มดำเนินงานในอุทยานแห่งชาติทะเลบัน และอุทยานแห่งชาติแหลมสนเมื่อปี 2544 และขยายเพิ่มเติมอีก 2 พื้นที่ ในปี 2547 คือ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม และอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา การริเริ่มให้มีการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมแม้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้แต่ทำให้เกิดกระบวนการยุติความขัดแย้งแบบเผชิญหน้าเพื่อเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือและอาจพัฒนาเป็นการแก้ไขปัญหาร่วมกันในอนาคต

กรณีของอุทยานแห่งชาติทะเลบันมีประเด็นที่น่าสนใจว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาได้สร้างข้อตกลงร่วมระหว่างกรมอุทยานแห่งชาติ ๔ กับชุมชนในการปรับปรุงแนวเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน แต่ผลจากการตกลงดังกล่าวเมื่อผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติเพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติ

คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีคณะที่ 3 ไม่ผ่านเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี ด้วยเหตุผลตามหนังสือคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 3 วันที่ 19 พฤศจิกายน 2546 สรุปความว่า “ปัญหาการทับซ้อนระหว่างพื้นที่ทำกินของราษฎรกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีอยู่ทุกภาคของประเทศ ที่ผ่านมาคณะรัฐ

มนตรีไม่เคยพิจารณาเพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้ราษฎรที่

บุกรุกครอบครองเลย

กรณีการเพิกถอนเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน แม้จะผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติแล้วก็ตาม แต่ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจนจึงขอให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำข้อมูลการตรวจสอบที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนในการดำเนินการขอเพิกถอน ให้ชัดเจนโดยมีลายลักษณ์อักษรของการเข้าครอบครองและทำกินของราษฎร เพื่อแสดงระยะเวลาการเข้าครอบครองพื้นที่ก่อนประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ” ปัญหาของอุทยานแห่งชาติทะเลบันจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขมาจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาพบว่า ชุมชนที่มีปัญหาการซ้อนทับระหว่างที่ดินของราษฎรกับพื้นที่ป่าตามกฎหมาย มีทั้งชุมชนดั้งเดิมที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 100 ปี ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในระยะ 25 ถึง 60 ปีที่ผ่านมาซึ่งเป็นช่วงเวลาของการให้สัมปทานทำไม้ การส่งเสริมพืชเศรษฐกิจสำคัญเพื่อการส่งออกเช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ ตลอดจนชุมชนที่ต้องโยกย้ายถิ่นเนื่องจากการพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่อ่างเก็บน้ำของเขื่อน และชุมชนที่มีการขยายตัวในระยะ 20 ปีหลัง เนื่องจากการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่ป่าชายเลน

สภาพจริงของพื้นที่ศึกษาซึ่งอยู่ในเขตป่า เป็นสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนกาแฟ สวนผลไม้ ที่ตั้งบ้าน วัด โรงเรียน บางพื้นที่มีสภาพเป็นชุมชนหนาแน่นเป็นย่านการค้าของท้องถิ่น บางพื้นที่เป็นการทับซ้อนกับเขตเทศบาล

การสัมมนาเพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษารั้งที่ 2 เมื่อเดือนกันยายน 2547 มีข้อสรุปสำคัญสี่ประการที่ผู้เข้าร่วมการสัมมนาเห็นว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข กล่าวคือ

ประการแรก กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐไม่มีการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประการที่สอง ป่าตามกฎหมายกับป่าและที่ดินที่เป็นจริงในพื้นที่ที่มีความหมายต่างกันโดยสิ้นเชิง ป่าตามกฎหมายคือ ที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดได้สิทธิตามกฎหมาย และที่ดินที่รัฐประกาศให้เป็นป่า ขณะที่ป่าซึ่งมีสภาพสมบูรณ์ตามธรรมชาติอาจไม่ใช่ป่าตามกฎหมายหากผู้ครอบครองมีเอกสารสิทธิที่ดินตามกฎหมาย หรือรัฐกำหนดให้เป็นพื้นที่สวนป่า เมื่อการแก้ไขปัญหามียอมรับสภาพจริงของพื้นที่ และกำหนดมาตรการแก้ไขบนสมมติฐานที่ไม่ยอมรับความจริง จึงเป็นไปไม่ได้ที่ปัญหาจะได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปได้

ประการที่สาม มาตรการแก้ไขปัญหารัฐกำหนดขึ้นภายใต้กรอบที่ก่ออุปสรรคสำคัญต่อการแก้ไขปัญหากล่าวคือ

กรอบคิดว่า ป่าเป็นของรัฐ ที่ดินในเขตป่าเป็นของรัฐ ไม่ยอมรับสิทธิชุมชน ราษฎรและชุมชนเป็นผู้นุกรุกต้องจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมาย ต้องผลักดันออกจากพื้นที่ หากยังไม่สามารถผลักดันออกให้จัดทำทะเบียนราษฎร ควบคุมพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ และจำกัดการพัฒนา ซึ่งเป็น

กรอบคิดและมาตรการที่ปฏิบัติจริงไม่ได้ เนื่องจาก สภาพจริงของสังคมรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งต้องฟังเสียงประชาชน พรรคการเมืองที่มีนโยบายอพยพชุมชนย่อมไม่ได้รับการเลือกตั้ง

การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิและอำนาจหน้าที่มากขึ้นในระดับที่สามารถตอบโต้กับมาตรการของรัฐที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตปกติ และสังคมมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรัฐเร่งให้เติบโตทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยว การส่งเสริมอุตสาหกรรม การส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ ในการพัฒนาเมืองนคร บุคคล หน่วยงานรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก การจำกัดการพัฒนาจึงเป็นไปได้ไม่ได้ในทุกพื้นที่

นอกจากนี้ปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาที่อยู่อาศัยสำหรับภาคใต้ เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาความมั่นคงของประเทศ มาตรการจับกุม จำกัดการพัฒนา หรืออพยพชุมชน ล้วนสร้างเงื่อนไขให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงที่ดิน สภาจริงจึงปฏิบัติไม่ได้

ประการที่สี่ กรอบคิดที่ยึดติดกับการพิสูจน์การครอบครองว่า ราษฎรครอบครองพื้นที่มาก่อนที่รัฐจะประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าหรือว่ารัฐประกาศเป็นพื้นที่ป่าก่อนราษฎรครอบครอง และราษฎรมีหลักฐานหรือไม่ว่าตนเองได้เคยคัดค้านการประกาศพื้นที่ของรัฐตามที่กฎหมายให้สิทธิในการคัดค้านไว้

การพิสูจน์ก่อนหลังเช่นนี้ส่วนใหญ่ต้องตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังไปไกลหลายสิบปี ขณะที่ระบบหลักฐานของรัฐในขณะนั้นมีไม่ชัดเจนเพียงพอที่จะพิสูจน์ หรือในช่วงประกาศพื้นที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติมีปัญหาพื้นที่สีแดงทำให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไม่ถึงพื้นที่ดังกล่าวที่ถกเถียงกัน จึงไม่สามารถสำรวจและบอกกล่าวราษฎรได้อย่างทั่วถึง

การศึกษาค้นพบว่า การพิสูจน์การครอบครองก่อนหลังดังกล่าว ไม่มีกรณีไหนที่สามารถพิสูจน์ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ กรณีที่ทางราชการสรุปว่า ราษฎรไม่ได้คัดค้านการประกาศป่าสงวนแห่งชาติภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนดจึงไม่มีสิทธิทำกินและอยู่อาศัยในพื้นที่ แต่ทางราชการก็ต้องผ่อนผันให้ทำกินต่อไป

บางกรณีเมื่อผลการพิสูจน์พบว่า ราษฎรอยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าของรัฐ หน่วยงานรัฐยังให้พิสูจน์ต่อไปว่า ก่อนประกาศเขตป่าของรัฐที่ดินดังกล่าวเคยเป็นที่ดินของรัฐประเภทใด ซึ่งเป็นการพิสูจน์ที่ให้ผลเป็นที่ดินของรัฐเสมอ เพราะ พ.ร.บ.ป่าไม้ 2480 กำหนดไว้อย่างชัดเจนที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นป่า ซึ่งในปี 2480 รัฐออกเอกสารสิทธิที่ดินให้ราษฎรได้น้อยมาก

การกลับไปยึดติดกับการครอบครองก่อนหลังซึ่งย้อนหลังไปไกลหลายสิบปี เป็นการย้อนเอาเวลาในอดีตมากำหนดปัจจุบัน ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสะท้อนข้อเท็จจริงว่า ชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งหมดได้ก้าวผ่านการพัฒนามาไกลหลายสิบปี และในระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลเคยมีนโยบายส่งเสริมการเพิ่มประชากร ส่งเสริมการขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อผลิตพืช

ส่งออกหารายได้มาพัฒนาประเทศ มีนโยบายสร้างถนน สัมปทาน ทำให้ จัดตั้งหมู่บ้านกันชนเพื่อ
ปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ล้วนนำที่ดินของรัฐซึ่งประกาศเป็นป่าไม้ถาวร
หรือป่าสงวนแห่งชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น

กล่าวโดยสรุป ปัญหาที่ดินเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน และยังมีทางออกของการแก้ไข
ปัญหาโดยเฉพาะในพื้นที่ซึ่งรัฐจำแนกเป็นพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ชุมชนที่ประสบปัญหามีทั้งชุมชน
เก่าแก่ ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานในยุคสัมปทานป่า ยุคส่งเสริมพืชเศรษฐกิจ ตลอดจนชุมชนที่ถูกอพยพ
โยกย้ายเนื่องจากการสร้างเขื่อน และสงครามกับพรรคคอมมิวนิสต์

รายงานการศึกษาวิวัฒนาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า⁵ เรียกการทับซ้อนซึ่ง
ทางราชการเรียกการบุกรุกว่าการบุกเบิก เพราะการหักล้างทางพงเพื่อขยายพื้นที่ทำกินในยุคก่อน
เป็นสิ่งที่ได้รับการส่งเสริมและเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ เป็นผู้บุกเบิก ซึ่งเป็นความจริงของพัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์ของชุมชน การแก้ไขปัญหาก็ต้องพิจารณาความจริงทางประวัติศาสตร์
พิจารณาปัจจัยเรื่อง คน ชุมชน และวิถีชีวิตของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตป่า ควบคู่ไปกับกฎเกณฑ์และ
ปัจจัยทางกายภาพ ทั้งควรพัฒนานโยบายที่อำนวยให้ชาวบ้านที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตป่าสามารถอยู่ร่วม
กับป่าได้โดยไม่ทำลายป่า และต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนชนบทไทย

ในส่วนของภาคใต้ พบว่า อัตราการลดลงของพื้นที่ป่าภาคใต้ในระยะแรกไม่สูงนัก อัตรา
การสูญเสียป่าบกสูงสุดเกิดในช่วงระหว่างปี 2519-2521 อัตราการลดลงของพื้นที่ป่าชายเลนอยู่
ในระดับสูงหลังปี 2522 และเกิดขึ้นในบริเวณป่าชายเลนของฝั่งตะวันออกของภาคใต้

การลดลงของป่าบกสัมพันธ์โดยตรงกับการให้สัมปทานทำไม้ การส่งเสริมยางพารา ซึ่ง
เริ่มขึ้นทศวรรษ 2450 เป็นต้นมา การส่งเสริมปาล์มน้ำมันตั้งแต่ปี 2513 และการขยายตัวของสวน
กาแฟในช่วงปี 2519 เป็นต้นมา การสร้างเขื่อน และการสร้างนิคมสร้างตนเองและหมู่บ้านป่าไม้
โดยเฉพาะหมู่บ้านป่าไม้ที่สร้างขึ้นด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงซึ่งมักจะเป็นบริเวณพื้นที่ป่าที่บนอก
จากนี้การสร้างทางรถไฟ ถนน เป็นปัจจัยเอื้อให้เกิดการจับจองพื้นที่พัฒนาการเกษตรและเมือง ซึ่ง
มีผลต่อการลดลงของป่า

สำหรับป่าชายเลน การขยายตัวของพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำโดยเฉพาะกุ้งกุลาดำ และการให้เช่า
พื้นที่ป่าชายเลนเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลง โดยเฉพาะ
ช่วงตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา

2. ข้อพิพาทและความขัดแย้งในการพักพิงเกาะ การทำการประมง และการคัด ค้านการประกาศอุทยานทางทะเลของชุมชนชายฝั่งทะเล รวม 3 กรณี

⁵ เจมส์ คัดดี้ ปิ่นทอง และคณะ ,วิวัฒนาการการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า ,2535

การสำรวจปัญหาในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านฝั่งทะเลอันดามันพบว่า ชาวประมงพื้นบ้านทั้งที่เป็นชนเผ่าชาวเลเช่น มอแกน อูรักลาไ้ย และที่เป็นชาวประมงเชื้อสายมาลายู มีวิถีวัฒนธรรมการเคลื่อนย้ายทำการประมงตามฤดูกาล โดยจะอาศัยพักพิงตามเกาะต่างๆ เช่น เกาะลิคิ เกาะตะรุเตา เกาะหลาวเหลียง เกาะสุกร เกาะปอ เกาะไผ่ เกาะพีพี เป็นต้น

การพักพิงตามเกาะเพื่อทำการประมงจะสร้างเพิงพักชั่วคราวสำหรับอาศัยและเก็บเครื่องมือการประมง การสร้างเพิงพักไม่ใช่การจับจองเป็นเจ้าของที่ดิน แต่เป็นการอาศัยชั่วคราวเมื่อหมดช่วงการทำประมงจะรื้อถอนเพิงพักกลับไป ที่ดินในพื้นที่นั้นจะกลับไปเป็นพื้นที่สาธารณะเช่นเดิม เมื่อถึงช่วงการทำประมงในปีต่อไป ที่ดินดังกล่าวอาจมีชาวประมงรายอื่นมาสร้างเพิงพักได้ โดยผู้ที่เคยมาพักพิงเดิมจะไม่อ้างความเป็นเจ้าของที่ดิน⁶

วิถีวัฒนธรรมเช่นนี้ยังคงสืบทอดจนถึงปัจจุบัน แม้เกาะที่สามารถเคลื่อนย้ายไปพักพิงมีจำนวนน้อยลง เพราะเกาะส่วนใหญ่ถูกจับจองเป็นเจ้าของโดยหน่วยงานราชการบ้าง เอกชนที่ทำการท่องเที่ยวบ้าง เจ้าของสัมปทานรังนกอีแอ่นบ้าง

การศึกษาพบว่า การพักพิงเกาะหลายพื้นที่ไม่มีความขัดแย้งเช่น เกาะหลาวเหลียง จังหวัดตรัง เกาะปอ จังหวัดกระบี่ ในส่วนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตราบางพื้นที่เคยมีความขัดแย้งดังกล่าวปัจจุบันได้ยุติแล้วโดยชาวประมงพื้นบ้านยินยอมออกจากเกาะตามการผลักดันของอุทยานแห่งชาติ สำหรับอุทยานแห่งชาติตะรุเตาในอดีตทางอุทยานแห่งชาติ เคยขับไล่ชาวประมงพื้นบ้านออก แต่ปัจจุบันมีนโยบายผ่อนผันให้พักพิงจอดเรือทำการประมงได้

การศึกษายังหาข้อพิพาทและความขัดแย้งในการพักพิงเกาะเพื่อทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านจึงเลือกศึกษากรณีเกาะไผ่ เกาะพีพี ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี ซึ่งเป็นปัญหาที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างของลักษณะข้อพิพาทและความขัดแย้งหนึ่งในภาคใต้

การศึกษาพบว่า ชาวประมงพื้นบ้านจากตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลองจังหวัดกระบี่ และชาวประมงพื้นบ้านจากอำเภอเมืองจังหวัดกระบี่ ใช้เกาะไผ่ และเกาะพีพีเป็นที่พักพิงสำหรับการทำประมงมานานก่อนการประกาศอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธาราฯ และก่อนหน้าที่หมู่เกาะพีพี จะเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวของคนทั่วโลก

เดิมการพักพิงเกาะจะอาศัยตามชายหาด และเพิงถ้ำ ต่อมาอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา ฯ เห็นว่า การพักพิงเช่นนั้นไม่เป็นระเบียบ ควบคุมยาก จึงได้จัดให้มาอยู่รวมกันในพื้นที่ที่อุทยานฯกำหนด โดยให้สร้างเพิงพักให้เป็นระเบียบและร่วมดูแลรักษาความสะอาด ภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติประกอบกับนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งเกาะพีพีไม่

⁶ สมเจตนา มุณีโมนัย , เจ้าไหม ,2546

สามารถรองรับได้หมด ทางอุทยานแห่งชาติซึ่งมีแผนพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะไผ่ จึงต้องขับไล่ ชาวประมงพื้นบ้านออกจากเกาะไผ่และเกาะพีพี

เริ่มแรกของการขับไล่ ทางอุทยานแห่งชาติและจังหวัดกระบี่ใช้วิธีการประชุมชี้แจงและมี คำสั่งให้ออกจากพื้นที่ ชาวประมงพื้นบ้านต่อรองว่า หากให้ออกจากพื้นที่ต้องปราบปรามอวนลาก ที่ทำลายเครื่องมือประมงพื้นบ้านก่อน การหาเรือไม่สามารถตกลงกันได้ ทางจังหวัดนำโดยนาย อำเภอนะบือคลองพร้อมกำลังผสมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ จึงทำการรื้อเผาเพิงพักของชาวประมง พื้นบ้านบนเกาะไผ่ เกาะพีพี ทั้งหมด

การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรง ชาวประมงพื้นบ้านได้ร้องเรียนต่อ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ตลอดจนชุมนุมที่หน้าศาลากลาง จังหวัดกระบี่และบนเกาะไผ่

หลังการร้องเรียนไปยังหน่วยงานราชการ จึงมีการผ่อนผันให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถ พักพิงเกาะในพื้นที่เดิมไปก่อนจนกว่าการพิจารณาผลการร้องเรียนของส่วนราชการจะแล้วเสร็จ และจนกว่าจะมีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขยายเขตห้ามทำการประมงอวนรุน อวน ลากในอ่าวพังงา

ในระหว่างรอผลการพิจารณาของหน่วยงานต่างๆ และรอประกาศกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา ฯ ซึ่งมีนโยบายผลักดันชาว ประมงพื้นบ้านออกจากเกาะไผ่และเกาะพีพี ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ข้อตกลงเดิมซึ่งมีทั้งบันทึกข้อตกลงร่วมกับตัวแทนสำนัก นายกรัฐมนตรี และการตกลงด้วยวาจากับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติฯ ในการ ประชุมร่วมกันที่เกาะไผ่ กลายเป็นข้อตกลงที่ถูกปฏิเสธจากผู้รับผิดชอบคนใหม่ ปัญหาเกาะไผ่จึง ยังไม่ได้ข้อยุติจนถึงปัจจุบัน โดยทางอุทยานแห่งชาติยังคงพยายามขับไล่ชาวประมงพื้นบ้านออก จากเกาะ ขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านยังคงรวมกลุ่มกันอยู่บนเกาะไผ่โดยยืนยันสิทธิการพักพิงอัน เป็นสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมตามรัฐธรรมนูญ 2540

ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา ฯ เป็นพื้นที่เป้าหมายการดำเนินการของโครง การจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งอยู่ใน ระยะเริ่มต้นโครงการฯ จึงน่าสนใจที่จะติดตามว่า กระบวนการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมจะนำไป ใช้กับการแก้ไขปัญหาได้อย่างไร

นอกจากการพักพิงเกาะของชาวประมงจะกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย การทำประมงทะเล ด้วยเครื่องมือการประมงที่ไม่ผิดกฎหมายประมงก็กลายเป็นสิ่งผิดกฎหมายเช่นเดียวกัน การจับกุม ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งทำการประมงอวนลอยกึ่งในทะเลซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแหลมสนเมื่อ

เดือนกุมภาพันธ์ 2542 ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับอุทยานแห่งชาติอย่างรุนแรง หลังจากเกิดปัญหาทางกรรมปาไม่ได้ผ่อนผันให้มีการทำการประมงทะเลในเขตอุทยานแห่งชาติได้โดยเครื่องมือการประมงที่ไม่ผิดกฎหมายประมง

การขับไล่ชาวประมงพื้นบ้านออกจากเกาะไผ่ เกาะพีพี และการจับกุมชาวประมงพื้นบ้านที่อุทยานแห่งชาติแหลมสน เป็นที่ทราบกันทั่วไปในชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเล และเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจทางราชการ ด้วยเหตุนี้การประกาศอุทยานแห่งชาติในพื้นที่ใหม่ๆ จะถูกคัดค้านจากชุมชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดังกรณีศึกษาการคัดค้านการประกาศอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระ- เกาะพระทอง

กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติทางทะเลทั้ง 3 กรณี สะท้อนปัญหาที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ

ประการแรก ความเปลี่ยนแปลงทางนโยบายของรัฐและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องตามการเปลี่ยนแปลงผู้บังคับบัญชา ความไม่ยึดมั่นในข้อตกลงอาจนำไปสู่การสร้างควาหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจรัฐให้เกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งจะทำให้ปัญหายากแก่การแก้ไขมากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง การประกาศให้เกาะและทะเลเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยบังคับใช้ตามกฎหมายฉบับเดียวกับที่ใช้กับอุทยานแห่งชาติทางบก และใช้อำนาจรัฐเป็นใหญ่ส่งผลต่อการทำลาย เปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

ประการที่สาม กฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมายอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม เกาะพีพีมีผู้คนจากภายนอกเกาะที่ไม่ใช่ผู้ที่ตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมบนเกาะจำนวนมากสามารถสร้างโรงแรมที่พักขนาดใหญ่เพื่อทำธุรกิจท่องเที่ยวได้ เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกสามารถพักพิงบนเกาะพีพี เกาะไผ่ ตกปลาในอุทยานแห่งชาติได้ ขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นคนท้องถิ่นซึ่งไม่มีเจตนายึดถือครอบครองเป็นเจ้าของที่ดินกลับไม่สามารถพักพิงเกาะหรือทำการประมงเพื่อเลี้ยงชีพได้

ประการสุดท้าย หากมีการบังคับใช้กฎหมายอุทยานแห่งชาติโดยตรงตามที่กฎหมายบัญญัติ ชาวประมงจำนวนมากที่ทำการประมงทะเลในเขตอุทยานแห่งชาติจะถูกจับกุมคุมขัง ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะทะเลเดือดและคงไม่มีเรือรบจำเพียงพอสำหรับนักโทษที่เป็นชาวประมง รัฐจึงต้องยอมรับความจริงและผ่อนผันให้ชาวประมงสามารถทำการประมงในเขตอุทยานแห่งชาติ แต่การผ่อนผันไม่ใช่การแก้ปัญหา เป็นเพียงมาตรการชั่วคราวซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามผู้กำหนดนโยบาย

3. ข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับเอกชนในกรณีเอกชนบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนชุมชน ทั้งโดยอ้างเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดิน และโดยการใช้อำนาจอิทธิพลในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 3 กรณี

ประกอบด้วย กรณีเอกชนบุกรุกป่าชายเลนโดยทำคันดินกั้นเพื่อให้น้ำท่วมพื้นที่ต้นไม้ในป่าชายเลนอ่าวทุ่งมหาเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ซึ่งเป็นป่าชายเลนชุมชนตามโครงการพระราชทานธง พัทธกษป้าเพื่อรักษาชีวิต กลุ่มราษฎรได้ร้องเรียนกรมป่าไม้ อำเภอปะทิว ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ น.ส.3 ก.ของเอกชน และแก้ไขปัญหาการทำคันดินให้น้ำท่วมขังป่าชายเลน

กรณีเอกชนอ้างการครอบครองพื้นที่ตามเอกสาร น.ส.3 โฉนดทำลายป่าชายเลนชุมชนบ้านแหลมไทร จังหวัดตรัง ราษฎรกลุ่มอนุรักษ์ป่าบ้านแหลมไทรและบ้านทุ่งทอง จึงเข้าทำการตรวจสอบพื้นที่พบว่า มีการบุกรุกเกินพื้นที่ น.ส.3 จากนั้นได้ทำเรื่อง ร้องเรียนต่อป่าไม้อำเภอ นายอำเภอสุเกา แต่ไม่มีการดำเนินการหยุดยั้งการทำลายป่า จึงได้เข้าพบป่าไม้จังหวัด และเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน ป่าไม้จังหวัดได้สั่งการให้มีการตรวจสอบพื้นที่ และยับยั้งการไถป่าชายเลนไว้ก่อน

หลังจากมีคำสั่งให้หยุดไถทำลายป่าชายเลน เพื่อรอการตรวจสอบพื้นที่ เรื่องจึงจบหายไปชุมชนจึงได้เรียกร้องติดตามเรื่อง จนถึงเดือน มกราคม 2546 จึงตรวจสอบพื้นที่แล้วเสร็จพบว่า ป่าชายเลนที่ถูกไถทำลาย อยู่นอกพื้นที่ น.ส.3 เจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงได้แจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกพื้นที่

กรณีกรมป่าไม้ได้ออกเอกสารสิทธิทำกิน หรือ สทก.ในพื้นที่เนินเขาติดชายทะเล มีสภาพป่าสมบูรณ์ บริเวณแหลมนก ตำบลพุนใน อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา สทก.หมดอายุ 14 มกราคม 2439 แต่ผู้ได้รับสิทธิซึ่งเป็นนักธุรกิจจากอำเภอเมืองภูเก็ต ได้เริ่มบุกเบิกพื้นที่โดยถางไถป่าและปลูกสิ่งก่อสร้างช่วงต้นปี 2544

ราษฎรในพื้นที่หมู่ 2 และหมู่ 4 ตำบลพุนใน ได้รวมตัวกันคัดค้านการไถทำลายป่าโดยยื่นหนังสือต่อนายอำเภอเกาะยาว และผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา เนื่องจากเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวมีสภาพป่าสมบูรณ์ไม่ควรออก สทก. และผู้ได้รับ สทก.ไม่ใช่เกษตรกร ไม่เคยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่มาก่อน จึงไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้ได้รับ สทก. นอกจากนี้ช่วงเวลาที่บุกเบิกพื้นที่ สทก.หมดอายุการอนุญาตแล้ว

หลังการยื่นเรื่อง ทางราชการแจ้งต่อราษฎรผู้ร้องเรียนว่า การออก สทก. ดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย และเมื่อ สทก.ครบอายุสามารถต่อได้ตามระเบียบของกรมป่าไม้ครั้งละ 5 ปี ต่อมาผู้ได้รับสิทธิ สทก.แจ้งความดำเนินคดีกับราษฎรกลุ่มที่คัดค้านจำนวน 8 คน ขอให้บุกรุกพื้นที่และรบกวนสิทธิ กลุ่มชาวบ้านเห็นว่าทางราชการไม่แก้ปัญหา คนปกป้องป่าต้องถูกดำเนินคดีจึงยุติการคัดค้าน เรื่องจึงจบไป

กระบวนการการแก้ไขปัญหาของรัฐ

1. การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชน
ซ้อนทับกับที่ดินซึ่งรัฐประกาศเป็นเขตป่าตามกฎหมาย ซึ่งเป็นข้อพิพาทและความขัดแย้งระหว่าง
ชุมชนกับกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช และกรมทรัพยากรทางทะเลและ
ชายฝั่ง ใช้กระบวนการแก้ไขปัญหา

1.1. การแก้ไขปัญหาโดยใช้กฎหมายปฏิรูปที่ดิน เพิกถอนสภาพป่าสงวนแห่งชาติและ
ป่าไม้ถาวร และดำเนินการรับรองสิทธิในที่ดินโดย สปก. ในพื้นที่ป่าที่รัฐจำแนก
เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเกษตรและพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ และกรมป่าไม้ได้
มอบพื้นที่ให้กับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมแล้วเมื่อปี 2536 การแก้ไข
ปัญหาก็จะใช้การปฏิรูปที่ดินให้กับราษฎร

1.2. การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

1.3. การแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไข
ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งใช้แก้ไขปัญหามิใช่พื้นที่ป่าที่รัฐประกาศเป็นพื้นที่ป่า
อนุรักษ์ตามกฎหมายเช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ป่าอนุรักษ์
ตามมติคณะรัฐมนตรีประกอบด้วย พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 ตามมติคณะรัฐ
มนตรีวันที่ 7 พฤศจิกายน 2532 เรื่องการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำภาคใต้

พื้นที่เขตอนุรักษ์ป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 15 ธันวาคม 2530 เรื่องการจำแนก
เขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน และมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 เรื่อง
ให้ระงับการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าชายเลนอย่างเด็ดขาด และพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติ
คณะรัฐมนตรีวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่
ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

กระบวนการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 มีสาระสำคัญโดย
สรุปว่า

ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า
และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี (พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1, ชั้นที่ 2 และเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน) ห้าม
นำพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรีไปดำเนินการตามกฎหมาย
ว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ที่มีการครอบครองให้ชัดเจน
และขึ้นทะเบียนผู้ครอบครอง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์และการพัฒนา
อย่างยั่งยืน การตรวจสอบพิสูจน์การครอบครองที่ดินของราษฎร ให้ใช้ภาพถ่ายทางอากาศของ
กรมแผนที่ทหาร (หากไม่มีให้ใช้ภาพถ่ายดาวเทียม) ซึ่งถ่ายภาพพื้นที่นั้นไว้เป็นครั้งแรกหลังวัน

สงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ตรวจสอบร่องรอยการทำประโยชน์ต่อเนื่องมาก่อนวันสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก และต้องพิจารณาร่วมกับพยาน

หลักฐานอื่น ซึ่งแสดงว่าได้มีการครอบครองทำประโยชน์ต่อเนื่องมาก่อนวันสงวนหวงห้ามนั้น ๆ ด้วย

กรณีผลการตรวจพิสูจน์พบว่า ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกินมาก่อน ให้กรมป่าไม้จัดทำขอบเขตบริเวณที่อยู่อาศัย/ทำกินให้ชัดเจน ห้ามขยายพื้นที่เพิ่มเติมโดยเด็ดขาด และดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกิน ตามความจำเป็นเพื่อการครองชีพ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ล่อแหลมคุกคามต่อระบบนิเวศ พื้นที่ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ให้พิจารณาดำเนินการช่วยเหลือราษฎรตามความเหมาะสมเพื่อหาที่อยู่อาศัย/ทำกินแห่งใหม่ หรือดำเนินการเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากบริเวณนั้นไปอยู่อาศัย/ทำกินในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยในพื้นที่รองรับให้มีการสนับสนุนด้านสาธารณูปโภคการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม รวมทั้งพิจารณารับรองสิทธิในที่ดินตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พื้นที่ที่ราษฎรได้เคลื่อนย้ายออกไปแล้ว ให้ทำการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าต่อไป

กรณีผลการตรวจพิสูจน์พบว่า ราษฎรอยู่อาศัย/ทำกินหลังวันประกาศสงวนหวงห้ามเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก ให้กรมป่าไม้เคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์นั้น แล้วทำการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม หากยังไม่สามารถเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ได้ทันที ให้ดำเนินการควบคุมขอบเขตพื้นที่มิให้ขยายเพิ่มเติมโดยเด็ดขาด และในระหว่างรอการเคลื่อนย้ายให้จัดระเบียบที่อยู่อาศัย/ทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

กรณีพื้นที่อื่น ๆ ที่สงวนหรืออนุรักษ์ไว้เพื่อกิจการป่าไม้ หากราษฎรร้องเรียนเสนอปัญหาให้จังหวัดดำเนินการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยให้มีทั้งฝ่ายราชการและราษฎรฝ่ายละเท่า ๆ กัน การตรวจสอบข้อเท็จจริงให้พิสูจน์การอยู่อาศัยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ให้ชัดเจนว่ามีมาก่อนหรือไม่ ราษฎรเดือดร้อนอย่างไร เคยได้รับการช่วยเหลือจากทางราชการมาแล้วหรือไม่ แล้วเสนอมาตรการ หรือแนวทางแก้ไขปัญหามาให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาตามมาตรการและแนวทางของแต่ละพื้นที่ที่เป็นปัญหา ทั้งนี้ ให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบให้ความเป็นธรรมกับราษฎรให้มากที่สุด

- 1.4. การแก้ไขปัญหาโดยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐกับราษฎร เพื่อดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ จัดทำแนวเขตพื้นที่ และรับรองสิทธิในการที่ดินทำกิน และที่อยู่อาศัย จากการศึกษาพบว่า มีการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาในกรณีการแก้ไขปัญหของสมัชชาคนจน ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 เมษายน 2542 ซึ่งต่อ

มานายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ยกเลิกการแก้ไขปัญหาดามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว

- 1.5. การแก้ไขปัญหาดามโครงการนำร่องเพื่อพัฒนามีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมริเริ่มดำเนินการขึ้นเมื่อปี 2544 ในพื้นที่ 6 อุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ เฉพาะภาคใต้ดำเนินการในอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล และอุทยานแห่งชาติแหลมสน จังหวัดระนอง ต่อมาปี 2547 ได้ขยายพื้นที่เพิ่มอีก 2 พื้นที่ คือ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรังและอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตนธารา จังหวัดกระบี่ และพัฒนาการทำงานร่วมระหว่างกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช องค์การพัฒนาเอกชน ชุมชน และภาคีการพัฒนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยใช้ชื่อโครงการความร่วมมือนี้ว่า โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม
- 1.6. การแก้ไขปัญหาดามกระบวนการวินิจฉัยเรื่องราวร้องทุกข์ของคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งจะใช้กฎหมายเป็นหลักในการแก้ไขปัญหา กรณีที่ราษฎรไม่สามารถแสดงสิทธิการเป็นเจ้าของที่ดินตามกฎหมายได้ จะมีความเห็นให้ราษฎรออกจากพื้นที่ หรือให้ขออนุญาตใช้พื้นที่จากกรม ป่าไม้
- 1.7. การแก้ไขปัญหาดามกระบวนการแก้ไขปัญหามาของคณะกรรมการแก้ไขปัญหามการบุกรุกที่ดินของรัฐ กพร.จะสอบสิทธิ์ว่าอยู่ก่อนประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าถาวร หรือการประกาศเป็นที่ดินของรัฐประเภทใดประเภทหนึ่งหรือไม่ โดยสอบพยานบุคคล และภาพถ่ายทางอากาศ รวมทั้งตรวจสอบหลักฐานการคัดค้านการประกาศป่าสงวนแห่งชาติ หากมีหลักฐานแสดงสิทธิครอบครองที่ดินตามกฎหมายเช่น สค.1 จะให้ตรวจสอบความถูกต้องและให้ดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน กรณีที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่ดินให้ทำทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน หรือให้เช่า หรือให้ขออนุญาตใช้ที่ดินตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ

กระบวนการแก้ไขปัญหามาของประชาชนและองค์กรประชาชน

โรงเรียนกรมป่าไม้ โรงเรียนจังหวัด โรงเรียนสมาชิกวุฒิสภา โรงเรียนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วิทยาลัยในหลวง รวมกลุ่มเป็นองค์กรในระดับพื้นที่ รวมกลุ่มเป็นเครือข่ายระดับภาค หรือระดับประเทศโรงเรียนต่อรัฐเช่น สมัชชาคนจน

โดยทั่วไปราษฎรที่รวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อทำหน้าที่แก้ไขปัญหาเมื่อมีการร้องเรียนกับทางราชการระยะหนึ่ง กระทั่งทางราชการรับเรื่องจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการแก้ไขปัญหา ร่วม แต่การศึกษาไม่พบว่ามีการใดที่คณะกรรมการร่วมสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาจนสำเร็จ ลุล่วงไปได้ ส่วนใหญ่เมื่อดำเนินการไประยะหนึ่งคณะกรรมการจะถูกยุบเลิกเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการ

การถือแฟ่งในพื้นที่ การชุมนุมเรียกร้อง การปิดที่ทำการของหน่วยงานป่าไม้ในพื้นที่ และเมื่อความขัดแย้งไม่มีกระบวนการหรือเพื่อผ่อนปรนสถานการณ์จะมีการปิดถนน และการสร้างความเดือดร้อนให้กับหน่วยงานราชการผู้นำความเดือดร้อนเข้ามาเยือนหมู่บ้าน ซึ่งมีหลายวิธีเช่น การทำลายสถานที่ราชการ การเผาที่ทำงาน เป็นต้น

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และ 9 กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แต่รัฐบาลไม่ได้แน้นโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนไปแปรสู่ปฏิบัติการแก้ไขปัญหา ดังนั้นการแก้ไขปัญหาตามกลไกปกติของทางราชการจึงไม่มีกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วม

กฎหมายป่าไม้ทั้ง 4 ฉบับ นิยามป่าและที่ดินตามกฎหมายแตกต่างกับสภาพที่เป็นจริงในพื้นที่ ป่าตามกฎหมายคือ ที่ดินที่ไม่มีบุคคลใดได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย ขณะที่ป่าซึ่งมีสภาพสมบูรณ์ตามธรรมชาติ อาจไม่ใช่ป่าตามกฎหมายหากผู้ครอบครองมีเอกสารสิทธิตามกฎหมาย หรือรัฐกำหนดให้เป็นพื้นที่สวนป่า เมื่อการแก้ไขปัญหาไม่ยอมรับสภาพจริงของพื้นที่ ปัญหาจึงเรื้อรังโดยไม่สามารถแก้ไขได้

มาตรการแก้ไขปัญหารัฐกำหนดขึ้นภายใต้กรอบคิดว่า ป่าเป็นของรัฐ ที่ดินในเขตป่าเป็นของรัฐ ไม่ยอมรับสิทธิชุมชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2540 โดยตีความสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ ว่าไม่มีสภาพบังคับ จนกว่าจะมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้เป็นการเฉพาะ

นโยบายและกฎหมายกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น มีความหมายเฉพาะการกระจายงบประมาณ กระจายงานก่อสร้าง ในส่วนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีสถานะเพียงตัวอักษร อำนาจยังคงรวมศูนย์อยู่ที่หน่วยงานราชการ

สำหรับการปฏิรูประบบราชการ ไม่ีผลทำให้การแก้ไขปัญหาดีขึ้น เนื่องจากยังไม่ถึงการปฏิรูประบบ เป็นเพียงการแบ่งส่วนราชการใหม่ และยังไม่มีการปฏิรูปกฎหมาย

แนวทางการแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาต้องยอมรับความจริงทางประวัติศาสตร์ของพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย กล่าวคือ ชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั้งหมดได้ก้าวผ่านการพัฒนามาไกลหลายสิบปี และในระยะเวลาพัฒนาที่ผ่านมา รัฐบาลเคยมีนโยบายส่งเสริมการเพิ่มประชากร ส่งเสริมการขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อผลิตพืชส่งออกหารายได้มาพัฒนาประเทศ มีนโยบายสร้างถนนสัมปทาน ทำให้จัดตั้งหมู่บ้านกันชนเพื่อปราบปรามพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ล้วนนำที่ดินของรัฐซึ่งประกาศเป็นป่าไม้ถาวร หรือป่าสงวนแห่งชาติมาใช้ประโยชน์ทั้งสิ้น

การแก้ไขปัญหาปัญหาที่ดินและป่าบกโดยนโยบายผลักดันชุมชนออกจากพื้นที่ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ต้องเปลี่ยนเป็นการยอมรับว่ามีชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า และทางราชการต้องร่วมกับชุมชนจัดระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ซึ่งครอบคลุมการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน การจัดการป่า และสายน้ำ ซึ่งกระบวนการเช่นนี้กรมป่าไม้มีประสบการณ์การดำเนินการสำเร็จในหลายพื้นที่ และกำลังดำเนินการในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม

การแก้ไขปัญหาอุทยานแห่งชาติทางทะเล ต้องมีนโยบายประสานความร่วมมือในการดูแลเกาะและทรัพยากรชายฝั่งร่วมกับชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน และต้องเคารพวิถีวัฒนธรรมของคนทะเล ผู้เป็นคนหาปลา ไม่ใช่ผู้ครอบครองที่ดิน และทำการท่องเที่ยว

ปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป่าไม้ทั้ง 4 ฉบับ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ประการสำคัญการปฏิรูปกฎหมายต้องสอดคล้องกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

บทที่ 4

นโยบายส่งเสริมการปลูกป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

สภาพปัญหา

การศึกษาพบปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทกรณีการปลูกสร้างสวนป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนรวม 12 กรณี ในจำนวนนี้ 3 พื้นที่เป็นกรณีที่กรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนปลูกสร้าง

สวนป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งซ้อนทับกับพื้นที่ราชพัสดุ พื้นที่สาธารณประโยชน์ และพื้นที่นิคมสหกรณ์ ซึ่งจะแยกไปกล่าวถึงในส่วนที่กล่าวด้วยพื้นที่ดังกล่าวโดยตรง ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 9 กรณีศึกษาซึ่งเป็นการปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทใน 9 กรณีศึกษา เป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) ซ้อนทับกับที่ดินทำกินของราษฎรจำนวน 6 กรณี ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าโดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นพื้นที่ที่มีสภาพป่าสมบูรณ์ 1 กรณี และข้อพิพาทอันเนื่องมาจากกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนปลูกสร้างสวนป่า 2 กรณี

1. **ข้อพิพาทและความขัดแย้งอันเนื่องมาจากพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าโดย ออป. ซ้อนทับกับที่ดินทำกินของราษฎร** เป็นปัญหาที่มีสาเหตุและลักษณะของปัญหาเช่นเดียวกับปัญหาการซ้อนทับระหว่างที่ดินทำกินของราษฎรกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ กล่าวคือ พื้นที่ที่กรมป่าไม้มอบให้ ออป. ดำเนินการปลูกสร้างสวนป่า ได้มีราษฎรอาศัยและทำกินอยู่แล้วเช่นเดียวกับป่าสงวนฯ อื่นๆ เมื่อ ออป. ดำเนินการปลูกป่าจึงต้องผลักดันราษฎรออกจากพื้นที่ ก่อให้เกิดข้อพิพาทได้แย่งสิทธิในที่ดินและพืชผลอาสินระหว่างกัน

กรณีที่ข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างราษฎรรายบุคคลกับ ออป. ทาง ออป. จะแจ้งความดำเนินคดีกับราษฎร กรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่าง ออป. กับราษฎรทั้งชุมชน ความขัดแย้งจะเริ่มขึ้นเมื่อ ออป. ดำเนินการไถรับพื้นที่เพื่อปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ซึ่งราษฎรอ้างการครอบครองหรือปลูกพืชผลอาสินอยู่ ราษฎรจะร้องเรียนโดยวาจาหรือหนังสือให้ยุติการดำเนินการ เมื่อไม่มีกระบวนการปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ความขัดแย้งจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น

กรณีสวนป่าขนาดใหญ่ความขัดแย้งรุนแรงในระดับที่เจ้าหน้าที่ ออป. ไม่สามารถดำเนินการใดๆ ในพื้นที่ได้เนื่องจากความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

กรณีสวนป่าท่าชนะหลังจากเผชิญหน้ากันหลายครั้ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ผ่อนผันให้ราษฎรสามารถอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ได้ต่อไป ความขัดแย้งจึงลดระดับลงอยู่ในสภาพต่างคนต่างอยู่แต่ยังไม่มี การแก้ไข ปัญหา

กรณีสวนป่าห้วยน้ำขาวและสวนป่าพุดดินนา เมื่อความขัดแย้งรุนแรงในระดับเผชิญหน้าโดยราษฎรชุมนุมประท้วงในพื้นที่ซึ่ง ออป. กำลังดำเนินการรื้อไถเพื่อปลูกสร้างสวนป่าเป็นเวลาติดต่อกันหลายวัน จึงเกิดการเจรจาและหาข้อยุติร่วมโดยมีการรังวัดเขตพื้นที่สวนป่าส่วนที่ราษฎรสงสัยว่าซ้อนทับกับที่ดินในเขตนิคมสหกรณ์คลองท่อม และ ออป. รับที่จะจัดสรรที่ดินให้ราษฎรจำนวน 150 ไร่ ตามโครงการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อพัฒนาชนบท (คปช.) ราษฎรจึงยินยอมยุติการชุมนุม

2. ข้อพิพาทเนื่องจาก ออป. ดำเนินการไถปรับพื้นที่ซึ่งราษฎรเรียกว่าป่าสมบูรณ์หรือป่าพื้นสภาพ แต่ ออป.เรียกว่า สวนป่าที่ไม่ซึ่งปลูกไว้มีอัตราอดตายต่ำ เป็นข้อพิพาทที่มีการร้องเรียนจากราษฎรในกรณีสวนป่าท่าชนะ สวนป่าห้วยน้ำขาวและสวนป่าพุดินนาเช่นกัน แต่เนื่องจากทั้งสองกรณีมีปัญหาที่ดินทำกินเป็นประเด็นหลักปัญหานี้จึงได้รับการพิจารณาไม่มากนักในกระบวนการแก้ไขปัญหา

การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกกรณีสวนป่าห้วยน้ำขาว อ.คลองท่อม จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อต้นปี 2547 เป็นกรณีศึกษาปัญหาป่าสมบูรณ์ของราษฎรกับป่าที่มีอัตราอดตายต่ำของ ออป.

สวนป่าห้วยน้ำขาวอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องศิลา-ป่าชี้แรด ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จ.นครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทานของ บริษัท กระป๋องไม้ จำกัด ตามบันทึกการรับมอบพื้นที่สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานที่พันอายุการบำรุงรักษาของบริษัท กระป๋องไม้ จำกัด ระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2533 ระบุพื้นที่สวนป่าซึ่งกรมป่าไม้ส่งมอบให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ในท้องที่ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลคลองท่อมใต้ ตำบลทรายขาว รวม 12 แปลง เนื้อที่รวม 6,503 ไร่ พืชที่ปลูกเป็นยูคาลิปตัส ยางพารา กระถินณรงค์ หัก หักฟ้า สัก เหยียง ตาเสา สนทะเล

สวนป่าห้วยน้ำขาวเนื้อที่รวม 6,500 ไร่ ออป.มีเป้าหมายที่จะทำการปลูกสร้างสวนป่า 2,500 ไร่ อีก 4,000 ไร่ จะไม่ดำเนินการเนื่องจากเป็นพื้นที่ลาดชันและพื้นที่ภูเขา ในการดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าห้วยน้ำขาว ออป.ระบุว่า เป็นสวนป่าที่ไม่ซึ่งปลูกไว้ตามเงื่อนไขสัมปทานมีเปอร์เซ็นต์การรอดตายต่ำจึงต้องรื้อปลูกใหม่ตามเงื่อนไขที่ได้รับมอบพื้นที่มาจากกรมป่าไม้ โดยทำการรื้อปลูกใหม่เมื่อปี 2542 จำนวน 357 ไร่ รื้อปลูกใหม่ปี 2544 จำนวน 377 ไร่ รื้อปลูกใหม่ปี 2545 จำนวน 33 ไร่ และรื้อปลูกใหม่ปี 2547 จำนวน 300 ไร่ โดยปี 2547 จะรื้อปลูกใหม่ในพื้นที่บริเวณแปลงปลูกปี 2521 ด้วยรถแทรกเตอร์ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

สวนป่าห้วยน้ำขาว เริ่มรื้อปลูกใหม่แปลงปี 2547 เนื้อที่ 300 ไร่ เมื่อเดือนมีนาคม 2547 ราษฎรตำบลห้วยน้ำขาวได้คัดค้านการรื้อปลูกใหม่เนื่องจากเห็นว่า สภาพป่าเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์และอยู่ในพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม ทั้งเป็นป่าต้นน้ำของตำบลห้วยน้ำขาว จึงควรดูแลรักษาไว้ไม่สมควรรื้อปลูกป่าล้มไม้กับสวนยางพาราตามแผนของสวนป่า

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ห้วยน้ำขาว ซึ่งเป็นกลุ่มราษฎรที่รวมตัวกันเพื่อดูแลรักษาป่า ได้ร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานเพื่อให้ดำเนินการยุติการไถทำลายป่าเพื่อปลูกสวน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.ห้วยน้ำขาว กำนันตำบลห้วยน้ำขาว นายอำเภอคลองท่อม ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการใน

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 19 สภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำขาว ผู้บังคับการตำรวจป่าไม้ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วุฒิสภา

ต่อมาสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำขาว ได้มีมติ เห็นชอบให้อนุรักษ์ป่าผืนนี้ไว้ แต่ทาง ออป.ไม่ได้หยุดการดำเนินการในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน ม.1 ต.ห้วยน้ำขาว ร่วมด้วยกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ห้วยน้ำขาว จึงจับกุมลูกจ้างสวนป่า พร้อมตรวจยึดรถแทรกเตอร์ตีนตะขาบ จำนวน 1 คัน โดยตั้งข้อกล่าวหาว่า ทำการแผ้วถางป่าที่ยังไม่เคยถูกแผ้วถางตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ 2484 และ พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 จากนั้นกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติห้วยน้ำขาวได้จัดการชุมนุมบริเวณทางเข้าสวนป่าห้วยน้ำขาว เพื่อเรียกร้องให้ออป. หยุดไถดันทำลายป่าห้วยน้ำขาว

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะกรรมการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วุฒิสภา ได้ดำเนินการตรวจสอบเรื่องราวเรียนของกลุ่มอนุรักษ์ พร้อมกับลงดูพื้นที่ปัญหา และมีความเห็นร่วมกับทางจังหวัดกระบี่ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างราชการและราษฎรเพื่อแก้ไขปัญหา โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อม 2 ประการคือ

1. ออป.ต้องยุติการรื้อป่าปลูกใหม่ในพื้นที่ป่าสมบูรณ์ที่เหลืออยู่และให้ดูแลรักษาป่าร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและชุมชน

2. ในพื้นที่ซึ่งได้มีการไถทำลายป่าไปแล้วเนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ ให้จัดการในสองลักษณะคือ พื้นที่ส่วนที่ต่อเนื่องกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถึงแนวถนนในแปลงสวนป่าส่วนที่ป่าถูกไถทำลายไปแล้วให้ฟื้นฟูเป็นป่าธรรมชาติและบริหารจัดการในรูปแบบป่าชุมชน สำหรับพื้นที่ซึ่งต่อเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวและถูกไถทำลายป่าไปแล้ว ทางคณะกรรมการฯ วุฒิสภา รับไปหารือกับส่วนกำหนดนโยบายของ ออป.และกรมป่าไม้ เพื่อหาทางออกในด้านงบประมาณดำเนินการ กรณีที่ต้องนำพื้นที่ดังกล่าวกลับไปฟื้นฟูเป็นป่าธรรมชาติและบริหารจัดการในรูปแบบป่าชุมชน

จังหวัดกระบี่ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวแต่เนื่องจากระยะเวลาดำเนินการอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการจังหวัด จึงยังไม่มีความคืบหน้าในการดำเนินการ

3. ขอฟิพาทอันเนื่องมาจากกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติปลูกสร้างสวนป่า

ประกอบด้วย กรณีการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติปลูกสร้างสวนป่า 9 ป่า ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 10 ป่าสงวนแห่งชาติในจังหวัดกระบี่

กรมป่าไม้ได้อนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่ป่าซึ่งจำแนกเป็นเขตป่าเศรษฐกิจ ตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติ 2528 เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าให้ได้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ

เอกชนที่ได้รับอนุญาตมีทั้งบุคคลและบริษัทจดทะเบียน ในจำนวนนี้มีหลายบริษัทที่เจ้าของเป็นคนต่างชาติ เอกชนได้ใช้พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมัน โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมการอนุญาตไร่ละ 30 บาท

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินภาคใต้ ได้ชุมนุมร้องเรียนรัฐบาล ให้ตรวจสอบเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ป่าสงวนแห่งชาติทำสวนยางและสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งมีเนื้อที่อนุญาต 200 ไร่ขึ้นไป เนื่องจากมีหลายรายที่หมดระยะเวลาการอนุญาตให้ใช้พื้นที่แล้วแต่ยังคงครอบครองทำประโยชน์อยู่ต่อเนื่อง และมีหลายรายที่ครอบครองทำประโยชน์มากกว่าพื้นที่ซึ่งได้รับอนุญาต รวมทั้งรายที่ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

การตรวจสอบพื้นที่ให้ราษฎรร่วมดำเนินการโดยจัดตั้งเป็นคณะกรรมการร่วมระดับชาติและคณะกรรมการระดับจังหวัด กรณีที่ตรวจสอบพบว่า เอกชนครอบครองพื้นที่โดยหมดระยะเวลาการอนุญาต หรือครอบครองพื้นที่มากเกินกว่าที่ได้รับอนุญาต หรือครอบครองพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาตให้รัฐนำพื้นที่ดังกล่าวมาจัดสรรให้กับเกษตรกรซึ่งไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เห็นด้วยกับข้อเสนอของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ และได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมาดำเนินการตรวจสอบพื้นที่พบว่า

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีบริษัทเอกชนและเอกชนเป็นรายบุคคลได้รับอนุญาตให้ใช้ที่ดินในป่าสงวนแห่งชาติรวม 39 ราย เนื้อที่ประมาณ 253,098 ไร่ มี 3 ราย ที่ครอบครองพื้นที่โดยหมดระยะเวลาอนุญาตเนื้อที่ประมาณ 19,168 ไร่ และมี 3 รายที่พื้นที่ป่าสงวนซึ่งได้รับอนุญาตซ้อนทับกับที่ราชพัสดุป่าอ่าวคีรี

จังหวัดกระบี่ มีบริษัทเอกชนและเอกชนเป็นรายบุคคลได้รับอนุญาตให้ใช้ที่ดินในป่าสงวนแห่งชาติรวม 14 ราย เนื้อที่ประมาณ 73,030 ไร่ มี 9 ราย ที่ครอบครองพื้นที่โดยหมดระยะเวลาอนุญาตเนื้อที่ประมาณ 34,574 ไร่

ในระหว่างที่ดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ได้เกิดข้อขัดแย้งในการดำเนินงานร่วมระหว่างเครือข่ายปฏิรูปที่ดินกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ และคณะทำงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อมาความขัดแย้งดังกล่าวได้ขยายไปเป็นความขัดแย้งกับ

รัฐบาล จึงได้มีการสลายการชุมนุมของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินฯ เป็นเหตุให้การตรวจสอบพื้นที่ต้องยุติลง โดยยังไม่ได้ตรวจสอบพื้นที่ซึ่งเอกชนครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือได้รับอนุญาตแต่ครอบครองเกินพื้นที่อนุญาต

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ

กรณีที่ดินทำกินของราษฎรซ้อนทับพื้นที่สวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ กล่าวได้ว่า รัฐไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหา เมื่อความขัดแย้งที่สะสมพัฒนาเป็นการเผชิญหน้า หรือการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหารัฐ จังหวัดและ ออป.จะใช้วิธีการผ่อนผันให้ราษฎรทำกิน หรือชะลอการปลูกสร้างสวนป่า โดยไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาต่อเนื่อง รวมทั้งไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหา ก่อนหน้าที่ความขัดแย้งจะรุนแรง มีกรณีสวนป่าพุดินนาเมื่อความขัดแย้งพัฒนาเป็นการเผชิญหน้า ออป. แก้ไขปัญหาตามโครงการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อพัฒนาชนบท (คปช.)

กรณีการปลูกสร้างสวนป่า ของ ออป.ในพื้นที่ป่าสมบูรณ์ของอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ระยะต้นที่ราษฎรร้องเรียนให้ทางราชการแก้ไขปัญหารัฐ ไม่มีหน่วยงานใดดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ และมีการเบี่ยงเบนประเด็นว่า ราษฎรเรียกร้องเพราะต้องการที่ดิน เมื่อไม่มีการแก้ไขปัญหารัฐความขัดแย้งจึงพัฒนาเป็นการชุมนุม การร้องเรียนวุฒิสภา การร้องเรียนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงมีการหารือระหว่างหน่วยงานราชการกับราษฎร รวมทั้งมีการตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อแก้ไขปัญหารัฐ แต่การดำเนินการมีความคืบหน้าน้อยมาก

กรณีกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้ที่ดินป่าไม้ปลูกสร้างสวนยางและสวนปาล์ม รวมทั้งการบุกรุกครอบครองที่ดินป่าไม้ขนาดใหญ่ของเอกชนโดยไม่ได้รับอนุญาต กล่าวในด้านแบบแผนการปฏิบัติงานปกติ รัฐและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีกระบวนการตรวจสอบการครอบครองที่ดินและการปฏิบัติตามเงื่อนไขการอนุญาตอยู่แล้ว แต่ปรากฏว่า กระบวนการตรวจสอบเหล่านั้นไม่ได้ติดตามตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในจังหวัดกระบี่ และสุราษฎร์ธานี

เมื่อเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้เรียกร้องให้ดำเนินการตรวจสอบ จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างราษฎรและทางราชการเพื่อทำการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ ซึ่งผลการตรวจสอบพบการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยมิชอบด้วยกฎหมายจำนวนมาก แต่เนื่องจากความขัดแย้งในวิธีการทำงานระหว่างทางราชการกับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ทำให้รัฐเลือกยุติความขัดแย้งโดยการสลายการชุมนุม

หลังจากสลายการชุมนุมกระบวนการติดตามตรวจสอบพื้นที่ก็เข้าสู่ภาวะปกติคือไม่มีการตรวจสอบต่อ ส่วนพื้นที่ซึ่งตรวจสอบแล้ว คณะทำงานแก้ไขปัญหารัฐราษฎรเข้าครอบครองสวนปาล์มในพื้นที่เอกชนขอใช้ประโยชน์ ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธาน

มีมติเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2547 ให้ต่อสัญญาการอนุญาตใช้ที่ดินให้กับผู้ประกอบการที่ได้รับอนุญาตและหมดอายุการอนุญาตแล้วจำนวนครึ่งหนึ่งของเนื้อที่ได้ทำประโยชน์จริง เนื้อที่อีกครึ่งหนึ่งให้นำไปจัดแปลงให้กับราษฎรรายละไม่เกิน 10 ไร่ พื้นที่ที่ผู้ประกอบการเอกชนบุกรุกโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือได้รับอนุญาตแต่ไม่สามารถทำประโยชน์ได้เนื่องจากมีราษฎรครอบครองทำประโยชน์อยู่ ให้กันออกมาจัดให้ราษฎรทั้งแปลง

อย่างไรก็ตามเนื่องจากกระบวนการตรวจสอบพื้นที่ไม่มีการดำเนินการต่อจึงทำให้ไม่มีกระบวนการสืบทราบว่ ที่ดินแปลงใดเอกชนครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้พื้นที่ส่วนที่ตรวจสอบพบว่าเอกชนครอบครองโดยไม่ชอบการดำเนินการเรียกคืนที่ดินมีความล่าช้ามากจนเป็นไปได้ว่า อาจไม่มีการเรียกคืนที่ดินในหลายแปลง

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชน อาจจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

พื้นที่ที่มีการร้องเรียนแต่ไม่ได้รับการแก้ไขปัญห ไม่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชน เพื่อนำเสนอปัญหาต่อหน่วยงานรัฐต่อ แต่ใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความรู้สึกกับทางราชการ และอุป.ว่า จะเกิดความไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน หากยังคงดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าในที่ดินที่ทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร

พื้นที่ที่มีการร้องเรียนต่อมาได้รวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนติดตามการแก้ไขปัญหากับทางราชการ มีการชุมนุมเรียกร้องการแก้ไขปัญหากับทางราชการ และตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา

พื้นที่ที่มีการร้องเรียนมีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชน และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรประชาชนในพื้นที่อื่นๆ เป็นเครือข่ายความร่วมมือระดับภาคและระดับประเทศ กลุ่มนั้นนอกจากจะติดตามการแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องของตนเอง ยังมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงนโยบายและกฎหมายของประเทศให้เป็นไปเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

นโยบายและกฎหมายการปลูกสร้างสวนป่า มีปัญหาพื้นฐานมาจากปัญหาแนวคิดนโยบายและกฎหมายป่าไม้ของไทย กล่าวคือ นโยบายและกฎหมายไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของสังคมไทย ตลอดจนสภาพจริงในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ที่ดินทำกินของราษฎรจึงเป็นป่า ขณะที่ป่าสมบูรณ์กลับเป็นป่าเสื่อมโทรมซึ่งต้องรื้อป่าเดิมและปลูกป่าใหม่ การดำเนินการไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้การดำเนินการของรัฐแทนที่จะสามารถเพิ่มพื้นที่ป่ากลับก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับราษฎร และในบางกรณีเป็นการทำลายป่าสมบูรณ์ที่มีอยู่

แนวทางการแก้ไขปัญหา

หลักการของการปลูกสร้างสวนป่าคือ เพิ่มพื้นที่ป่าของชาติ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วน ต้องยุติการทำลายป่าเพื่อปลูกป่า ดังนั้นจึงต้องสำรวจทบทวนพื้นที่ปลูกป่าทั้งหมดว่า พื้นที่ไหนมีสภาพสมบูรณ์ต้องยุติการปลูกสวนป่า เพื่อรักษาไว้เป็นป่าสมบูรณ์ ในพื้นที่ซึ่งสภาพป่าเสื่อมโทรมซึ่งในภาคใต้ป่าสามารถฟื้นตัวได้ตามธรรมชาติต้องปรับวิธีการปลูกสร้างสวนป่าเป็นการปลูกเสริมป่าที่กำลังฟื้นตัวไม่ใช่ไถเปิดพื้นที่ปลูกสวนยางพาราและสวนปาล์ม

สำหรับพื้นที่ซึ่งซ้อนทับกับที่ดินทำกินของราษฎรเป็นปัญหาที่มีลักษณะปัญหาเดียวกับปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าไม้ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องยอมรับความจริงทางประวัติศาสตร์ของพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย และการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยนโยบายผลักดันออกจากพื้นที่ซึ่งไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ต้องเปลี่ยนเป็นการยอมรับว่ามีชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า และทางราชการต้องร่วมกับชุมชนจัดระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ซึ่งครอบคลุมการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน การจัดการป่า และสายน้ำ ซึ่งกระบวนการเช่นนี้กรมป่าไม้มีประสบการณ์การดำเนินการสำเร็จในหลายพื้นที่ และกำลังดำเนินการในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม

ปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป่าไม้ทั้ง 4 ฉบับ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ประการสำคัญการปฏิรูปกฎหมายต้องสอดคล้องกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

กรณีปัญหาการอนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทำสวนขนาดใหญ่ ขณะที่เกษตรกรจำนวนมากในภาคใต้ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามมติคณะรัฐมนตรีเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้หากมีการปฏิบัติจริง

บทที่ 5

การท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาที่ดิน

สถานการณ์ปัญหา

การศึกษาปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทเรื่องที่ดินในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นจังหวัดสำคัญตามนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล พบว่า มีการออกเอกสารสิทธิในที่ดินชายทะเลทับซ้อนกับพื้นที่ซึ่งได้รับสัมปทานเหมืองแร่ ทางสาธารณะ และที่สาธารณประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น

ถิ่น 2 กรณี มีการสร้างโรงแรมปิดกั้นทางสาธารณะ 2 กรณี และการศึกษาในจังหวัดพังงา พบ ปัญหาข้อพิพาทเนื่องจากบริษัทที่ดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยวปิดกั้นทางสาธารณะและล้อมรั้ว ในที่ดินซึ่งอ้างว่ามีเอกสารสิทธิ์ที่ดินแต่ทับซ้อนกับที่ดินของราษฎร 1 กรณี

ปัญหาข้อขัดแย้งทั้ง 4 กรณีในจังหวัดภูเก็ต เป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมากกว่า 10 ปี สามารถ เจรจาแก้ไขปัญหาได้เพียงกรณีเดียวในกรณีการสร้างอาคารคร่อมทางสาธารณะของคลับเมด ซึ่ง ตกลงให้สร้างถนนและปรับปรุงภูมิทัศน์ร่วมกัน

สำหรับกรณีพิพาทว่าเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดินออกทับทางสาธารณะ ชุมเหมืองเก่า และทางสาธารณะ กรณีหาดบางเทา ซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างราษฎร ชุมชน กับบริษัทไทยวารี สอร์ท ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด กรณีหาดโนนหวาน ซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างโรงแรมภูเก็ตบีชคลับ กับ ชุมชน และกรณีหาดแสนสุข ซึ่งเป็นข้อพิพาทระหว่างชุมชนกับนายชัยสิน งานทวี มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบหลายครั้ง รวมทั้งมีการดำเนินคดีทางศาล แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีข้อยุติใน การแก้ไขปัญห

แต่เนื่องจากทุกครั้งที่ข้อพิพาทในการใช้ทางสาธารณะมีระดับที่รุนแรง ราษฎรจะมีการ ชุมนุมทำให้ทางบริษัทเจ้าของโรงแรมต้องผ่อนปรนให้ราษฎรใช้ทางสาธารณะและที่ดินที่มีข้อ พิพาทว่าเป็นที่สาธารณะ ปัญหาจึงได้รับการผ่อนปรนในลักษณะต่างคนต่างอยู่

จังหวัดพังงาปัญหาเริ่มเกิดขึ้นเมื่อปี 2546 ระหว่างบริษัทกระทะทองจำกัดกับชุมชน อยู่ ระหว่างการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเรื่องของทางราชการ

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ

เมื่อมีข้อพิพาทหรือเรื่องร้องเรียนจากราษฎรจังหวัดจะตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง หากมีปัญหาข้อกฎหมายจะยื่นเรื่องให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตีความ ในกรณีหาดแสนสุขมี การดำเนินคดีจนศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนโฉนด แต่การเพิกถอนโฉนดตามคำสั่งศาลมีความ ล่าช้ามาก ต่อมาเมื่อมีการเพิกถอนโฉนด ผู้ถือครองโฉนดได้ฟ้องร้องให้เพิกถอนคำสั่ง เพิกถอน โฉนดของผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต เรื่องจึงเป็นความยืดเยื้อจนถึงปัจจุบัน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน

ประชาชนและองค์กรประชาชนดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการร้องเรียนหน่วยงานราชการ และเมื่อเอกชนปิดทางสาธารณะหรือขับไล่ไม่ให้ใช้ที่สาธารณะ จะมีการชุมนุม และปิดทางของ เอกชน จากนั้นจะมีการเจรจาผ่อนปรนกัน และเรื่องก็จะเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการที่ จังหวัดแต่งตั้ง หรือดำเนินการทางศาล เมื่อมีการปิดทางสาธารณะหรือไม่ให้ใช้ที่สาธารณะอีก ราษฎรจะชุมนุมอีก จากนั้นมีการเจรจา และดำเนินการตรวจสอบพื้นที่ต่อ เป็นวัฏจักร กรณีจังหวัด

ภูเก็ตเป็นเช่นนี้มากกว่า 10 ปี กรณีจังหวัดพังงา เพิ่งเริ่มเกิดข้อพิพาทได้ปีกว่าไม่แน่ว่าอาจเป็น
วัฏจักรเช่นเดียวกับจังหวัดภูเก็ต

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

ปัญหาที่พบจากกรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้อง
กับการดึงดูดการลงทุนของเอกชน และการสร้างที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ขาดการวางผังเมืองที่ดี
และละเอียดที่จะปกป้องคุ้มครองทรัพย์สินสาธารณะ รวมทั้งการคุ้มครองวิถีชีวิตปกติของชุมชนท้องถิ่น

เมื่อนโยบายไม่ชัดเจน การปฏิบัติจึงเกิดปัญหา การแก้ไขปัญหาแต่ละเรื่องใช้เวลานาน
มากทั้งที่น่าจะมีความเป็นไปได้ในเวลาอันสมควร

นโยบายที่ไม่ชัดเจนส่งผลโดยตรงกับการบังคับใช้กฎหมายที่ขาดความเด็ดขาด เพราะ
กฎหมายที่ดินมีข้อกฎหมายที่ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว ดังกรณีหาดแสนสุข

แนวทางการแก้ไขปัญหา

สังคมไทยมีประสบการณ์การสร้างรายได้เข้าประเทศโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบไร้
การควบคุม ไร้การวางแผน และมุ่งเอาอกเอาใจนักท่องเที่ยวจนเกินเลยอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง
ประเพณีวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ เป็นสินค้าเพื่อขายนักท่องเที่ยวโดยละเลยสาระคุณค่าที่ดำรงอยู่

หากรัฐนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่ง
กำหนดไว้ในนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และ 9 มาใช้
อย่างจริงจังผสมผสานกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเคารพสิทธิมนุษยชน และสิทธิ
ชุมชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ปัญหาที่จะได้รับการแก้ไข

บทที่ 6

นโยบายการให้สัมปทานเหมืองแร่หิน

สถานการณ์ปัญหา

กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ประกาศให้เขาควนเหมียงและเขาจำปา ตำบล
ปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เป็นแหล่งแร่หินเพื่อการอุตสาหกรรม และ กรมอุตสาหกรรม

พื้นฐานและเหมืองแร่ ได้อนุมัติประทานบัตรแก่นายบุญทิพย์ สุนาเสวรินทร์ เนื้อที่ 95 ไร่ 1 งาน 66 ตารางวา ตามหนังสือที่ อก.0508/767 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2545

ปี 2545 ราษฎรหมู่ 1, 2, 3 ตำบลปากแจ่ม ทราบข่าวการทำเหมืองหินควนเหมียง พวกกันวิตกว่า จะเป็นการทำลายต้นน้ำลำธารของหมู่บ้าน และก่อให้เกิดมลภาวะขึ้นในชุมชน จึงได้รวมกลุ่มกันศึกษาข้อเท็จจริงและพบว่า เขาควนเหมียงมีสภาพป่าสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าสำคัญเช่น เลียงผา และหากมีการระเบิดหินจะก่อให้เกิดฝุ่นหิน ถนนพัง มลภาวะด้านเสียง และอุบัติเหตุจากรถชนหิน ซึ่งเป็นอันตรายอย่างสำคัญต่อการดำเนินชีวิตโดยปกติสุขของชุมชน นอกจากนี้การพิจารณาประกาศแหล่งแร่และการให้สัมปทานกระทำการโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงได้รวมกลุ่มให้ชื่อว่า กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม ดำเนินการคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่หินและปกป้องป่าต้นน้ำเขาควนเหมียง

ปี 2539 กระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดให้เขาจำปา ในพื้นที่หมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม นายสาธิต โชตสกุลวัฒนา ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง ต่อทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง ในพื้นที่เขาจำปา เนื้อที่ 46-2-14 ไร่ และได้รับการจดทะเบียนตามคำขอประทานบัตรที่ 40/2539 หมายเลขหลักเขตเหมืองแร่ที่ 23937

กลุ่มรักษาป่าต้นน้ำตรัง ซึ่งเป็นกลุ่มของราษฎรหมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม เห็นว่า การทำเหมืองแร่หินเขาจำปาจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของชุมชน เนื่องจากเขาจำปาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ต้นน้ำคลองลำซอนซึ่งเป็นต้นน้ำของแม่น้ำตรัง การระเบิดภูเขาและการทำเหมืองแร่ จึงเป็นการทำลายพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญของชุมชนและจังหวัดตรัง นอกจากนี้รอบเขาจำปาเป็นสวนยาง สวนผลไม้ และเขาจำปาอยู่ใกล้ชุมชน ดังนั้นการระเบิดเขาจำปาและการทำเหมืองจะก่อให้เกิดมลภาวะด้านฝุ่นหิน ด้านเสียง การทำลายถนน และวิถีชีวิตชุมชน ทั้งสภาพป่าบนเขาจำปาเป็นป่าสมบูรณ์ตามระบบนิเวศน์เขาหินปูน

กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำตรัง และกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตำบลปากแจ่ม ได้ยื่นเรื่องคัดค้านการสัมปทานเหมืองแร่ต่อหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน เช่น อุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จังหวัดตรัง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตรัง ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง อธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 15 สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และร้องเรียนการถูกละเมิดสิทธิชุมชนในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ระบุผลการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนโดยสรุปว่า เขาควน

เหมียงหรือเขาถ้ำแรด เป็นบริเวณต่อเนื่องกับเทือกเขาน้ำพราย และเขาลำแพะซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร ดังนั้นการที่ราษฎรให้ความสำคัญว่าเขาถ้ำแรดเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารจึงมีนัยยะ การเห็นความสำคัญในการใช้เป็นแหล่งต้นน้ำและทรัพยากรในท้องถิ่นตามสภาพจริงของชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบเขา ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญที่แตกต่างจากการพิจารณาของภาครัฐที่มักจะพิจารณาภาพรวมของพื้นที่ทั้งจังหวัด

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงการทำสวนยางพารารอบเขาและการสัญจรไปมาในถนนใกล้เคียงเขา การระเบิดเขาหิน การย่อยหินการขนส่งหิน ย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตโดยปกติสุขของชุมชน ทั้งสภาพป่าบนเขาควนเหมียงยังคงมีสภาพป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์มากและมีลักษณะเป็นต้นน้ำลำธาร ชับน้ำสำหรับพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบได้อย่างดี

ในส่วนการดำเนินการแก้ไขปัญหของหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ มีความไม่โปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูล ให้ชุมชนบางส่วนเข้าร่วมการออกความเห็นในการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่โดยไม่ครอบคลุมชุมชนที่คัดค้าน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมจังหวัด มุ่งวิธีการแก้ไขปัญหไปในการชี้แจงเทคนิคการทำเหมือง โดยไม่มีท่าทีจะยอมรับและหาทางแก้ไขปัญหข้อวิตกกังวลของประชาชนที่คัดค้าน

จากผลการตรวจสอบข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดรับฟังและยอมรับข้อคัดค้านของประชาชนตาม พ.ร.บ.แร่ 2510 มาตรา 49 และตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการสอบถามความคิดเห็นของแต่ละหมู่บ้าน

ชุมชนรอบเขาควนเหมียงมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 49 และ 59 ในการร่วมตัดสินใจจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และผู้ใช้ที่ดินรอบพื้นที่ต้องถูกตีความเป็นผู้ได้รับผลกระทบที่ต้องรับฟังความคิดเห็นด้วย

กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ต้องร่วมกันตรวจสอบข้อมูลสภาพป่าบนพื้นที่ใหม่ และหากเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ หรือมีตำแหน่งภูมิศาสตร์เหมาะสมอาจใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศน์และทรัพยากรอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ในระยะที่ทำการศึกษา การสัมปทานหินเขาควนเหมียงอยู่ในระยะพิจารณารายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับเขาจำปายังไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการแก้ไขปัญหของรัฐ

เมื่อกลุ่มของราษฎรร้องเรียนให้มีการตรวจสอบและทบทวนการกำหนดพื้นที่เป็นแหล่งหินและการสัมปทานทำเหมืองหิน ตลอดจนให้สำรวจสภาพป่าและสัตว์ป่าเขาที่จะถูกระเบิดใหม่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงเช่น จังหวัด กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาหรือกระบวนการทบทวนความเห็นด้านของราษฎรที่ชัดเจน

นอกจากนี้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ยังคงดำเนินการให้สัมปทานต่อในลักษณะที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติระบุว่า ขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนและมีความไม่โปร่งใส

ด้านกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดูแลรักษาป่า สัตว์ป่า พันธุ์พืช เมื่อได้รับการร้องเรียนจากราษฎรว่า เขาควนเหมียงมีสภาพป่าสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้หายาก และสัตว์ป่าสงวน ทั้งต่อเนื่องกับเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า กรมป่าไม้ไม่ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามที่ได้รับการร้องเรียน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน

ประชาชนและองค์กรประชาชนมีดำเนินการที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. รวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนเพื่อรักษาป่า
2. ดำเนินการศึกษาสภาพป่า สัตว์ป่า ข้อมูลการทำเหมือง และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นหากมีการทำเหมือง
3. ยื่นหนังสือร้องเรียนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
4. จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าเช่น การปลูกเสริมป่า การจัดทำเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ การจัดค่ายเยาวชน การจัดสัมมนาแนวทางการรักษาป่าในชุมชน เป็นต้น

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

การกำหนดพื้นที่ต้นน้ำตามหลักวิชาการของรัฐ กับพื้นที่ต้นน้ำตามสภาพจริงของชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เขาควนเหมียงถูกพิจารณาจากรัฐว่าไม่ใช่ต้นน้ำ ขณะที่ชุมชนระบุว่าพื้นที่ต้นน้ำ

การสำรวจสภาพป่าของรัฐแตกต่างกับสภาพจริงของชุมชน รัฐระบุว่าเป็นป่าเสื่อมโทรมให้สัมปทานทำแร่ได้ ชุมชนระบุว่าป่าในระบบนิเวศน์เพื่อรักษาพันธุ์ไม้ สัตว์ป่าสำคัญ และระบบนิเวศน์เชื่อมโยงกับเทือกเขาและป่าใกล้เคียงตลอดแนวเทือกเขาบรรทัด

สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรม ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้รับการตีความจากหน่วยงานราชการว่า เป็นสิทธิที่ไม่มีสภาพบังคับจนกว่าจะมีกฎหมายบัญญัติ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

รัฐต้องทบทวนและปรับปรุงกระบวนการกำหนดแหล่งหิน แหล่งแร่ การให้สัมปทานบัตร ตลอดจนการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ การกำหนดว่าป่าแปลงใดเป็นป่าเสื่อมโทรม โดยต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม กระบวนการต้องโปร่งใส และหลักเกณฑ์ต้องยืดหยุ่นสอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ 2540 ต้องได้รับการตีความใหม่จากรัฐว่า สาระสำคัญแห่งสิทธิที่บัญญัติไว้มีสภาพบังคับ มีผลผูกพันกับรัฐบาล หน่วยงานรัฐในการตีความและบังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้โดยไม่ต้องมีกฎหมายบัญญัติ

บทที่ 7

การใช้ประโยชน์ที่ดินกรณีนิคมสหกรณ์

สถานการณ์ปัญหา

กรณีศึกษาพื้นที่นิคมสหกรณ์ภาคใต้มี 4 กรณี เป็นกรณีพื้นที่นิคมสหกรณ์ทับซ้อนกับพื้นที่ส.ป.ก. 1 กรณี พื้นที่นิคมทับซ้อนกับที่ดินของราษฎร 1 กรณี โครงการก่อสร้างชลประทานน้ำ

เดิมในพื้นที่นิคมสหกรณ์ปากพญาก่อความเสียหายให้กับทรัพย์สินของราษฎร และการให้เอกชนเช่าพื้นที่แปลงใหญ่ในนิคมสหกรณ์เพื่อปลูกสร้างสวนป่า 1 กรณี

กรณีพื้นที่นิคมสหกรณ์ทับซ้อนกับพื้นที่ ส.ป.ก.เป็นปัญหาที่เกิดจากนิคมสหกรณ์ท่าชะงอ ดำเนินการจัดสรรที่ดินนิคมเกินขอบเขตพื้นที่นิคม เมื่อ ส.ป.ก.ได้รับพื้นที่ป่าจำแนกจากกรมป่าไม้ เพื่อดำเนินการรับรองสิทธิให้แก่เกษตรกร จึงเกิดปัญหาว่าพื้นที่ทับซ้อน กรณีเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานราชการซึ่งกำลังดำเนินการแก้ไขปัญหา

กรณีพื้นที่นิคมสหกรณ์อำเภอพนมทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร และนิคมให้ราษฎรออกจากพื้นที่ ราษฎรคัดค้านการออกจากพื้นที่และร้องเรียนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี นำไปสู่การเจรจาและผ่อนผันให้ราษฎรสามารถอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ได้ โดยยังไม่มีมาตรการแก้ไขปัญหา

กรณีนิคมสหกรณ์ปากพญา กรมประมงจัดจ้างบริษัทเอกชนก่อสร้างระบบชลประทานน้ำเค็ม ในระหว่างการก่อสร้างผู้รับเหมางานได้ก่อสร้างถนนผ่านที่ดินของราษฎร ทำความเสียหายให้กับนาถุ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราชได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงสรุปผลว่า เป็นปัญหาระหว่างผู้รับเหมางานกับราษฎร ซึ่งเป็นความรับผิดชอบแห่งให้ราษฎรผู้เสียหายไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้รับเหมางานเอง โดยส่วนราชการที่เป็นผู้จ้างงานไม่ต้องรับผิดชอบ

กรณีนิคมสหกรณ์อ่าวลึก จังหวัดกระบี่ ซึ่งเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ได้ร้องเรียนต่อรัฐบาลให้ดำเนินการตรวจสอบการครอบครองที่ดินในนิคมฯ ซึ่งมีเอกชนและบริษัทเอกชนหลายรายได้ครอบครองพื้นที่ทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันเนื้อที่มากกว่า 200 ไร่ขึ้นไป

นิคมสหกรณ์อ่าวลึกมีเนื้อที่รวม 244,500 ไร่ ซึ่งซ้อนทับกับพื้นที่ป่าไม้ถาวรและป่าสงวนแห่งชาติเขาแก้ว เขายิงวัว ผลการตรวจสอบของคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐบาลและเครือข่ายปฏิรูปที่ดินฯ พบว่า อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้อนุญาตให้เอกชน 6 รายใช้พื้นที่นิคมฯเนื้อที่ประมาณ 5,131 ไร่ ปลูกสวนยางพาราและสวนปาล์ม โดยเก็บค่าบำรุงปีละ 5 – 150 บาทต่อไร่ แล้วแต่สัญญา ในจำนวนนี้มี 2 ราย ที่ระยะเวลาการอนุญาตหมดเมื่อปี 2544 และ 2545 แต่ยังครอบครองพื้นที่ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้พบว่า มีบริษัทเอกชน 2 ราย ครอบครองพื้นที่นิคมฯรวม 3,694 ไร่ ทำสวนปาล์มโดยไม่ได้รับอนุญาต

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ เรียกร้องให้รัฐบาลนำพื้นที่ซึ่งหมดระยะเวลาอนุญาตและพื้นที่ซึ่งครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตมาจัดสรรให้เกษตรกรไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคมสหกรณ์ แต่เนื่องจากในระหว่างดำเนินการตรวจสอบพื้นที่เกิดความขัดแย้งในกระบวนการตรวจสอบระหว่างเครือข่ายกับจังหวัดกระบี่ และรัฐบาลซึ่งนำไปสู่

การสลายการชุมนุมเพื่อเร่งรัดให้มีการตรวจสอบพื้นที่ของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินฯ ความจริงที่ได้จากการตรวจสอบจึงไม่ได้รับการนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการตรวจสอบพื้นที่ที่เหลือต้องยุติลง ปัญหาถูกเก็บสะสมไว้รอวันปะทุในวันข้างหน้าต่อไป

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ

การศึกษายังไม่พบกระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ กรณีพื้นที่นิคมทับซ้อนกับที่ดินของราษฎรมีการผ่อนผันให้ราษฎรทำกินแต่ไม่มีการแก้ไขปัญหา กรณีความเสียหายของราษฎรจากผู้รับเหมางานของทางราชการแม้จะมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเรื่อง แต่สรุปว่าให้ราษฎรฟ้องร้องแก้ไขปัญหาเอง รัฐในฐานะผู้จ้างและผู้นำบททุกขบำรุงสุขของราษฎรไม่ต้องรับผิดชอบ ในส่วนปัญหาการอนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่แปลงใหญ่ของนิคมสหกรณ์ทำสวน และการครอบครองพื้นที่นิคมสหกรณ์แปลงใหญ่ของเอกชนโดยไม่ได้รับอนุญาต เป็นเรื่องที่นิคมสหกรณ์ควรรู้ได้ด้วยตนเอง และควรดำเนินการนำพื้นที่มาจัดสรรให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคม ฯ แต่กลับไม่มีการดำเนินการใดๆ เมื่อมีการร้องเรียนจากราษฎรให้มีการตรวจสอบ และได้ผลการตรวจสอบทราบข้อเท็จจริงแล้ว ก็ยังไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหแต่อย่างใด

กระบวนการแก้ไขปัญหาระชาชนและองค์กรประชาชน

ร้องเรียนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ถวายฎีกา และรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมกับรัฐในการแก้ไขปัญหา ในกรณีเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ เนื่องจากความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎรได้ยกระดับเป็นการเผชิญหน้าทำให้การแก้ไขปัญหายุติลงที่การตรวจสอบพื้นที่ไม่สามารถคืบหน้าไปสู่การจัดสรรที่ดินให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินได้

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

การจัดตั้งนิคมสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้มีที่ดินตั้งเคหสถาน และประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งในที่ดินนั้น โดยให้สมาชิกไม่เกินครอบครัวละ 50 ไร่ แม้อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์จะมีอำนาจตามกฎหมายที่จะนำที่ดินนิคมไปหาประโยชน์เข้านิคมฯ แต่การนำที่ดินแปลงใหญ่ไปให้เอกชนเช่าทำสวนในขณะที่มีเกษตรกรจำนวนมากไร้ที่ดินทำกิน หรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอต่อการยังชีพ เป็นการกระทำที่ขัดกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคมสหกรณ์ จึงควรทบทวนนโยบายของนิคมสหกรณ์

นอกจากนี้การที่นิคมสหกรณ์ละเลยให้เอกชนสามารถครอบครองที่ดินในนิคมโดยไม่ได้รับอนุญาต รัฐจึงควรมีนโยบายตรวจสอบพื้นที่และรวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่นิคมด้วย

แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

ปรับปรุงการทำงานของนิคมสหกรณ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคมสหกรณ์

บทที่ 8

การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน

สถานการณ์ปัญหา

กรณีศึกษาปัญหาที่ดินในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินที่ดำเนินงานโดยสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทที่ดิน 6 กรณี ประกอบด้วย ปัญหาการเพิกถอน ส.ป.ก.4-01 เนื่องจากความผิดพลาดในการออกเอกสาร 1 กรณี ปัญหาการโต้แย้งสิทธิที่ดินระหว่างเกษตรกรผู้ได้รับสิทธิ 1 กรณี การขอจัดสรรที่ดินในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน 1 กรณี และปัญหาการออก ส.ป.ก.4-01 ในพื้นที่อนุรักษ์ และปัญหาการทุจริตในการออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01 ในจังหวัดภูเก็ต 3 กรณี

ปัญหาการออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01 ผิดพลาดของจังหวัดชุมพร และปัญหาการโต้แย้งสิทธิที่ดินในหมู่ 2 ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปัญหาทั่วไปที่กระบวนการดำเนินงานปกติของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมสามารถหาข้อยุติได้ ในส่วนปัญหาเกษตรกรขอรับการจัดสรรที่ดินในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินมีประเด็นน่าสนใจว่า ส.ป.ก.ไม่สามารถจัดสรรที่ดินให้ได้เนื่องจากแม้ผู้ขอจะมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพแต่ยังมีราษฎรที่เดือนร้อนกว่าผู้ร้องอีกจำนวนมาก ประการสำคัญคือ ที่ดินในพื้นที่ปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการจัดที่ดินของรัฐ ซึ่งมีผู้ครอบครองเดิมอยู่แล้ว ไม่มีที่ดินเหลือสำหรับจัดสรรให้เกษตรกรที่ไม่ได้ครอบครองอยู่เดิม

กรณีปฏิรูปที่ดิน จังหวัดภูเก็ต กรณีแรกเป็นการออก ส.ป.ก.4-01 ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่อมา มีการเพิกถอนแต่เจ้าของที่ดินไม่ยินยอมยังคงดำเนินการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อจึงถูกเจ้าหน้าที่จับกุมดำเนินคดี

กรณีที่สองมีผู้แอบอ้างเอาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรไปออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01 จากนั้นได้ดำเนินคดีกับราษฎรในข้อหาบุกรุกที่ดิน ราษฎรถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องอยู่ในระหว่างการตรวจสอบพื้นที่ เนื่องจากมีข้อโต้แย้งระหว่างกรมป่าไม้กับ ส.ป.ก.ว่าที่ดินของผู้ได้รับอยู่ในหรือนอกพื้นที่ปฏิรูปที่ดินของหมู่ 2 ตำบลกระรน และหมู่ 4 ตำบลราไวย์

กรณีที่สาม คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการตรวจสอบปัญหาการทุจริตต่อหน้าที่ กรณีเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดภูเก็ต ออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01 นอกเขตปฏิรูปที่ดิน ตามที่มีผู้ร้องเรียนและกล่าวหา

กระบวนการแก้ไขปัญหารของรัฐ

กรณีที่มีการออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01 ผิดพลาดหรือออกนอกพื้นที่ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมดำเนินการเพิกถอน ส.ป.ก.4-01 กรณีการขอจัดสรรที่ดินให้เกษตรกรที่มีที่ดินน้อยไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพไม่สามารถแก้ไขปัญหให้ได้

กรณี ส.ป.ก.จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการทุจริตของเจ้าหน้าที่ มีการร้องเรียนต่อคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง และอยู่ในการสอบสวนของ ปปช.

กระบวนการแก้ไขปัญหารของประชาชนและองค์กรประชาชน

ปัญหาข้อขัดแย้งและข้อพิพาทเรื่อง ส.ป.ก.ส่วนหนึ่งเป็นปัญหาการได้แย่งสิทธิของบุคคล กระบวนการแก้ไขปัญหาคือเป็นการร้องเรียน หรือถวายฎีกา เพื่อขอความเป็นธรรมเป็นรายบุคคล ไม่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนเพื่อแก้ไขปัญห ในส่วน ส.ป.ก.จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับปัญหาการทุจริต ปัญหาการออก ส.ป.ก.ให้เอกชนซึ่งคือนักธุรกิจ ไม่ใช่เกษตรกรตามความหมายในกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เป็นการแก้ไขปัญหารของรัฐไม่มีองค์กรประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญห

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

กรณีศึกษาปัญหาที่ดิน ส.ป.ก.มีประเด็นทางนโยบายที่น่าสนใจว่า ว่าเมื่อเกษตรกรขอรับการจัดสรรที่ดินในพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก.ไม่สามารถจัดสรรที่ดินให้ได้เนื่องจากแม้ผู้ขอจะมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพ แต่ที่ดินในพื้นที่ ส.ป.ก.จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นการจัดที่ดินของรัฐ ซึ่งมีผู้ครอบครองเดิมอยู่แล้ว จึงไม่สามารถจัดให้ได้ การที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีบทบาทหลักในการรับรองสิทธิในที่ดินของราษฎรซึ่งทับซ้อนกับที่ดินของรัฐ รัฐไม่ได้ทำบทบาทการปฏิรูปที่ดินให้แก่เกษตรกรในความหมายของการปฏิรูปที่ดิน เพื่อกระจายการครอบครองที่ดิน และสร้างความเป็นธรรมทางสังคม เป็นเรื่องที่ทราบกันโดยทั่วไป โดยที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินหรือรัฐบาลไทยในทุกยุคสมัยที่ผ่านมาไม่ได้มีความริเริ่มใดๆที่จะปรับปรุงนโยบายที่ดินไปสู่การปฏิรูปที่ดินตามความหมายและเจตนารมณ์ของการปฏิรูปที่ดิน

บทบาทการรับรองสิทธิที่ดินของ ส.ป.ก.เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาที่เกิดขึ้นที่เกาะภูเก็ต เมืองท่องเที่ยว ซึ่งที่ดินมีราคาสูงมาก ซึ่งมีปัญหาทั้งการตีความความหมายของเกษตรกรที่มีสิทธิได้รับการปฏิรูปที่ดิน ปัญหาการแย่งชิงที่ดิน และปัญหาการทุจริตของเจ้าหน้าที่

แนวทางการแก้ไขปัญห

การศึกษากรณิ ส.ป.ก.ภาคใต้ เป็นการศึกษาในระดับการสำรวจปัญหาไม่ครอบคลุมเนื้อหาเพียงพอที่จะเสนอแนวทางการแก้ไขปัญห แต่เมื่อนำข้อมูลจากการศึกษาปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ปัญหาที่ดินสวนป่า และที่ดินในพื้นที่สาธารณประโยชน์ มาพิจารณาประกอบก็เป็นที่ยชัดเจนว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ ต้องพัฒนาการปฏิรูปที่ดินให้ไปสู่การดำเนินการเพื่อกระจายการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรอย่างเป็นธรรม และทั่วถึง โดยเฉพาะที่ดินของเอกชนที่ทิ้งร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์

บทที่ 9

การใช้ประโยชน์ที่ดินทหาร

สถานการณ์ปัญหา

ปัญหาข้อขัดแย้งและข้อพิพาทที่ดินทหาร 5 กรณี ประกอบด้วยปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรที่ซ้อนทับกับป่าสงวนแห่งชาติซึ่งกองทัพบกได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากกรมป่าไม้ 1 กรณี ปัญหาการออกโฉนดทับซ้อนกับที่ดินที่กองทัพอากาศใช้ประโยชน์ 1 กรณี ปัญหาป่าชายเลนซึ่งกรมป่าไม้อนุญาตให้กองทัพเรือใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ซึ่งชุมชนประสงค์จะดูแลรักษาเป็นป่าชุมชน 1 กรณี ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรทับซ้อนกับที่ราชพัสดุซึ่งกระทรวงการคลังอนุญาตให้กองทัพเรือใช้ประโยชน์จำนวน 2 แปลง 1 กรณี และที่ราชพัสดุซึ่งกองทัพอากาศ กองทัพบก กองทัพเรือใช้ประโยชน์ทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร 1 กรณี

กรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรซ้อนทับกับป่าสงวนแห่งชาติซึ่งกองทัพบกได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากกรมป่าไม้ จังหวัดนครศรีธรรมราชได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่พบว่า มีราษฎรอยู่อาศัยในพื้นที่ซ้อนทับรวม 481 ครอบครัว เนื้อที่ 11,284 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบลในอำเภอเกาะปาง ผลการหารือแนวทางแก้ไขปัญหาทางกองทัพบกผ่อนผันให้ราษฎรอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ได้ต่อไป

กรณีการออกโฉนดที่ดินทับซ้อนกับที่ดินที่กองทัพอากาศใช้ประโยชน์ ในจังหวัดนราธิวาส กรมที่ดินระบุว่า พื้นที่ที่ออกโฉนดเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า และเป็นที่ดินคนละแปลงกับที่ดินราชพัสดุที่ทหารอากาศใช้ประโยชน์ กองทัพอากาศยืนยันว่าเป็นพื้นที่ซึ่งกองทัพครอบครองอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ กบร.วินิจฉัยว่า ที่ดินที่ทางราชการใช้ประโยชน์อยู่จริงโดยสภาพแม้จะไม่ได้ขึ้นทะเบียนหรือไม่มีหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ของทางราชการ ที่ดินนั้นเป็นสาธารณสมบัติประเภททรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ พ.ร.บ.ที่ราชพัสดุ 2518 จึงไม่สามารถออกโฉนดที่ดินได้

กรณีป่าชายเลนชุมชน บ้านบ่อเจ็ดลูกและบ้านแหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนจังหวัดสตูลตอน 1 ซึ่งกรมป่าไม้อนุญาตให้กองทัพเรือใช้ประโยชน์ แต่ไม่มีการใช้ประโยชน์จริง เมื่อชุมชนขอจัดตั้งป่าชุมชนจึงไม่ได้รับอนุมัติจากกรมป่าไม้

กรณีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรทับซ้อนกับที่ราชพัสดุซึ่งกระทรวงการคลังอนุญาตให้กองทัพเรือใช้ประโยชน์จำนวน 2 แปลง กองทัพเรือสงขลา เสนอ กบร.จังหวัดสงขลา พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดิน และได้ให้อำเภอสิงหนคร ทำความเข้าใจกับราษฎรให้ทำสัญญาเช่าที่ดินดังกล่าว แต่ราษฎรไม่ยอมเช่าที่ดิน และต่อต้านการสำรวจจริงวัดพื้นที่ของกองทัพเรือ เรื่องยังไม่มีข้อยุติในการแก้ไขปัญหา

กรณีพระราชพัสดุซึ่งกองทัพอากาศ กองทัพบก กองทัพเรือใช้ประโยชน์ทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร กองทัพอากาศใช้เป็นสนามบินของเครื่องบินขนาดเล็ก ต่อมา ใน พ.ศ. 2537 กองทัพอากาศได้ส่งมอบที่ดินให้กับกองทัพบกใช้ประโยชน์จนกระทั่งปี พ.ศ.2534 กองทัพบกจะส่งคืนที่ดินให้ กรมธนารักษ์ กองทัพเรือจึงขอใช้ที่ดินดังกล่าวเป็นที่ตั้งหน่วยของกรมต่อสู้อากาศยานและรักษาฝั่ง ต่อมาฐานทัพเรือสงขลาประสานกับกรมอุทกศาสตร์ทำการรังวัดแนวเขตที่ดินและจัดทำป้ายแสดงแนวเขต แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากราษฎรในพื้นที่ต่อต้าน ฐานทัพเรือสงขลาจึงได้ทำหนังสือแจ้งให้ราษฎร ทั้ง 30 ราย มาทำหนังสือคำมั่นไว้เป็นหลักฐาน แต่มีเพียงนายมาโนช อาดา รายเดียว ที่ยินยอมทำหนังสือคำมั่น วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 ฐานทัพเรือสงขลาได้มีหนังสือถึงจังหวัดยะลา เพื่อให้กบร.จังหวัดยะลา ดำเนินการกับผู้บุกรุก จังหวัดยะลาแจ้งผลการพิจารณาให้กองทัพเรือทราบ เมื่อ 1 มีนาคม 2543 ว่า การแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุกที่ดิน เป็นหน้าที่ของกองทัพเรือซึ่งเป็นหน่วยครอบครองใช้ประโยชน์ที่ดิน ต้องดำเนินการเอง โดยประสานกับอำเภอรามันและ ธนารักษ์พื้นที่ยะลา กองทัพเรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินแปลงนี้และเห็นควรส่งคืนกรมธนารักษ์ โดยกองทัพเรือจะต้องแก้ไขปัญหกับผู้บุกรุกให้เสร็จสิ้นก่อนส่งคืนกรมธนารักษ์ เช่นการจัดให้ราษฎรเช่าที่ดิน ทั้งนี้เป็นไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์ เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ.2545

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ

กรณีที่ดินซ้อนทับกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรผ่นผ้นให้ราษฎรอยู่อาศัยและทำกิน รวมทั้งการใช้มาตรการแก้ไขปัญหแบบนุ่มนวล โดยการเจรจาและหารือกับส่วนงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง และไม่ดำเนินคดีกับราษฎร ทำให้ไม่เกิดการบาดหมางระหว่างกองทัพกับราษฎร กรณีการออกโฉนดที่ดิน กบร.ให้เพิกถอนโฉนด กรณีป่าชุมชนไม่มีการแก้ไขปัญา

กระบวนการแก้ไขปัญหารของประชาชนและองค์กรประชาชน

ยื่นหนังสือร้องเรียน รวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนเพื่อติดตามแก้ไขปัญาและจัดระบบการดูแลรักษาป่าชายเลนในรูปแบบป่าชุมชน

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

กองทัพไทยผ่นผ้นให้ราษฎรสามารถอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินของกองทัพได้แต่ยังขาดนโยบายที่จะแก้ไขปัญาของราษฎร ปัญาที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย และการดูแลรักษาป่า ควรได้รับการพิจารณาในแง่มุมมองว่าด้วยความมั่นคงของชาติเช่นเดียวกับปัญาความมั่นคงเนื่องจากภัยคุกคามของรัฐต่างชาติ

แนวทางการแก้ไข้ปัญหา

สำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดินของกองทัพตามที่จำเป็นต้องใช้จริง และกองทัพในฐานะส่วนหนึ่งของกองกำลังบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎรควรริเริ่มเป็นองค์กรหลักในการแก้ไข้ปัญหาของราษฎร ในสถานะที่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาความมั่นคง ดังที่สภาความมั่นคงแห่งชาติได้ยกประเด็นความเสื่อมโทรมของทะเล และปัญหาที่ดินทำกินเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติมาตั้งแต่ปี 2538 จนถึงปัจจุบัน

บทที่ 10

การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์

สถานการณ์ปัญหา

การศึกษาข้อพิพาทและความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ รวม 21 กรณี ประเด็นปัญหามี 6 ลักษณะ ประกอบด้วย ปัญหาการซ้อนทับระหว่างที่ดินทำกินของราษฎร และที่ตั้งชุมชนกับที่ดินสาธารณะประโยชน์จำนวน 11 กรณี ปัญหาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซ้อนทับกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ และกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทำสวนปาล์ม 1 กรณี ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดินทับซ้อนพื้นที่สาธารณะประโยชน์

3 กรณี ปัญหาเอกชนรุกล้ำที่ดินสาธารณะประโยชน์ 2 กรณี ปัญหามลภาวะและการเปลี่ยนแปลงสภาพเมืองสาธารณะ 2 กรณี ข้อพิพาทในการใช้ทางสาธารณะ 2 กรณี

1. **ปัญหาการซ้อนทับระหว่างที่ดินสาธารณะประโยชน์กับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร** การสำรวจการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ภาคใต้ของกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ.2546 พบว่า มีผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ใน 12 จังหวัด จำนวน 48,619 คน เนื้อที่ประมาณ 476, 257 ไร่แยกเป็นรายจังหวัดได้ดังนี้

จังหวัด	เนื้อที่ที่บุกรุก (ไร่)	จำนวนครัวเรือนที่บุกรุก	ราษฎรทั้งหมด	รวมพื้นที่บุกรุก
นครศรีธรรมราช	227, 052	4,064	8,669	67 ตำบล 16 อำเภอ
ตรัง	53,905-3-39	2,753	10,349	45 ตำบล 9 อำเภอ
	ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ใช้ปลูกสวนยางพารา ปลูกสวนมะพร้าว ทำนา ปลูกมะม่วงหิมพานต์			
ปัตตานี	523 –1-51	32	69	6 ตำบล 3 อำเภอ

จังหวัด	เนื้อที่ที่บุกรุก (ไร่)	จำนวนครัวเรือนที่บุกรุก	ราษฎรทั้งหมด	รวมพื้นที่บุกรุก
นราธิวาส	104,091 - 0 -49	316	655	11 ตำบล 6 อำเภอ
สตูล	54,314- 3 -96	1,067	3,539	20 ตำบล ใน 6 อำเภอ
พังงา	4,891 -2- 98	212	382	13 ตำบล ใน 5 อำเภอ
กระบี่	4,233 -2 - 31	99	205	6 ตำบล ใน 2 อำเภอ
ระนอง	24,939 - 0 -38	523	10,956	15 ตำบล 4 อำเภอ
	ลักษณะการใช้ประโยชน์ มีการแผ้วถางใช้ประโยชน์เต็มพื้นที่			
ภูเก็ต	1,193 - 2 - 78	155		17 ตำบล 1 อำเภอ
ยะลา	144-0-79	1,350	6,670	17 ตำบล 6 อำเภอ
ชุมพร	972-0-61	962	3,516	19 ตำบล 6 อำเภอ
สุราษฎร์ธานี	19,800-3- 21	814	3,454	47 ตำบล 14 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ

ในการศึกษาข้อพิพาทและความขัดแย้งได้ศึกษาปัญหาการซ้อนทับระหว่างที่สาธารณประโยชน์กับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร 11 กรณี พบว่า สภาพการใช้ประโยชน์จริงของพื้นที่พิพาท ไม่มีการใช้ประโยชน์ในลักษณะเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกันแล้ว บางพื้นที่เป็นสถานที่ตั้งหน่วยงานราชการ พื้นที่ส่วนใหญ่ราษฎรครอบครองทำการเกษตรซึ่งประกอบด้วยสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้ และที่อยู่อาศัย กล่าวได้ว่า ชุมชนและราษฎรในพื้นที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่จากที่ดินสาธารณประโยชน์ซึ่งประชาชนใช้ร่วมกัน เป็นพื้นที่บุคคล

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศและชุมชน เช่นเดียวกับปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ กล่าวคือ ในอดีตมีการขึ้นทะเบียนพื้นที่บางส่วนในชุมชนให้เป็นที่สาธารณประโยชน์ ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจเช่น ยางพารา กาแฟ ปาล์มน้ำมัน ราษฎรในชุมชนได้ขยายพื้นที่การเกษตรเพื่อผลิตพืชเศรษฐกิจ ไปยังพื้นที่รอบๆชุมชน การขยายพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่รับรู้ร่วมกันของคนในชุมชน นอกจากนี้ในกรณีของนราธิวาสพบว่า ทางราชการส่งเสริมให้ราษฎรปลูกมะม่วงหิมพานต์ในที่ สาธารณประโยชน์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยมีข้อตกลงทางวาจาว่าจะให้สิทธิราษฎรทำกินต่อเนื่องหาก

สามารถทำสวนมะม่วงหิมพานต์ได้ผล ต่อมาภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่บางส่วนเป็นที่ตั้งสถานีอนามัย จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

โดยทั่วไปราษฎรจะปลูกพืชผลอาสิน และตั้งบ้านเรือนอยู่ในลักษณะมั่นคง โดยทางราชการผ่อนผันให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อทางราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประสงค์จะนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ด้านอื่นเช่น ก่อสร้างที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานอนามัยตำบล เป็นต้น และต้องขับไล่ราษฎรออกจากพื้นที่ หรือยึดที่ดินของราษฎร

ระดับของความขัดแย้งในพื้นที่ศึกษาไม่รุนแรงถึงระดับเผชิญหน้า ราษฎรมีการรวมกลุ่มยื่นหนังสือร้องเรียนต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการแก้ไขปัญหา และมีการชุมนุมเรียกร้องบ้างในบางพื้นที่ เมื่อทางราชการรับเรื่องและมีการผ่อนผันให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินได้ เรื่องก็จะสงบลงระยะหนึ่ง กรณีศึกษาทั้ง 11 กรณีมีการแก้ไขปัญหาโดยการปฏิรูปที่ดินจำนวน 6 กรณี

ครอบคลุมพื้นที่สาธารณประโยชน์ 18 แปลง แก้ไขปัญหาโดยให้ราษฎรเช่า 1 กรณี ให้ราษฎรออกจากพื้นที่ 2 กรณี และอยู่ในระหว่างการตรวจสอบข้อเท็จจริง 2 กรณี

2. ปัญหาพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซ้อนทับกับที่สาธารณประโยชน์และกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทำสวนปาล์ม

กรมป่าไม้ประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้วและควนยิงวัว ซ้อนทับพื้นที่สาธารณประโยชน์ประเภทประชาชนใช้ร่วมกันทุ่งนาเหนือ ในพื้นที่หมู่ 4 หมู่ 5 ตำบลนาเหนือ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่ เนื้อที่ 4,647 ไร่ 1 งาน 15 ตารางวา ซึ่งมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2520

ต่อมากรมป่าไม้อนุญาตให้บริษัท จิตธวัชสวนปาล์ม จำกัด เช่าที่ดินป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้วและควนยิงวัว เพื่อทำสวนปาล์ม เนื้อที่ 13,950 ไร่ ระยะเวลาอนุญาต 28 มี.ค. 28 ถึง 27 เม.ย. 43 พื้นที่อนุญาตทับซ้อนกับที่ดินสาธารณะทุ่งนาเหนือ

องค์การบริหารส่วนตำบลนาเหนือ มีมติในการประชุมสภาวิสามัญครั้งที่ 1/2544 เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2544 ไม่ต่อใบอนุญาตให้ทำประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าว และได้ส่งมติเพื่อแจ้งให้กับป่าไม้จังหวัดทราบ แต่จนถึงเดือนธันวาคม 2546 บริษัท จิตธวัชสวนปาล์ม จำกัด ยังคงครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีแนวโน้มว่า กรมป่าไม้จะต่อใบอนุญาตให้เช่าพื้นที่ต่อ

3. ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินในพื้นที่สาธารณประโยชน์

การศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ และคณะกรรมการกฤษฎีกา มีการตีความขัดแย้งเนื่องจากเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินซ้อนทับที่สาธารณประโยชน์ 3 กรณี

สองกรณีแรกมีข้อสงสัยว่า โฉนดที่ดิน น.ส.3 และนส. 2 ออกทับซ้อนกับที่ดินสาธารณประโยชน์ คณะกรรมการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ มีความเห็นให้ตรวจสอบพื้นที่สาธารณประโยชน์และดำเนินการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ในส่วนพื้นที่ซึ่งทับซ้อนกับที่ดินของราษฎรให้ตรวจสอบเอกสารสิทธิ์หากออกโดยชอบด้วยกฎหมายก็ให้ระงับการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในส่วนที่ทับซ้อนกัน

กรณีที่สาม ผู้ถือสิทธิ น.ส.3 ก. ร้องเรียนต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาว่า สำนักงานที่ดินจะแก้ไข น.ส.3 ก.โดยลดเนื้อที่ของตนเองลง คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่า ยังไม่มีการแก้ไข น.ส.3 ก. ตามที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง ความเสียหายจึงยังไม่เกิด กรณีที่มีการแก้ไขก็มีช่องทางตามกฎหมายให้ผู้เสียหายคัดค้านอยู่แล้ว จึงให้ยกเรื่องร้องทุกข์

4. ปัญหาเอกชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์

ปัญหาเอกชนบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ 2 กรณี ในอำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส กรณีหนึ่งเป็นการครอบครองพื้นที่เพื่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ ราษฎรร้องเรียนอำเภอและจังหวัด ผลการตรวจสอบพบว่าเป็นการบุกรุกที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน และมีการทำข้อ

ตกลงระหว่างราษฎรกับเอกชนที่บุกรุกพื้นที่ว่า หากทางองค์การบริหารส่วนตำบลต้องการพัฒนาพื้นที่ต้องคืนพื้นที่ดังกล่าวให้ ต่อมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลต้องการใช้พื้นที่ดังกล่าวก่อสร้างถนน เอกชนที่บุกรุกพื้นที่ขอให้จ่ายค่ารื้อถอนสิ่งก่อสร้าง ทาง อบต.ไม่มีงบประมาณด้านนี้จึงไม่สามารถดำเนินการได้ ปัญหาเรื้อรังมาตั้งแต่ปี 2539 จนถึงปัจจุบันยังไม่มีการแก้ไข

กรณีหนึ่งเป็นการจับจองออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่สันทรายระหว่างแม่น้ำตากใบกับทะเลอ่าวไทย และมีการซื้อขายเก็งกำไรที่ดินเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับการคาดหมายว่าจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของนราธิวาส เนื่องจากพื้นที่เป็นสันทรายจึงมีการกักเซาะอยู่เสมอ เอกชนเจ้าของพื้นที่จึงขยายพื้นที่ของตนเองให้เต็มจำนวนเนื้อที่ตามเอกสารสิทธิ์ พื้นที่บางส่วนรุกล้ำไปในที่สาธารณะริมแม่น้ำตากใบ เพื่อป้องกันการบุกรุกเพิ่มเติมและแก้ไขปัญหากัดเซาะชายฝั่งองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับกรมป่าไม้ได้ปลูกป่าชายเลนครอบคลุมพื้นที่

5. ปัญหามลภาวะและการเปลี่ยนแปลงสภาพเมืองสาธารณะ

ราษฎรร้องเรียนต่อคณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา 2 กรณี กรณีหนึ่งโรงงานผลิตยางแผ่นรมควัน ปล่อยน้ำเสียลงพื้นที่ของราษฎรและลำเหมืองสาธารณะ เมื่อคณะกรรมการการตรวจสอบพื้นที่พบว่า โรงงานดังกล่าวได้เลิกกิจการแล้วจึงยุติเรื่อง

กรณีที่สองราษฎรร้องเรียนคณะกรรมการการวุฒิสภา มีการบุกรุกคลองสาธารณะเพื่อทำตลาดสดเทศบาลส่งผลให้เกิดน้ำท่วม และโรงงานลักลอบปล่อยน้ำเสียลงในคลองสาธารณะ เรื่องอยู่ระหว่างการตรวจสอบและพิจารณาของคณะกรรมการฯ

6. ข้อพิพาทในการใช้ทางสาธารณะ

ราษฎรร้องเรียนคณะกรรมการกฤษฎีกา ว่า นายอำเภอท้องที่ละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ดำเนินการกับผู้ปิดกั้นทางสาธารณะและก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำทางสาธารณะ 2 กรณี ผลการตรวจสอบพื้นที่กรณีแรกไม่ใช้ทางสาธารณะ กรณีที่สองเป็นการปลูกสร้างในที่ดินของตนเองไม่ได้รุกล้ำทางสาธารณะ คณะกรรมการกฤษฎีกาจึงยกเรื่องร้องทุกข์ดังกล่าว

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ

การศึกษาพบว่า รัฐมีกระบวนการแก้ไขปัญหที่สาธารณประโยชน์หลายวิธี ประกอบด้วย การเจรจาไกล่เกลี่ย การตรวจสอบพื้นที่และออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน การปฏิรูปที่ดิน การให้เช่า การให้ออกจากพื้นที่ และการเพิกถอนเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐที่แตกต่างกันไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาซึ่งมีความแตกต่างกัน แต่ขึ้นอยู่กับนโยบายและแบบแผนการดำเนินงานที่แตกต่างกันของแต่ละหน่วยงาน ดังจะพบว่า หากเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของ กบร.จะใช้กระบวนการพิสูจน์สิทธิการครอบครองตามกฎหมายและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินหลวง ขณะที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รวมทั้งรัฐบาลในกรณีสมัชชาคนจนจะแก้ไขปัญาโดยการปฏิรูปที่ดินให้กับราษฎร คณะกรรมการกฤษฎีกาจะมุ่งเน้นไปที่การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ

กระบวนการแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่พบว่า ไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของราษฎรหรือเจ้าของปัญหา ยกเว้นกรณีสมัชชาคนจนที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างส่วนราชการกับราษฎรเป็นคณะแก้ไขปัญา ซึ่งจะพบว่า การแก้ไขปัญหามีความคืบหน้าและดำเนินการได้ในอย่างรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับแก้ไขปัญาโดยราษฎรร้องทุกข์และหน่วยงานรัฐรับผิดชอบการแก้ไขปัญาฝ่ายเดียว

ในกรณีที่ดินซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน เช่น ที่ชายตลิ่ง ลำเหมืองสาธารณะ รัฐยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนและขาดการดำเนินการที่จริงจังในการแก้ไขปัญหา แม้ราษฎรจะมีการร้องเรียนให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาเป็นเวลหลายปี ยังไม่มีหน่วยงานได้รับผิดชอบการแก้ไขปัญหา

ปัญหาการทับซ้อนระหว่างพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกรมป่าไม้ นำพื้นที่ดังกล่าวไปให้เอกชนเช่าปลูกสวนทำให้ชุมชนไม่สามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะได้ แม้กรณีศึกษาจะพบเพียงกรณีเดียว แต่การปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นโดยไม่มีหน่วยงานไหนริเริ่มการแก้ไขปัญหา สะท้อนให้เห็นว่า รัฐไม่มีนโยบาย มาตรการ และกลไกที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา ในกรณีทุ่งนาเหนือแม้จะมีการริเริ่มจากฝ่ายประชาชนให้รัฐดำเนินการตรวจสอบพื้นที่จนได้ข้อเท็จจริง แต่ปัญหายังไม่มีแนวโน้มว่าจะได้รับการแก้ไข

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนส่วนใหญ่ใช้วิธีการร้องเรียนขอความเป็นธรรมจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แต่ไม่มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรเพื่อติดตามปัญหาหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ยกเว้นกรณีของสมัชชาคนจน 3 กรณี และกรณีเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ในกรณีทุ่งนาเหนือ ซึ่งมีการจัดตั้งคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหา และจัดส่งตัวแทนเข้าไปเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาพร้อมกับทางราชการ

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

การศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหาที่สาธารณะไม่มีข้อจำกัดทางกฎหมาย แต่ รัฐไม่มีนโยบายแก้ไขปัญหที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ ทำให้การแก้ไขปัญหขึ้นอยู่กัแต่ละหน่วยงาน ซึ่งแบบแผนและวัฒนธรรมการแก้ไขปัญหที่แตกต่างกัน ดูจะไม่เป็นธรรมสำหรับราษฎร ดังกรณีปัญหาแบบเดียวกัน พื้นที่หนึ่งให้ออกจากพื้นที่ หรือให้เช่าที่ดิน ขณะที่อีกพื้นที่หนึ่งให้ สปก. ขณะที่บางพื้นที่มีการออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นต้น

รัฐไม่มีนโยบายแก้ไขปัญหโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีสมัชชาคนจน และเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ซึ่งมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างราษฎรกับรัฐสำหรับดำเนินการแก้ไขปัญหเป็นกรณีพิเศษตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลกับสมัชชาคนจน ไม่ใช้การดำเนินงานตามแบบแผนการปฏิบัติปกติของทางราชการ

แนวทางการแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ร่วมกัน มีข้อเท็จจริงที่สำคัญสองประการ กล่าวคือ

ประการแรก การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งในภาพรวมทั้งประเทศ หรือในระดับชุมชน ตำบล มีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยเฉพาะนโยบายการส่งเสริมของรัฐ ดังนั้นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ที่เคยสงวนไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ในยุคสมัยหนึ่ง อาจถูกเปลี่ยนเป็นพื้นที่ปลูกสวนยางพารา หรือที่ตั้งชุมชนโดยความเห็นชอบร่วมกันทางพฤตินัยของชุมชนและผู้ปกครองท้องถิ่นในยุคสมัยต่อมา เช่นเดียวกับพื้นที่เกษตรกรรมเดิมอาจเปลี่ยนเป็นที่สาธารณประโยชน์ในภายหลัง นอกจากนี้การขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในอดีต มักสงวนพื้นที่ไว้เป็นจำนวนมากและกระทำโดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ประการที่สอง สภาพของที่สาธารณประโยชน์ประเภทประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หลักการสำคัญคือ สภาพการใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชน กรณีที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันมาอย่างต่อเนื่องแม้ไม่ได้ขึ้นทะเบียนที่สาธารณะกับทางราชการ หรือไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน พื้นที่นั้นย่อมเป็นที่สาธารณประโยชน์ตามกฎหมาย ในทางกลับกันที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว แม้จะได้ขึ้นทะเบียนกับทางราชการหรือมีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน ที่สาธารณประโยชน์นั้นก็น่าจะไม่ใช่ที่สาธารณะโดยสภาพ

เมื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการของสังคม ประเด็นคือแค่นั้น อย่างไรก็ตามจะเรียกว่า ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน หรือเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน

กรณีศึกษาการแก้ไขปัญหที่สาธารณประโยชน์ของสมัชชาคนจน พบว่า ในการกำหนดว่าพื้นที่ใดประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน ใช้กระบวนการตรวจสอบสภาพการใช้ประโยชน์จริงในพื้นที่ และให้ประชาคมหมู่บ้าน กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นพิจารณาว่า สมควรสงวนหวงห้ามไว้หรือปฏิรูปที่ดินให้กับราษฎร จากนั้นนำผลการตรวจสอบและความเห็นของท้องถิ่นเข้าสู่การพิจารณาร่วมของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความร่วมมือระหว่างราษฎรกับรัฐ ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นที่ยอมรับร่วมกัน

นอกจากนี้กระบวนการแก้ไขปัญหโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ความขัดแย้งขึ้นมาอยู่บนโต๊ะการประชุม ก่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาระหว่างทางราชการกับประชาชน และองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานราชการในพื้นที่ ซึ่งเป็นองค์กพื้นฐานของการแก้ไขปัญห

หากจะนำประสบการณ์ดังกล่าวมาปรับใช้กับการแก้ไขปัญหในพื้นที่อื่นๆ รัฐจึงควรปรับปรุงคณะกรรมการแก้ไขปัญหการบุกรุกที่ดินของรัฐในระดับจังหวัด ให้มีสัดส่วนภาคประชาชน

ใกล้เคียงกับหน่วยงานราชการ และเมื่อมีกรณีขัดแย้งหรือข้อพิพาทขึ้น ต้องตั้งคณะกรรมการเฉพาะเรื่องขึ้นรับผิดชอบการแก้ไขปัญหา โดยประกอบด้วยตัวแทนราษฎรผู้ได้รับผลกระทบ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

นโยบายการแก้ไขปัญหารัฐ ต้องมีนโยบายที่ชัดเจนเป็นเอกภาพที่ทุกหน่วยงานยึดปฏิบัติร่วม โดยนโยบายต้องกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหที่แตกต่างกันตามสภาพของปัญหา กรณีการทับซ้อนระหว่างที่ดินทำกินของราษฎรกับที่สาธารณประโยชน์ การแก้ไขปัญาโดยการปฏิรูปที่ดินให้ราษฎรจะเป็นทางออกที่ยอมรับได้ทั้งส่วนราชการและราษฎร

ในส่วนของการบุกรุกพื้นที่โดยเอกชนหรือบุคคลจากภายนอกชุมชน จะโดยการมีเอกสารสิทธิ์หรือไม่มีเอกสารสิทธิ์ก็ตาม ต้องแก้ไขปัญาโดยให้ชุมชนร่วมในการตัดสินใจ ในกรณีที่มีข้อสงสัยว่ามีการเอกละเมิดสิทธิ์โดยไม่ชอบ ต้องมีการสอบสวนและเพิกถอนเอกสารสิทธิ์ โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งการศึกษาพบว่า ยังไม่มีการแก้ไขปัญหานี้แต่อย่างใด

บทที่ 11

การใช้ประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ

สถานการณ์ปัญหา

กรณีที่ราชพัสดุ 4 กรณี ปัญหาการสร้างระบบกำจัดขยะในที่ดินราชพัสดุ 1 กรณี กรณีที่ราชพัสดุซ้อนทับกับที่ดินมัสยิดและที่ดินทำกินของราษฎร กรณีที่ดินราชพัสดุซ้อนทับกับที่อยู่อาศัยของราษฎร 1 กรณี กรณีที่ดินราชพัสดุทับซ้อนกับที่ดินป่าสงวนแห่งชาติและกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ซึ่งทับซ้อนเพื่อทำสวนปาล์มและสวนยางพารา 1 กรณี

1.กรณีการสร้างระบบกำจัดขยะในที่ดินราชพัสดุ

กรณีการสร้างระบบกำจัดขยะในที่ดินราชพัสดุ เทศบาลตำบลปากแพรก ขอใช้พื้นที่ราชพัสดุทะเบียนเลขที่ นศ.675 จำนวน 110 ไร่ 11 ตารางวา เพื่อก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลแบบครบวงจร โดยเทศบาลจะมอบที่ดินบริเวณบ้านหนองพูก หมู่ 4 ต.ควนกรด และ ต.นาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง เนื้อที่ 185 ไร่ ให้กองทัพใช้ประโยชน์ในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทฤษฎีใหม่พร้อมกับจะให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการวงเงิน 10,000,000 บาท เพื่อทดแทนพื้นที่ราชพัสดุแปลงดังกล่าว เดิมเทศบาลจะใช้พื้นที่บริเวณบ้านหนองพูก ต.ควนกรดและตำบลนาไม้ไผ่ แต่ได้รับการคัดค้านจากชุมชน จึงได้เปลี่ยนพื้นที่ เป็นขอใช้พื้นที่ราชพัสดุ โดยจะมอบพื้นที่ตามแผนก่อสร้างเดิมพร้อมเงิน 10,000,000 บาท แก่กองทัพเป็นการทดแทน ปี 2544 เทศบาล ต.ปากแพรกดำเนินการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ในที่ดินราชพัสดุทั้งที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกองทัพบกจึงได้รับการต่อต้านจากราษฎร จังหวัดทหารบกทุ่งสง ได้แจ้งให้เทศบาล ต.ปากแพรก หยุดดำเนินการจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากกองทัพบก พร้อมกับได้แจ้งความบุกรุกพื้นที่ไว้เป็นหลักฐาน ณ. สถานี ตำรวจภูธร อำเภอทุ่งสง กันยายน 2544 จังหวัดนครศรีธรรมราช มีหนังสือให้เทศบาลต.ปากแพรกและผู้เกี่ยวข้องหยุดการดำเนินการก่อสร้าง กุมภาพันธ์ 2545 อบต.ควนกรด มีมติไม่ยินยอมให้เทศบาลต.ปากแพรกก่อสร้างพื้นที่กำจัดขยะในเขต ต.ควนกรด มีนาคม 2545 ราษฎร ตำบลควนกรดและตำบลนาไม้ไผ่ ส่งจดหมายเปิดผนึกถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช ขอให้จังหวัดมีคำสั่งลงโทษเทศบาลตำบลปากแพรก

2.กรณีที่ราชพัสดุทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร

กรณีที่ดินราชพัสดุซ้อนทับกับที่อยู่อาศัยของราษฎรพื้นที่ชายหาดบ้านเกาะจำเป็นพื้นที่ราชพัสดุ ทางราชการได้ขับไล่ชาวไทยใหม่ ออกจากพื้นที่ จำนวน 10 ครัวเรือน ต่อมาพื้นที่ดังกล่าว ถูกเอกชนซื้อเพื่อจัดทำเป็นที่พักสำหรับการท่องเที่ยว ชาวไทยใหม่หรือชาวเล เป็นชนเผ่า

ดั้งเดิมของทะเลอันดามัน ได้ตั้งถิ่นฐานทำการประมงที่ชายหาดบ้านเกาะจํามากกว่า 20 ปี แต่เนื่องจากเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีวัฒนธรรมเป็นเจ้าของที่ดิน จึงไม่เคยแสวงหากรรมสิทธิ์ที่ดินตามกฎหมาย เมื่อการท่องเที่ยวเติบโต ที่ตั้งชุมชนของชาวไทยใหม่จึงถูกซื้อขายเพื่อสร้างสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว และเก็งกำไร

กรณีที่ราชพัสดุซ้อนทับกับที่ดินมัสยิดและที่ดินทำกินของราษฎร คณะกรรมการมัสยิดอ้างสิทธิในที่ดินของมัสยิด และขับไล่ราษฎรจำนวน 5 ครอบครัวซึ่งปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่มากกว่า 50 ปี โดยที่กรรมการมัสยิดอ้างว่าที่ดินดังกล่าวมีหลักฐาน สค.1 ซึ่งมีมัสยิดซื้อมาจากนายปอแยะประมาณ พ.ศ. 2498 ราษฎรที่ใช้ประโยชน์ที่ดิน อ้างสิทธิ์ว่า ที่ดินดังกล่าว เป็นที่ราชพัสดุซึ่งมัสยิดไม่สามารถกล่าวอ้างสิทธิ์เป็นเจ้าของตามเอกสาร สค.1 ได้ ราษฎรจึงมีสิทธิ์ที่จะอยู่ต่อไปในที่ดินของหลวง

3.กรณีที่ดินราชพัสดุทับซ้อนกับที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ และการอนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ทำสวน

กรณีที่ดินราชพัสดุทับซ้อนกับที่ดินป่าสงวนแห่งชาติและกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนเช่าพื้นที่ซึ่งทับซ้อนเพื่อทำสวนปาล์มและสวนยางพารา 1 กรณี กรมป่าไม้ได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนผู้ประกอบการกิจการสวนปาล์ม 5 ราย เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว โดยเสียค่าธรรมเนียมการเช่าใช้ประโยชน์ไร่ละ 20 บาท ต่อโครงการ ในจำนวนนี้มี 2 รายที่ระยะเวลาอนุญาตยังไม่สิ้นสุด 3 รายระยะเวลาอนุญาตสิ้นสุดแล้ว และมีอีก 3 รายเข้าครอบครองโดยไม่ได้อนุญาต

ต่อมาปี 2541 กรมธนารักษ์ได้มอบที่ดินให้ สปก.เพื่อนำไปปฏิรูปที่ดินให้กับเกษตรกร สปก.ได้ดำเนินการจัดที่ดินมอบเอกสารหนังสือ สปก.4-01 ให้กับเกษตรกรจำนวน 21,203 ราย เนื้อที่รวม 381,692 ไร่

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ เรียกร้องให้รัฐบาลตรวจสอบที่ดินที่มีเนื้อที่เกิน 200 ไร่ ซึ่งทางราชการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ในนิคมสหกรณ์อ่าวลึก ถ้าระยะเวลาอนุญาตหมดอายุ หรือครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตให้ทางราชการเรียกที่ดินคืนเพื่อมาจัดสรรให้กับเกษตรกร รายย่อยที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ เมื่อผลการตรวจสอบพบผู้ครอบครองโดยการหมดอายุการอนุญาต และครอบครองโดยไม่รับอนุญาต รัฐบาลไม่มีการดำเนินการใดๆเพื่อแก้ไขปัญหา

ต่อมากระทรวงการคลังมีความเห็นให้กรมธนารักษ์จัดให้ผู้ครอบครองเช่าต่อไประยะเวลา 20 ปี นับแต่วันที่ 1 มกราคม 2540 เป็นต้นไปในอัตราค่าเช่า 200 บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับรายที่อายุการอนุญาตยังไม่สิ้นสุด สำหรับรายที่อายุการอนุญาตสิ้นสุดแล้วกับรายที่ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ให้จัดเก็บค่าตอบแทนย้อนหลังปีละ 30 บาทต่อไร่ และให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมการจัดให้

เช่าแก่รายที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินจากกรมป่าไม้ ส่วนรายที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดเก็บค่าธรรมเนียมในอัตรา 2 เท่าของค่าเช่าต่อปี

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ

กรณีที่ดินราชพัสดุทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร 2 กรณี ไม่มีการแก้ไขปัญหารัฐ การสร้างระบบกำกัดชยะอยู่ในระหว่างการแก้ไขปัญหารัฐ

กรณีเอกชนใช้ที่ดินราชพัสดุแปลงใหญ่เพื่อทำสวนป่า ซึ่งมีทั้งการเข้าใช้พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตและยังไม่หมดระยะเวลาอนุญาต การเข้าใช้พื้นที่ที่ได้รับอนุญาตและหมดระยะเวลาการอนุญาต รวมทั้งครอบครองพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาต เดิมไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหารัฐ ต่อมาเมื่อเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้เรียกร้องให้มีการตรวจสอบการครอบครองพื้นที่ และพบปัญหาการครอบครองพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาต และโดยหมดระยะเวลาอนุญาต กรมธนารักษ์จัดให้มีการเช่าพื้นที่ให้ถูกต้องและให้จ่ายค่าเช่าย้อนหลัง พร้อมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมให้กับรายที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ที่ดินจากกรมป่าไม้

กระบวนการแก้ไขปัญหารัฐของประชาชนและองค์กรประชาชน

ร้องเรียนทางราชการให้แก้ไขปัญหารัฐ และรวมกลุ่มเป็นองค์กรประชาชนเพื่อดำเนินการติดตามตรวจสอบการแก้ไขปัญหารัฐ 2 กรณี

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

กรณีการสร้างระบบกำกัดชยะ เป็นปัญหานโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มักนำชยะ ที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลไปทิ้งและกำจัดในพื้นที่ของชุมชนอื่น อันเป็นการผลักภาระ ให้กับผู้ที่ไม่ได้สร้างชยะ และประสบการณ์ของชุมชนที่รับชยะพบว่า ระบบการบำบัดไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดมลภาวะและมลพิษกับชุมชน พื้นที่ที่เป็นแหล่งกำจัดชยะจึงมักเกิดการคัดค้านโครงการดังกล่าว

ปัญหาการทับซ้อนระหว่างพื้นที่ป่าไม้ของรัฐกับที่ดินราชพัสดุ โดยที่รัฐไม่มีนโยบายจำแนกพื้นที่ให้ชัดเจน ทำให้มีการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำสวนตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ในพื้นที่ราชพัสดุโดยที่หน่วยงานซึ่งดูแลที่ดินราชพัสดุไม่ทราบเรื่อง ซึ่งอาจขัดกับนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินของหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบที่ดินราชพัสดุ นอกจากนี้การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การตรวจสอบทราบว่าพื้นที่ที่ทับซ้อนและมีเอกชนครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นการริเริ่มโดยภาคประชาชนไม่ใช้หน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่โดยตรง จึงอาจเข้าใจได้ว่า น่า

จะมีปัญหาการทับซ้อนและปัญหาเอกชนครอบครองที่ดินโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายลักษณะนี้ในที่ดินราชพัสดุแปลงอื่นๆอีกมาก

กรณีปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกรทับซ้อนกับที่ดินราชพัสดุ รัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยมอบพื้นที่ให้ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมดำเนินการรับรองสิทธิในที่ดินซึ่งเกษตรกรครอบครองอยู่เดิม ส่วนการแก้ไขปัญหาเอกชนครอบครองพื้นที่แปลงใหญ่ทั้งโดยได้รับอนุญาตโดยชอบด้วยกฎหมายและโดยการครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รัฐแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยทำสัญญาให้ถูกต้องและมีผลย้อนหลัง

อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาคือเรื่องเฉพาะพื้นที่ไม่ใช่นโยบายที่ปฏิบัติทั่วไป ทั้งการแก้ไขปัญหายังไปไม่ถึงปัญหาการจัดระบบการกระจายสิทธิที่ดินอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงโดยเฉพาะกับเกษตรกรไร้ที่ดิน การแก้ไขปัญหากษณครอบครองพื้นที่แปลงใหญ่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยการทำสัญญาให้ถูกต้องและมีผลย้อนหลังไปรับรองความผิดที่ผ่านมา เป็นการแก้ไขปัญหาคือไม่ช่วยให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม

แนวทางการแก้ไขปัญหา

รัฐต้องดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อแยกแยะพื้นที่ส่วนที่ทับซ้อนระหว่างที่ดินราชพัสดุกับพื้นที่ตามกฎหมายอื่น โดยเฉพาะที่ดินป่าไม้เนื่องจากการทับซ้อนทำให้กรมป่าไม้มีอำนาจนำที่ดินราชพัสดุไปให้เอกชนใช้ประโยชน์ โดยขัดแย้งกับกฎหมายและนโยบายที่ราชพัสดุ

ปัญหาที่ดินของไทยคือ มีการกระจุกตัวของการถือครองที่ดิน และการครอบครองที่ดินโดยไม่ได้ใช้ประโยชน์จำนวนมาก ขณะที่เกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอจำนวนมาก ที่ราชพัสดุซึ่งเป็นที่ดินของรัฐไม่ควรเดินตามปัญหาดังกล่าวด้วยการปล่อยทิ้งร้างหรือให้เอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินแปลงใหญ่ แต่ควรบริหารจัดการที่ดินบนพื้นฐานการสร้างความเป็นธรรม การกระจายที่ดินให้กับเกษตรกรผู้ยากจน ซึ่งจะเป็นการใช้ที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ

บทที่ 12

การออกเอกสารสิทธิที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย

สถานการณ์ปัญหา

การศึกษาพบปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทในประเด็นการออก น.ส.3 ก.โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายรวม 3 กรณี ประกอบด้วยการออก น.ส.3 ก.ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง อุทยานแห่งชาติหาดในยาง ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต และป่าสงวนแห่งชาติป่าสายเขาหวาง ตำบลเขาสว่าง อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

กรณีอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ช่วงปี 2525 ถึง 2531 มีเอกชนนำสค.1 จำนวน 9 แปลงมาดำเนินการออก น.ส.3 ก.รวม 10 แปลง ในบริเวณหาดฉางหลวง หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ทั้งหมดอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ต่อมาได้มีการแบ่งแยกจาก 10 แปลงเป็นแปลงย่อย 37 แปลง รวมเนื้อที่ 181 ไร่ 1 งาน 36 ตารางวา

การออก น.ส.3 ก.ดังกล่าวก่อให้เกิดความสงสัยขึ้นในคนตรังเนื่องจากสภาพพื้นที่ซึ่งมีการออก น.ส.3ก. เป็นพื้นที่ป่าสนธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าป่าชายหาด ประกอบกับเจ้าของที่ดินทั้ง 37 แปลงเป็นคนนอกพื้นที่ตำบลไม้ฝาด และเป็นคนปกติกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัด จึงมีการร้องเรียนให้ตรวจสอบว่าการออกเอกสารสิทธิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

การร้องเรียนและตรวจสอบพื้นที่ใช้ระยะเวลาจากปี 3532 จนถึงปี 2541 กรมที่ดินจึงสรุปผลว่า นส. 3 ก.จำนวน 5 แปลงออกไม่ตรงตาม ส.ค.1 เป็นการออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นส. 3 ก.จำนวน 3 แปลงออกตรงตามตำแหน่ง ส.ค.1 และ นส.3 ก. จำนวน 2 แปลง ไม่สามารถชี้ชัดว่าตรงตามหลักฐานการแจ้งการครอบครองที่ดินหรือไม่ เนื่องจากไม่ทราบตำแหน่งที่ชัดเจนของ ส.ค.1

ผลการตรวจสอบของกรมที่ดินในปี 2541 ไม่มีการดำเนินการเพิกถอน น.ส.3 ก. ตามกฎหมาย เรื่องเงียบหายไประยะหนึ่งจนถึงปี 2545 มีการก่อสร้าง โรงแรมอมารีตรังบีชรีสอร์ท ในพื้นที่ น.ส.3 ก. ในแปลงที่กรมที่ดินระบุว่า ออกตรงตามตำแหน่ง ส.ค.1

น.ส.3 ก.หาดเจ้าไหมจึงถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอยู่ในความสนใจของคนตรังอีกครั้ง มีผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ช่วงประมาณ กลางปี 2545 ต่อมาปี 2546 อธิบดีกรมที่ดินมีคำสั่งให้เพิกถอน น.ส.3 ก. จำนวน 5 แปลง และให้จังหวัดตรังตั้งคณะกรรมการพิจารณา น.ส.3 ก.ที่เหลืออีก 5 แปลง

เดือนมิถุนายน 2547 คณะกรรมการพิจารณาการเพิกถอน น.ส.3 ก.สรุปผลการตรวจสอบเห็นสมควรเพิกถอน น.ส.3 ก.ทั้ง 5 แปลง และจังหวัดตรังได้ทำหนังสือรายงานผลต่อกรมที่ดินเพื่อสั่งเพิกถอนต่อไป

กรณีป่าสงวนแห่งชาติป่าสายเขาหวาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ช่วงปี 2540 – 2541 กรมที่ดินได้ออกโฉนดที่ดินจำนวน 8 แปลง น.ส.3 ก. 1 แปลง เนื้อที่รวม 129 ไร่ ในพื้นที่เขาหวาง(เขาสว่าง) ตามโครงการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินในตำบลนาเมืองเพชร ต่อมาเมื่อผู้ร้องเรียนว่า การออกโฉนดและ น.ส. 3 ก. ในพื้นที่ดังกล่าวน่าจะไม่ใช่ชอบด้วยกฎหมาย จังหวัดตรังจึงแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงเมื่อเดือนกันยายน 2542

คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงสรุปผลในเดือนพฤศจิกายน 2542 ว่า โฉนดที่ดิน 5 แปลง ออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากการไม่มีการทำประโยชน์ในพื้นที่จริงเห็นควรให้เพิกถอนโฉนดที่ดินจำนวน 2 แปลง ความลาดชันเกินร้อยละ 35 ควรตรวจสอบความลาดชัน น.ส.3 ก. 1 แปลง ได้ทำประโยชน์จริงตามหลักฐาน ส.ค.1 เป็นการออกโดยชอบด้วยกฎหมาย

ผลการอ่าน แปล ตีความ และวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศตามโฉนดที่ดิน 4 แปลง มีสภาพเป็นป่าดงดิบสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2510-2542 ผลการตรวจสอบความลาดชันตามโฉนดที่ดิน 3 แปลง ความลาดชันเกินร้อยละ 35

สำนักงานที่ดินจังหวัดตรังสรุปในเดือนพฤษภาคม 2544 ว่า จะทำการเพิกถอนโฉนดที่ดินทั้ง 8 แปลงแต่เนื่องจากได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 61 เปลี่ยนแปลงอำนาจการเพิกถอนโฉนดที่ดิน น.ส.3 ก. จากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นอธิบดีกรมที่ดินหรือรองอธิบดีกรมที่ดินซึ่งอธิบดีมอบหมาย ทำให้ต้องรอเรื่องการเพิกถอนไว้ก่อน จนกว่าจะออกกฎกระทรวงให้เจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติ

เดือนมีนาคม 2545 มีผู้ร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดตรังให้ติดตามตรวจสอบปัญหาการออกโฉนดที่ดินบนเขาหวางอีกครั้งหลังจากเรื่องเงียบหายไป ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง สั่งให้ตรวจสอบเรื่อง วันที่ 26 มีนาคม 2545 ผู้ว่าราชการจังหวัดตรังมีหนังสือถึงอธิบดีกรมที่ดินว่า การออกโฉนดที่ดินทั้ง 8 แปลงมิชอบด้วยกฎหมาย เข้าข่ายต้องเพิกถอนตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 61 ให้อธิบดีกรมที่ดินพิจารณาดำเนินการสอบสวนประกอบการพิจารณาเพิกถอน

ในระหว่างที่กรมที่ดินดำเนินการสอบสวนและเรียกเอกสารเพิ่มเติมจากทางจังหวัด เดือนกันยายน 2545 เจ้าของที่ดินบางรายได้ตัดไม้ และขนย้ายไม้ใหญ่ออกจากพื้นที่ ราษฎรและองค์การบริหารส่วนตำบลนาเมืองเพชร พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ได้ตรวจจับไม้ที่ขนย้ายออก ต่อมาไม้ของกลางเกิดการสูญหาย ประธานกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบลนาเมืองเพชร พร้อมราษฎร ได้เข้าแจ้งความต่อ สภอ.สีเกา จ.ตรัง ให้ตรวจสอบไม้ของกลางที่หายไป

จังหวัดตรังได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงขึ้น ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน สรุปว่าเป็นการตัดไม้ในพื้นที่ของเอกชนซึ่งมีโฉนดที่ดินจึงไม่มีความผิด

อบต.นาเมืองเพชร ได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเด็นว่า การออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ป่าสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ลาดชัน รวมทั้งเป็นป่าต้นน้ำที่ชุมชนร่วมดูแล

รักษาเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ ขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสอบสวนเรื่อง หลังจากนั้น การทำลายไม้ยังไม่หยุดในทันที ยังมีการขึ้นไปแปรรูปไม้บนพื้นที่เขาสว่างอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานราชการ ราษฎรได้นำรถไถเปิดทางชนไม้ จึงหยุดการขนย้ายไม้ชั่วคราว

กรณีอุทยานแห่งชาติหาดในยาง อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอให้ กระทรวงมหาดไทยสั่งการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตเพิกถอน น.ส.3 ก. ของนายอาด คหาปนะ เพราะออกโดยไม่ชอบตามการวินิจฉัย กพร. โดยสรุปว่า การที่ราษฎรแจ้ง สค.2 ไว้ภายหลังจากที่มีพระราชกฤษฎีกาประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ห้ามออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือโฉนดให้แก่ราษฎรรายดังกล่าว ตามกฎกระทรวงของกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 5 ข้อ 8 (2) ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

การมี สค.2 ไม่ได้ทำให้มีสิทธิการครอบครองตามกฎหมายที่ดินโดยทันที เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินการให้เจ้าพนักงานออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์หรือโฉนดต่อไป

กระบวนการแก้ไขปัญหาของรัฐ

กรณีหาดเจ้าไหมและป่าสายเขาหวาง จังหวัดตรังได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง และมีความเห็นให้เพิกถอนโฉนดและน.ส.3 ก. กรณีหาดในยาง กพร.มีคำวินิจฉัยว่าเป็นการออก น.ส.3 โดยมีชอบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำลังดำเนินการให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการเพิกถอน

กระบวนการแก้ไขปัญหาของประชาชนและองค์กรประชาชน

กรณีหาดเจ้าไหมเครือข่ายคนท้องถิ่นจังหวัดตรัง ได้ดำเนินการร้องเรียนต่อราชการและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พร้อมกับติดตามความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหา

กรณีป่าสายเขาหวาง องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีบทบาทอย่างมากในการร้องเรียน ติดตามการแก้ไขปัญหา และการยุติการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำของตำบล

กรณีหาดในยางเป็นการแก้ไขปัญหาของทางราชการ ไม่ใช่องค์กรประชาชน

ปัญหาทางนโยบายและกฎหมาย

กฎหมายที่ดินเพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหา แต่การดำเนินการแก้ไขปัญหามีความล่าช้า และสิ่งที่จะต้องเป็นคือ การปรับปรุงกระบวนการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินของกรมที่ดินให้รอบคอบรัดกุม โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน

ในกรณีที่มีข้อมูลเชื่อได้ว่า มีการออกเอกสารสิทธิไม่ถูกต้องและอยู่ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบพื้นที่ รัฐไม่มีนโยบายหรือมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่หรือการใช้ประโยชน์พื้นที่ ทำให้มีการตัดไม้ป่าที่ป่าสายเขาหวาง และการก่อสร้างโรงแรมขนาดใหญ่ที่หาดเจ้าไหม เมื่อพบว่า เอกสารสิทธิไม่ถูกต้องและต้องเพิกถอน ทำให้เกิดปัญหาว่า จะแก้ไขบำบัดผลที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

แนวทางการแก้ไขปัญหา

ปรับปรุงกระบวนการออกเอกสารสิทธิที่ดินของกรมที่ดินให้รอบคอบรัดกุม โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของการออกเอกสารสิทธิ

ในกรณีที่มีข้อมูลเชื่อได้ว่า มีการออกเอกสารสิทธิไม่ถูกต้องและอยู่ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบพื้นที่ ต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่หรือการใช้ประโยชน์พื้นที่ จนกว่าผลการตรวจสอบจะแล้วเสร็จ

บทที่ 13

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาคใต้มีพื้นที่รวม 44,196,963 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าที่ยังคงสภาพป่าจำนวน 7,496,504 ไร่ เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรของภาคใต้ปี 2536 มีจำนวน 16,271,276 ไร่ ลดลงเหลือ 14,777,180 ไร่ ในปี 2546 ระยะเวลา 10 ปี พื้นที่การเกษตรลดลง 1.5 ล้านไร่ ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้น 149,758 ครัวเรือน ด้านที่ดินในเขตป่าตามกฎหมายเป็นที่ดินซึ่งมีการใช้ประโยชน์อย่างอื่นโดยไม่มีสภาพป่า 10,117,498 ไร่ ในส่วนที่สาธารณประโยชน์มีที่ดินของราษฎรทับซ้อนกับที่ดินสาธารณประโยชน์จำนวน 48,619 คน เนื้อที่ประมาณ 476, 257 ไร่

การลดลงของพื้นที่การเกษตร ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้น ประกอบกับปัญหาที่ดินของราษฎรทับซ้อนกับที่ดินของรัฐกว่า 10 ล้านไร่ โดยที่รัฐไม่มีกระบวนการ และนโยบายแก้ไข ปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริงนอกจากการทดลองเป็นบางพื้นที่ ในด้านกลับกันรัฐมีนโยบายให้เอกชนใช้ที่ดินของรัฐแบบแปลงใหญ่เพื่อทำสวน และส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม ดังนั้นปัญหาความกดดันด้านที่ดินทำกินของเกษตรกร และการสูญเสียที่ดิน จึงมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหามากขึ้น การสะสมปัญหาไม่แก้ไขขณะที่ความกดดันของปัญหาเพิ่มมากขึ้นความขัดแย้งและข้อพิพาทด้านที่ดินของภาคใต้จึงน่าจะมีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต

การศึกษาพบว่า ปัญหาข้อพิพาทและความขัดแย้งที่ดินภาคใต้ ปัญหาหลักเป็นปัญหาที่ดินในเขตป่า ประกอบด้วยปัญหาการทับซ้อนระหว่างที่ดินทำกินของราษฎรกับที่ดินตามกฎหมายป่าไม้ ทั้งในส่วนที่เป็นความขัดแย้งโดยตรงระหว่างราษฎรกับกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ความขัดแย้งเนื่องจากกรมป่าไม้อนุญาตให้หน่วยงานราชการอื่นเช่น องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ กองทัพบก กองทัพเรือ ใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าซึ่งซ้อนทับกับที่ดินของราษฎร ความขัดแย้งเนื่องจากการประกาศทะเล เกาะ เป็นอุทยานแห่งชาติ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับชาวประมงพื้นบ้านและชุมชนชายฝั่งที่ยังชีพจากทะเล และความขัดแย้งเนื่องจากการทำลายป่าสมบูรณ์ซึ่งชุมชนดูแลรักษาแต่กรมป่าไม้อนุญาตให้มีการเปลี่ยนสภาพเป็นสวนป่า หรือขาดมาตรการที่เหมาะสมทั้งที่ ในการระงับการทำลายป่าสมบูรณ์และการยึดครองพื้นที่ป่าไม้ของเอกชนโดยอ้างเอกสารสิทธิตามกฎหมายที่ดิน และความขัดแย้งเนื่องจากที่ดินป่าไม้ซ้อนทับกับที่ราชพัสดุ และที่สาธารณประโยชน์ของชุมชน โดยกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้ที่ดินส่วนที่ซ้อนทับไปปลูกสร้างสวนป่า

ปัญหารองเป็นปัญหาการทับซ้อนระหว่างที่ดินทำกินของราษฎรกับที่ดินสาธารณประโยชน์
 ปัญหาการสัมปทานเหมืองแร่หิน ปัญหาเอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินและ
 ขัดขวางการใช้ทางสาธารณะของชุมชน ปัญหาการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กรณีศึกษาทั้งหมด 140 กรณี สามารถแก้ไขปัญหาได้แล้ว 15 กรณี มีกระบวนการแก้ไข
 ปัญหา 17 กรณี ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา 108 กรณี ดังรายละเอียดในตารางสรุปกรณี
 พิพาทและความขัดแย้งที่ดินภาคใต้ และสถานภาพของการแก้ไขปัญหา

ประเภทของปัญหา	ปัญหาที่มีข้อยุติ	ปัญหาที่ไม่มีข้อยุติ	ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหา
1. ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนซ้อนทับกับพื้นที่ป่าไม้ 74 กรณี	ไม่มี	2	72
1.1.พื้นที่ป่าบก 34 กรณี	ไม่มี		
1.2.พื้นที่ป่าชายเลน 15 กรณี	ไม่มี		
1.3.พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 9 กรณี	ไม่มี		1 กรณีมีการตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาร่วมในนามสมัชชาคนจนแต่รัฐบาลได้ยุติการแก้ไขแล้ว 8 กรณีไม่มีการแก้ไขปัญหา
1.4.พื้นที่อุทยานแห่งชาติ 18 กรณี	ไม่มี	2 กรณีอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหาในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมกรมอุทยานฯ	3 กรณีมีการตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาร่วมในนามสมัชชาคนจนแต่รัฐบาลได้ยุติการแก้ไขแล้ว 13 กรณีไม่มีการแก้ไขปัญหา
2.การพักพิงเกาะ การทำการประมงและการคัดค้านประกาศอุทยานทางทะเลของชุมชนชายฝั่งทะเล 3 กรณี	ไม่มี	2 กรณีอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหาในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมกรมอุทยานฯ	1 กรณี

ประเภทของปัญหา	ปัญหาที่มีข้อยุติ	ปัญหาที่ไม่มีข้อยุติ	ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหา
3.เอกชนบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนชุมชน 3 กรณี	ไม่มี	2 กรณีอยู่ระหว่างดำเนินคดี 1 กรณี อยู่ระหว่างการตรวจสอบเรื่องของกรมทรัพยากรทางทะเลฯ 1 กรณี	1 กรณี
4.ข้อพิพาทและความขัดแย้งอันเนื่องมาจากพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าโดย ออป.ซ้อนทับกับ ที่ดินทำกินของราษฎร 6 กรณี	1 กรณี โดย ออป. จัดที่ดิน150 ไร่ให้ราษฎรตามโครงการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อพัฒนาชนบท (คปช.)	1 กรณี มีการผ่อนผันให้ราษฎรทำกินในพื้นที่เดิมได้	4 กรณี
5.ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากพื้นที่ปลูกสร้างสวนป่าโดย ออป. ในป่าสมบูรณ์1กรณี	ไม่มี	ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาโดย ออป.แต่มีการดำเนินการตรวจสอบเรื่องโดย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและคณะกรรมการสิทธิการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ วุฒิสภา	
6.ข้อพิพาทอันเนื่องมาจากกรมป่าไม้อนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนปลูกสร้างสวนป่า 2 กรณี 19 ป่าสงวนแห่งชาติ	ไม่มี	มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างทางราชการและราษฎร เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญห แต่ต่อมาได้มีการยุติเรื่องทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหามีความคืบหน้า	

ประเภทของปัญหา	ปัญหาที่มีข้อยุติ	ปัญหาที่ไม่มีข้อยุติ	ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหา
7.การฟ้องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาที่ดิน 5 กรณี	1 กรณี มีข้อตกลงร่วมในการสร้างทางสาธารณะและปรับภูมิทัศน์ระหว่างเอกชน รัฐ และชุมชน	4 กรณี มีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบเรื่องโดยทางราชการหลายครั้งแต่ไม่มีข้อยุติในการแก้ไขปัญหา	
14.การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย 3 กรณี	กระทรวงมหาดไทยสั่งให้เพิกถอนเอกสารสิทธิ์ที่ดิน 1 กรณี	1 กรณีมีการเพิกถอนเอกสารสิทธิ์บางแปลงอยู่ในระหว่างตรวจสอบบางแปลง แต่เอกชนที่ถูกเพิกถอนเอกสารสิทธิ์ฟ้องศาลปกครองเรื่องอยู่ในระหว่างดำเนินคดี 1 กรณี มีการตั้งคณะกรรมการของจังหวัดเพื่อตรวจสอบเรื่องแต่ยังไม่มีข้อยุติ	

พื้นที่ซึ่งมีกระบวนการแก้ไขปัญหาคือพิพาทและความขัดแย้งโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอาจใช้กระบวนการและความสำเร็จที่เกิดขึ้นไปขยายผลสำหรับการแก้ไขปัญหในพื้นที่อื่นๆ ประกอบด้วย

1. กรณีโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน และโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วม ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้ริเริ่มเป็นโครงการทดลองสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วม โดยเริ่มดำเนินงานในอุทยานแห่งชาติทะเลบัน และอุทยานแห่งชาติแหลมสนเมื่อปี 2544 และขยายเพิ่มเติมอีก 2 พื้นที่ ในปี 2547 คืออุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม และอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา การริเริ่มให้มีการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมแม้

ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้แต่ทำให้เกิดกระบวนการยุติความขัดแย้งแบบเผชิญหน้าเพื่อเข้าสู่กระบวนการปรึกษาหารือและอาจพัฒนาเป็นการแก้ไขปัญหาร่วมกันในอนาคต

2. การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรทับซ้อนกับพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินของสมัชชาคนจน จังหวัดตรัง โดยการใช้กระบวนการปฏิรูปที่ดินแก้ไขปัญห ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาซึ่งยืดเยื้อมานานยุติได้ภายในหนึ่งปี ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาในกรณีนี้เกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างทางราชการกับราษฎร รวมทั้งการติดตามอย่างจริงจังของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาส่วนกลางซึ่งมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย นายสมบัติ อุทัยสง เป็นประธาน
3. กรณีการเพิกถอน น.ส.3 ก.ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม จังหวัดตรัง และอุทยานแห่งชาติหาดนงเยาว์ จังหวัดภูเก็ต เป็นกรณีที่สะท้อนให้เห็นความตั้งใจแก้ไขปัญหของข้าราชการและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แม้จะใช้เวลาในการดำเนินการนานมาก แต่การที่เรื่องถูกหยิบยกมาพิจารณาอย่างต่อเนื่องทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไข และการศึกษาพบว่า ปัญหาเช่นเดียวกันนี้เกิดขึ้นในหลายพื้นที่โดยที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหได้โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว จึงน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะนำทั้งสองกรณีนี้เป็นตัวแบบในการแก้ไขปัญหา

ข้อเสนอแนะ

1. ปฏิรูปกฎหมายป่าไม้ทั้ง 4 ฉบับให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และนำหลักการสิทธิชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น มาเป็นเนื้อหาสำคัญของกฎหมาย และต้องแยกแยะส่วนที่บังคับใช้กับพื้นที่พิเศษ พื้นที่บก และพื้นที่ทะเลให้สอดคล้องกับลักษณะทางนิเวศและวิถีวัฒนธรรมของผู้คนที่เกี่ยวข้อง

2. ปรับเปลี่ยนนโยบายป่าไม้แห่งชาติและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ให้ยอมรับว่ามีชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า และทางราชการต้องร่วมกับชุมชนจัดระบบบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ซึ่งครอบคลุมการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน การจัดการป่า และสายน้ำ ซึ่งกระบวนการเช่นนี้กรมป่าไม้มีประสบการณ์การดำเนินการสำเร็จในหลายพื้นที่ และกำลังดำเนินการในโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม

ในส่วนอุทยานแห่งชาติทางทะเล ต้องมีนโยบายประสานความร่วมมือในการดูแลเกาะและทรัพยากรชายฝั่งร่วมกับชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน และต้องเคารพวิถีวัฒนธรรมของคนทะเล ผู้เป็นคนหาปลา

3. ปฏิรูปนโยบายการปลูกสร้างสวนป่า ให้ยึดมั่นในหลักการฟื้นฟูป่า ป่าเป็นป่า ที่ดินเป็น

ที่ดินและต้องยุติการทำลายป่าเพื่อปลูกป่า และต้องสำรวจทบทวนพื้นที่ปลูกป่าทั้งหมดว่า พื้นที่ไหนมีสภาพสมบูรณ์ต้องยุติการปลูกสวนป่า เพื่อรักษาไว้เป็นป่าสมบูรณ์ ในพื้นที่ซึ่งสภาพป่าเสื่อมโทรมซึ่งในภาคใต้ป่าสามารถฟื้นตัวได้ตามธรรมชาติต้องปรับวิธีการปลูกสร้างสวนป่าเป็นการปลูกเสริมป่าที่กำลังฟื้นตัวไม่ใช่ไถเปิดพื้นที่ปลูกสวนยางพาราและสวนปาล์ม

กรณีการอนุญาตให้เอกชนใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทำสวนขนาดใหญ่ ขณะที่เกษตรกรจำนวนมากในภาคใต้ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ แนวทางการแก้ไขปัญหาต้องปรับเป็นกระจายที่ดินปลูกสร้างสวนให้กับคนจนและเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกิน

4. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งกำหนดไว้แล้วในนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 และ 9 ต้องนำมาใช้อย่างจริงจังผสมผสานกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเคารพสิทธิมนุษยชน และสิทธิชุมชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 ปัญหาก็จะได้รับการแก้ไข

5. รัฐต้องทบทวนและปรับปรุงกระบวนการกำหนดแหล่งหิน แหล่งแร่ การให้สัมปทานบัตร ตลอดจนการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ การกำหนดว่าป่าแปลงใดเป็นป่าเสื่อมโทรม โดยต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม กระบวนการต้องโปร่งใส และหลักเกณฑ์ต้องยืดหยุ่นสอดคล้องกับระบบนิเวศและวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น

6. ปรับปรุงการทำงานของนิคมสหกรณ์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคมสหกรณ์

7. สำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดินของกองทัพตามที่จำเป็นต้องใช้จริง และกองทัพในฐานะส่วนหนึ่งของกองกำลังบำบัดทุกข์บำรุงสุขของราษฎรควรริเริ่มเป็นองค์กรหลักในการแก้ไขปัญหาของราษฎร ในสถานะที่เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาความมั่นคง

8. ปฏิรูปนโยบายการบริหารจัดการที่สาธารณประโยชน์ของสมัชชาคนจน โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมกำหนดว่า พื้นที่ใดประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยใช้กระบวนการตรวจสอบสภาพการใช้ประโยชน์จริงในพื้นที่ และให้ประชาคมหมู่บ้าน กับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พิจารณาว่า สมควรสงวนหวงห้ามไว้หรือปฏิรูปที่ดินให้กับราษฎร จากนั้นนำผลการตรวจสอบและความเห็นของท้องถิ่นเข้าสู่การพิจารณาร่วมของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการแก้ไขปัญหาความร่วมมือระหว่างราษฎรกับรัฐ ซึ่งทำให้ทุกฝ่ายกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาอันที่ยอมรับร่วมกัน

รัฐต้องดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อแยกแยะพื้นที่ส่วนที่ทับซ้อนระหว่างที่ดินราชพัสดุกับพื้นที่ตามกฎหมายอื่น โดยเฉพาะที่ดินป่าไม้เนื่องจากการทับซ้อนทำให้กรมป่าไม้มีอำนาจนำที่ดินราชพัสดุไปให้เอกชนใช้ประโยชน์ โดยขัดแย้งกับกฎหมายและนโยบายที่ราชพัสดุ

ปัญหาที่ดินของไทยคือ มีการกระจุกตัวของการถือครองที่ดิน และมีการครอบครองที่ดิน โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์จำนวนมาก ขณะที่เกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่เพียงพอ จำนวนมาก ที่ราชพัสดุซึ่งเป็นที่ดินของรัฐไม่ควรเดินตามปัญหาดังกล่าวด้วยการปล่อยให้ทิ้งร้าง หรือให้เอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินแปลงใหญ่ แต่ควรบริหารจัดการที่ดินบนพื้นฐานการสร้างความเป็นธรรม การกระจายที่ดินให้กับเกษตรกรผู้ยากจน ซึ่งจะเป็นการใช้ที่ดินของรัฐเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ

9. ปรับปรุงกระบวนการออกเอกสารสิทธิที่ดินของกรมที่ดินให้รอบคอบรัดกุม โดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องของการออกเอกสารสิทธิ ในกรณีที่มีข้อมูลเชื่อได้ว่า มีการออกเอกสารสิทธิไม่ถูกต้องและอยู่ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบพื้นที่ ต้องระงับการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่หรือการใช้ประโยชน์พื้นที่ จนกว่าผลการตรวจสอบจะแล้วเสร็จ

10. การแก้ไขปัญหาในแต่ละกรณีต้องจัดตั้งกลไกร่วมระหว่างรัฐ ราษฎร และประชาสังคม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหาจึงจะได้รับการแก้ไขโดยเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย ดังกรณีการแก้ไขปัญหาที่สาธารณประโยชน์จังหวัดตรัง และโครงการการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

พื้นที่สำคัญที่ต้องดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระยะต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาท ตลอดจนเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญที่จะเป็นตัวอย่างสำหรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทปัญหาที่ดินของภาคใต้ จำนวน 5 กรณี 6 พื้นที่ ประกอบด้วย

1. อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อ.ควนโดน อ.ควนกาหลง จังหวัดสตูล ทับซ้อนพื้นที่ทำกิน และที่ตั้งชุมชน อดีตความขัดแย้งมีความรุนแรงในระดับเผชิญหน้าระหว่างอุทยานแห่งชาติกับราษฎร ปัจจุบันอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยโครงการนำร่องการจัดการอุทยานแห่งชาติอย่างมีส่วนร่วม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมทับซ้อนกับพื้นที่อาศัยและที่ดินทำกินของชุมชน ชาวประมงบ้านเจ้าไหม บ้านเกาะมุกต์ ตำบลเกาะลิบง บ้านน้ำราบ ตำบลบางลึก อำเภอกันตัง ชุมชนชาวสวนบนบก บ้านคลองไม้แดง บ้านเคี่ยมงาม ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง บ้านฉางหลวง บ้านปากเมง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ขณะที่เอกชนจากภายนอกครอบครองพื้นที่ โดยผิดกฎหมายเพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยว กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชมีแผนงานที่จะดำเนินโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมระยะ 4 ปี เริ่มดำเนินการเดือนเมษายน

3. อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ในพื้นที่จังหวัดตรัง ทับซ้อนกับที่ตั้งชุมชนและที่ดินทำกินของราษฎรใน 38 หมู่บ้าน 10 ตำบล 4 อำเภอ ของจังหวัดตรัง

4. เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ในกรณีความขัดแย้งว่าด้วยการนำที่ดินป่าไม้ไปให้เอกชนทำสวนขนาดใหญ่ และเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ เรียกร้องให้หน้าที่ดินดังกล่าวมากระจายให้คนจนและเกษตรกรไร้ที่ดินทำสวน ในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

5. สวนป่าห้วยน้ำขาว ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ กรมป่าไม้มอบพื้นที่สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ของบริษัทกระบี่ทำไม้จำกัด เนื้อที่ 13,031 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องศิลา-ช่องชีแรด ให้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เพื่อทำการดูแลและบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์สวนป่า แต่ราษฎรพร้อมด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำขาว กำนันตำบลห้วยน้ำขาว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ตำบลห้วยน้ำขาว เห็นว่า แปลงที่ ออป.รื้อปลูกใหม่ มีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์โดยที่ ออป.และบริษัทกระบี่ทำไม้จำกัดไม่ได้ปลูกสวนป่าทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทาน จึงไม่สมควรทำลายป่าเพื่อปลูกสวนยางพารา ป่าลุ่มน้ำมันตามแผนปลูกสร้างสวนป่าของ ออป.

บรรณานุกรม

- กองเลขานุการสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ ,สถานการณ์ปัญหาชาวประมงพื้นบ้าน
และสภาวะการประมงและทรัพยากรชายฝั่งในประเทศไทย เอกสารประกอบการ
สัมมนา,ตุลาคม 2545
- คณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาและตรวจสอบกรณีปัญหาเหมืองแร่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่ง
ชาติ ,รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการ กรณีปัญหาเหมืองแร่เพื่อกำหนดข้อ
เสนอเชิงนโยบาย ,มิถุนายน 2547
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง , วิชาการของการบุกเบิกที่ดินทำกินในเขตป่า ,เมษายน 2534
- ชลิตา บัณฑิตวงศ์ และคณะ ,หัวโอง พัฒนาการ ลักษณะ และการปรับตัวของชาวประมงพื้น
บ้านอันดามัน ,โครงการความร่วมมือเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันดามัน,ตุลาคม
2543
- นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ ,คนพื้นทะเลสาบ ,โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้ , ตุลาคม 2545
- นิธิ ฤทธิพรพันธุ์และคณะ ,รายงานฉบับสุดท้าย เรื่องป่าชุมชนภาคใต้ ,พฤศจิกายน 2536
- ประสาธ ศรีเกิด ,อุทยานแห่งชาติทางทะเลกับการอนุรักษ์ที่อุทยานชุมชน ,สิงหาคม 2545
- ภาคภูมิ วิธานศิริวัฒน์และคณะ, รายงานการศึกษา สถานการณ์สิทธิมนุษยชนและสิทธิชุม
ชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ภาคใต้ , กุมภาพันธ์ 2546
- มูลนิธิสถาบันที่ดิน ,โครงการศึกษาการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการทาง
เศรษฐศาสตร์ และกฎหมายเพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประโยชน์สูงสุด ,
มีนาคม 2544
- สมเจตนา มณีโมโนย ,บ้านเจ้าไหมกับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น,
เอกสารการประชุมทางวิชาการและเสนอผลงานวิจัย “พลังสังคมไทยในทศวรรษหน้า :
ทางเลือกกับความเป็นจริง” , สิงหาคม 2546
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,รายงานสถานการณ์คุณภาพ
สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2546
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ ,สมุดสถิติรายปี ประเทศไทย 2546

ส่วนที่ 1 การประกาศเขตป่าทับซ้อนพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย 78 กรณี

1. ป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร 48กรณี

1.1. ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำตกกะเปาะ ตำบลสลูย ตำบลดอนยาง

อำเภอท่าชะและอำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 5 และ 6 ตำบลสลูย อำเภอท่าชะ และ หมู่ที่ 7 ตำบลดอนยาง อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายวิริยะ นาสม กับผู้ร่วมร้องทุกข์รวม 59 คน ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2532 ความโดยสรุปว่า พื้นที่ที่ผู้ร้องทุกข์ครอบครองอยู่ในพื้นที่หมู่ 5 หมู่ 6 ตำบลสลูย อำเภอท่าชะ และหมู่ 7 ตำบลดอนยาง อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร เดิมเป็นพื้นที่กร้างว่างเปล่า ต่อมาปี 2516 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตรากฎกระทรวงที่ 589 ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำตกกะเปาะ เนื้อที่ 135,200 ไร่ ในเขตพื้นที่อำเภอปะทิว และอำเภอท่าชะ จังหวัดชุมพร

ราษฎรที่อยู่อาศัยและทำกินมาก่อนประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ร้องเรียนต่อทางการ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้กรมส่งเสริมสหกรณ์เข้าไปดำเนินการจัดที่ดินให้กับราษฎรในรูปของนิคม

สหกรณ์ ซึ่งผู้ร้องทุกข์ได้อาศัยและทำกินในนิคมสหกรณ์ตลอดมา ต่อมาปี 2522 กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ (กรป.กลาง) ได้ขอแบ่งใช้ที่ดินจากกรมส่งเสริมสหกรณ์เพื่อปลูกหญ้าและเลี้ยงปศุสัตว์เนื้อที่ 4,000 ไร่

และในปี 2528 กรมปศุสัตว์ได้ขอแบ่งใช้ที่ดินจาก กรป.กลางเนื้อที่ 2,000 ไร่ เพื่อปลูกหญ้าและเลี้ยงสัตว์ แต่เจ้าหน้าที่ช่างรังวัดจากป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ได้รังวัดปักหมายแนวเขตใหม่โดยมิได้ยึดถือแผนที่เดิม พื้นที่ซึ่ง กรป.กลาง และกรมปศุสัตว์ขอใช้ประโยชน์จึงถูกล้ำเข้าไปในที่ดินและที่อยู่อาศัยของผู้ร้องทุกข์ จึงร้องทุกข์ขอยุ่อาศัยและทำกินในที่ดินต่อไป และหาก กรป.กลางและกรมปศุสัตว์ประสงค์จะได้ที่ดินแปลงนี้ขอให้ยึดถือแผนที่ซึ่งจัดทำขึ้นในปี 2522 หรือใช้ที่ดินที่เหลืออยู่ตามความเป็นจริง

คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์คณะที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้เรียก กรมป่าไม้ จังหวัดชุมพร กรป.กลาง กรมปศุสัตว์ และผู้ร้องทุกข์ มาชี้แจงข้อเท็จจริงต่อคณะกรรมการหลายครั้ง และคณะกรรมการสรุปคำวินิจฉัยในปี 2537 ความโดยสรุปว่า

ที่ดินที่มีการร้องทุกข์อยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำตกกะเปาะซึ่งประกาศเมื่อปี 2516 ในการประกาศทางราชการได้ปิดประกาศรับคำร้องคัดค้านการประกาศป่าสงวนแห่งชาติจากราชการแล้ว รวมทั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการดำเนินการสอบสวนสิทธิของผู้ร้องคัดค้านถูกต้องครบถ้วนตาม พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ และจากการตรวจสอบบัญชีรายชื่อราษฎรที่ร้องคัดค้านการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติที่คณะกรรมการพิจารณาคำร้องให้มีการสอบสวนสิทธิ ปรากฏว่า ไม่มีรายชื่อของผู้ร้องทุกข์แต่อย่างใด จึงเป็นกรณีที่ผู้ร้องทุกข์ได้บุกรุกเข้าอยู่อาศัยและครอบครองทำกินภายหลังที่ได้กำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว

สำหรับพื้นที่ 4,000 ไร่ ซึ่งเกิดกรณีร้องทุกข์ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำตกกะเปาะ แต่อยู่นอกพื้นที่นิคมสหกรณ์ โดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของ กรป.กลาง โดยกรมปศุสัตว์ขอแบ่งที่ดินจาก กรป.กลางเพื่อปลูกหญ้าและเลี้ยงสัตว์จำนวน 2,000 ไร่

ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ การที่กรมป่าไม้อนุญาตให้ กรป.กลางและกรมปศุสัตว์ใช้พื้นที่เพื่อปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ ในเขตที่ดินที่ผู้ร้องทุกข์อยู่อาศัยและทำกิน เป็นการกระทำที่ขัดหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ สรุปความได้ว่า เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้ร้องทุกข์ได้ยื่นคำร้องอ้างสิทธิในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำตกกะเปาะ และไม่อาจแสดงหลักฐานการยื่นคำร้องอ้างสิทธิดังกล่าวได้ จึงเป็นกรณีที่เชื่อได้ว่า เป็นการเข้าไปอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติภายหลังการกำหนดให้เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว จึงเป็นการเข้าไปอยู่อาศัยและทำกินโดยไม่ชอบตามมาตรา 14 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ 2507

ดังนั้นกรมป่าไม้จึงมีอำนาจตาม มาตรา 16 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ในการอนุญาตให้ กรป.กลาง และกรมปศุสัตว์เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้

ผู้เกี่ยวข้อง : นายวิริยะ นาสม กับผู้ร่วมร้องทุกข์รวม 59 คน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ,กรมป่าไม้ ,กรมปศุสัตว์ ,กองอำนวยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ ,จังหวัดชุมพร

ผลการแก้ไขปัญหา: คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์คณะที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วินิจฉัยเมื่อปี 2537 สรุปว่า นายวิริยะ นาสม กับผู้ร่วมร้องทุกข์ ครอบครองที่ดินในป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำตกกะเปาะโดยมิชอบเนื่องจากเป็นการครอบครองหลังการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ

สำหรับ กรป.กลางและกรมปศุสัตว์เป็นการครอบครองพื้นที่โดยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 จึงเป็นการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่เนื่องจากในระยะ 5 ปีของกระบวนการวิธีพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ ทาง กรป.กลางและกรมปศุสัตว์ ได้แจ้งความประสงค์ที่จะขอใช้พื้นที่เฉพาะส่วนที่ได้ทำประโยชน์ไปแล้วโดย กรป.กลาง เดิมขอใช้พื้นที่ 2,293-3-00 ไร่ แต่ใช้จริง 1,900 ไร่ กรมปศุสัตว์ เดิมขอใช้ 2,000 ไร่ แต่ใช้จริง 1,106 ไร่ ส่วนพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ซึ่งราษฎรครอบครองทำประโยชน์

พื้นที่ส่วนที่ กรป.กลางและกรมปศุสัตว์ไม่ได้ใช้ประโยชน์ กรมป่าไม้และจังหวัดชุมพร เห็นควรให้ราษฎรยื่นขออนุญาตเข้าทำประโยชน์ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2530

แหล่งที่มาของข้อมูล : คณะกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์คณะที่ 3 (ครท.) คณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา ใช้กฎหมายเป็นหลักขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และขาดการพิจารณาข้อเท็จจริงว่าการที่ราษฎรไม่ได้แย่งสิทธิการประกาศป่าสงวนแห่งชาติเป็นเพราะไม่ทราบหรือเป็นเพราะเข้าไปอยู่หลังการประกาศ รวมทั้งการพิจารณาปัญหามนขอกกฎหมายโดยไม่พิจารณาพัฒนาการทางเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่อาจทำให้ความยุติธรรมตามกฎหมายกับความยุติธรรมทางสังคมแตกต่างกัน

1.2. การย้ายราษฎรออกจากป่าอนุรักษ์ หมู่ 4 ตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 4 ตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับราษฎร

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

กรมป่าไม้ได้รับเรื่องร้องเรียนว่า นายวิรัตน์ มีสุนทร ได้บุกรุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในท้องที่หมู่ที่ 4 ตำบลปังหวาน อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร และได้ดำเนินการสอบสวนเรื่องร้องเรียนพบว่า นายวิรัตน์ มีสุนทร ครอบครองพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ เป็นพื้นที่ลักษณะไขว่แดงในภูเขาสูงชันซึ่งมีสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ กรมป่าไม้จึงมีความเห็นให้หามาตรการให้ออกจากพื้นที่ หรือถ้าไม่สามารถให้ออกจากพื้นที่ได้ขอให้หน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกเพิ่มเติม โดยจัดทำบันทึกข้อตกลงกับนายวิรัตน์ หากพื้นที่ดังกล่าวมีการบุกรุกเพิ่มเติมนายวิรัตน์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

ผู้เกี่ยวข้อง : นายวิรัตน์ มีสุนทร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: ให้นายวิรัตน์ออกจากพื้นที่หรือกรณีให้ออกจากพื้นที่ไม่ได้ให้จัดทำบันทึกข้อตกลงกับ นายวิรัตน์เรื่องห้ามบุกรุกขยายเพิ่มเติม

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.3. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาตังกา-คลองโชน หมู่ 8 ตำบลทุ่งตะโก อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 8 ตำบลทุ่งตะโก อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องขอความเป็นธรรมกรณีกรมป่าไม้ประกาศเขตป่าสงวนฯ ทับที่ดินทำกินของราษฎร ซึ่งมีหลักฐานการเสียภาษี (ภ.บ.ท.6) ยืนยันว่าราษฎรได้อาศัยอยู่ก่อนกรมป่าไม้จะประกาศเขตป่าสงวนฯ ต่อมากรมป่าไม้ได้มอบที่ดินให้ สปก. นำไปจัดที่ทำกินไว้ให้กับราษฎร ที่ครอบครอง แต่ราษฎรไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์ที่ทำกิน เนื่องจากผลการสอบสวนสิทธิ์ ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนด

จากผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงพื้นที่ร่องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาตังกา-คลองโชน ซึ่งกรมป่าไม้มอบให้ สปก. ไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน สปก.เข้ารังวัดแปลงที่ดินเมื่อปี 2537 แต่ยังไม่มีการออกฎีกา ประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ดังกล่าว จึงไม่ได้ดำเนินการต่อ ต่อมาเดือนธันวาคม 2540 สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพรเข้าดำเนินการสอบสวนสิทธิ์ เดือนกรกฎาคม 2541 ได้จัดทำบัญชีรายชื่อเกษตรกร ที่จะได้รับที่ดินตามโครงการปฏิรูปที่ดิน ป่าเขาตังกา- คลองโชน ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาจัดเตรียมเอกสาร สปก.4-01 ซึ่งราษฎรที่ร้องเรียนเป็นผู้มีรายชื่ออยู่ในบัญชีดังกล่าวด้วยดังนั้น หากคุณสมบัติครบถ้วนก็จะได้รับเอกสาร สปก.4-01 และจังหวัดชุมพร ได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกไปทำความเข้าใจกับราษฎรแล้ว

ผู้เกี่ยวข้อง : นายสุวิธ พะลัง และราษฎรหมู่ที่ 8 ตำบลทุ่งตะโก อำเภอ ทุ่งตะโก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สปก.

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงน้อย ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ.2518 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.4. ป่าสงวนแห่งชาติ ตำบลชุมโค อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ตำบลชุมโค อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้เรื่อง ขอให้พิจารณาการดำเนินการสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรณีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินของอำเภอปะทิว ซึ่งมีเขตการดำเนินการเพียงบางส่วนไม่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด ขอให้มอบพื้นที่ให้ สปก.เพิ่มเติม เพื่อนำไปปฏิรูปและมอบเอกสารสิทธิ์ สปก.4-01 เพื่อช่วยเหลือราษฎร

กรมป่าไม้มีความเห็นว่า กรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมสภาพให้ สปก.นำไป ปฏิรูปที่ดินโดยการส่งมอบตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2535- 30 มิถุนายน 2536 เนื้อที่ 44 ล้านไร่ สำหรับพื้นที่ที่ไม่ได้มอบให้ สปก. คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ให้ความเห็นชอบหลักการ มาตรการ และแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภทไว้อย่างชัดเจนแล้ว จึงให้ดำเนินการตามมติ คณะรัฐมนตรีดังกล่าวต่อไป

ผู้เกี่ยวข้อง : นายสันตติ ดวงกลม และชาวบ้านตำบลชุมโค

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้ , สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม(สปก.)

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหตามมติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และแก้ไขเพิ่มเติม

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง การแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.5. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนอ่าวทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา: ป่าชายเลนอ่าวทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา: ชุมชนขัดแย้งกับเอกชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

มีผู้ร้องกรมป่าไม้ว่า นายทุนรุกป่าชายเลนโดยทำคันดินกั้นเพื่อให้น้ำท่วมพื้นที่ต้นไม้ในป่าชายเลนอ่าวทุ่งมหาเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ พื้นที่ป่าชายเลนดังกล่าวเป็นพื้นที่ซึ่งกลุ่มราษฎร

อาสาพิทักษ์ป่าโครงการตามพระราชดำริ โครงการพระราชทานธง พื้ทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต ได้ดูแลรักษาไว้เป็นสมบัติของลูกหลาน

คณะกรรมการอำเภอปะทิวได้ร่วมกันตรวจสอบจับกุมและกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรตำบลมาบอำมฤตแล้ว พร้อมทั้งให้พนักงานที่ดินดำเนินการตรวจสอบหลักฐาน หนังสือร้องการทำให้ประโยชน์ นส.3 ก. ว่าตำแหน่งที่ดินถูกต้องตรงตามภูมิประเทศจริงหรือไม่ สำหรับพื้นที่ป่าชายเลนตามโครงการราชดำริ ไม่ได้ถูกบุกรุกแต่อย่างใด

ส่วนกรณีน้ำท่วมขังต้นไม้เกรงต้นไม้จะตาย กรมป่าไม้ได้ให้เจ้าหน้าที่จากกลุ่มวิชาการป่าไม้ของสำนักงานป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานีออกไปให้คำแนะนำช่วยเหลือราษฎรแล้ว

ผู้เกี่ยวข้อง : เอกชนที่บุกรุกพื้นที่ และราษฎรอาสาพิทักษ์ป่าโครงการพระราชดำริ พื้ทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้, อำเภอปะทิว, สถานีตำรวจภูธรตำบลมาบอำมฤต

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างดำเนินการตรวจสอบพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507, โครงการพระราชดำริ พื้ทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.6.ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนอ่าวทุ่งคาและอ่าวสวี อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนอ่าวทุ่งคาและอ่าวสวี หมู่ 2 หมู่ 5 ตำบลหาดทรายรี อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนจังหวัดว่า พื้นที่ป่าทับซ้อนกับพื้นที่ของราษฎร จังหวัดชุมพรแต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริง พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร แต่หลงเชื่อนายไพบูลย์ สันติวิมล จึงได้ร่วมลงชื่อร้องเรียนเนื่องจากเข้าใจว่าเป็นการขอสิทธิทำกินจากทางราชการ

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรได้ทำการสำรวจปัญหาราษฎรพบว่า ราษฎรที่มีพื้นที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติมีความเข้าใจอุทยานเป็นอย่างดี และส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองอยู่แล้ว จึงให้ความร่วมมือกับอุทยานแห่งชาติโดยอพยพออกจากบริเวณพื้นที่ที่มีการบุกรุกครอบ

ครองในเขตอุทยานฯ สำหรับราษฎรบางส่วนที่ทำกินอยู่ในเขตอุทยานฯและยังไม่ได้มีการสำรวจ การครอบครองพื้นที่ กรมป่าไม้ได้ให้อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพรประสานงานกับคณะทำงาน ของจังหวัดชุมพรเพื่อตรวจสอบเอกสารสิทธิ์ และการได้มาซึ่งที่ดินทำกินเพื่อขึ้นทะเบียนการครอบ ครองพร้อมทั้งสำรวจแนวเขตพื้นที่ทำกินของราษฎรให้ชัดเจน

สำหรับนายไพบูลย์ สันติวิมลและนายชิต สันติวิมล ซึ่งเป็นผู้นำการรวบรวมรายชื่อราษฎร ร้องเรียนทางราชการ คณะทำงานจังหวัดชุมพรสรุปว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อยึดถือครอบครองพื้นที่ โดยไม่ได้เดือดร้อนจากการที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีฐานะยากจนแต่ประการใด จึงให้มีการดำเนิน คดีตามกฎหมาย ซึ่งอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องคดีในข้อหาบุกรุกป่าเรื่องอยู่ในระหว่างการพิจารณา ของศาล

ผู้เกี่ยวข้อง : นายไพบูลย์ สันติวิมลและนายชิต สันติวิมล และราษฎรหมู่ 2 หมู่ 5

ตำบลหาดทรายรี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ ,อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะชุมพร ,จังหวัดชุมพร ,ศาลจังหวัด ชุมพร

ผลการแก้ไขปัญหา : กรมป่าไม้ฟ้องร้องดำเนินคดีกับนายไพบูลย์ สันติวิมลและนายชิต สันติวิมล ส่วนราษฎรที่เหลืออยู่ระหว่างตรวจสอบการครอบครองพื้นที่และเอกสารสิทธิ์

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : จากรายงานของกรมป่าไม้ มีลักษณะเป็นการสรุปด้านเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และข้อสรุปทำนองว่า ได้ประชาสัมพันธ์กับราษฎรจนเป็นที่เข้าใจและยินยอม อพยพออกจากพื้นที่ หรือราษฎรที่ร้องเรียนถูกผู้นำหลอกลวงให้หลงเชื่อ เป็นข้อสรุปปกติของทาง ราชการและมักนำไปสู่การสร้างปัญหาเพิ่มมากกว่าการแก้ไขปัญหา

1.7.ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนคลองรีว บ้านบางหยี ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 4 ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้ ขอให้พิจารณาให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับที่ดินทำกิน ซึ่งได้ ครอบครองทำกินมาตั้งแต่ปี 2529 เนื้อที่ประมาณ 120 ไร่ แต่ยังไม่มีการสำรวจสิทธิ์ ต่อมาได้มีการ

ปลูกป่า ในพื้นที่ดังกล่าวตามโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนเขตอนุรักษ์ทำให้ได้รับความเดือดร้อนและขอให้ปรับปรุงแนวเขตป่าให้สอดคล้อง กับสภาพความเป็นจริง ตามสัดส่วนไม่กระทบการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะได้มีที่ทำกินอย่างถูกต้อง

จากผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนคลองรีว ตามกฎกระทรวงที่227 (พ.ศ.2510) เป็นพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ (Zone E) เป็นพื้นที่ที่กรมป่าไม้ไม่ส่งมอบให้สปก. นำไปปฏิรูปที่ดิน และกรมป่าไม้ได้กำหนดแผนการจะปลูกป่าตามโครงการพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลนเขตอนุรักษ์ โดยมีราษฎรที่อยู่รอบเขตป่าให้การสนับสนุนโครงการดังกล่าว โดยให้จังหวัดชุมพรประสานกับผู้ร้องเพื่อทำความเข้าใจให้โครงการดังกล่าวดำเนินการไปได้

ผู้เกี่ยวข้อง : นายสงวน มีเอี่ยม , นายบุญเลิศ นิยมคุ้ม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10,17 มีนาคม 2535 เรื่อง การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลนของประเทศไทย

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.8.ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนคลองรีว บ้านบางหยี ตำบลบางน้ำจืด อำเภอหลังสวน

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 1 , 2 , 4 ,5 ,10 ,11 ,12 ตำบลทุ่งเตาใหม่ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายไอฟาร ศิริโชคพัฒน์ กับพวกรวม 11 ราย ขอเอกสารสิทธิในพื้นที่ หมู่ 1 ,2 ,4 ,5 ,10 ,11 และ 12 ตำบลทุ่งเตาใหม่ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอนาสาร ตรวจสอบแล้ว พื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตป่าตามมติ ครม.ปี 2504 เขตป่าไม้ถาวรป่าโครงการ ชุนทะเล จึงออกเอกสารสิทธิให้ไม่ได้ สบร.มอบให้จังหวัดตรวจสอบ สค.1 ว่าได้มาโดยชอบก่อนการประกาศ เป็นเขตป่าตามมติ ครม.หรือไม่ ถ้าได้มาโดยถูกต้องก็นำ สค.1 ไปออกเอกสารสิทธิได้ ส่วนรายที่ไม่มีสค.1 ก็ให้ตรวจสอบการครอบครองด้วยโดยการตรวจสอบจาก

พยานบุคคล ภาพถ่ายทางอากาศ หรือหลักฐานอื่นเช่น หลักฐานการครอบครองว่าทำประโยชน์มาก่อนนิติกรรมหรือไม่ แล้วให้ทำทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน

จังหวัดได้ส่งมาตรวจสอบ 15 รายพบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ แต่ได้มาโดยการตกทอดจากบิดา มารดา ซึ่งได้ก่อสร้างแล้วถาวร จ้างจนมากกว่า 40 ปี ก่อนการประกาศมติ ครม. ปี 2504 และบางรายซื้อต่อจากผู้อื่นมาเป็นระยะเวลาเกิน 30 ปี สบร.เห็นว่าการตรวจสอบของจังหวัด เป็นการสอบปากคำเท่านั้น ยังมิได้นำเรื่องเข้า กพร. จังหวัด พิจิตร

พฤศจิกายน 2544 กพร.กลาง ให้กพร.จังหวัดตรวจสอบว่า สค.1 ได้มาโดยชอบหรือไม่ ก่อนการประกาศ มติครม.หรือไม่

กรกฎาคม 2544 อำเภอรายงานผลการตรวจสอบให้จังหวัดทราบแล้ว รอเสนอ กพร. จังหวัด

ผู้เกี่ยวข้อง : นายโอฬาร ศิริโชคพัฒน์ กับพวกรวม 11 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กพร.

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างพิสูจน์สิทธิ์ของราษฎร

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10,17 มีนาคม 2535 เรื่อง การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้
- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม 2518 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กพร.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.9. ป่าสงวนแห่งชาติป่าไผ่ท่อนและป่าคลองโรง ป่าคลองสินปุน หมู่ 6

ตำบลสินเจริญ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 6 ตำบลสินเจริญ อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้เรื่องถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ประกาศและลงหลักเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ดินของชุมชน ในพื้นที่อำเภอยะรัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งที่พื้นที่ดังกล่าวมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม ราษฎรเข้าไปทำประโยชน์เมื่อปี 2505 โดยปลูกยางพารา และทำการเกษตรเต็มพื้นที่

กรมป่าไม้ตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า พื้นที่ร้องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าไผ่ท่อน และป่าคลองโสน ป่าคลองสินปุน พื้นที่ดังกล่าวมีการจำแนกและจัดทำแนวเขตการใช้ประโยชน์ ทรัพยากร และที่ดินป่าไม้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ (โซนซี) การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาตินั้น จะดำเนินการภายใต้กรอบแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่ ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2540 ให้ความเห็นชอบในหลักการแล้ว ดังนั้นกรณี ปัญหาเรื่องร้องเรียนที่ดิน นี้ในขั้นตอนแรกได้ทำการสำรวจถือครองพื้นที่ ป่าไม้แล้ว ในขั้นตอนต่อไปจะนำผลที่ได้มาบริหารจัดการเพื่อการแก้ไขปัญหาแก่ราษฎรต่อไป และราษฎรผู้ร้องเรียนก็ยินยอมยุติปัญหาแล้ว

ผู้เกี่ยวข้อง : นายครั้น กลแกม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ในช่วงดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10,17 มีนาคม 2535 เรื่อง การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 กันยายน 2540

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

1.10. ป่าสงวนแห่งชาติหมู่ 5 หมู่ 9 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 5 หมู่ 9 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้ว่า ไม่ได้รับโฉนดที่ดินในครั้งที่กระทรวงมหาดไทยดำเนินการ ออกโฉนดในโครงการเดินสำรวจรังวัดที่ดินทั่วประเทศ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ 3 กันยายน 2534 เนื่องจากกรมที่ดินแจ้งว่า เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งที่ 2 หมู่บ้าน เป็นเขต เทศบาลตำบลดอนสัก การเข้าอยู่อาศัยใช้ที่ดินเป็นที่ทำกินในระยะเวลาเดียวกันกับราษฎร 13 หมู่ บ้าน ที่ได้รับโฉนดที่ดินไปแล้ว เป็นชุมชนที่มีราษฎรอาศัยอยู่หนาแน่น จึงขอความเป็นธรรมในการ ตรวจสอบ แนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ

เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่ดินแจ้งว่าที่ดินเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทั้งพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาล กรมป่าไม้แจ้งให้จังหวัดสำรวจข้อเท็จจริง เรื่องอยู่ระหว่างดำเนินการตรวจสอบข้อมูล

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ 5 และหมู่ 9 ตำบลดอนสัก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมที่ดิน

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างตรวจสอบข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

1.11. ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองศกและป่าคลองพนม ตำบลคลองศก อำเภพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 7 ตำบลคลองศก อำเภพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้กรณี ที่ราษฎรที่เคยเข้าไปทำกินในที่ดินป่าเสื่อมโทรม บริเวณหมู่ที่ 7 ตำบลคลองศก อำเภพนม ต่อมาถูกหน้าที่ป่าไม้ ห้ามมิให้ทำกิน ในที่ดินดังกล่าวต่อไปอีก ทำให้ได้รับความเดือดร้อน จึงขอความช่วยเหลือเพื่อให้ได้ทำกินในที่ดินแปลงนั้นต่อไป

จากการตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าวไม่มีสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพืชผลอาสิน แต่อย่างไร เป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองศก และป่าคลองพนม มีสภาพเป็นป่าต้นน้ำลำธาร ไม่สมควรให้ราษฎรเข้าไปอยู่อาศัย และทำกิน นอกจากนี้คณะกรรมการหมู่บ้านหมู่ที่ 7 ตำบลคลองศก อำเภพนม จังหวัด สุราษฎร์ธานี ได้มีมติให้รักษาพื้นที่บริเวณดังกล่าว ไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และการท่องเที่ยว จึงไม่อนุญาตให้นายเชี่ย ศรีนาวา กับพวกเข้าไปทำกินในพื้นที่ดังกล่าวตามที่ร้องขอ

ผู้เกี่ยวข้อง : นายเชี่ย ศรีนาวา และราษฎรอีก 18 ครอบครัว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีมติให้รักษาพื้นที่บริเวณดังกล่าวไว้ และไม่อนุญาตให้นายเชี่ย ศรีนาวา กับพวกเข้าไปทำกินในพื้นที่ดังกล่าวตามที่ร้องขอ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507
- กฎกระทรวงฉบับที่ 800 (พ.ศ.2521)
- ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10,17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.12. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนปากพวงฝั่งตะวันตก ตำบลปากพวงฝั่ง

ตะวันตก อำเภอปากพวง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา: ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนฝั่งตะวันตก หมู่ 4 ตำบลปากพวงฝั่งตะวันตก อำเภอปากพวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื้อที่ 17 ไร่

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับบุคคล

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายหัส สุขช่วย ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา ความโดยสรุปว่า ผู้ร้องครอบครองพื้นที่จำนวน 17 ไร่ ในหมู่ที่ 4 ตำบลปากพวงฝั่งตะวันตก มาประมาณ 30-50 ปี โดยปลูกจากสลับกับการทำนาข้าว ต่อมาได้ปรับพื้นที่เป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง และเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2532 นายหัส ได้ยื่นคำขอเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าวเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เนื้อที่ 17 ไร่ ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนปากพวงฝั่งตะวันตก และได้ชำระเงินมัดจำเป็นจำนวน 1,700 บาท ณ ที่ว่าการอำเภอปากพวงแล้วรวมทั้งได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ได้ตามหนังสือจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ นศ 0009/37091 ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2532 จึงได้ดำเนินการปรับสภาพพื้นที่เพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแล้วเสร็จไปประมาณร้อยละ 70 ใช้เงินลงทุนไปหลายแสนบาท แต่เมื่อต้นปี 2538 กรมอาชีวศึกษา ได้ทำการปักหลักเขตที่ดินของนายหัส โดยอ้างว่าได้รับอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่จากกรมป่าไม้แล้ว ทำให้ผู้ร้องทุกข์ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย นอกจากนี้การที่กรมอาชีวศึกษาเจตนามาใช้ที่ดินของนายหัส แต่กลับไม่ไปขอใช้พื้นที่ซึ่งมีนายทุนบุกรุกครอบครองโดยอ้าง ส.ค.1 เนื้อที่ประมาณ 400 – 500 ไร่ เป็นการไม่เป็นธรรมต่อนายหัส

คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ คณะที่ 1 คณะกรรมการกฤษฎีกา ดำเนินการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ของนายหัส สุขช่วย และมีมติตามคำวินิจฉัยที่ 67/2539 ให้ยกคำร้องทุกข์ ด้วยเหตุผลโดยสรุปว่า

กรมอาชีวศึกษาได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ ให้เข้าใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเลนปากพนังฝั่งตะวันตกเพื่อเป็นที่ตั้งของศูนย์ฝึกวิชาชีพอุตสาหกรรมและการต่อเรือ เนื้อที่ 146 ไร่ โดยถูกต้องตามประกาศกรมป่าไม้เรื่อง กำหนดบริเวณพื้นที่ให้ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐเข้าใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ฉบับที่ 78/2531 ลงวันที่ 11 เมษายน 2531 และกรมป่าไม้ไม่เคยอนุญาตให้นายหัส ใช้ประโยชน์พื้นที่ กรณีการจ่ายเงินมัดจำและหนังสือจังหวัดนครศรีธรรมราชซึ่งนายหัส อ้างว่า เป็นการอนุญาตนั้นเป็นแต่เพียงเงินมัดจำประกอบคำขออนุญาตใช้พื้นที่ไร่ละ 100 บาท และเป็นหนังสือที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดนครศรีธรรมราช นัดหมายให้นายหัส นำตรวจสอบพื้นที่ที่ขอใช้ประโยชน์ ไม่ใช่หนังสืออนุญาต

นอกจากนี้กรมอาชีวศึกษายังได้รับอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์พื้นที่เดือนเมษายน 2529 ก่อนหน้าที่นายหัสจะยื่นคำขอเข้าใช้ประโยชน์พื้นที่ซึ่งดำเนินการในเดือนมิถุนายน 2532 ดังนั้นที่ดินที่นายหัส เข้าทำประโยชน์จึงเป็นที่ดินที่กรมอาชีวศึกษาได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ให้เข้าทำประโยชน์แล้ว นายหัส ไม่มีสิทธิเข้าครอบครองทำประโยชน์โดยพลการ การที่กรมอาชีวศึกษาเข้าปักหลักเขตที่ดินของนายหัส จึงไม่เป็นการกระทำที่ขัดหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

สำหรับที่ดินที่นายหัส ร้องว่ามีนายทุนบุกรุกครอบครอง คณะเจ้าหน้าที่ตำรวจป่าไม้ หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ นศ.17 และป่าไม้อำเภอปากพนัง ได้ดำเนินการตรวจสอบพื้นที่แล้วมีความเห็นให้อำเภอปากพนังเสนอจังหวัดนครศรีธรรมราชพิจารณาจำหน่ายพื้นที่ดังกล่าวออกจากทะเบียน ส.ค. 1 ของสำนักงานที่ดินอำเภอปากพนัง และกรมที่ดินแล้ว

ผู้เกี่ยวข้อง : นายหัส สุขช่วย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , กรมอาชีวศึกษา , จังหวัดนครศรีธรรมราช , คณะกรรมการกฤษฎีกา

ผลการแก้ไขปัญหา: ยกคำร้องของนายหัส สุขช่วย และให้กรมอาชีวศึกษาดำเนินการก่อสร้างวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือ นครศรีธรรมราชในที่ดินพิพาทได้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 , ประกาศกรมป่าไม้เรื่อง กำหนดบริเวณพื้นที่ให้ส่วนราชการหรือองค์การของรัฐเข้าใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ฉบับที่ 78/2531 ลงวันที่ 11 เมษายน 2531

แหล่งที่มาของข้อมูล : คณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.13. ป่าไม้ถาวร ป่าคลองสก - คลองแสง - คลองยัน พื้นที่กันเป็นป่าร้อยละ 20 ตาม
เงื่อนไขการมอบพื้นที่ป่าให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยสร้างเขื่อนรัชชประภา
ตำบลกะเปา อำเภอ รัษฎา ตาบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา: ตำบลกะเปา อำเภอรัษฎา ตาบลเขาพัง อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้ ขอให้พิจารณาจัดสรรที่ดินทำกินบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
คลองแสงให้แก่ราษฎรที่อพยพมาจากเขื่อนรัชชประภา ซึ่งทางราชการได้จัดที่ทำกินไว้แล้วแต่ไม่
เพียงพอ

ผลการตรวจสอบปรากฏว่าพื้นที่ร้องเรียนเป็นพื้นที่ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี ป่า
คลองสก- คลองแสง - คลองยัน ป่าหมายเลข 92 เป็นพื้นที่ที่ได้สงวนไว้เป็นพื้นที่ป่าร้อยละ 20
ตามเงื่อนไขที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (เขื่อนรัชชประภา) ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์
สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขา สลับกับพื้นที่ราบ ส่วนที่เป็นภูเขาและพื้นที่ลาดชัน มีสภาพเป็นป่าที่
ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีลำห้วยไหลผ่านและมีสภาพเป็นป่าต้นน้ำลำธาร เจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบ
เห็นว่าหากได้รับพื้นที่ดังกล่าวคืนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ก็ควรผนวกพื้นที่บาง
ส่วนให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าคลองแสง สำหรับบริเวณพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ราบ เหมาะสมต่อการ
เกษตร และมีราษฎรเข้าไปปลูกผลอาสินอยู่ก่อนแล้ว เห็นควรกันออกให้เป็นที่ทำกินของราษฎรต่อ
ไป อยู่ระหว่างการดำเนินการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตจะส่งคืนให้กรมป่าไม้

ผู้เกี่ยวข้อง : นางพูนศรี จำเอย และราษฎร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างการดำเนินการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตส่งคืนพื้นที่ให้กรมป่าไม้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

**1.14. ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองกรูย่น บ้านชุมชนสี่แยกทุ่งปี ตำบลกรูย่น อำเภอ
ทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช**

พื้นที่ปัญหา: ตำบลกรูย่น(ชุมชนสี่แยกทุ่งปี) อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายตรีพล เจาะจิต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช เขต 6 แจ้งว่าพื้นที่
ตำบลกรูย่น เป็นชุมชนขนาดใหญ่ และปรากฏว่าบริเวณดังกล่าวยังคงอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่ง
ชาติ

จากการตรวจสอบเบื้องต้น พื้นที่ร้องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าคลองกรูย่น
เป็นพื้นที่ดำเนินการตามโครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติในรูปหมู่บ้านป่าไม้ การแก้ไขปัญหา
ในพื้นที่ดังกล่าว เห็นควรดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ต่อไป

ผู้เกี่ยวข้อง : - นายตรีพล เจาะจิต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช
- ราษฎรตำบลกรูย่น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี 30
มิถุนายน 2541

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้
- ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวน
แห่งชาติ
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10,17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์
ทรัพยากรและที่ดิน ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.15. ป่าสงวนแห่งชาติป่าควนกรด อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา: ป่าสงวนแห่งชาติป่าควนกรด อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นางอำนวย สุขแก้ว ขอพระราชทานความช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกิน สปร. ได้ประสานงานกับจังหวัดและสำนักงานป่าไม้เขตนครศรีธรรมราช เพื่อหาแนวทางช่วยเหลือผู้ร้อง สรุปว่าให้นางอำนวย สุขแก้ว สามารถอาศัยทำกินในพื้นที่เดิม ต่อไปได้โดย ให้ลดขนาดพื้นที่ถือครองจากเดิม 22 ไร่ เป็น 15 ไร่ และทำสัญญาเช่ากับกรมป่าไม้ อันเป็นการปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามระเบียบของทางราชการ และป่าไม้เขตนครศรีธรรมราชได้แจ้งให้นางอำนวย สุขแก้วทราบแล้ว โดยให้ยื่นคำขอใช้พื้นที่ได้ที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้เกี่ยวข้อง : นางอำนวย สุขแก้ว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงาน กปร. , สำนักงานเลขาธิการ

ผลการแก้ไขปัญหา: นางอำนวย สุขแก้ว สามารถอาศัยทำกินในพื้นที่เดิม ต่อไปได้โดย ให้ลดขนาดพื้นที่ถือครองจากเดิม 22 ไร่ เป็น 15 ไร่ และทำสัญญาเช่ากับกรมป่าไม้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.16. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาหัวช้าง ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ปัญหา: ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนให้ตรวจสอบเกี่ยวกับแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติทับที่ทำกินของราษฎรที่มีเอกสารสิทธิ์ เนื่องจากป่าไม้เขตสงขลา ได้กำหนดแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาหัวช้าง ลงในแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปี พ.ศ. 2531 เป็นผลให้ราษฎรไม่สามารถทำโฉนดที่ดินหรือนิติกรรมได้ ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

ขณะนี้อยู่ระหว่างการแจ้งสำนักงานป่าไม้เขตสงขลาให้รายงานผลข้อเท็จจริง และจัดส่งสำเนาหนังสือที่เกี่ยวข้อง และจัดทำแผนที่แสดงรายละเอียดให้กรมป่าไม้ทราบ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายวรรณ ขุนจันทร์ และราษฎรตำบลตะโหมด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้
- ระเบียบกรมป่าไม้วางด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.17. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดและอุทยานเขาปู่เขาย่า หมู่ 4 ตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 4 ตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้เรื่องแก้ไขที่ทำกินที่ทับซ้อนกับพื้นที่ให้ประกาศเป็นเขตอุทยานเขาปู่ – เขาย่า

กรมป่าไม้ตรวจสอบที่ดินของผู้ร้องทั้งสองแปลงพบว่า อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดแปลงที่ 2 ตอนที่ 3 และอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า

ที่ดินทั้ง 2 แปลง ไม่มีหนังสือแสดงสิทธิตามประมวลกฎหมาย ที่ดิน เจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบว่า กรณีปัญหาที่ดินทำกิน ติดอยู่ในอุทยานแห่งชาติ เขาปู่ – เขาย่า ป่าเทือกเขาบรรทัดแปลงที่ 2 ตอนที่ 3 อยู่ในระหว่างการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

ผู้เกี่ยวข้อง : นายไฉ เหมือนแก้ว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้
- พรบ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.18. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาโต๊ะเทพ และป่าควนหินลับ ตำบลบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

พื้นที่ปัญหา: ตำบลบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรซึ่งเป็นชาวประมงขนาดเล็กในพื้นที่ทะเลสาบสงขลาร้องขออนุเคราะห์ที่ดินเพื่อทำการเกษตร ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา เนื่องจากสัตว์น้ำมีจำนวนลดน้อยลงและเกิดการตื้นเขินตลอดจนมีการปล่อยน้ำเสีย จากโรงงานและชุมชนลงในทะเลสาบสงขลา ทำให้ได้รับความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ จึงมีความประสงค์ขอที่ดินเพื่อทำการเกษตรบริเวณหลักเขตที่ 39-42 ในพื้นที่ตำบลบาโฮย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

กรมป่าไม้ตรวจสอบพื้นที่บริเวณที่ราษฎรร้องเรียนให้จัดที่ดินให้ทำกินพบว่า พื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาโต๊ะเทพ และป่าควนหินลับ ซึ่งได้จำแนกและจัดแนวเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ไชน ซี

พื้นที่ที่ร้องขออยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้น 4 บางส่วนอยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้น 1 เอ เป็นส่วนหนึ่งของป่าต้นน้ำเทพา และอยู่ในระหว่างการสำรวจ เพื่อกำหนดเป็นเขตอุทยานแห่งชาติป่าสัณกาลาศรี และจังหวัดสงขลาได้นำเรื่องดังกล่าวเสนอต่อคณะอนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้ประจำจังหวัดสงขลาแล้ว ที่ประชุมมีมติไม่สามารถดำเนินการจัดที่ดินทำกินให้แก่ผู้ร้องได้ แต่มอบให้อำเภอไปสอบถามปากคำราษฎรผู้ร้องแทน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาเป็นประโยชน์ ที่จะให้การสงเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

ผู้เกี่ยวข้อง : นาย อาซิด หมดลิห์ม และ นายคิวกร วะคัมมัน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่สามารถดำเนินการจัดที่ดินทำกินให้แก่ผู้ร้องได้ แต่มอบให้อำเภอไปสอบถามปากคำราษฎรผู้ร้องแทน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาเป็นประโยชน์ ที่จะให้การสงเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 12 , 15 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.19. ป่าสงวนแห่งชาติป่าสนกาลาศิริ ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 5 ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้เรื่องขอเข้าทำกินในที่ดินที่เคยครอบครอง ในท้องที่หมู่ 5 ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เนื่องจากเจ้าหน้าที่ขัดขวางการเข้าทำกินในพื้นที่ดังกล่าว ผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงพื้นที่ร้องเรียนติดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาสนกาลาศิริ เป็นพื้นที่ซึ่งได้จำแนกเป็นป่าอนุรักษ์ โชนสี

นาย ปือราเฮง กาโบะ ครอบครองเนื้อที่ 10 ไร่ ปลูยกยางพาราประมาณ 1 ปี สภาพพื้นที่เป็นเนินเขา โดยซื้อที่ดินมาในปี 2538 ไม่มีหลักฐานการครอบครองที่ดิน สำหรับที่ดินอีก 4 ไร่ที่เหลือมีสภาพเป็นเนินควนเขาสูงชันมาปีเดียวกัน

เจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบได้ชี้แจงให้ผู้ร้องทราบว่า พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และยังมีสภาพป่า ห้ามมิให้บุกรุกแผ้วถางยึดถือ ครอบครอง และคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ให้กรมป่าไม้ดำเนินการจัดระเบียบที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน ภายในเขตพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งผู้ร้องเรียนได้ทราบและเข้าใจนโยบายของรัฐแล้ว จึงได้ขอยุติเรื่องราว

ผู้เกี่ยวข้อง : นายการิยา ดีสะธรรม และพวกรวม 5 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญห: กรมป่าไม้แก้ไขปัญหตามมติคณะรัฐมนตรี 30 มิถุนายน 2541

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง การแก้ไขปัญหที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.20. ป่าสงวนแห่งชาติ อำเภอนาหม่อม อำเภอจะนะ อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ทับซ้อนที่สาธารณะทุ่งเลี้ยงสัตว์ และที่ดินทำกินของราษฎร

พื้นที่ปัญหา: อำเภอนาหม่อม อำเภอจะนะ อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรในเขตอำเภोजะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ร้องเรียนกรมป่าไม้ว่าได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากพื้นที่ทำกินทับซ้อนกับป่าสงวนแห่งชาติ ป่าอนุรักษ์ และที่สาธารณะประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ โดยราษฎรได้ทำสวนยางพารามาเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่ได้รับทุนจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางแล้ว แต่เมื่อน้ำยางหมด ต้นยางแก่ กรีดน้ำยางไม่ออกแล้ว ก็โค่นไม่ได้ เพราะกรมป่าไม้อ้างว่าอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ไม่อนุญาตให้ราษฎรตัดโค่นไม้ยางพาราดังกล่าว จึงทำให้ราษฎรขาดรายได้ส่วนนี้ไป

กรมป่าไม้พิจารณาและมีความเห็นว่า ราษฎรที่ปลูกยางพาราในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนใหญ่ปลูกโดยไม่ได้รับอนุญาต จึงเป็นการปลูกอย่างไม่ถูกต้องเมื่อต้องการโค่นยางเก่าเพื่อปลูกยางใหม่ จึงไม่สามารถกระทำได้ ดังนั้นหากจะช่วยเหลือราษฎร ในกรณีดังกล่าว จึงขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลในการทบทวน มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2533 ซึ่งหากราษฎรได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามระเบียบและกฎหมาย ก็จะสามารถดำเนินการในพื้นที่นั้นได้

ผู้เกี่ยวข้อง : นายสุศักดิ์ มณี และราษฎรประมาณ 500 คน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง,กรมที่ดิน ,กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญห: ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญห

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญห

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 พฤษภาคม 2533 เรื่องให้ระงับการพิจารณาการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้เพื่อการปลูกสร้างสวนป่าภาคเอกชน

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ปัญหาราษฎรซึ่งมีพื้นที่ซ้อนทับกับพื้นที่ป่าไม่สามารถพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ โดยเฉพาะการโค่นยางพาราเก่าเพื่อปลูกใหม่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปในภาคใต้ ราษฎรในเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ ได้เคยนำเรื่องดังกล่าวหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ และมีความเห็นร่วมที่จะให้ตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างทางราชการกับราษฎร เพื่อศึกษาหามาตรการแก้ไขปัญห เมื่อปี 2546 แต่เรื่องไม่มีความคืบหน้า จึงยังคงมีปัญหาเรื่อยมา อย่างไรก็ดี ในหลายพื้นที่ราษฎรได้รวมตัวกันเจรจาการแก้ไขปัญหในระดับจังหวัด ก็ได้มีการผ่อนผันให้ตัดโค่นเพื่อปลูกใหม่ได้

นอกจากนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายเมื่อปี 2546 ให้ราษฎรที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติไปขึ้นทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิของทุนสงเคราะห์สวนยางและการโค่นปลูกใหม่ตามนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนของรัฐบาล

1.21. ป่าถาวรอำเภอไม้แก่น ตำบลตะโล๊ะไกรทอง ตำบลดอนทราย ตำบลไทรทอง ตำบลไม้แก่น ตำบลทรายทอง จังหวัดปัตตานี

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 1,2,3,4 ตำบลตะโล๊ะไกรทอง หมู่ที่ 1,2,3,4 ตำบลดอนทราย หมู่ที่ 1,2,3,4,5 ตำบลไทรทองหมู่ที่ 3,4 ตำบลไม้แก่น หมู่ที่ 4,5 ตำบลทรายทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

พื้นที่ป่าไม้ถาวรทับซ้อนกับพื้นที่ชุมชน 17 หมู่บ้าน 5 ตำบลในอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี บริเวณที่ดินทับซ้อนดังกล่าวราษฎรยืนยันว่าได้ทำการจับจองทำกินและอยู่อาศัยมานานายตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ,ตา, ยาย โดยมีเอกสาร สค.1 ตามที่ได้แจ้งการครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดินปี 2497 ทั้งได้เสียภาษีบำรุงท้องที่มาอย่างต่อเนื่อง

การประกาศป่าไม้ถาวรราษฎรในพื้นที่ไม่ทราบเรื่อง ต่อมาเมื่อมีราษฎรบางรายทราบเรื่องจึงได้ร้องเรียนไปยังที่ดินอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี และ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ไม่มีการแก้ไขปัญหแต่อย่างใด

หลังจากรัฐบาลประกาศนโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ราษฎรที่ประสบปัญหาเห็นว่า เป็นช่องทางแก้ไขปัญหที่ดินได้จึงได้รวบรวมรายชื่อของผู้เดือดร้อนเสนอไปยังหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อเรียกร้องให้มีการตรวจสอบที่ดินและเขตป่าไม้ถาวร ตลอดจนขอให้สำรวจรังวัดเพื่อเปลี่ยน ส.ค.1 เป็น นส.3ก หรือ โฉนด

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ที่ 1,2,3,4 ตำบลตะไละไกรทอง หมู่ที่ 1,2,3,4 ตำบลดอนทราย หมู่ที่ 1,2,3,4,5 ตำบลไพรทองหมู่ที่ 3,4 ตำบลไม้แก่น หมู่ที่ 4,5 ตำบลทรายทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: องค์การบริหารส่วนตำบลตะไละไกรทอง ตำบลดอนทราย ตำบลไพรทอง ตำบลไม้แก่น ตำบลทรายทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ,กรมที่ดิน ,กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: ยังไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484
- พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้
- นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุนของรัฐบาลนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร

แหล่งที่มาของข้อมูล :

1. องค์การบริหารส่วนตำบลดอนทราย อ. ไม้แก่น จ. ปัตตานี
2. องค์การบริหารส่วนตำบลไพรทอง อ. ไม้แก่น จ. ปัตตานี
3. องค์การบริหารส่วนตำบลตะไละไกรทอง อ. ไม้แก่น จ. ปัตตานี
4. สำนักงานที่ดินอำเภอไม้แก่น จ. ปัตตานี
5. ผู้ใหญ่บ้านดินเสมอ หมู่ที่ 1 ต. ตะไละไกรทอง อ. ไม้แก่น จ. ปัตตานี
6. ผู้ใหญ่บ้านพอเทพ หมู่ที่ 5 ต. ทรายทอง อ. ไม้แก่น จ. ปัตตานี

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.22. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนยะหริ่ง ตำบลยามู ตำบลบางปู อำเภอตะละกาโปร์ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอ ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

พื้นที่ปัญหา: ตำบลยามู ตำบลบางปู ตำบลตะละกาโปร์ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนอำเภอยะหริ่งทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรในตำบลแหลมโพธิ์ ตำบลตะโละกาโปร์ ตำบลบางปู และตำบลยามู ราษฎรบางส่วนมีหลักฐานการถือครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 อาทิเช่น ส.ค.1, นส.3 โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ตำบลแหลมโพธิ์จำนวน 4 หมู่บ้านที่ประกอบไปด้วยหมู่ที่ 1,2,3 และ 4 ในส่วนของหมู่ที่ 4 บ้านดาโต๊ะนั้นต้องถือว่าเป็นชุมชนเก่าแก่มียุคอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดปัตตานี กล่าวคือ เป็นสถานที่ใช้ฝังพระศพของกษัตริย์อาณาจักรปัตตานี และชาวบ้านสามัญชนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ราษฎรบ้านดาโต๊ะหมู่ที่ 4 ได้พยายามรวบรวมหลักฐาน ส.ค.1 และ นส.3ก เพื่อเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้หาแนวทางแก้ไข แต่รวบรวมได้ไม่ครบจึงยังไม่ได้เสนอเรื่อง ทั้งราษฎรเป็นมุสลิมจึงเกรงว่าหากขัดแย้งกับทางราชการจะก่อให้เกิดผลเสียต่อชุมชนมากกว่าผลดี

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรในพื้นที่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , กรมที่ดิน

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่ราษฎรสามารถทำกินและอยู่อาศัยในที่ดินได้ตามปกติ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา และความหวาดระแวงคนไทยมุสลิม กับความขัดแย้งกรณีพื้นที่ชายแดนภาคใต้ทำให้ราษฎรไม่กล้าเสนอปัญหาให้ทางราชการแก้ไข

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรบ้านดาโต๊ะ หมู่ที่ 4 ต. แหลมโพธิ์ ,ที่ดินอำเภอยะหริ่ง

1.23. ป่าถาวร ป่าโคกไม้เรือ ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

พื้นที่ปัญหา: ป่าโคกไม้เรือแปลงที่ 3 เนื้อที่ 1,022 ไร่ บ้านตอหลัง หมู่ที่ 3 ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ร่วมกับราษฎรรวม 77 คน ร้องเรียนนายอำเภอตากใบ ความโดยสรุปว่า กรมที่ดินได้ออกโฉนดให้กับราษฎร ต่อมาได้เรียกเก็บโฉนดคืนเนื่องจากที่ดินของราษฎรทับซ้อนกับพื้นที่ป่าไม้ถาวรป่าโคกไม้เรือ จึงขอให้ทางอำเภอร่วมกับทางหมู่บ้านคัดค้านเรื่องดังกล่าว เรื่องร้องเรียนเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2541

คณะอนุกรรมการจำแนกประเภทที่ดิน และพัฒนาที่ดินชายทะเล จังหวัดนราธิวาส มีมติเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2542 พื้นที่ป่าโคกไม้เรือแปลง 3 เนื้อที่ 1,022 ไร่ ให้จำแนกพื้นที่ส่วนที่เป็นป่าไม้ถาวรเนื้อที่ 802 ไร่ 2 งาน เพื่อเป็นที่ดินทำกินของราษฎรหรือเพื่อให้ใช้ประโยชน์อย่างอื่น ส่วนที่เหลือ 220 ไร่ 2 งาน เป็นพื้นที่ซึ่งได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว

คณะกรรมการพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พิจารณา และมีมติเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2543 ความโดยสรุปว่า

สภาคณะปฏิวัติมีมติเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2515 ให้ป่าโคกไม้เรือส่วนที่เหลือจากการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติเป็นป่าไม้ถาวรเนื้อที่ 1,533 ไร่ โดยแบ่งเป็น 6 แปลง และต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2536 ว่าป่าโคกไม้เรือเป็นป่าที่มีน้ำทะเลท่วมถึง ให้รักษาไว้เป็นป่าไม้ถาวรทั้งหมด

กองแผนที่และการพิมพ์ กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่ตามการร้องขอของจังหวัดนราธิวาสผลการสำรวจปรากฏว่า ป่าโคกไม้เรือแปลง 3 เนื้อที่ประมาณ 1,022 ไร่ เป็นที่ดินมีโฉนดจำนวน 34 ราย เนื้อที่ 130 ไร่ 2 งาน เป็นที่ดิน น.ส.3 จำนวน 266 ราย เนื้อที่ประมาณ 569 ไร่ 3 งาน ที่ถือครองมือเปล่า 5 ราย เนื้อที่ ประมาณ 18 ไร่ 3 งาน ที่ดินของรัฐประมาณ 303 ไร่ เดิมพื้นที่มีน้ำทะเลท่วมถึงบางส่วน ต่อมาปี 2533 การก่อสร้างโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำบางนรา ป้องกันไม่ให้น้ำทะเลท่วมพื้นที่ การสำรวจจำแนกดินพบว่า มีพื้นที่เหมาะสมกับการเกษตร 694 ไร่ เป็นแหล่งน้ำเนื้อที่ 50 ไร่ 1 งาน ที่ตั้งหมู่บ้านเนื้อที่ 25 ไร่ ที่สาธารณะเนื้อที่ 32 ไร่ 1 งาน พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเนื้อที่ 220 ไร่ 2 งาน

คณะกรรมการพัฒนาที่ดินจึงมีมติให้จำแนกพื้นที่ส่วนที่เป็นป่าไม้ถาวรเนื้อที่ 802 ไร่ 2 งาน เพื่อเป็นที่ดินทำกินของราษฎรหรือเพื่อให้ใช้ประโยชน์อย่างอื่น ตามที่อนุกรรมการจำแนกประเภทที่ดินและพัฒนาที่ดินชายทะเลจังหวัดนราธิวาส เสนอ

ผู้เกี่ยวข้อง : นายชัย ผอ.บ.ตม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ตำบลไพรวัน และราษฎรหมู่ 3 รวม 77 คน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ ,จังหวัดนราธิวาส ,กรมที่ดิน ,กรมพัฒนาที่ดิน ,คณะกรรมการพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผลการแก้ไขปัญหา: ทางราชการได้จำแนกพื้นที่ส่วนที่เป็นป่าไม้ถาวรเนื้อที่ 802 ไร่ 2 งาน เพื่อเป็นที่ดินทำกินของราษฎรหรือเพื่อให้ใช้ประโยชน์อย่างอื่น ส่วนที่เหลือ 220 ไร่ 2 งาน เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 ,มติสภาคณะปฏิวัติวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2515 ,มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 20 เมษายน 2536

แหล่งที่มาของข้อมูล : รายงานการประชุมคณะกรรมการพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หนังสือร้องเรียนพร้อมรายชื่อราษฎรของผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 ตำบลไพรวัน อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.24. ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลานและป่าถ้ำทะลุ ตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 8 ตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นางเหียง แซ่ลิ่ม กับพวก ขอพระราชทานความเป็นธรรมกรณีพิพาทเกี่ยวกับที่ดินทำกิน ซึ่งได้มีข้อพิพาทกับห้างหุ้นส่วนจำกัด อารังปัตตานี ถูกฟ้องขับไล่ เรียกค่าเสียหาย ซึ่งศาลจังหวัดยะลา ได้พิพากษาให้ตนแพ้คดี โดยให้ออกจากที่ดินซึ่งครอบครองทำประโยชน์มาเป็นระยะเวลาเกือบ 60 ปีแล้ว นางเหียงกับพวก เห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมและได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีฐานะยากจน และไม่มีที่อยู่อาศัย และไม่มีที่ดินทำกินแห่งใดอีก

ผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า พื้นที่ร้องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลานและป่าถ้ำทะลุ ในเขตป่าเศรษฐกิจ สภาพทั่วไปปลูกยางพาราอายุประมาณ 40-50 ปี

ห้างหุ้นส่วนอารังปัตตานี ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดังกล่าว เพื่อการทำเหมืองแร่ดีบุก จนถึงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2540 แต่ปรากฏว่า ผู้รับอนุญาตไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขการอนุญาต ในการปลูกป่าทดแทนและเนื่องจากราคาแร่ตกต่ำ จึงได้หยุดการทำเหมือง และได้ขออนุญาตหยุดการทำเหมือง จากสำนักงานทรัพยากรธรณี คราวละ 1 ปี ตั้งแต่ปี 2535-ปัจจุบัน

กรมป่าไม้มีความเห็นว่า เมื่อประธานบัตรและหนังสือขออนุญาต หมดอายุในวันที่ 21 พฤศจิกายน 2540 ประกอบกับมิได้ประกอบกิจการตามที่ขออนุญาต ติดต่อกันมาหลายปี จึงไม่ควรต่อหนังสืออนุญาต และเพื่อแก้ไขปัญหานางเหียง แซ่ลิ่ม ซึ่งครอบครองและใช้ประโยชน์พื้นที่ ให้นางเหียงขออนุญาตใช้ประโยชน์ตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ต่อมานางเหียง แซ่ลิ่ม ได้ยื่นคำขออนุญาตเข้าทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแล้ว

ผู้เกี่ยวข้อง : นางเหียง แซ่ลิ่ม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้, สถานีตำรวจภูธรอำเภอยะหา, กรมทรัพยากรธรณี

ผลการแก้ไขปัญหา: กรมป่าไม้ให้นางเหียง แซ่ลิ่ม ขออนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.25. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอนใต้ 5 หมู่ 4 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล
พื้นที่ปัญหา: หมู่ 4 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นางสะอาด๊ะ บุญทวี ร้องเรียนกรมป่าไม้ กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกลั่นแกล้งไม่ออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินโดยเจ้าหน้าที่แจ้งว่าเป็นที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

กรมป่าไม้ตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า ที่ดินของผู้ร้องไม่มีหลักฐานการถือครอง และไม่เคยแจ้งการครอบครองตามกฎหมายที่ดิน พื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนจังหวัดสตูลตอนใต้ 5 ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินได้ และผู้ร้องก็ได้ให้ถ้อยคำกับเจ้าหน้าที่บริหารงานที่ดินอำเภอเมืองสตูล รับทราบว่าที่ดินของตนเองไม่ได้แจ้งการครอบครองตามกฎหมายที่ดินไว้ (ส.ค.1) จึงไม่สามารถออกโฉนดที่ดินให้ได้ กรมป่าไม้ยุติเรื่องร้องเรียน

ผู้เกี่ยวข้อง : นางสะอาด๊ะ บุญทวี ราษฎร หมู่ที่ 4 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้, กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : กรมป่าไม้ยุติเรื่องโดยไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหามาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

1.26. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดแปลงที่ 2 ตอนที่ 1 จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่
ซ้อนทับกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ราษฎรพื้นที่ หมู่ที่ 3 หมู่ 5 หมู่ 6 และ
หมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา: ราษฎรพื้นที่ หมู่ที่ 3 หมู่ 5 หมู่ 6 และหมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง
จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรพื้นที่ หมู่ที่ 3 หมู่ 5 หมู่ 6 และหมู่ 9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ร้องเรียน กรมป่าไม้ ให้จำแนกพื้นที่ทำกินของราษฎรซึ่งซ้อนทับกับป่าสงวนแห่งชาติเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

จากผลการตรวจสอบข้อเท็จจริง พื้นที่ร้องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัดแปลงที่ 2 ตอนที่ 1 จังหวัดตรัง ซึ่งเป็นพื้นที่ซ้อนทับกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด จังหวัดสตูล จังหวัดตรังและจังหวัดพัทลุง อยู่ในพื้นที่จำแนกการใช้ประโยชน์เป็นเขตอนุรักษ์ชีวนะ โดยพื้นที่ที่ร้องเรียนได้ผ่านการสำรวจการถือครองพื้นที่ป่าตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้แล้ว แต่ยังไม่ได้นำมาดำเนินการตามแผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิของกรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่ได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบบว่า ขณะนี้เจ้าหน้าที่กำลังดำเนินการอยู่บริเวณน้ำตกวังสายทอง อำเภอละงู ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับกิ่งอำเภอมะนัง และจะเข้าดำเนินการในพื้นที่ที่ร้องเรียนต่อไป ซึ่ง ผู้ร้องก็ได้รับทราบและเข้าใจ

ผู้เกี่ยวข้อง : นางประทุม เชียงห่อง และราษฎรหมู่ที่ 3 ,5 ,6 ,9 ตำบลปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.27. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอน 1 ตอน 2 ตอน 3 ตอน 4 ตอน 5 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู ตำบลสาคร อำเภอกาบัง ตำบลเจ๊ะบิลัง ตำบลตันหยงโป ตำบลตำมะลัง ตำบลควนขัน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา: ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู ตำบลสาคร อำเภอกาบัง ตำบลเจ๊ะบิลัง ตำบลตันหยงโป ตำบลตำมะลัง ตำบลควนขัน อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอน 1 ตอน 2 ตอน 3 ตอน 4 ตอน 5 ทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎรตำบลปากน้ำ ตำบลสาคร ตำบลเจ๊ะบิลัง ตำบลตันหยงโป ตำบลตำมะลัง ตำบลควนขัน อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยที่ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามาแต่เนื่องจากทางราชการผ่อนผันให้ราษฎรทำกินได้ตามปกติจึงไม่มีความขัดแย้งที่รุนแรง นอกจากนี้ชุมชนบางชุมชนใน 5 ตำบลได้ร่วมกันดูแลรักษาป่าชายเลนในพื้นที่ชุมชนในรูปแบบป่าชุมชน

ราษฎรในชุมชนตั้งข้อสังเกตว่า ปัญหาที่ดินราษฎรไม่มีการแก้ไขแต่ทำไมเอกชนที่บุกรุกป่าชายเลนทำนาปลูกยางสามารถออกเอกสารสิทธิ์ได้

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎร ตำบลปากน้ำ ตำบลสาคร ตำบลเจ๊ะบิลัง ตำบลตันหยงโป ตำบลตำมะลัง ตำบล ควนขัน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ ,กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ,กรมที่ดิน

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหามา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- กฎกระทรวงฉบับที่ 18 (2501) ป่าชายเลนจังหวัดสตูล ตอน 2 เนื้อที่ 25950 ไร่
- กฎกระทรวงฉบับที่ 122 (2505) ป่าชายเลนจังหวัดสตูล ตอน 3 เนื้อที่ 30593 ไร่
- กฎกระทรวงฉบับที่ 261 ป่าชายเลนจังหวัดสตูล ตอน 1 เนื้อที่ 89281 ไร่
- กฎกระทรวงฉบับที่ 118 (2509) ป่าชายเลนจังหวัดสตูลตอน 4 เนื้อที่ 55687 ไร่
- กฎกระทรวงฉบับที่ 927 (2524) ป่าชายเลนจังหวัดสตูล ตอน 5 เนื้อที่ 75924.8 ไร่(ไม่มีเอกสาร)

แหล่งที่มาของข้อมูล : สำนักงานป่าไม้จังหวัดสตูล ,ราษฎรบ้านหลอมปิ่น บ้านหัวหิน ตำบลละงู อำเภอละงู ราษฎรบ้านสาคร ตำบลสาคร อำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.28. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอน 5 หมู่ที่ 3 และหมู่ ที่ 4 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 3 และหมู่ ที่ 4 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายจองเคียน ลิมกุลพงศ์ และนายอาลี เต๊ะปุย ร้องเรียนขอให้ทางราชการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการออกโฉนดที่ดิน

จากการตรวจสอบปรากฏว่าที่ดินที่ร้องเรียนทางราชการมิได้ออกโฉนดให้กับ นายจองเคียน ลิมสกุลแต่อย่างใด ซึ่งทางกรมป่าไม้ แจ้งให้จังหวัดสตูลประสานงาน กับที่ดิน จังหวัดสตูลทราบแล้ว เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลนตอนต้นที่ 5 เป็น พื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะดำเนินการออกโฉนดที่ดินได้

ผู้เกี่ยวข้อง : นายจองเคียน ลิมสกุลพงษ์ , นายอาลี เต๊ะปูยู ทายาท นายมัสเดน เต๊ะปูยู

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , จังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา: ที่ดินอยู่ในเขตป่าสงวนป่าชาติไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินตามที่ร้องเรียนได้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.29. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอน 5 หมู่ที่3 ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 3 ตำบลตำมะลัง อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม่ว่า พื้นที่ป่าชายเลนทับซ้อนกับที่อยู่อาศัยและที่เลี้ยงสัตว์ และ ไม่ได้รับความเป็นธรรม จากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอน ที่ 5 จังหวัดสตูล

จากการตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าวผู้ร้องได้บุกรุกป่าชายเลนปลูกบ้านอยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ และถูกเจ้าหน้าที่จับกุม และศาลพิพากษาให้ออกจากป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอนต้นที่ 5 จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นป่าชายเลน อยู่ในเขตเศรษฐกิจ ก ไม่อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ และจากการ ตรวจสอบ ผู้ร้องไม่ได้มีฐานะยากจน มีที่ดิน ทำกินอยู่ในตำบลตำมะลังอยู่แล้ว มีเรือสำหรับทำ อาชีพประมง 1 ลำ และยังถูกจับกุมในข้อหาฆ่าสัตว์ติดไว้ในครอบครอง และพื้นที่ร้องเรียนไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ ที่จะนำพื้นที่ป่ามาจัดสรรให้ราษฎร จึงไม่สมควรจัดสรรที่ดินทำกินให้แต่อย่างใด จึง ยุติเรื่อง

ผู้เกี่ยวข้อง : นายมัสเดน เต๊ะปูยู

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง , ศาลจังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ไม่ทราบชัด

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 ธันวาคม 2530 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ประเทศไทย

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.30. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนตอนที่ 5 หมู่ 3 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 3 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎร 172 ราย ร้องเรียนกรมป่าไม้ กรณีป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลนตอนที่ 5 จังหวัดสตูล ทับซ้อนกับที่ดินทำกิน เนื้อที่ประมาณ 1,200 ไร่ ซึ่งอยู่อาศัยทำกินมาเป็นเวลา 15-30 ปี

กรมป่าไม้ตรวจสอบพื้นที่ร้องเรียนดังกล่าวพบว่า มีสภาพเป็นป่าชายเลนบางส่วน ขณะที่บางส่วนมีสภาพการทำประโยชน์ในพื้นที่แล้ว มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรที่ดิน และป่าไม้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เป็นเขตโซนอี (E) และเป็นพื้นที่จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2530 เป็นเขตเศรษฐกิจ ข

สภาพพื้นที่กรมป่าไม้ ไม่มีการผูกพันกับส่วนราชการอื่น เป็นพื้นที่ที่ได้ทำประโยชน์โดยการทำการปลูกมะพร้าว ขุดบ่อเลี้ยงปู ปลา กุ้ง และบางส่วนเป็นที่อยู่อาศัยมากกว่า 10 ปี ราษฎรมิได้บุกรุกเพิ่มเติมใหม่ คณะเจ้าหน้าที่เห็นว่าสภาพโดยทั่วไปเป็นป่าชายเลน การออกเอกสารสิทธิในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นสิ่งผิดกฎหมาย จึงไม่ควรออกให้

จังหวัดสตูลเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นป่าชายเลน ซึ่งมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534 ให้ระงับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนโดยเด็ดขาด การที่จังหวัดสตูลจะให้ราษฎรขอใช้ประโยชน์ตามมาตรา 16 แห่ง พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 จะต้องดำเนินการนำเรื่องเสนอต่อคณะรัฐมนตรี แต่เมื่อเป็นพื้นที่ป่าชายเลนจึงส่งเรื่องให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อพิจารณาจนกว่าจะไม่นำมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวมาบังคับใช้แก่การขอใช้ประโยชน์ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาตามที่ราษฎรร้องเรียน

ผู้เกี่ยวข้อง : นายโกลาเมยลानी อะกุนยะดา ,อาจารย์ สะอาด อาดำ และราษฎร จำนวน 172 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , จังหวัดสตูล , กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหาของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงน้อย ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2534
- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10, 17 มีนาคม 2535 และ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ วันที่ 15 ธันวาคม 2530 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ประเทศไทย

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.31. ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลน หมู่ 3 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 3 ตำบลคลองขุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องกรมป่าไม้ ขอความเป็นธรรมเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการกรมป่าไม้ในจังหวัดสตูล โดยจับกุมผู้ร้องไปดำเนินคดี และละเว้นกับคนอื่นโดยออกโฉนดให้ แต่ผู้ร้องออกโฉนดไม่ได้

กรมป่าไม้ตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า พื้นที่ร้องเรียนมีสภาพเป็นป่าชายเลน การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เป็นโซน อี และการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2530 เป็นเขตเศรษฐกิจ ข

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่ได้เลือกปฏิบัติ โดยได้จับกุมดำเนินคดี 8 คดี ผู้ต้องหา 6 คน โดยมี นายลาเด็น อองศา และ นายหัสลา แลหมัน รวมอยู่ด้วย ในข้อหาบุกรุกแผ้วถางประมาณ 28 ไร่ จากการพิจารณาผู้ร้องมีความผิดตามกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติจริง เห็นควรออกจากพื้นที่ดังกล่าว ตามคำพิพากษาของศาลจังหวัดสตูล และได้ดำเนินการรังวัดซ่อมแซม แนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลนจังหวัดสตูล ตอนที่ 5 ในลักษณะถาวรชัดเจน

ผู้เกี่ยวข้อง : นาย ลาเด็น อังคารา นายหัสหลา แลหมั่น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้, กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, ศาลจังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา: กรมป่าไม้พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ร้องบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ และให้ออกจากพื้นที่ตามคำพิพากษาของศาล

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 15 มีนาคม 2530 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ที่ดินในพื้นที่ป่าชายเลน ประเทศไทย
- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 , 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.32. ป่าชายเลนบ้านเกาะยาว ตำบลปูลู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้ว่าพื้นที่ซ้อนทับกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย

พื้นที่ปัญหา : บ้านเกาะยาว หมู่ 1 ตำบลปูลู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎร บ้านเกาะยาว หมู่ 1 ตำบลปูลู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ร้องเรียนกรมป่าไม้ว่าพื้นที่ซ้อนทับกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย บริเวณป่าชายเลนด้านซ้ายของถนนสายสตูล-ตำมะลัง ตั้งแต่สะพานเกาะนก ลงไปทางด้านทิศใต้ โดยเสนอเห็นควรยกเลิกหรือกันพื้นที่ดังกล่าวออกจากพื้นที่ป่าชายเลน

กรมป่าไม้ได้ส่งเรื่องร้องเรียนให้กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งพิจารณาดำเนินการ เนื่องจากเป็นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับป่าชายเลน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายฮอราน กาหมัด นายเจริญ โชคดี และราษฎร บ้านเกาะยาว หมู่ที่ 1

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้, กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการของ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497, พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.33. ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองกะลาเสและคลองไม้ตาย ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา: บ้านดุนหมู 3 บ้านหัวหินหมู 6 บ้านโต๊ะบันหมู 8 และบ้านปากคลองหมู 9 ตำบลบ่อหิน อำเภอ สิเกา จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตรากฎกระทรวงเมื่อปี 2529 ให้ป่าคลองกะลาเส และป่าคลองไม้ตายเนื้อที่รวม 48,843 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ตามประกาศซ้อนทับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของ 4 หมู่บ้านคือ หมู 3 หมู 6 หมู 8 หมู 9 ตำบลบ่อหิน

พื้นที่ของ 4 หมู่บ้านมีเนื้อที่รวม 10,082 ไร่ เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ เช่นโฉนด และ น.ส.3 ก ส.ค.1 ประมาณ 500 กว่าไร่ และบางส่วนก็เป็น ภ.บ.ท.5 (ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่) ประมาณ 45 ใบ หรือประมาณ 115 ไร่ ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 3,710 ไร่ เป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ซึ่งทับซ้อนกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

ในช่วงการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ ราษฎรไม่ทราบข่าวการประกาศจึงไม่ได้ยื่นเรื่องคัดค้าน มาทราบเมื่อถูกจับกุมในเมื่อเข้าทำสวนยางพาราและถูกเจ้าหน้าที่จับกุมข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ

ประมาณปี 2515 ราษฎรได้รวบรวมรายชื่อทั้งหมดไปแจ้งการครอบครองที่ดินต่อเจ้าพนักงานที่ดินโดยทำ ภ.บ.ท. 5 ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่และ ส.ค. 1 และได้ประสานเจ้าพนักงานที่ดินผ่านทางกำนันเพื่อขอออกเอกสารสิทธิ์ประเภท น.ส.3 ก. เจ้าพนักงานที่ดินแจ้งว่าที่ดินของทั้งหมดนั้นติดอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าชายเลนอนุรักษ์ต้องประสานกับกรมป่าไม้ให้มาร่วมตรวจสอบแนวเขตป่าและรับรองที่ดินให้ก่อนจึงจะเดินรังวัดและออกเอกสารสิทธิ์ให้ได้ ชาวบ้านจึงร้องเรียนไปยังป่าไม้เขตให้มาตรวจสอบแนวเขตป่า

ปี 2519 เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดและป่าไม้เขตดำเนินการสำรวจและออกเอกสารสิทธิ์ให้ราษฎร โดยรายที่มี ส.ค.1 เปลี่ยนมาเป็น น.ส. 3 ก. และคนที่มี ภ.บ.ท. 5 ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่ เปลี่ยนมาเป็น ส.ค.1 และคนที่ไม่ได้แจ้งการครอบครองที่ดินมาก่อนให้มาแจ้งการครอบครองที่ดิน

ต่อเจ้าพนักงานที่ดิน ส่วนพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตป่าชายเลนที่ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ใดๆได้นั้นให้แจ้งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านท้องที่นั้นๆเพื่อที่จะได้ทำกินและอยู่อาศัยต่อไป

ปี 2534 ช่วงที่กึ่งกลางดำมีราคาสูงราษฎรบางรายได้ขายที่ดินให้กับนายทุนเพื่อทำนาแก่ง ซึ่งมีเอกชนบางรายทำนาแก่งรุกเข้าไปนอกพื้นที่ตามเอกสารที่ซื้อจากราษฎร จึงได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่ดินและป่าชายเลนลงมาตรวจสอบพื้นที่ ผลการตรวจสอบเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบแจ้งกับราษฎรว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ แต่ราษฎรยังคงสงสัยในความถูกต้องของการตรวจสอบเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวติดกับแนวคลองซึ่งตามกฎหมายจะไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์

ปี 2541 ราษฎรที่มีเอกสารสิทธิ์เช่น น.ส.3ก. หรือที่มี ส.ค.1. ได้แจ้งต่อนายอำเภอ และเจ้าพนักงานที่ดินเพื่อขอออกเอกสารสิทธิ์จาก น.ส.3ก.และ ส.ค.1.มาเป็นโฉนดที่ดินเฉพาะราย ปี 2542 เจ้าพนักงานที่ดินลงมาสำรวจพื้นที่แนวเขตเพื่อรังวัดออกเป็นโฉนดที่ดินให้กับผู้ร้องขอ

ปลายปี 2542 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จับกุมราษฎรที่เข้าไปบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อปลูกยางพาราที่ติดกับพื้นที่ทำกินเดิมที่มีอยู่แล้วทำให้ชาวบ้านบางส่วนไม่พอใจการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เลือกปฏิบัติจะจับเฉพาะชาวบ้านเพราะพื้นที่ที่นายทุนบุกรุกเจ้าหน้าที่กลับไม่จับและยังบอกว่าเป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรบ้านดุนหมู่ 3 บ้านหัวหินหมู่ 6 บ้านโตะบันหมู่ 8 และบ้านปากคลองหมู่ 9 ตำบลบ่อหิน อำเภอลี้เกา จังหวัดตรัง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาทั้งจากฝ่ายรัฐ หรือกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยที่ราษฎรยังคงอาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าเลนซึ่งจำแนกเป็นเขตอนุรักษ์มาอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรค: ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,กฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล

1. สัมภาษณ์ นาย อุดม เขบาต กำนันตำบลบ่อหิน นายภูสิทธิ์ เดิมดุน สารวัตรกำนัน นายตะนัย ยี่สัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายอ้น คงสมุทร นายก่อหมาต เขบาต นายวิโรจน์ สันยี่ นายกะดิน เหล็กเกิดผล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 นายแสงชัย เหล็กเกิดผล นายสมปอง ศรีใหม่ พัทลุง นายเกษม บุญญา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9

2. แผนที่ตำบลบ่อหิน และกฎทรงประกาศป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองกะลาเสและคลองไม้ตาย และแผนที่แนบท้าย

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ปัญหาที่ดินไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาจากทางราชการปัญหามีแนวโน้มยืดเยื้อ ในส่วนการดูแลรักษาพื้นที่ป่าที่เหลืออยู่ทางราชการไม่มีมาตรการที่ชัดเจน เป็นไปได้ว่าเมื่อการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวมาจนถึงจะมีการขยายพื้นที่และออกเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดินเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสิเกา ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับตำบลบ่อหิน

1.34. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเลนคลองไหนดน ป่าเลนคลองตะเสะ ป่าเลนคลองทุ่งกอ และป่าเลนคลองแพรกออก กับป่าสงวนแห่งชาติป่าควนตะเสะ

ตำบลตะเสะ กิ่งอำเภอสทิงพระ จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา: ป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร ป่าเลนคลองไหนดน ป่าเลนคลองตะเสะ ป่าเลนคลองทุ่งกอ และป่าเลนคลองแพรกออก กับป่าสงวนแห่งชาติและป่าถาวร ป่าควนตะเสะ บ้านทุ่งเปลว หมู่ 3 บ้านตะเสะ หมู่ 4 บ้านนาควน หมู่ 5 บ้านโคกออก หมู่ 6 ตำบลตะเสะ กิ่งอำเภอสทิงพระ จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ปี 2510 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกกฎกระทรวงกำหนดให้ป่าเลนคลองไหนดน ป่าเลนคลองตะเสะ ป่าเลนคลองทุ่งกอ และป่าเลนคลองแพรกออก ในท้องที่ตำบลบ่อน้ำหวี และตำบลตะเสะ อำเภอปะเหลียน (ปัจจุบันแยกการปกครองเป็นกิ่งอำเภอสทิงพระ) จังหวัดตรัง เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่รวม 36,161 ไร่ ต่อมาปี 2511 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตรากฎกระทรวงกำหนดให้ป่าควนตะเสะ ตำบลตะเสะ เนื้อที่ 475 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้ง 2 แปลงทับซ้อนกับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของราษฎร บ้านทุ่งเปลว บ้านตะเสะ บ้านนาควน และบ้านโคกออก ตำบลตะเสะ กิ่งอำเภอสทิงพระ จังหวัดตรัง ราษฎรได้ร้องเรียนผ่านทางอำเภอปะเหลียนให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาระยะมาตั้งแต่ปี 2511 ต่อมา มีการแบ่งเขตการปกครองบางส่วนของอำเภอปะเหลียนแยกจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอสทิงพระ ตำบลตะเสะ จึงแยกไปขึ้นกับกิ่งอำเภอสทิงพระ

ช่วงปี 2518 ถึง 2519 ทางราชการได้ดำเนินการออก นส.3 ก.ให้กับราษฎรที่มี สค.1 และให้ราษฎรที่ไม่มี สค.1 แจ้งการครอบครองกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และออก ภพท.5 ให้

ปี 2543 – 2544 กรมป่าไม้ได้ทำการขุดคูกันระหว่างป่าชายเลนกับที่ดินของราษฎร เพื่อป้องกันการ บุกรุก ราษฎรได้ร้องเรียนว่า คูกันป่าได้หลีกเลียงพื้นที่บ่อทุ่งของเอกชนจากภายนอก อย่างจงใจทั้งที่เอกชนที่ว่าได้ทำบ่อทุ่งรูล้ำป่าสงวนแห่งชาติ

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรทั้ง 4 หมู่บ้าน ตำบลตะเสะ กิ่งอำเภอหาดสำราญ จังหวัดตรัง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , จังหวัดตรัง , กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ผลการแก้ไขปัญหา: ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนระหว่างป่าสงวนแห่งชาติกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร รวมทั้งพื้นที่ที่เอกชนทำบ่อทุ่งรูล้ำป่าชายเลน ยังไม่มีการดำเนินการแก้ไข แต่เนื่องจากทางราชการไม่ได้ดำเนินการจับกุมราษฎร โดยผ่อนผันให้มีการทำกินและอยู่อาศัยได้ตามปกติ จึงไม่เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างราษฎรกับทางราชการ อยู่ในสภาพต่างคนต่างอยู่

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงน้อย ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484

แหล่งที่มาของข้อมูล : อบต.ตะเสะ , กำนันตำบลตะเสะ , ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่ , กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ชาวประมงพื้นบ้านบ้านตะเสะ , สำนักงานป่าไม้จังหวัดตรัง

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การแก้ไขปัญหาควรริเริ่มโดยใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม

1.35 ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าชายเลน อนุรักษ์ ทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร บ้านมดตะนอย ม.3 ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา: บ้านมดตะนอย ม.3 ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

บ้านมดตะนอย หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้านราษฎรจึงไม่มีที่ดินทำกิน แต่เนื่องจากที่ตั้งบ้านมดตะนอยทั้งหมดอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเกาะลิบง โดยที่ทางราชการไม่มีนโยบายหรือกระบวนการแก้ไขปัญหาจึงเคยเป็นความข้อพิพาทเป็นระยะๆ แต่เนื่องจากทางราชการผ่อนผันให้ราษฎรอยู่อาศัยในพื้นที่ได้ปัญหาความขัดแย้งจึงไม่รุนแรงมากนัก

บ้านมดตะนอยเริ่มตั้งถิ่นฐานเมื่อประมาณสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยได้อพยพเข้ามาจับจองและสร้างเป็นที่อยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพทางการประมง ต่อมาทางกรมป่าไม้ ได้ประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ เป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันใดๆได้ พื้นที่ที่ชาวบ้านอยู่ในปัจจุบันมีการเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท.5)

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ที่ 3 บ้านมดตะนอย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรบ้านมดตะนอย

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ขณะที่ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ตั้งชุมชนซึ่งซ้อนทับกับป่าสงวนแห่งชาติ บ้านมดตะนอยกำลังมีปัญหาคือ เริ่มมีเอกชนจากภายนอกเข้ามาครอบครองพื้นที่บางส่วนบริเวณพื้นที่ว่างติดกับชายหาดเพื่อทำธุรกิจการท่องเที่ยว โดยขอเข้าครอบครองและขออนุญาตใบเสียภาษีบำรุงท้องที่กับราษฎรในชุมชน แต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากราษฎรยังไม่ยินยอม

1.36. ป่าชายเลนชุมชนบ้านแหลมไทร ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา : บ้านแหลมไทร หมู่ที่ 3 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บ้านแหลมไทรเป็นหนึ่งในชุมชนแรกๆ ที่ดำเนินการรักษาป่าชายเลน ในจังหวัดตรัง ซึ่งรู้จักกันในชื่อป่าชายเลนบ้านทุ่งทอง ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพประมงทำสวนยางพารา เลี้ยงสัตว์และค้าขาย

เดือนสิงหาคม 2545 มีการไถทำลายป่าชายเลน โดย ลูกของคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเคยอยู่ในบ้านแหลมไทร โดยอ้างว่าป่าชายเลนแปลงดังกล่าวเป็นพื้นที่ในเขต น.ส.3 ของตนเอง

การบุกรุกในระยะแรกชาวบ้านแหลมไทร เห็นว่าพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ จึงไม่ได้ดำเนินการคัดค้าน แต่เมื่อมีการไถทำลายป่าชายเลนและมีการปักรั้วปูนคลุมป่าชายเลนเป็นผืนใหญ่ จึงได้รวมกลุ่มกันตรวจสอบ และทดลองวัดที่ดินตาม น.ส.3 พบว่ามีการบุกรุกเกินพื้นที่ทั้งหมดที่ไถทำลายป่าแล้ว และส่วนที่ปักรั้ว เตรียมดำเนินการต่อ เนื้อที่กว่า 10 ไร่

กลุ่มอนุรักษ์ป่าบ้านแหลมไทร และบ้านทุ่งทองจึงได้รวมตัวกันร้องเรียนต่อป่าไม้อำเภอนายอำเภอสีเกา แต่ไม่มีการตรวจสอบพื้นที่ จึงได้เข้าพบป่าไม้จังหวัด และเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน ป่าไม้จังหวัดได้สั่งการให้มีการตรวจสอบพื้นที่ และยับยั้งการไถป่าชายเลนไว้ก่อน

หลังจากมีคำสั่งให้หยุดไถทำลายป่าชายเลน เพื่อบริการตรวจสอบพื้นที่ เรื่องเงียบไป

ชุมชนเกรงว่าจะไม่มีการแก้ไขปัญหาก็ได้ร้องเรียนต่อ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหน่วยงานใหม่ที่ได้รับโอนภารกิจดูแลป่าชายเลน มาจากกรมป่าไม้

จนถึงเดือน มกราคม 2546 จึงตรวจสอบพื้นที่แล้วเสร็จพบว่า ป่าชายเลนที่ถูกไถทำลายอยู่นอกพื้นที่ นส.3 เจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงได้แจ้งความดำเนินคดีกับผู้บุกรุกพื้นที่

ประเด็นที่ชุมชนมีคำถามต่อทางราชการในกรณีนี้คือ เมื่อป่าชายเลนยังคงสภาพสมบูรณ์ แม้จะอ้างสิทธิตามน.ส.3 ก็ไม่ควรมีสิทธิไถทำลายพื้นที่ นอกจากนี้มีมติ ครม.ที่ห้ามออก น.ส.3 ในพื้นที่ป่าชายเลน กรณีนี้จึงน่าจะสามารถจับกุมได้เลย โดยไม่ต้องตรวจสอบ น.ส.3 ในด้านกลับกัน หากที่ดิน น.ส.3 ครอบคลุมพื้นที่ป่าชายเลนจริง เจ้าของน.ส.3 ก็จะไม่มีความผิดไถทำลายป่า

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : 1. กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนบ้านแหลมไทร และบ้านทุ่งทอง
2. นายทุนผู้บุกรุกป่าชายเลนบ้านแหลมไทร
3. ราษฎรบ้านแหลมไทรและบ้านทุ่งทอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ป่าไม้อำเภอเสเกา ,ป่าไม้จังหวัดตรัง, อำเภอเสเกา , กรมทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง

ผลการแก้ไขปัญหา : ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : เมื่อเริ่มมีการไถทำลาย ราษฎรได้แจ้งให้ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทราบ แต่ทางราชการดำเนินการล่าช้ามากจนไม่สามารถดูแลพื้นที่ไว้ได้ แม้ต่อมาภายหลังจะได้ดำเนินการตรวจสอบและดำเนินคดี แต่พื้นที่ป่าก็ได้ถูกทำลายไปแล้ว

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การดูแลป่าของชุมชนได้รับการสนับสนุนน้อยมากจากทางราชการ

1.37. ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองกะลาเส ป่าคลองไม้ตาย ตำบลบ่อหิน อำเภอเสเกา จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา: บ้านแหลมไทร หมู่ 3 บ้านบางค้ำคาวหมู่ 4 บ้านแหลมมะขามหมู่ 5 บ้านทุ่งทอง หมู่ 7 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอเสเกา จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ปี 2529 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ออกกฎกระทรวงที่ 1,172 ให้ป่าคลองกะลาเส ป่าคลองไม้ตาย ท้องที่ตำบลกะลาเส ตำบลเขาไม้แก้ว ตำบลบ่อหิน ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เนื้อที่ 46,843 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองกะลาเส คลองไม้ตาย

พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคลองกะลาเส ซ้อนทับกับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของราษฎร บ้านแหลมไทร เนื้อที่ประมาณ 1,100 ไร่ บ้านบางคางควา เนื้อที่ประมาณ 3,900 ไร่ บ้านแหลมมะขาม เนื้อที่ประมาณ 540 ไร่ บ้านทุ่งทองเนื้อที่ประมาณ 800 ไร่ ในช่วงที่มีการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติราษฎรไม่ทราบว่ามีประกาศจึงไม่ได้ยื่นเรื่องคัดค้านการประกาศ เมื่อทราบในภายหลังประมาณปี 2537 จึงได้ยื่นเรื่องต่อนายอำเภอสิเกา ซึ่งทางอำเภอได้ออกใบเสียภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท.5) ให้กับราษฎร

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรบ้านแหลมไทร บ้านบางคางควา บ้านแหลมมะขาม บ้านทุ่งทอง ตำบลเขาไม้แก้ว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ ,จังหวัดตรัง ,กรมที่ดิน ,กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ผลการแก้ไขปัญหา: ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา และไม่มีการจับกุมราษฎร

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 ,กฎกระทรวงฉบับที่ 1,172 (2529)

แหล่งที่มาของข้อมูล : ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ,อบต.เขาไม้แก้ว ,ราษฎรในพื้นที่

ข้อสังเกตของนักวิจัย : เป็นปัญหาทั่วไปที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และทางราชการไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา แต่เนื่องจากไม่มีการจับกุมราษฎรปัญหาจึงไม่ปะทุเป็นข้อพิพาทที่รุนแรง

1.38. ป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวร ป่าไผ่เป๊ะ และป่าเขาพนมเบญจา หมู่ 1

ตำบลไผ่ไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 1 ตำบลไผ่ไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายวิริยะ นามศิริ กับพวกรวม 50 คนถวายฎีกาขอความเป็นธรรม เรื่องการออกเอกสารสิทธิที่ดิน กรมป่าไม้ได้แจ้งเรื่องให้จังหวัดกระบี่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

จังหวัดกระบี่ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า พื้นที่ร่องเรียนไม่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยมีบางส่วนอยู่ในเขตป่าไม้ถาวร ป่าไผ่ และป่าเขาพนมเบญจา แต่เมื่อตรวจสอบพื้นที่ร่องเรียนกับแผนที่จำแนกประเภทที่ดิน มาตราส่วน 1 : 50000 หมายเลขระวาง 4735 ลำดับที่ L 708 พบว่า พื้นที่ดังกล่าวได้กันออกจากเขตป่าไม้ถาวร ป่าไผ่ ตามมติสภาพัฒนาบริหารคณะปฏิวัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2514 ซึ่งได้จำแนกไว้เป็นที่ทำกินของราษฎร และอื่นๆ ดังนั้น พื้นที่ร่องเรียนนี้จึงไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

ผู้เกี่ยวข้อง : นายวิริยะ นามสม กับพวกรวม 50 คน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: ยังไม่มีการแก้ไขปัญหา พื้นที่ร่องเรียนไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : มติสภาพัฒนาบริหารคณะปฏิวัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2515

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.39.ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าบางคราม หมู่ 2 หมู่ 7 หมู่ 8 ตำบลคลองท่อมเหนือ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 2 หมู่ 7 หมู่ 8 ตำบลคลองท่อมเหนือ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายประสิทธิ์ เขจร ราษฎรหมู่ที่ 8 ตำบลคลองพน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ กับพวกทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ว่าได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถปลูกพืชผลทำการเกษตรในที่ดินทำกินได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์ป่าไม้สัตว์ป่าเขาประ- บางคราม กล่าวหาว่าบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ และป่าอนุรักษ์ทั้งๆที่พื้นที่ดังกล่าวทางราชการกำหนดเขตปฏิรูปที่ดินส่วนหนึ่งและอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่นิคมสหกรณ์

จากการตรวจสอบพื้นที่พบว่า พื้นที่ร่องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าบางคราม เขตจำแนกการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ป่าเพื่อเศรษฐกิจ โซน อี กรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ดังกล่าว ให้กับสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม(ส.ป.ก.) แล้วเมื่อปี 2536 ส่วนการตรวจสอบสภาพป่าตามบันทึกข้อตกลงระหว่างกรมป่าไม้ และส.ป.ก. เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2538 ขณะนี้อยู่ระหว่างการประสานงานของทั้ง 2 หน่วยงาน ส่วนกรณีพื้นที่นิคมสหกรณ์คลองท่อม จากการ

ตรวจสอบแผนที่ พบว่าพื้นที่นิคมสหกรณ์คลองท่อม ไม่ซ้อนทับกับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม แต่อย่างใด

ประเด็นกล่าวหาว่าราษฎรบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติเป็นการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ตามข้อกฎหมาย เนื่องจากพื้นที่ยังเป็นป่าสงวนแห่งชาติอยู่ และอำเภอคลองท่อมได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง โดยเชิญนายประสิทธิ์ เขจร พร้อมตัวแทนและราษฎรผู้ร้องเรียน ฟังคำชี้แจงจากคณะกรรมการฯ ซึ่งราษฎรดังกล่าวรับทราบและเข้าใจ เรียบร้อยแล้ว

ผู้เกี่ยวข้อง : นายประสิทธิ์ เขจร , นายสมพร แก้วพลอย (ผู้ใหญ่บ้านบางเตียว) , กลุ่มราษฎรของหมู่ที่ 7-8

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจังหวัดกระบี่ , อำเภอคลองท่อม

ผลการแก้ไขปัญหา : อำเภอคลองท่อมได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง และอยู่ในระหว่างการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.40. ป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องศิลา – ป่าช่องชีแรด หมู่ 8 ตำบลคลองพน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 8 ตำบลคลองพน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ อacamเอ่งฉ้วน

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายอacam เอ่งฉ้วน สส.จังหวัดกระบี่ ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการเกษตรและสหกรณ์ ขณะนั้น ขอให้ สปก.พิจารณา กรณีราษฎร หมู่ที่ 8 ตำบลคลองพน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ มีหนังสือขอให้ ออกเอกสารสิทธิ์ สปก. 4-01 โดยอ้างว่าพื้นที่ดังกล่าวมีการแบ่งเขตชัดเจน มีการทำการเกษตรสวนยางพารา สวนปาล์ม และที่อยู่อาศัยมานานแล้ว

ส.ป.ก.ได้มีหนังสือไปถึงจังหวัดกระบี่ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยประสานกับผู้ร้องในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือ จังหวัดกระบี่รายงานผลการตรวจสอบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าช่องศิลา – ป่าชีแรด เป็นพื้นที่ซึ่งจำแนกเป็นเขตเศรษฐกิจโซนอี ซึ่งได้ดำเนิน

การกันคืนกรมป่าไม้แล้ว และยังอยู่ระหว่างการนำเสนอให้ป่าไม้จังหวัดกระบี่ลงนามในบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และตรวจสอบความถูกต้อง

จังหวัดกระบี่ตรวจสอบพื้นที่ในส่วนที่ได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ตามบันทึกข้อตกลง ซึ่งมีป่าสงวนและป่าอนุรักษ์ ๒ ชนิด ซึ่งราษฎรร้องเรียนรวมอยู่ด้วย และอยู่ระหว่างการจัดทำแผนที่แนบท้ายพระราชกฤษฎีกา เพื่อประกาศกำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดินต่อไป ซึ่งหากประกาศกำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดินแล้ว ส.ป.ก. จะได้ออก เอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้แก่ราษฎรต่อไป

ผู้เกี่ยวข้อง : นายอาคม เองจัน ส.ส. จังหวัดกระบี่ ผู้ร้องแทนราษฎร คลองพน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: ส.ป.ก

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.41. ป่าไม้ถาวรและป่าสงวนแห่งชาติป่าควนเขาเปาะ ตำบลกะโสม อำเภอดงแก้ว จังหวัดพังงา

พื้นที่ปัญหา: ตำบลกะโสม อำเภอดงแก้ว จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ปี 2533 ราษฎร เขาเปาะ หมู่ 5 ตำบลกะโสม อำเภอดงแก้ว จังหวัดพังงา จำนวน 48 ราย ร้องเรียน ว่าเดือดร้อนเนื่องจากการที่ดินอยู่ในเขตป่าถาวรตามมติกรม. 14 พฤศจิกายน 2504 ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมข้อหาบุกรุกแผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติป่าควนเขาเปาะ อำเภอดงแก้ว โดยผู้ร้องเข้าทำกิน ประมาณปี 2498 – 2510 จึงขอให้ตรวจสอบแนวเขตป่าสงวนและแก้ไข

ปัญหา

สำนักงานป่าไม้เขต นครศรีธรรมราช ตรวจสอบสภาพพื้นที่และความเหมาะสมในการดำเนินการกำหนดพื้นที่ป่าไม้ถาวรควนเขาเปาะ ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้วคือ

1. พื้นที่ที่ร้องเรียนอยู่ในชั้นลุ่มน้ำชั้น สอง และห้า จำนวน 813 ไร่ สภาพเป็นป่าดงดิบ มีไม้มีค่าเหลือเฉพาะริมห้วย ประชาชนบุกรุกทำสวนยางและสวนผลไม้ 540 ไร่

2.พื้นที่ส่วนใหญ่ออก นส.3 และน.ส.3 ก.แล้ว

3.สำนักงานป่าไม้เขตนครศรีธรรมราช เห็นว่าไม่สมควรประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติแต่ควรมอบให้ สปก.ดำเนินการต่อ

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ส่งเรื่องให้กรมพัฒนาที่ดินดำเนินการต่อและให้จังหวัดนำเข้าอนุกรรมการจำแนกประเภทที่ดินประจำจังหวัด เพื่อพิจารณาว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถจำแนกออกจากป่าไม้ถาวรให้เป็นที่ทำกินของราษฎรหรือใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้หรือไม่

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎร เขาเปาะ หมู่ 5 ตำบลกะโลม อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา จำนวน 48 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานป่าไม้เขตนครศรีธรรมราช , กรมพัฒนาที่ดิน

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง:

- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม
- ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.42. ป่าสงวนแห่งชาติป่าเลน โครงการอำเภอกระบุรีแปลง 3 ซ้อนทับกับที่ดินทำกินของชาวบ้าน ตำบลบางวัน อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา

พื้นที่ปัญหา: ตำบลบางวัน อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ประมาณ พ.ศ. 2509 ชาวบ้านกลุ่มแรกได้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณบ้านครูด หมู่ที่ 5 ตำบลบางวัน (ที่ตั้งของบ้านบางดิบ บางเอียง ในปัจจุบัน) ตั้งแต่บริเวณนี้ยังมีการให้สัมปทานป่าไม้ และประทานบัตรทำเหมืองแร่ โดยชาวบ้านเข้ามาถากถาง ในพื้นที่ที่ได้ตัดไม้ไปแล้ว สภาพพื้นที่เป็นป่าหญ้าคา รกร้าง ขณะนั้นพื้นที่ทั้งหมดทำเป็นสวนสมรม ด้วยเหตุที่บริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากอยู่ใกล้ป่าชายเลน จำนวนครอบครัวที่เข้ามาจึงเริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้น จากการบอกต่อกันไปตามหมู่เครือญาติ จนกลายเป็นหมู่บ้านขนาดย่อมขึ้นมาก

เมื่อปีพ.ศ.2513 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อชาวบ้านรู้ข่าว จึงรวมตัวกันไปลงชื่อคัดค้านการประกาศเขตป่าสงวน ที่อำเภอ เพราะกลัวว่าที่ทำ

กินของตัวเอง จะถูกประกาศเป็นป่าสงวนด้วย นายอำเภอขณะนั้นรับปากชาวบ้านว่า จะช่วยดูแลให้ ราษฎรเข้าใจว่า ปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว

กระทั่ง พ.ศ.2519 รัฐบาลมีนโยบาย ออกเอกสารสิทธิ ให้ชาวบ้านโดยวิธีการเดินสำรวจรังวัด ราษฎรจึงได้ไปลงชื่อในเอกสารแจ้งความประสงค์ จะได้สิทธิในที่ดินแก่พนักงานที่ดินอำเภอและเจ้าหน้าที่ได้ไปรังวัดที่ดินให้ และให้เอกสารใบนำพิสูจน์ สบสวน (ทด.18 ก.) กับชาวบ้านไว้เป็นหลักฐาน

ต่อมาปี 2522 ทางราชการได้ประกาศผ่านทางผู้ใหญ่บ้านให้ราษฎรไปรับเอกสารสิทธิที่ดิน ที่ได้ทำการสำรวจรังวัดไปแล้ว เมื่อราษฎรนำหลักฐานไปรับเอกสารสิทธิ เจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภออ้างว่าเอกสารไม่เรียบร้อย ราษฎรที่ได้รับเอกสารสิทธิจึงมีเพียงประมาณ 20 ราย เป็นน.ส.3 ก สลักหลังแดง ห้ามจำหน่าย จ่ายโอน กำหนดเวลา 1 ปี

ปี พ.ศ.2525 ราษฎรทั้งหมดได้ไปแจ้งการครอบครองที่ดินโดยทำ ภบ.ท.5 ต่อเจ้าพนักงานที่ดินอำเภอ และได้เริ่มชำระภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.11) ตามที่ราชการกำหนด ตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา

ปี พ.ศ.2534 ชาวบ้านที่ไม่ได้รับเอกสารสิทธิในช่วงแรก ได้รวมตัวกันตั้งตัวแทนร้องเรียนกับเจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอ เพื่อขอออกเอกสารสิทธิ ประเภท น.ส.3ก. เจ้าหน้าที่ที่ดินอำเภอแจ้งว่า ที่ดินของราษฎรทั้งหมดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเลนโครงการอำเภอคุระบุรีแปลงที่ 3 ต้องประสานงานกับป่าไม้ ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้มาตรวจสอบแนวเขตป่าและรับรองที่ดินให้ก่อน จึงจะรังวัดออกเอกสารได้

ราษฎรจึงร้องเรียนไปทางป่าไม้เขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้มาตรวจสอบแนวเขตป่า แต่ไม่มีการดำเนินการตรวจสอบตามที่ราษฎรร้องขอ

พ.ศ.2538 ราษฎรได้ทำหนังสือร้องเรียนเรื่องสิทธิที่ดินทำกินต่อหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มาดำเนินการตรวจสอบแนวเขตป่าร่วมกับชาวบ้าน ผลการตรวจสอบสรุปว่า ที่ดินที่ราษฎรครอบครองทำกินไม่ได้เป็นป่าชายเลน จึงน่าจะมอบพื้นที่ให้ชาวบ้านทำกินได้ โดยให้ ส.ป.ก. นำไปปฏิรูปที่ดินให้แก่ราษฎร สำหรับพื้นที่ที่ติดอยู่ในเขตป่าไม้โดยที่ราษฎรได้ครอบครองทำกินเป็นการถาวรแล้ว ควรมอบให้กรมพัฒนาที่ดินจำแนกพื้นที่เพื่อให้ราษฎรสามารถทำกินได้ต่อไป

ผลการสำรวจครั้งนั้นกรมป่าไม้ ได้แจ้งแนวทางการแก้ปัญหามาให้จังหวัดและอำเภอพิจารณาแล้วแต่ ก็ยังไม่มีการแก้ไขปัญหาให้กับราษฎรแต่อย่างใด

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎร บ้านบางติบ หมู่ที่ 6 ตำบลบางวัน อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: ที่ดินอำเภอคุระบุรี , ป่าไม้เขตนครศรีธรรมราช , กรมพัฒนาที่ดิน

ผลการแก้ไขปัญหา: ปัจจุบันปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : ความล่าช้าในการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : จากการสัมภาษณ์ราษฎรบ้านบางดิบ และจากเอกสารที่ราษฎรรวบรวมไว้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.43. สทก. ในป่าสมบูรณ์ที่แหลมนกออก ตำบลพรุใน อำเภอกะยง จังหวัดพังงา

พื้นที่ปัญหา : ตำบลพรุใน อำเภอกะยง จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา: เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

กรมป่าไม้ได้ออกเอกสารสิทธิทำกิน หรือ สทก.เนื้อที่ 8 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา เลขที่ดิน 23 ระบาย 4725-3 ออกเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2534 หมดอายุ 14 มกราคม 2439 พื้นที่อยู่บริเวณ แหลมนกออก หมู่ 4 ตำบลพรุใน อำเภอกะยง จังหวัดพังงา ผู้ได้รับสิทธิ สทก.เป็น นักธุรกิจ อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

สภาพพื้นที่ที่ออก สทก.เป็นพื้นที่เนินเขาติดชายทะเล มีสภาพป่าสมบูรณ์ และผู้ได้รับสิทธิ สทก.เริ่มบุกเบิกพื้นที่โดยถางไถป่าและปลูกสิ่งก่อสร้างช่วงต้นปี 2544

ราษฎรในพื้นที่หมู่ 2 และหมู่ 4 ตำบลพรุใน ได้รวมตัวกันคัดค้านการไถทำลายป่าโดยยื่นหนังสือต่อนายอำเภอกะยง และผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา เนื่องจากเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวมี สภาพป่าสมบูรณ์ไม่ควรออก สทก. และผู้ได้รับ สทก.ไม่ใช่เกษตรกร ไม่เคยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่มาก่อน จึงไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นผู้ได้รับ สทก. นอกจากนี้ช่วงเวลาที่บุกเบิกพื้นที่ สทก.หมดอายุการอนุญาตแล้ว

หลังการยื่นเรื่อง ทางราชการแจ้งต่อราษฎรผู้ร้องเรียนว่า การออก สทก. ดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย และเมื่อ สทก.ครบอายุสามารถต่อได้ตามระเบียบของกรมป่าไม้ครั้งละ 5 ปี ซึ่งโดยทั่วไปกรมป่าไม้จะต่ออายุ สทก.ให้กับผู้ได้รับสิทธิรายเดิมต่อเนื่องอยู่แล้ว

หลังจากชาวบ้านร้องเรียนกับทางราชการ ผู้ได้รับสิทธิ สทก.ได้แจ้งความกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจว่า กลุ่มชาวบ้านรวม 8 คน บุกรุกพื้นที่และรบกวนสิทธิ ทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอกะยงสอบสวนเพื่อดำเนินคดีตามการแจ้งความ ภายหลังกลุ่มชาวบ้านยุติการคัดค้านเรื่องจึงเงียบไป

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4 ตำบลพรุใน อำเภอกะยง จังหวัดพังงา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดพังงา , ป่าไม้จังหวัดพังงา

ผลการแก้ไขปัญหา: ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรหมู่ 2 และ 4 ตำบลพุนใน

ข้อสังเกตของนักวิจัย : อำเภอเกาะยาว เป็นเกาะอยู่กลางอ่าวพังงา พื้นที่เหมาะกับการท่องเที่ยว มีการกว้านซื้อที่ดิน เก่งกำไรที่ดิน และออกเอกสารสิทธิ์ที่ค่อนข้างซับซ้อนมากในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ปี 2532 ถึง ปี 2539 ความขัดแย้งระหว่างคนนอกกับชุมชนเกี่ยวข้องกับที่ดินมีหลายกรณี เช่น การออก นส.3 ในที่ดิน สาธารณะของตำบลเกาะยาวใหญ่ แต่ความขัดแย้งส่วนใหญ่ลดระดับลงในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ และคาดว่าจะทวีความรุนแรงมากขึ้นหากเศรษฐกิจฟื้นตัวและการท่องเที่ยวกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง

1.44. การขุดคลองทำแนวเขตป่าชายเลนของกรมป่าไม้ ตำบลแม่น้ำขาว ตำบลบางวัน ตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา

พื้นที่ปัญหา : ตำบลแม่น้ำขาว ตำบลบางวัน ตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ปี 2543 – 2544 กรมป่าไม้ได้ดำเนินการขุดคลอง รอบป่าชายเลนเพื่อจัดทำแนวเขตป่าในเขตตำบลแม่น้ำขาว ตำบลบางวัน ตำบลกระบุรี อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา โดยขุดเป็นช่วงช่วงละ ประมาณ 2-4 กิโลเมตร ความยาวรวมประมาณ 20 กิโลเมตร ความกว้างของคูคลองประมาณ 3-5 เมตร

การขุดคูแนวเขตที่ตำบลบางวัน ก่อให้เกิดปัญหาและได้รับการคัดค้านจากชาวบ้าน เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นป่าชายเลน ป่าพรุ และป่าบก ซึ่งเชื่อมต่อเป็นระบบนิเวศเดียวกัน มีสัตว์ป่าเช่น หมูป่า เก้ง กวาง อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว เมื่อขุดคู คลองรอบป่าชายเลน ทำให้ระบบนิเวศป่าชายเลนกับป่าบกถูกตัดขาดจากกัน หมูป่าและกวางซึ่งอาศัยและหากินอยู่ในบริเวณดังกล่าวหายไปหมด

นอกจากนี้คูคลองที่ขุด ทำให้เกิดเส้นทางน้ำที่คนจะเข้าถึงป่า และสัตว์ป่าได้สะดวก จึงเป็นเส้นทางเรือของนักล่าสัตว์ และกลุ่มลักลอบตัดไม้ป่าเลน สามารถลักลอบตัดไม้ทำลายป่าได้มากขึ้น โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถติดตามจับกุมได้อย่างทั่วถึง

ประชาคมกระบี่ได้คัดค้านการขุดคลองดังกล่าว และมีผลให้ระงับแผนงานขุดเพิ่มเติมที่ตำบลเกาะพระทอง อำเภอกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ระบบนิเวศคงความสมบูรณ์และมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร ในเขตตำบลเกาะพระทอง ตำบลบางวัน ตำบลกระบี่ อำเภอกระบี่ จังหวัดพังงา , ประชาคมกระบี่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อำเภอกระบี่ , อบต.เกาะพระทอง , กรมป่าไม้, จังหวัดพังงา

ผลการแก้ไขปัญหา : แผนงานขุดคูรอบเขตป่าชายเลน ในตำบลเกาะพระทองถูกระงับ แต่ยังคงดำเนินการต่อเนื่องในหลายจังหวัด

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : อบต.เกาะพระทอง

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

1.45. ป่าสงวนแห่งชาติ หมู่ที่ 5 ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา: หมู่ที่ 5 ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้ กรณีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินทับซ้อนกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ และได้อาศัยทำกินในพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเวลานาน แต่ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุมทำให้ได้รับความเดือดร้อน

กรมป่าไม้ได้ส่งเรื่องให้สำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 19 (นครศรีธรรมราช) ตรวจสอบเรื่องร้องเรียนและรอผลการดำเนินการอยู่

ผู้เกี่ยวข้อง : นายเอี่ยม ประเสริฐ ราษฎรหมู่ที่ 5 ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 19 (นครศรีธรรมราช)

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างการตรวจสอบเรื่อง

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ไม่ชัดเจน

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.46. บ่อกุ่มบุกรุกป่าชายเลนชุมชน บ้านป่าคลอก ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง

จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : บ้านป่าคลอก หมู่ที่ 2 ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บ้านป่าคลอก ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต สภาพที่ตั้งของบ้านป่าคลอก เป็นชุมชนริมฝั่งทะเล ด้านตะวันออกของเกาะภูเก็ต

ป่าชายเลนบ้านป่าคลอก เป็นส่วนหนึ่งของป่าสงวนแห่งชาติ ป่าคลองบางโรง เนื้อที่ตามประกาศป่าสงวนแห่งชาติประมาณ 5,000 ไร่ เนื้อที่ป่าสงวนส่วนที่เป็นป่าชายเลนถูกบุกรุก แปรสภาพเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง จนเหลืออยู่ในปัจจุบัน ประมาณ 500 ไร่ ซึ่งเป็นป่าชายเลนชุมชน ที่ชาวบ้านป่าคลอกดูแล รักษาามาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดภูเก็ตเป็นพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ซึ่งห้ามทำบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ในเกาะภูเก็ต แต่ในข้อเท็จจริงมีการบุกรุกป่าชายเลน เพื่อขุดเป็นบ่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติคลองบางโรง โดยที่ทางราชการไม่มีการดำเนินการใดๆ เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าดังกล่าว ทั้งที่ในข้อเท็จจริงการไถปรับพื้นที่ทำบ่อกุ่มและการเลี้ยงกุ้ง ต้องใช้เครื่องจักรกลขนาดใหญ่ และต้องเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน

ป่าชายเลนในพื้นที่บ้านป่าคลอก ก็มีการบุกรุกป่าเพื่อทำบ่อเลี้ยงกุ้งด้วยเช่นกัน จนชาวบ้านที่อาศัยพึ่งพิงอยู่กับป่า ได้รวมตัวกันต่อต้านการกระทำดังกล่าว และได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและหญ้าทะเลบ้านป่าคลอก ดำเนินการอนุรักษ์ฟื้นฟูหญ้าทะเลอย่างต่อเนื่อง กระทั่งได้รับพระราชทานธงชุมชน รักป่าจากองค์พระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในปี 2542

ในทางกลับกันฝ่ายผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้ง ก็ได้เห็นความสำคัญของกิจกรรมดังกล่าว กลับบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น ความขัดแย้งปะทุเป็นความรุนแรง ในปี 2543 เมื่อเจ้าของบ่อกุ่มบุกรุกป่าชายเลนชุมชนด้วยการสร้างคันดินกั้นน้ำเค็ม เพื่อให้ต้นไม้น้ำในป่าชายเลนตายเป็นเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ เมื่อสภาพป่าเสื่อมโทรมจะได้ครอบครอง เป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง กลุ่มชาวบ้านคัดค้านการกระทำดังกล่าว เป็นเหตุให้ อบต.บ้านอ่าวกุ่ม ตำบลป่าคลอก ถูกรถยนต์ไล่ชน ขาหัก ต่อมาปี 2544 สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ ป่าชายเลนและหญ้าทะเลป่าคลอก ถูกลอบยิงเสียชีวิต

ความตายของสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ ทำให้เกิดการรณรงค์ใหญ่ เพื่อให้เอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และให้มีระบบการจัดการป่าเลนเพื่อป้องกันการบุกรุกอีก

พื้นที่ที่กลุ่มบ่อกุ้งบุกรุก ถูกยึดคืนมาเป็นของชุมชน พร้อมปลูกป่าชายเลนใหม่ ในปี 2545 กรมป่าไม้ได้ชุดคุณ เพื่อกันแนวเขตป่าในพื้นที่ป่าส่วนที่ต่อเนื่องกับที่ดินของบ่อกุ้ง และสำหรับผู้ต้องสงสัยว่า เป็นผู้ลงมือและผู้บงการให้มีการสังหาร ถูกตำรวจกองปราบปรามจับกุม ดำเนินคดี โดยห้ามประกันตัว ปลายปี 2546 ศาลพิพากษาให้ประหารชีวิตผู้ลงมือสังหารและยกฟ้องผู้ต้องหาซึ่งต้องสงสัยว่าเป็นผู้บงการ คดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์

- ผู้ที่เกี่ยวข้อง :**
1. กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและหญ้าทะเลบ้านป่าคลอก
 2. นายทุน ผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ในบ้านป่าคลอกมีนายทุนใหญ่อยู่ 2 ราย ส่วนมากการบุกรุกมักเกิดจากนายทุนที่ดำเนินกิจการอยู่ในหมู่บ้านที่ติดกัน
 3. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : องค์การบริหารส่วนตำบลป่าคลอก , กรมป่าไม้ , กรมประมง, ตำรวจ , กรมที่ดิน, อำเภอถลาง, จังหวัดภูเก็ต

ผลการแก้ไขปัญหา : ปัจจุบันเรื่องคลี่คลายลง เนื่องจากป่าชายเลนได้รับการดูแลรักษา มีการทำแนวเขตที่ชัดเจน ยึดพื้นที่กลับคืนมาและปลูกป่าใหม่ รวมทั้งสามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านป่าคลอก , สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.47. ป่าไม้ถาวร บ้านบางหิน อำเภอเกาะเปอร์ จังหวัดระนอง

พื้นที่ปัญหา: บ้านบางหิน อำเภอเกาะเปอร์ จังหวัดระนอง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

นายสมภพและนายสมยศ สุริยงค์ ร้องกรมป่าไม้ว่า พื้นที่มีพืชผลอาสิน และเข้าทำประโยชน์อยู่ก่อนการประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ และได้เสียภาษีบำรุงท้องที่ทุกปี แต่กลับถูกเจ้าหน้าทีป่าไม้จับกุมดำเนินคดี

กรมป่าไม้ส่งเรื่องให้หน่วยป้องกันรักษาป่าที่ รน.7 (นาคา) ตรวจสอบข้อเท็จจริง พบว่าพื้นที่ของนายสมภพมีอยู่จริงแต่อยู่ใกล้เคียงกันเท่านั้น ส่วนบริเวณที่ทำการจับกุมเป็นพื้นที่บุกรุกใหม่อยู่บนสันเขา ซึ่งไม่มีร่องรอยการทำประโยชน์มาก่อน ตามที่ร้องเรียน จึงต้องดำเนินการตามกฎหมาย

ผู้เกี่ยวข้อง : นายสมภพ สุริยงค์ , นายสมยศ สุริยงค์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: ดำเนินการตามกฎหมาย

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ไม่ชัดเจน

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม , พรบ.ป่าไม้ 2484

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

1.48. ป่าสงวนแห่งชาติ หมู่ 2 ตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 2 ตำบลบางนอน อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้กรณีถูกเจ้าหน้าทีป่าไม้จังหวัดระนองจับกุมในข้อหาครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติศาลพิพากษาจำคุก 3 เดือน เมื่อพ้นโทษที่ดินดังกล่าวก็เป็นกรรมสิทธิ์ของ นางวรพรรณ วีระชัยมงคล ตามโฉนดเลขที่ 2777 จึงขอให้มีการตรวจสอบว่าเหตุใด ป่าสงวนแห่งชาติจึงสามารถออกโฉนดที่ดินได้

สำนักบริหารจัดการที่ดินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 18 ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งอยู่ ระหว่างการดำเนินการ

ผู้เกี่ยวข้อง : นายสะเทือน บุญศิริ , นางนพพรรณ วีระชัยมงคล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 18 , กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ชัดเจน

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ไม่ชัดเจน

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่า 11 กรณี

2.1. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรมกรมหลวงชุมพร ตำบลรับร่อ

อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : บ้านคลองโน ตำบลรับร่อ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายประสิทธิ์ ชลสินธุ์ ราษฎร ตำบลรับร่อ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ร้องเรียนกรมป่าไม้ เรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยได้ถูกบุคคลภายนอกเข้ามาทำลาย ทำให้ได้รับความเสียหาย ประสงค์จะได้รับความช่วยเหลือ และให้ได้รับเอกสารสิทธิในที่ดิน

กรมป่าไม้ตรวจสอบพื้นที่พบว่า บริเวณดังกล่าวอยู่ในเขตป่าลึกใกล้ชายแดนพม่า และอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรมหลวงชุมพรด้านทิศเหนือ ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ ห้ามอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ใดๆ และตัวผู้ร้องเองก็มีที่ทำกินเป็นหลักแหล่งอยู่แล้ว ยังมาบุกรุกยึดถือครอบครอง พื้นที่อนุรักษ์ อีก จึงให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเจ้าของคดีดำเนินการไปตามกฎหมายต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายประสิทธิ์ ชลสินธุ์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการตามกฎหมายของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเจ้าของคดี

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติคุ้มครองและสวนพันธุ์สัตว์ป่า 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2.2 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานเสด็จในกรมหลวงชุมพร หมู่ 7

ตำบลสองพี่น้อง อำเภотаปะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 7 ตำบลสองพี่น้อง อำเภотаปะ จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายชาวลิต อวยชัย และชาวบ้านดงเจริญ หมู่ 7 ตำบลสองพี่น้อง อำเภотаปะ จังหวัดชุมพร ร้องเรียนกรมป่าไม้ว่า ทางราชการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร

กรมป่าไม้ตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่าพื้นที่ร้องเรียนเป็นป่าสงวนแห่งชาติป่ารับร่อ และป่าสลุย ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 871 (พ.ศ.2522) ปัจจุบันเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรมหลวงชุมพรด้านทิศเหนือ โดยผู้ร้องกับพวกได้เข้ามาจับจอง เมื่อปี 2536 ซึ่งในการแก้ไขปัญหพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตามกฎหมายตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 กำหนดให้มีการสำรวจพื้นที่ที่มีการครอบครอง และขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองและทำการตรวจสอบพิสูจน์สิทธิ การครอบครอง เพื่อพิจารณาสิทธิในที่ดิน ของราษฎรต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายชาวลิต อวยชัย และชาวบ้านดงเจริญ หมู่ 7 ตำบลสองพี่น้อง

อำเภотаปะ จังหวัดชุมพร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญห

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบชัด

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.สงวนและคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ.2535 , มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2.3 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ากรมหลวงชุมพร กรณีการก่อสร้างเขื่อนท่าปะ

ตำบลสองพี่น้อง อำเภотаปะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ชุมชนต้นน้ำท่าปะ หมู่ที่ 1 , 2 , 4 , 7 ต.สองพี่น้อง อ.ท่าปะ จ.ชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ชุมชนในพื้นที่เคยประสบวาทภัยจากพายุเเมื่อปี 2532 ส่งผลให้ราษฎรสิ้นเนื้อประดาตัว และได้เริ่มต้นก่อร่างสร้างตัวปลูกอาสินใหม่จนถึงปัจจุบันพืชผลเริ่มเก็บเกี่ยวได้ นอกจากนี้

ราษฎรได้รวมตัวกันคัดค้านการสัมปทานเช่าที่ดินแปลงใหญ่ของเอกชนจากภายนอก เนื่องจากพื้นที่เช่าเป็นแหล่งต้นน้ำ

ประมาณปี 2539 กรมชลประทานมีโครงการที่จะก่อสร้างเขื่อนท่าแซะ ซึ่งเป็นเขื่อนเอนกประสงค์มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันน้ำท่วมตัวเมืองชุมพร เป็นน้ำใช้ในการเกษตรและจัดสรรน้ำให้กับพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันตก ของนิคมอุตสาหกรรมบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 30 ล้าน ลูกบาศก์เมตรโดยพื้นที่อ่างเก็บน้ำซ้อนทับกับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์และพื้นที่ป่าซึ่งเป็นต้นน้ำลุ่มน้ำท่าตะเภา

แต่การดำเนินการถูกคัดค้านจากราษฎรในพื้นที่ ทำให้การดำเนินการล่าช้าจนถึงปลายปี 2540 ได้มีโครงการในพระราชดำริแก้มลิงหนองใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วมจังหวัดชุมพร โดยการขุดคลองระบายน้ำห้วยวัง - พนังดัก ระบายน้ำลงสู่ทะเลโดยไม่ผ่านตัวเมืองชุมพร จนสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมจังหวัดชุมพรได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและชุมชน

อย่างไรก็ตามกรมชลประทานยังคงผลักดันให้มีการก่อสร้างเขื่อนต่อ โดยได้เสนอเรื่องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีคณะที่ 3 และคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างได้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 โดยมีเงื่อนไขให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประสานกับกรมชลประทานและกรมป่าไม้เพื่อดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบที่พื้นที่น้ำท่วมถึงที่ทับซ้อนกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์และให้กรมชลประทานดำเนินการให้ราษฎรผู้ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในคณะกรรมการเพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการสร้างอ่างเก็บน้ำท่าแซะ โดยเฉพาะคณะกรรมการชดเชยค่าเสียหาย และคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน ก่อนที่จะดำเนินการ ตลอดจนให้กรมชลประทานศึกษาขอยื่นเลื่อนระนองเพื่อใช้ในการออกแบบเขื่อน และป้องกันภัยพิบัติจากแผ่นดินไหว

ปัจจุบันกรมชลประทานกำลังดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี ขณะที่ชุมชนยังคงคัดค้านการสร้างเขื่อน ความขัดแย้งนี้จึงยังไม่ทราบว่าจะยุติลงอย่างไร

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ 1,2 ,4 ,7 ต.สองพี่น้อง อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

- กรมชลประทาน
- สำนักเลขาธิการรัฐมนตรี
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- กระทรวงมหาดไทย
- กรมป่าไม้
- จังหวัดชุมพร
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างความขัดแย้ง และไม่ทราบว่าข้อยุติจะเป็นอย่างไร

ปัญหาและอุปสรรค : มีการข่มขู่เอาชีวิตแกนนำที่คัดค้านจากเจ้าหน้าที่รัฐและเจ้าของพื้นที่ที่รัฐจัดสรรให้

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- รัฐธรรมนูญปี 2540
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535
- พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎร ต.สองพี่น้อง อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร ,จดหมายเปิดผนึกของราษฎรลุ่มน้ำท่าแซะลงวันที่ 24 มิถุนายน 2546 ,หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ นร 0504/10574 วันที่ 29 กรกฎาคม 2546 เรื่อง ขออนุมัติเปิดโครงการท่าแซะ จังหวัดชุมพร

ข้อสังเกตของนักวิจัย:

- ชาวบ้านในพื้นที่คัดค้านการก่อสร้างเนื่องจากโครงการเขื่อนท่าแซะเป็นโครงการขนาดใหญ่ จะส่งผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อมในพื้นที่และจังหวัดชุมพร
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีมติให้จัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบครอบครัวละ 25 ไร่ แต่พื้นที่ดังกล่าวมีเจ้าของหมดแล้ว
- พื้นที่โครงการซ้อนทับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ (EIA ให้เหตุผลเป็นป่าเสื่อมโทรม)
- กระบวนการอนุมัติมีการเร่งรีบ
- สภาพความเป็นจริงลักษณะภูมิประเทศบริเวณโดยรอบลุ่มน้ำตะเภาไม่มีความจำเป็นจากการใช้น้ำจากเขื่อน
- กระบวนการวางแผนโครงการไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่น

2.4 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหนองทุ่งทอง ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทับซ้อนกับที่ดินทำกินราษฎร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 5และหมู่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา สุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

พื้นที่หมู่ 5 เดิมอยู่ในเขตป่าสงวนตามกฎหมายฉบับที่ 153 (ปี 2509) ต่อมา มีการประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตาม พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าปี 2503 วันที่ 25 กันยายน 2518 ทับซ้อนไปในพื้นที่ (ราชกิจจานุเบกษา 2 ธันวาคม 2518) กรมป่าไม้มอบพื้นที่นี้ให้สปก. ตามมติ ครม. 1 มีนาคม 2537 แต่ สปก.กั้นพื้นที่หมู่ 5 ออกเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าในปี 2540

พื้นที่หมู่ 5 และหมู่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา สุราษฎร์ธานี การตั้งชุมชนค่อนข้างถาวร มีวัด โรงเรียน และสภาพพื้นที่กว่าร้อยละ 90 เป็นสวนยางพารา พื้นที่ของชุมชนทับซ้อนกับป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎหมายฉบับที่ 153 (ปี 2509) ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองทุ่งทอง(ประกาศกระทรวงเกษตรเรื่อง กำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตาม พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ปี 2503 วันที่ 25 กันยายน 2518 ราชกิจจานุเบกษา 2 ธันวาคม 2518)

กรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่นี้ให้ สปก.ตามมติครม. 1 มีนาคม 2537 แต่เนื่องจากพื้นที่ที่พิพาททับซ้อนเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองทุ่งทอง สปก.จึงกั้นพื้นที่ส่วนที่อยู่ในเขตห้ามล่าฯ ออกไม่ดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้ราษฎร

ราษฎรร้องเรียนกับทางจังหวัดว่า เจ้าหน้าที่ป่าไม้ขยายเขตป่าไม้ทับที่ดินทำกินของประชาชน ขอให้ระงับการปักเขตทับที่ราษฎรและให้ออกเอกสารสิทธิให้ชาวบ้านซึ่งทำกินมาเป็นเวลานาน โดยได้เริ่มเสียภาษีบำรุงท้องที่เมื่อปี 2515 ทั้งทางราชการได้เคยเปิดให้แจ้งการครอบครองและดำเนินการสอบสวนสิทธิการถือครองและรังวัดเพื่อออกเอกสารสิทธิ แต่เมื่อมีการขยายเขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองทุ่งทองมาทับซ้อนพื้นที่ของราษฎร จึงทำให้ไม่สามารถดำเนินการออกเอกสารสิทธิให้ราษฎรได้

จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงขึ้นพบว่า มีราษฎรได้รับความเดือดร้อน 195 ราย เนื้อที่ 4,303 ไร่ โดยเป็นราษฎรหมู่ 5 จำนวน 154 ราย 3,691 ไร่ ราษฎรหมู่ 6 จำนวน 41 ราย เนื้อที่ 613 ไร่ ทุกรายไม่มีเอกสารสิทธิ คณะกรรมการมีความเห็นว่า ควรเพิกถอนเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เฉพาะส่วนที่ซ้อนทับกับที่ดินของราษฎร และป่าสงวนแห่งชาติป่าบ้านนาป่าท่าเรือ ป่าเคียนซา และออกเอกสารสิทธิ สปก.ให้ราษฎร

กบร.กลาง มีความเห็นว่าให้พิสูจน์สิทธิ หากรายใดมาอยู่ก่อนประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติให้ออกเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดินให้ รายใดอยู่หลังประกาศป่าสงวนแห่งชาติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

กรกฎาคม 2545 อำเภอเคียนซา ตรวจสอบพบว่า ราษฎรที่อยู่ก่อนประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าจำนวน 135 ราย เนื้อที่ 3,197 ไร่ อยู่หลังประกาศเขตห้ามล่า 60 ราย เนื้อที่ 1,105 ไร่ สภาพการใช้พื้นที่ใช้เพื่อการเกษตรก่อนประกาศ 126 ราย 3,165 ไร่ หลังประกาศ 57 ราย 1,103 ไร่ สร้างบ้านพักอาศัย 12 ราย 36 ไร่ สำนักสงฆ์ 1 แห่ง ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นวัดหรือสำนักสงฆ์

หลังการสำรวจอำเภอได้รายงานจังหวัดทราบเรื่องอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของจังหวัด โดยยังไม่มีผลการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 5 และหมู่ 6 ตำบลเขาตอก อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้ , ส.ป.ก. , จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการของ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ปัญหาและอุปสรรค : ชาวบ้านต้องการออกเอกสารสิทธิ์ในขณะที่รัฐต้องการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : มติ ครม. 30 มีนาคม 2536 เรื่องขออนุมัติดำเนินการปฏิรูปที่ดินในป่าสงวน , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 , มติ ครม. 1 มีนาคม 2537 เรื่องขออนุมัติดำเนินการปฏิรูปที่ดินในป่าสงวนในเขตเศรษฐกิจเสื่อมโทรม , พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ปี 2503

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2.5 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย บ้านห้วยป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ปัญหา : บ้านป่าห้วยเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎรร้องเรียนกรมป่าไม้ให้ช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกินซึ่งมีเอกสารสิทธิ์ นส.3 สค.1 ภบท.6 ถูกประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเมื่อปี 2535 ทำให้ไม่สามารถทำจันทนและศัตรูพืช ที่เข้าทำลายผลผลิตทางการเกษตรในที่ทำนา และนากระเจ็ด โดยมีราษฎรประสบปัญหาเดียวกัน 73 ราย จึงขอให้กรมป่าไม้พิจารณาช่วยเหลือตามความเหมาะสม

จากการตรวจสอบราษฎรที่ร้องเรียนมีที่ดินอยู่ในเขตห้ามล่าทะเลน้อย จำนวน 12 ราย 14 แปลง โดยไม่มีหลักฐานแสดงสิทธิ์ 7 ราย 7 แปลง สำรวจถือครองไปแล้ว 1 ราย 1 แปลง และมีหลักฐานการถือครอง จำนวน 4 ราย 6 แปลง โดยกรมป่าไม้จะแก้ไขปัญหาของราษฎร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราษฎรที่มีที่ดินอยู่ในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย กรณีไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน จำนวน 8 ราย 8 แปลง ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ส่วนปัญหาอื่นๆ จังหวัดพัทลุง ได้แจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว ในส่วนของกรมป่าไม้ จะต้องดำเนินการถ่ายทอดแนวเขตป่าไม้ลงในระวางแผนที่สำหรับออกโฉนดที่ดิน เพื่อกรมที่ดินจะได้รับไปดำเนินการออกโฉนดที่ดินต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร บ้านป่าหัวเขียว ตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ,
กรมป่าไม้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมที่ดิน , กรมป่าไม้ , เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย , จังหวัดพัทลุง

ผลการแก้ไขปัญหา : ขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการของกรมป่าไม้กับกรมที่ดิน

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง
การแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ , พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์
ป่า พ.ศ. 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

2.6. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย หมู่ที่ 2 ตำบลนางตง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ราษฎรจำนวน 4 ราย เรื่องที่ทำกินซ้อนทับกับเขตห้ามล่า

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 2 ตำบลนางตง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎรหมู่ที่ 2 อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง จำนวน 4 ราย ร้องขอความเป็นธรรมกับกรม
ป่าไม้เรื่องสิทธิที่ดินทำกิน

การตรวจสอบพื้นที่ของกรมป่าไม้ปรากฏว่า ที่ดินของผู้ร้องเรียนทั้ง 4 ราย ตั้งอยู่บริเวณที่
ดินสาธารณประโยชน์ “ หุ่นสระ ” เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าคลองยวน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า
ทะเลน้อย และสวนพฤกษศาสตร์พัทลุง ผู้ร้องเรียนทุกรายไม่มีเอกสารสิทธิ์ ตามประมวลกฎหมาย
ที่ดินแต่อย่างใด ที่ดินของผู้ร้องทั้ง 4 ราย ตั้งอยู่ในพื้นที่ เป้าหมายตามโครงการจัดการทรัพยากรที่
ดินและป่าไม้ ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ์

ผู้ร้อง 2 ราย ได้แจ้งการสำรวจการถือครองพื้นที่ป่าไม้ในเขตห้ามล่า ทะเลน้อย (ป่าคลอง
ยวน) เรียบร้อยแล้ว อีก 2 รายไม่ได้นำเจ้าหน้าที่สำรวจจึงตกลสำรวจ จังหวัดพัทลุงเห็นว่า เจ้าหน้าที่
จะต้องทำการตรวจพิสูจน์การทำประโยชน์ทุกพื้นที่ตามกระบวนการที่กำหนด

สำหรับการดำเนินงานตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ในพื้นที่อนุรักษ์ ภายใต้
แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30
มิถุนายน 2541 จะได้กำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานให้สำนักงานป่าไม้เขตและจังหวัดดำเนินต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายเกลี่ยม พูลสง และราษฎรรวม 4 ราย ที่ได้รับผลกระทบ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้ , เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย , จังหวัดพัทลุง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงการดำเนินการของส.ป.ก.

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : มติครม. เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ , พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2.7 เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาบรรทัด หมู่ 2 ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา

จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 2 ตำบลคลองทรายขาว อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายสุชาติ ช่วยเทศ ร้องขอความอนุเคราะห์ สิทธิพื้นที่ทำกิน ของประชาชนที่มีนส.3ก. โดยประชาชนซึ่งได้ครอบครองที่ดินที่มีนส.3 ก . ถูกต้องตามกฎหมายมาตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2520 ปัจจุบันสำนักงานที่ดินมารังวัดเพื่อออกโฉนดแต่ไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเป็นป่าสงวนแห่งชาติจึงอยากให้อำเภอที่ปรับแนวเขตป่าใหม่เพื่อไม่ให้ทับที่ดินของประชาชน

กรมป่าไม้ได้สำรวจพื้นที่ปรากฏว่า ได้มีการออกน.ส.3 ก. เข้าไปในเขตป่าไม้เดิมแปลงและบางส่วน จำนวน 21 แปลง เนื้อที่ 116-3-60 ไร่ ซึ่งเห็นว่าเป็นการออก นส.3 ก.โดยมิชอบด้วยกฎหมายติดอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดทั้งหมด และจังหวัดพัทลุงได้แจ้งเจ้าพนักงานที่ดิน จังหวัดพัทลุงให้ดำเนินการแก้ไขหรือเพิกถอนที่ดินนส.3 ของราษฎรซึ่งออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้ว แต่ยังไม่ได้รับแจ้งผลการดำเนินการแต่อย่างใด

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายสุชาติ ช่วยเทศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมที่ดิน, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด , สำนักงานที่ดินจังหวัดพัทลุง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงรอผลการดำเนินการเพิกถอนเอกสารสิทธิของกรมที่ดิน

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหาพร้อมกับราษฎร แต่เป็นการใช้กฎหมายด้านเดียวทั้งที่กรณีนี้อาจใช้กระบวนการแก้ไขปัญหาตามมติ ครม. วันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยประชาชนมีส่วนร่วม

2.8 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด หมู่ 5 ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ

จังหวัดสงขลา

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 5 ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

สส.ถาวร เสนเนียม และราษฎร 45 ราย ร้องเรียนกรมป่าไม้ เรื่องพื้นที่ของราษฎรทับซ้อนกับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากที่ดินทำกินตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด และถูกเจ้าหน้าที่จับกุม ทำให้ได้รับความเดือดร้อน จึงขอทราบผลการดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

กรณีเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดทับที่ดินทำกิน ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามนโยบายมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 โดยได้กำหนดให้ดำเนินการตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ ในปีงบประมาณ 2543 และดำเนินการตามโครงการดังกล่าว ได้ดำเนินการในขั้นตอนสำรวจการถือครองพื้นที่ เพื่อขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองพื้นที่ และตรวจสอบสภาพการใช้ที่ดินจากภาพถ่ายทางอากาศ ที่ถ่ายภาพในบริเวณพื้นที่ป่านั้น ไว้เป็นครั้งแรกเสร็จสิ้นแล้ว ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการตรวจสอบเพื่อรับรองสิทธิหรือเพื่อควบคุมพื้นที่การอยู่อาศัยและทำกินของราษฎร

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายถาวร เสนเนียมและราษฎรจำนวน 45 ราย หมู่ 5 ตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด

ผลการแก้ไขปัญหา : ขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการตรวจสอบเพื่อรับรองสิทธิหรือเพื่อควบคุมพื้นที่การอยู่อาศัยและที่ดินทำกิน

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ,มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2.9 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ตำบลทุ่งนุ้ย และตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ช้อนทับพื้นที่ทำกินและพื้นที่อาศัยชุมชน

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 6 และหมู่ 8 ตำบลทุ่งนุ้ย และหมู่ 5 และหมู่ 6 ตำบลควนกาหลง

อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ชุมชนในพื้นที่ตำบลทุ่งนุ้ยและตำบลควนกาหลง ได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พิพาทเมื่อประมาณปี 2480 ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 171 ครัวเรือน จำนวนประชากร 824 คน ทำกินและอยู่อาศัยในเนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ ซึ่งส่วนใหญ่ซ้อนทับกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด โดยมีพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์จำนวน 10 แปลงเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัดประกาศเมื่อปี 2518 เนื้อที่ประมาณ 791,088 ไร่ พื้นที่ครอบคลุมเขตการปกครองจังหวัดตรัง จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล

ก่อนหน้าการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รัฐได้ให้สัมปทานทำไม้ในพื้นที่ป่าบริเวณที่พิพาท และในปี 2534 ได้มีโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ได้เนื่องจากน้ำไม่มีคุณภาพและเป็นสนิม

การสร้างอ่างเก็บน้ำทำให้น้ำท่วมที่ดินทำกินของราษฎรบางส่วนและทำให้น้ำในลำห้วยซึ่งชุมชนเคยใช้สอยเกิดมลภาวะ ประมาณปี 2536 เจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้ดำเนินการปักป้ายแนวเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แต่ราษฎรคัดค้าน โดยได้ร้องเรียนปัญหาการซ้อนทับระหว่างพื้นที่ป่ากับที่ดินของราษฎร โดยร้องเรียนไปยังป่าไม้จังหวัดสตูลและป่าไม้เขตสงขลาแต่ไม่มีหน่วยงานใดดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปี 2537 ชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่าของชุมชนขึ้น เพื่อทำการดูแลรักษาป่าเนื้อที่ประมาณ 10,000 ไร่ โดยจัดตั้งจุดตรวจทางเข้าออกหมู่บ้านและเส้นทางชนไม้ ปลายปี 2537 แกนนานในการจัดตั้งองค์กร คือนายวิชัย จันทมนิ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถูกยิงเสียชีวิต โดยที่ทางราชการไม่สามารถจับคนร้ายได้ องค์กรชาวบ้านเสียขวัญและเห็นว่าไม่มีประโยชน์ที่จะร่วมกันดูแลรักษาป่าจึงเลิกดำเนินการเรื่องตรวจจับการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า แต่ยังมีการรวมกลุ่มกันพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

ต่อมากลุ่มผู้ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเกิดความขัดแย้งกันเองเนื่องจากแย่งชิงพื้นที่ในการทำไม้ ความขัดแย้งลุกลามจนไม่สามารถร่วมกันลักลอบตัดไม้ได้ การลักลอบตัดไม้จึงค่อยบรรเทา
ลง

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 6 และหมู่ 8 ตำบลทุ่งนุ้ย และหมู่ 5 และหมู่ 6 ตำบลควนกาหลง
อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด , กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า
และพันธุ์พืช, จังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา : ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : กฎกระทรวง ฉบับที่ 286 (พ.ศ.2511) กำหนดให้ป่าเขาไม้
หยก เป็นป่าสงวนแห่งชาติ , พระราชกฤษฎีกา 4 กันยายน 2518 กำหนดให้เป็นเขตรักษา
พันธุ์สัตว์ป่า เทือกเขาบรรทัด , กฎกระทรวงฉบับที่ 790 (พ.ศ.2520) กำหนดให้ป่าเขาแดง เขาค้อม
และเขาใหญ่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ , พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

แหล่งที่มาของข้อมูล :

- องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนุ้ย
- สถานีอนามัยตำบลทุ่งนุ้ย
- นายคลี ชุมแก้ว หมู่ที่ 6 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
- นายปทุม เมืองแก้ว ม.6 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

ข้อสังเกตของนักวิจัย : คาดว่าปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขและคงยืดเยื้อไปอีกนาน เนื่องจาก
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา และไม่ยอมรับกระบวนการแก้ไขปัญหา
แบบประชาชนมีส่วนร่วม

**2.10 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนงาช้าง ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล พื้นที่
ทับซ้อนกับที่ดินทำกินของชาวบ้าน**

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 2 , 4 , 5 , 8 , 9 และ 11 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ป่าในพื้นที่พิพาทเดิมเรียกว่า ป่าดงเขือกช้าง รัฐเคยให้สัมปทานทำไม้หมอนรถไฟ ต่อมา
ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เมื่อปี 2519 เนื้อที่ 28,625 ไร่ และประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์

ป่าโตนาช้างเมื่อปี 2521 เนื้อที่รวม 113,750 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในอำเภอรัตนภูมิ อำเภอนาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล เฉพาะจังหวัดสตูลมีเนื้อที่ประมาณ 30,625 ไร่

พื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาช้างซ้อนทับกับที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของราษฎร หมู่ 2 บ้านทุ่งนุ้ย หมู่ 4 บ้านน้ำร้อน หมู่ 5 บ้านโตน หมู่ 8 บ้านค่ายรวมมิตร หมู่ 9 บ้านทุ่งพัก หมู่ 11 บ้านสวน ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล เนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ มีราษฎรได้ผลกระทบรวม 874 ครัวเรือน

ช่วงปี 2532 – 2535 เจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้พยายามผลักดันให้ราษฎรออกจากพื้นที่ ต่อมาปี 2536 เจ้าหน้าที่ได้ไต่ถามพาราของราษฎร หมู่ที่ 5 บ้านโตน คลองปาดัน คลองหมู ทุ่งนุ้ย

ราษฎรจึงได้รวมกลุ่มเรียกร้องให้ทางราชการแก้ไขปัญหาและให้ชดเชยค่าเสียหายเนื่องจากการทำลายผลผลิตของราษฎร ทางอำเภอร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ และป่าไม้จังหวัดได้ร่วมกันตรวจสอบพื้นที่ เข้ามาเจรจาและตรวจสอบพื้นที่แต่ไม่มีการแก้ไขปัญหา ต่อมาเดือนมิถุนายน 2546 เจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้จับกุมราษฎรจำนวน 2 ราย ขณะไต่ถามพาราในสวนยางซึ่งสภาพแถมดสภาพเพื่อปลูกใหม่ โดยที่ดินแปลงดังกล่าวมีสค.1

ราษฎรได้รวมกลุ่มร้องเรียนกับผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ให้ตรวจสอบการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ และขอให้กันแนวเขตที่ดินของชุมชนออกจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาช้าง และจังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่และแก้ไขปัญหา แต่เรื่องไม่มีความคืบหน้า

ปัจจุบันทางราชการมีแผนที่จะก่อสร้างเขื่อนบริเวณหมู่ 5 บ้านโตน ราษฎรได้คัดค้านการก่อสร้างเนื่องจากไม่มีกระบวนการให้ราษฎรมีส่วนร่วม และอ่างเก็บน้ำของเขื่อนจะท่วมที่ดินทำกินของราษฎร

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ที่ 2 ,4, 5,8 ,9 และ11 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนาช้าง ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ,จังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการแก้ไขปัญหาของคณะกรรมการตรวจสอบ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์ ได้เนื่องจากอยู่ในเขตของป่าสงวนแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และไม่สามารถกันแนวเขตขอทำป่าชุมชนได้

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ,มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล :

1.องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนุ้ย

2. สถานีอนามัยตำบลทุ่งนุ้ย
3. ราษฎรตำบลทุ่งนุ้ย
4. สำนักงานป่าไม้จังหวัดสตูล

ข้อสังเกตของนักวิจัย : คาดว่าปัญหาจะยังไม่ได้รับการแก้ไขและคงยืดเยื้อไปอีกนาน เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา และไม่ยอมรับกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

2.11 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด

พื้นที่ปัญหา : อำเภอนาโยง อำเภอย่านขาว อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บริเวณแนวดินเทือกเขาบรรทัดในเขตอำเภอนาโยง อำเภอย่านตาขาว อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มีชุมชนตั้งถิ่นฐานมาแต่ดั้งเดิม สภาพป่าเดิมเป็นป่าดิบ ต่อมารัฐให้สัมปทานทำไม้ โดยมีการทำไม้ออก 3 ครั้ง ครั้งแรกนำไม้ใหญ่ที่มีค่าทางเศรษฐกิจสูงออกก่อนจนหมด จากนั้นมีการทำไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจรองลงมาออกเป็นรอบที่สอง ส่วนรอบที่สามเป็นการทำไม้มีค่าที่เหลืออยู่ออกทั้งหมด จนกระทั่งหมดสภาพป่า ราษฎรในพื้นที่จึงได้เข้าไปใช้ที่ดินปลูกข้าวไร่ และปลูกยางพาราพันธุ์พื้นเมือง ต่อมา มีการส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อการส่งออกโดยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง จึงทำให้มีการขยายพื้นที่เพิ่มมากขึ้นโดยพื้นที่ส่วนใหญ่ที่ราษฎรจับจองทำการเกษตรเป็นพื้นที่ซึ่งผ่านการสัมปทานทำไม้มาแล้ว เนื่องจากสภาพป่าเสื่อมโทรมอยู่ในวิสัยที่จะบุกเบิกทำการเกษตรได้ด้วยเครื่องมือแบบใช้แรงคนของราษฎร

พระราชกฤษฎีกากำหนดพื้นที่เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด เมื่อ พ.ศ. 2518 เนื้อที่ประมาณ 310,088 ไร่ อยู่ในเขตอำเภอนาโยง 20,063 ไร่ อำเภอย่านตาขาว 54,125 ไร่ และอำเภอปะเหลียน 235,900 ไร่ นอกนั้นอยู่ในเขตจังหวัดพัทลุง จังหวัดสตูล และจังหวัดสงขลา อีกประมาณ 481,759 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 791,847 ไร่

การสำรวจพื้นที่เพื่อกำหนดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดในช่วงก่อนการประกาศทำได้ไม่ครบถ้วน เนื่องจากปัญหาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขตอำนาจรัฐของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ทำให้พื้นที่บางส่วนทับซ้อนกับที่ทำกินและที่ตั้งชุมชนของราษฎร ประกอบกับการขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติมตามนโยบายหมู่บ้านกั้นชนและนโยบายแย่งชิงมวลชนเพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ของทางราชการ

การทับซ้อนของพื้นที่ที่ราษฎรกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในระยะต้นไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น เนื่องจากรัฐยังใช้มาตรการผ่อนผันให้ชาวบ้านทำกินในพื้นที่ครอบครองได้โดยไม่ให้บุกเบิกพื้นที่

เพิ่ม ประกอบกับอายุของสวนยางพาราแต่ละรอบการผลิตใช้ระยะเวลาประมาณ 25 - 30 ปี ซึ่งในขณะนั้นชาวบ้านก็ยังขอทุนจากสำนักงานส่งเสริมการทำสวนยางเพื่อทำการปลูกยางพาราได้ โดยที่กรมป่าไม้ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ในขณะนั้นก้อนอนุญาต

ความขัดแย้งเริ่มเกิดขึ้นเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 31 มิถุนายน 2541 ให้จำแนกป่าและทำการสำรวจแนวเขตป่าอนุรักษ์อย่างชัดเจน โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. พื้นที่ที่เป็นต้นน้ำลำธาร อยู่ในชั้นลุ่มน้ำ มีความลาดชันมาก ล่อแหลมต่อระบบนิเวศ ไม่เหมาะสมแก่การเกษตร ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ ไม่ว่าจะอยู่ก่อนหรืออยู่หลังการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ ให้อพยพออกจากพื้นที่ โดยให้มีพื้นที่รองรับ

2. พื้นที่ที่ไม่ล่อแหลมต่อระบบนิเวศน์ ให้มีการพิสูจน์สิทธิ์ว่าอยู่ก่อนหรือหลังการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ครั้งแรก โดยให้ใช้ภาพถ่ายทางดาวเทียม

- 2.1.1 ถ้าอยู่ก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ครั้งแรก ให้อยู่ในพื้นที่โดยโครงการสทก.พิเศษ และให้ปลูกไม้ป่า ประมาณ 20 % ของพื้นที่ พร้อมกับให้ปรับลดพื้นที่ออกจากเขตป่าอนุรักษ์คือ เขตอุทยานแห่งชาติหรือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

- 2.1.2 ถ้าอยู่หลังการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ครั้งแรก ให้อพยพออกจากพื้นที่พร้อมให้จัดหาพื้นที่รองรับ

หลังจากที่รัฐได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 มิถุนายน 2541 ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านเริ่มมีมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ปลูกยางพาราที่หมดสภาพซึ่งจะต้องทำการปลูกใหม่ทดแทน ชาวบ้านไม่สามารถที่จะขอทุนส่งเสริมเพื่อปลูกใหม่ทดแทนได้ ถ้าชาวบ้านโค่นต้นยางเก่าเพื่อปลูกใหม่ทดแทนโดยที่เงินทุนของตนเอง ก็จะถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เข้าไปทำการตรวจยึดแปลงเพื่อทำการปลูกป่าต่อไป ถ้าชาวบ้านขัดขึ้นก็จะทำการจับกุมดำเนินคดี

2. สวนยางพาราที่สามารถริดยางได้ เจ้าของสวนไม่สามารถที่จะเข้าไปแผ้วถางบำรุงสวนได้ ทำให้ราษฎรไม่สามารถใช้วิถีชีวิตแบบเกษตรกรโดยทั่วไปได้ เมื่อไม่มีการแผ้วถางโค่นบำรุงสวน สวนยางพาราจะรกทึบ ให้น้ำยางต่ำ และกลายเป็นพื้นที่ป่าไปโดยปริยาย

3. กรมป่าไม้ในขณะนั้นได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนทำการลงหลักเพื่อกั้นลวดหนามแนวเขตป่าอนุรักษ์ ซึ่งในการลงหลักเพื่อกั้นลวดหนามนั้นพื้นที่บางส่วนซ้อนทับกับพื้นที่ทำกินหรือที่ตั้งชุมชน

4. โดยวิถีชีวิตชุมชนในเขตป่า จะต้องพึ่งพิงพึ่งพาอยู่กับป่า ชาวบ้านจะต้องเข้าป่าเพื่อเข้าไปเก็บหาของป่าสำหรับเป็นอาหาร หรือใช้ในการดำรงชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ หรือแม้แต่เก็บสมุนไพรเพื่อใช้เป็นยารักษาโรคตามภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น จนกระทั่งเมื่อวันที่ 12-15 กันยายน 2543 ชาวบ้านแถบเทือกเขาบรรทัด 3 จังหวัด คือ ตรัง พัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวมตัวกันประท้วงกรมป่าไม้ และเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิทำกินในเขตป่า หน้าที่ทำการอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้นเป็นตัวแทนรัฐบาลมาเจรจาแก้ไขปัญหาพร้อมกับราษฎร โดยรับที่จะดำเนินการรังวัดจัดทำแนวเขตแยกพื้นที่ป่ากับพื้นที่ของราษฎรให้ชัดเจน และได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาโดยมีตัวแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐและตัวแทนชาวบ้าน เป็นคณะทำงาน แต่ปัญหาก็ไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด เพียงแต่ในการทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีการผ่นผ่านให้ราษฎรทำได้ตามปกติ

หลังจากที่ชาวบ้านได้รวมตัวประท้วงกันที่หน้าว่าการอำเภอทุ่งสงแล้ว ชาวบ้านแต่ละชุมชนแต่ละพื้นที่ก็ได้รวมเป็นองค์กรของแต่ละพื้นที่ จนกระทั่งมีการรวมตัวเป็นเครือข่าย เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2543 คือเครือข่ายชุมชนรักเทือกเขาบรรทัด เป็นองค์กรในการเรียกร้องสิทธิทำกิน และได้ร่วมกับเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ จัดทำข้อเรียกร้องร่วมกับสมัชชาคนจน จนกระทั่งได้แนวทางในการแก้ไขปัญหา ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2544 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน กล่าวคือ

รัฐบาลมีนโยบายรับรองสิทธิชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยให้คนอยู่ร่วมกับป่า สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รัฐบาลจะปฏิรูปนโยบาย กฎหมาย และกลไกราชการที่เป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ให้สอดคล้องกับลักษณะการใช้ประโยชน์ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และสภาพความเป็นจริงในแต่ละพื้นที่

ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ผ่นผ่านให้ราษฎรสามารถอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินได้ตามวิถีปกติของชุมชน โดยไม่มีการจับกุม และอพยพชุมชน จนกว่าการแก้ไขปัญหาตามแนวทางร่วมระหว่างรัฐกับสมัชชาคนจนจะได้ข้อยุติ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยุติการกระทำอันเป็นการข่มขู่ ทั้ปวง

การแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี 3 เมษายน 2544 ตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 50/2544 เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน โดยมีรองนายกรัฐมนตรี นายปองพล อดิเรกสาร เป็นประธานกรรมการ และมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นกรรมการ รับผิดชอบกรณีปัญหาป่าไม้ และมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการหรือคณะทำงานตามความจำเป็น

คณะกรรมการการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนได้แต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อแก้ไขปัญหาของเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ มีนายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เป็นประธาน

อนุกรรมการ โดยมีตัวแทนฝ่ายภาครัฐกับตัวแทนฝ่ายสมัชชาคนจนฝ่ายละเท่า ๆ กัน และได้แต่งตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เพื่อทำการตรวจสอบจำนวนประชากรและพื้นที่ที่ชาวบ้านทำกินอยู่ในเขตป่า

คณะทำงานทั้งสองชุดต่างก็ถกเถียงถึงอำนาจและหน้าที่ จนกระทั่งมีข้อสรุปว่าไม่มีอำนาจในการวางแผนการแก้ไขปัญหา เพียงแต่รับคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งและแผนงานของอนุกรรมการในระดับภาคเท่านั้น แต่มีมติร่วมกันว่าในขั้นต้นจะต้องกันพื้นที่ทำกินของราษฎรออกจากพื้นที่ป่าก่อน จึงส่งมติรายงานการประชุมการแก้ไขปัญหาไปให้อนุกรรมการแก้ไขปัญหาในระดับภาค คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาในระดับภาค ประชุมครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2544 ที่วิทยาลัยพยาบาลราชชนนี ตรัง มีมติว่าให้คณะทำงานระดับจังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติงานพร้อมงบประมาณ และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เพื่อทำการเดินเขตกันพื้นที่ทำกินออกจากพื้นที่ป่า

คณะทำงานในการแก้ไขปัญหาของจังหวัดตรัง ได้จัดทำแผนปฏิบัติงานและงบประมาณ และได้จัดส่งไปให้ประธานอนุกรรมการการแก้ไขปัญหา (นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เรื่องก็เงียบหายจนกระทั่งมีการปฏิรูประบบราชการใหม่ มีการจัดแบ่งกระทรวงใหม่ คณะทำงานและคณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ จึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขจนกระทั่งปัจจุบันนี้

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ,จังหวัดตรัง

ผลการแก้ไขปัญหา : มีการเริ่มต้นที่จะแก้ไข แต่ระหว่างดำเนินการเรื่องถูกยุติไปโดยคำสั่งยกเลิกคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล

ปัญหาและอุปสรรค : มติคณะรัฐมนตรี 3 เมษายน 2544 ไม่มีแนวทางปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ประกอบกับอยู่ในช่วงปฏิรูประบบราชการ ปรับเปลี่ยนกระทรวงใหม่ หลังจากการปรับเปลี่ยนกระทรวงใหม่ เจ้าหน้าที่รัฐบางท่านเปลี่ยนสายงาน ทำให้อำนาจและภาระหน้าที่เปลี่ยนไป จึงต้องเปลี่ยนตัวบุคคลประกอบกับรัฐบาลไม่มีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาโดยสั่งยกเลิกคณะกรรมการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : หลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ใน หมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ตามมาตรา 79 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

"รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วม

ในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนายั่งยืนตลอดจนควบคุมและกำจัดการสะสมพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน "

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีใน 3 ลักษณะ คือ ปัจเจบุคคล (ม. 56, 59) ชุมชนท้องถิ่น (ม. 46) และ องค์การปกครองท้องถิ่น (ม. 290)

พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484 ,พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ,พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ,พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ,มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้,มติ คณะรัฐมนตรี 3 เมษายน 2544

แหล่งที่มาของข้อมูล : รายงานจำนวนพื้นที่และประชากรที่ทำกินในเขตป่าอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตสงขลาเสนอต่อคณะทำงานในการแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกร้องของสมัชชาคนจนจังหวัดตรัง ,จำนวนพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัดในพื้นที่จังหวัดตรังจากรายงานความก้าวหน้าครั้งที่หนึ่งของโครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่นโดยมูลนิธิสถาบันที่ดิน,กรรมการและเลขานุการร่วมในคณะทำงานแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกร้องของสมัชชาคนจนจังหวัดตรัง กรณีเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขแม้จะมีการริเริ่มไปบางส่วน ดังนั้นปัญหายังคงยืดเยื้อไปอีกนาน เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา และไม่ยอมรับกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

3. อุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน 19 กรณี

3.1 วนอุทยานน้ำตกหงาว ตำบลปากทรง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

ทับซ้อนที่ทำกินชาวบ้าน

พื้นที่ปัญหา : ตำบลพะโต๊ะ ตำบลพระรักษ์ ตำบลปังหวาน ตำบลปากทรง อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

เขตวนอุทยานน้ำตกหงาว ซ้อนทับกับที่ดินทำกินของราษฎร หมู่ 1 ,2,3,4,5,6 ตำบลปากทรง หมู่ 1,10,12,14,15 ตำบลพะโต๊ะ หมู่ 1,2,3,4,5,6,7 ตำบลพระรักษ์ หมู่ 1,2,3,4,5,6,7,8 ตำบลปังหวาน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ในช่วงปี 2532 มีการจัดทำแนวเขตวนอุทยาน และทางราชการพยายามอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ แต่ราษฎรคัดค้านจึงไม่สามารถดำเนินการได้

ช่วงปี 2538 - 2542 ชุมชนได้ร่วมกับสภาตำบล องค์การพัฒนาเอกชน และหน่วยจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ จัดทำแผนการจัดการทรัพยากรร่วมกันบนหลักการคนอยู่ร่วมกับป่า แผนงานดังกล่าวผ่านสภาตำบลไปยังป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี แต่ป่าไม้เขตไม่เห็นชอบจึงไม่สามารถพัฒนาการจัดการทรัพยากรร่วมระหว่างกรมป่าไม้กับชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนได้ดำเนินการตามแผนงานสภาตำบลต่อเนื่องโดยการกันเขตป่าห้ามการบุกรุก และร่วมดูแลรักษาป่าต้นน้ำในรูปแบบป่าชุมชน

ต่อมาความขัดแย้งระหว่างกรมป่าไม้กับราษฎรปะทุเป็นเหตุรุนแรงเมื่อปี 2542 โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ถูกยิง ขณะที่ราษฎรถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ยิงเช่นกัน ผลการดำเนินคดีมีการจับกุมราษฎรและศาลพิพากษาให้จำคุก ต่อมาเดือนเมษายน 2543 เจ้าหน้าที่ป่าไม้ยิงราษฎรเสียชีวิตอีก 1 ราย และราษฎรจึงได้ร่วมกันนำศพไปประท้วง บริเวณที่ทำการอำเภอพะโต๊ะ เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและนำไปสู่การเรียกร้องให้มีการเพิกถอนเขตวนอุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว ออกจากที่ดินของชาวบ้าน ส่วนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ยิงชาวบ้านไม่สามารถจับตัวผู้กระทำความผิดได้

ปี 2543 ราษฎรได้ร้องเรียนปัญหาที่ดินทำกินกับคณะกรรมการการเกษตร สภาผู้แทนราษฎร จึงได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ร่วมกัน ระหว่างคณะกรรมการการเกษตร กรมป่าไม้ กระทรวงมหาดไทยกับราษฎร และมีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อจัดทำแนวเขตวนอุทยานใหม่ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนชาวบ้าน ประธานบริหาร อ.บ.ต. ฝ่ายละ 1 คน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ 2 คน รวม 6 คน และห้ามมีการจับกุมชาวบ้านซึ่งทำการเกษตรในพื้นที่วนอุทยานจนกว่าการทำแนวเขตใหม่จะแล้วเสร็จ เมื่อกันแนวเขตที่ชัดเจนระหว่างพื้นที่ของวนอุทยานกับพื้นที่ของราษฎร ทางราชการจะดำเนินการออก สปก.ให้กับราษฎร แต่การดำเนินงานกันพื้นที่ยังไม่แล้วเสร็จเรื่องก็เงียบหายไปปัญหาจึงยังไม่ได้รับการแก้ไขจนถึงปัจจุบัน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 1,2,3,4,5,6 ตำบลปากทรง หมู่ 1,10,12,14,15 ตำบลพะโต๊ะ หมู่ 1,2,3,4,5,6,7 ตำบลพระรักษ์ หมู่ 1,2,3,4,5,6,7,8 ตำบลบึงหวาน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : วนอุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว ,กรมป่าไม้ ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : กระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วมขาดความต่อเนื่อง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎร ตำบลปากทรง ตำบลพะโต๊ะ และรายงานการสัมมนาการปฏิรูปกฎหมายและนโยบายป่าไม้ภาคใต้ 22-23 ก.ย. 43 ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานยะลา

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.2 อุทยานแห่งชาติแก่งกรุงทับซ้อนที่ทำกินของชาวบ้าน

พื้นที่ปัญหา : ต.ปากฉลุย อ.ท่าฉาง ต.ปากหมาก อ.ไชยา ต.ตะกุกเหนือ กิ่ง อ.วิภาวดี ต.ประสงค์ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ป่าแก่งกรุงเสื่อมโทรมลงหลังจากผ่านการสัมปทานทำไม้ ต่อมาประมาณปี 2526 - 2528 ราษฎรจากจังหวัดนครศรีธรรมราชและพื้นที่ใกล้เคียงได้อาศัยเส้นทางชักลากไม้ อพยพเข้ามาจับจองพื้นที่ตั้งบ้านและที่ดินทำกิน ในระยะแรกของการตั้งถิ่นฐานทางราชการอนุญาตให้ใช้พื้นที่ได้ เนื่องจากในยุคนั้นป่าแก่งกรุงเป็นพื้นที่เคลื่อนไหวนของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ภาครัฐจึงได้เปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามาจับจองที่ดินทำกินโดยรอบพื้นที่เคลื่อนไหวนของพรรคคอมมิวนิสต์เพื่อเป็นพื้นที่กันชนทางการเมือง เมื่อราษฎรโยกย้ายเข้ามาได้ระยะหนึ่งได้สร้างบ้านเรือนและจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างถาวร

ปี 2532 กรมป่าไม้ดำเนินการสำรวจป่าแก่งกรุงเพื่อเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เนื้อที่ 338,125 ไร่ ปี 2534 รัฐบาลได้ประกาศให้พื้นที่ป่าไม้บริเวณ อ.ไชยา อ.ท่าชนะ และ กิ่งอ.วิภาวดี จ.สุราษฎร์ธานี เป็นอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ซึ่งแนวเขตอุทยานแห่งชาติบางส่วนได้ซ้อนทับกับที่ดินทำกินและที่ตั้งหมู่บ้านของราษฎร ซึ่งได้ปลูกผลอาสินไว้แล้ว เช่น ยางพารา กาแฟ ผลไม้ ฯลฯ

หลังจากประกาศอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง เจ้าหน้าที่ป่าไม้กับราษฎรมีปัญหากระทบกระทั่งและขัดแย้งกันตลอดมา เช่น เจ้าหน้าที่อุทยานจับกุมราษฎรที่เข้าไปทำสวนในที่ดินของตนเอง มีการจับและยึดเครื่องมือทำการเกษตรของราษฎรเช่น มีดพร้า เครื่องตัดหญ้า การทำลายผลอาสินของราษฎร ยิงปืนข่มขู่คุกคาม ตลอดจนไล่จับกุมหญิงชาวบ้านซึ่งกำลังตั้งครรภ์ที่เข้าไปทำสวนจนเกิดแท้งลูก ฯลฯ ความขัดแย้งรุนแรงในระดับเผชิญหน้ากันหลายครั้ง

ปี 2539 ในวันที่ 11 กรกฎาคม ชาวบ้านได้ชุมนุมประท้วงเพื่อให้มีการดำเนินการแก้ไข ปัญหาจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง

ปี 2540 ในวันที่ 20 - 24 กุมภาพันธ์ ชาวบ้านได้รวมตัวกันบริเวณศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อร้องขอความเป็นธรรม กรณีเจ้าหน้าที่อุทยานปักหลักเขตทับพื้นที่ทำกินราษฎร

ปี 2542 ในวันที่ 31 พฤษภาคม ชาวบ้านกว่า 1,000 คน ได้รวมตัวกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯเข้าไปข่มขู่คุกคาม ได้มีการเปิดการเจรจาระหว่างตัวแทนชาวบ้าน รองผู้ว่าราชการจังหวัด ป่าไม้จังหวัด นายอำเภอท่าชนะ และข้าราชการท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีข้อสรุปว่าจะดำเนินการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกินแต่ละแปลง โดยการตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยตัวแทน

ชาวบ้านและส่วนราชการในพื้นที่ มีนายอำเภอท่าชนะเป็นหัวหน้าคณะทำงาน แต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้ดำเนินการใด ๆ เนื่องจากส่วนราชการในพื้นที่อ้างว่าไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ

เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกรุงได้เข้าไปทำการปักหมุดแนวเขตอุทยาน ซึ่งปรากฏว่าหลักเขตดังกล่าวได้มาปักในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ซึ่งปลูกผลอาสินอยู่ก่อนแล้ว ทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันขอให้อุทยานถอนหลักเขตดังกล่าว เจ้าหน้าที่ชุดดังกล่าวได้นัดว่าจะเจรจากับชาวบ้าน ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2544 ที่โรงเรียนคลองไม้แดง โดยบอกว่าจะประสานผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอท่าชนะมาเจรจาและลงดูพื้นที่ เพื่อคลี่คลายความขัดแย้ง ปรากฏว่ามีชาวบ้านมารอเป็นจำนวนมาก แต่ทางเจ้าหน้าที่ไม่มา ทำให้ชาวบ้านไม่พอใจเป็นอย่างมาก จึงได้มีการรวมตัวกันชุมนุมในบริเวณพื้นที่ทำการอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง สาขาไพร่ก้านตัน ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2544 และชาวบ้านได้ปิดทำการหน่วยไพร่ก้านตันของอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง เพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหา

ต่อมาวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2544 ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ไปเจรจาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับราษฎร โดยราษฎรเสนอให้จัดเวที 4 ฝ่าย เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ประกอบด้วย

1. ตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาอุทยานแห่งชาติแก่งกรุงประกาศทับที่ดินทำกินในอำเภอไชยา ท่าฉาง ท่าชนะและกิ่งอำเภอวิภาวดี
2. เจ้าหน้าที่รัฐที่มีอำนาจในการตัดสินใจ
3. องค์การพัฒนาเอกชน
4. สมาชิกวุฒิสภา (คณะกรรมการสิทธิและคณะกรรมการปกครอง)

วันที่ 21 มีนาคม 2544 ได้มีการจัดเวที 4 ฝ่ายและได้ขอยุติร่วมกันให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่วมขึ้นมาแก้ไขปัญหาโดยมีสัดส่วนเท่ากันระหว่างทางราชการกับราษฎร แต่หลังจากเวทีไม่มีการดำเนินการต่อเนื่องเรื่องจึงเงียบหายไป

หลังจากคณะทำงานที่แต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดไม่มีการดำเนินการต่อเนื่อง ราษฎรได้เข้าร่วมกับสมัชชา คนจน ยื่นข้อเสนอดังรัฐบาลนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร และได้ขอยุติซึ่งรับรองโดยมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 เมษายน 2544 ให้ดำเนินการจัดทำแนวเขตอุทยานแห่งชาติส่วนที่ทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร โดยตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหารือระหว่างราษฎรกับทางราชการขึ้นมารับผิดชอบการแก้ไขปัญหา

ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี ได้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกรุงกับราษฎรอีกหลายครั้ง ทั้งในกรณีที่ราษฎรกล่าวหาว่า เจ้าหน้าที่ลักลอบทำไม้เถื่อน การเสริมกำลังติดอาวุธของอุทยานแห่งชาติในพื้นที่

อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ผู้รับผิดชอบการรังวัดแนวเขตที่ดินของราษฎรกับเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ได้ดำเนินการรังวัดตรวจสอบแปลงที่ดินของราษฎร แต่มีการคัดค้านแนว

เขตจากทางจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบกับคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่รัฐบาลแต่งตั้งถูกยกเลิกไปเมื่อกลางปี 2545 การแก้ไขปัญหาที่มีการเริ่มต้นไว้จึงยุติไป สภาพปัญหาจึงวนกลับไปสู่สภาพเดิม

แนวทางการแก้ไขปัญหาตามข้อเสนอของราษฎรประกอบด้วย

1. พื้นที่ราษฎรอาศัยทำกินมาก่อนประกาศเขตอุทยานแห่งชาติให้ทำกินต่อไปและออกเอกสารสิทธิ์
2. พื้นที่ที่ได้รับรองสิทธิ์ทำกินให้ออกจากพื้นที่ป่าไม้เพื่อให้ราษฎรได้อยู่อาศัยทำกินต่อไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย
3. ขอให้ปรับปรุงแนวเขตอุทยานฯตามพระราชกฤษฎีกา เสียใหม่ให้หลีกเลี่ยงพื้นที่ทำกินของราษฎรที่อาศัยทำกินโดยรอบ ๆ แนวเขตและในเขตอุทยานฯแก่งกรุง โดยแบ่งแนวเขตอุทยานและพื้นที่ชาวบ้านออกให้ชัดเจน
4. ควรมอบอำนาจให้ อบต.ดูแลพื้นที่ป่า ตาม พรบ.องค์การบริหารส่วนตำบล
5. ควรให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่ดินราษฎร เพื่อร่วมในการพิสูจน์สิทธิ์การอาศัยทำกินของราษฎร
6. ในระหว่างการตรวจสอบให้เจ้าหน้าที่หยุดการจับกุม คุกคาม ช่มชู้ราษฎร

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรกลุ่มบ้านคลองไม้แดง หมู่ 5 ต.ปากฉลุย อ.ท่าฉาง ราษฎรกลุ่มบ้านชอยประเสริฐ กลุ่มบ้านชอยทิวสุข กลุ่มบ้านคลองแสง กลุ่มบ้านชอยเวียงชัย กลุ่มบ้านอีสานบน กลุ่มบ้านป่าบอน กลุ่มบ้านชอยทอง กลุ่มบ้านชอยทับเที่ยง กลุ่มบ้านสี่ทับ กลุ่มบ้านน้ำตก กลุ่มบ้านบัวตุม กลุ่มบ้านนันทหาร กลุ่มบ้านลานนกหว้า หมู่ 7 ต.ปากหมาก อ.ไชยา ราษฎรกลุ่มบ้านในงาม หมู่ 11 บ้านนครบางจำ หมู่ 15 ต.ตะกุกเหนือ กิ่ง อ.วิภาวดี และ ต.ประสงค์ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี รวมประมาณ 776 ครัวเรือน เนื้อที่ทับซ้อนโดยประมาณ 20,918 ไร่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ,นายอำเภอท่าชนะ, อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง, กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : การดำเนินการแก้ไขปัญหาแบบโดยประชาชนมีส่วนร่วมไม่ต่อเนื่อง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 ,พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล :

- เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี 24 กันยายน 2544 ณ ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี

- รายงานสรุปปัญหาป่าไม้ที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี กรมป่าไม้
- บันทึกข้อความอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2544
- ราษฎรในพื้นที่พิพาท

ข้อสังเกตของนักวิจัย : รัฐบาลและราษฎรได้ริเริ่มกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยประชาชนมีส่วนร่วมขึ้น แต่เนื่องจากขาดความต่อเนื่องปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข

3.3 อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น ทับซ้อนกับพื้นที่ราษฎร ตำบลเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลลำพูน อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : ตำบลเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลลำพูน อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎรตำบลเพิ่มพูนทรัพย์ ตำบลลำพูน อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้องเรียนกรมป่าไม้ ขอให้ทางราชการเร่งรัดการรังวัดพิสูจน์สิทธิ์ระหว่างพื้นที่ของราษฎรกับอุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น ตามที่รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหา และได้ทำการอนุมัติงบประมาณให้แล้ว

กรมป่าไม้ได้ตรวจสอบเรื่องปรากฏว่า กรมป่าไม้ได้กำหนดแผนปฏิบัติงานตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ์ อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น ให้สำนักงานป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ดำเนินการในปีงบประมาณ 2545 ซึ่งสำนักงานป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ยังไม่ได้รายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนดังกล่าว ให้กรมป่าไม้ทราบ จึงได้เร่งรัดป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ส่งการเจ้าหน้าที่รายงานผลการปฏิบัติงาน ตามแผนดังกล่าว และประสานงานกับผู้ร้อง เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจการปฏิบัติตามแผนงานดังกล่าว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายประเสริฐ บุญประสพ และราษฎรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น , อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติได้รื้อฟื้น , กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่ทราบความคืบหน้า

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 , มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

3.4 อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : ต.ท่าอุเทน ต.คลองลึก อ.กาญจนดิษฐ์ ต.แพรก อ.ดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ต.สี่ขีด ต.เขาน้อย อ.สิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

พื้นที่พิพาทเดิมมีราษฎรตั้งชุมชนดั้งเดิมมากกว่า 100 ปี ต่อมาเมื่อปี 2519 หลังจากหมดสัมปทานทำไม้ในพื้นที่สภาพป่ากลายเป็นป่าเสื่อมโทรม ราษฎรจากพื้นที่ใกล้เคียงจึงได้เดินทางตามเส้นทางชักลากไม้ เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกินและตั้งบ้านเรือนเพิ่มขึ้น ประกอบกับทางราชการมีนโยบายหมู่บ้านกันชนเพื่อปราบปราม พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จึงได้อนุญาตให้ราษฎรอยู่อาศัยทำกินจนเป็นส่วนเป็นบ้าน เช่น สวนยางพารา สวนกาแฟและผลไม้

ปี 2538 ป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ได้ทำการเดินรังวัดแนวเขตที่ดินทำกินราษฎร ออกจากพื้นที่ป่า แต่ทำได้เฉพาะพื้นที่หมู่ 9 ต.ท่าอุเทน อ.กาญจนดิษฐ์ ส่วนพื้นที่อื่นไม่ได้ดำเนินการ

ปี 2542 กรมป่าไม้ได้ประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด และมีการจับกุมดำเนินคดีกับราษฎรที่ทำสวนยาง สวนกาแฟ และสวนผลไม้ ปี 2543 ได้มีการจับกุมชาวบ้านในกรณีที่ชาวบ้านเลื้อยไม้ล้มหมอนนอนไพรเพื่อทำศาลาประชุมหมู่บ้าน จนเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่ตลอดมา

เดือนกรกฎาคม 2544 เจ้าหน้าที่อุทยานน้ำตกสี่ขีด ได้ทำการปักแนวเขตอุทยาน ในพื้นที่ตำบลท่าอุเทน อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี โดยมีหัวหน้าอุทยานน้ำตกสี่ขีด ป่าไม้เขต เข้าไปชี้แจงราษฎรว่าเป็นการรังวัดปักเขตเพื่อแก้ไขปัญหาราษฎรตาม มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง เห็นชอบหลักการมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญห ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติแต่ราษฎรคัดค้านการปักแนวเขต โดยยืนยันให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดำเนินการตามมติ ครม.วันที่ 3 เมษายน 2544 เรื่องรับทราบแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษจากคนจนอย่างเคร่งครัด ขณะที่ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้กล่าวว่า ไม่สามารถดำเนินการตามมติ ครม.วันที่ 3 เมษายน 2541 ได้เนื่องจากไม่มีหนังสือสั่งการจากรัฐบาล ผลการประชุมทางราชการยินยอมยุติการปักแนวเขตอุทยานฯ

ต้นปี 2544 ราษฎรได้เข้าร่วมกับสมัชชาคนจน ยื่นข้อเสนอสู่รัฐบาลนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร และได้ข้อยุติซึ่งรับรองโดยมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 เมษายน 2544 ให้ดำเนินการรังวัดจัดทำแนวเขตอุทยานแห่งชาติส่วนที่ทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร โดยตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาร่วมระหว่างราษฎรกับทางราชการขึ้นมารับผิดชอบการแก้ไขปัญห ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหาดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี คณะกรรมการแก้ไข

ปัญหาที่รัฐบาลแต่งตั้งถูกยกเลิกไปเมื่อกลางปี 2545 การแก้ไขปัญหามีการเริ่มต้นไว้จึงยุติไป
สภาพปัญหาจึงวนกลับไปสู่สภาพเดิม

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรกลุ่มบ้านห้วยหอย กลุ่มบ้านห้วยชิง บ้านทุ่งหนิง หมู่ 9 กลุ่มบ้านห้วยเตย
กลุ่มบ้านห้วยกรวด กลุ่มบ้านหน้าถ้ำ หมู่ 13 ตำบลท่าอุเทน บ้านม่วงลิบหมู่ 2 , หมู่ 5 , หมู่ 8
ตำบลคลองสระ อำเภอกาญจนดิษฐ์ บ้านคลองครามเหนือและบ้านห้วยคุด หมู่ 11 ตำบลปาก
แพรก อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ราษฎรตำบลสี่ขีด ตำบลเขาน้อย อำเภอสีชล จังหวัด
นครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติน้ำตกสี่ขีด , กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : คณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐบาลกับราษฎรที่กำลังดำเนินการแก้ไข
ปัญหาถูกยกเลิก

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- พรบ.ป่าไม้ พ.ศ.2484 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2504
- พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2507
- พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าห้วยครามและป่าวัดประดู่ในท้องที่ตำบลท่าอุเทน
ต.คลองสระ อ.กาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และป่ายางโพรง ป่าเขาใหญ่ในท้องที่ตำบลเขา
น้อย อ.ดอนสัก จ.นครศรีธรรมราช ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ 2542

แหล่งที่มาของข้อมูล :

- เอกสารสรุปกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองคราม
- เอกสารสรุปสภาพปัญหาที่ดินป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- รายงานสถานการณ์ความคืบหน้าในพื้นที่ ประชุมเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ ด้านกักกัน
สัตว์ หาดใหญ่ จ.สงขลา 29-30 พฤศจิกายน 2546

ข้อสังเกตของนักวิจัย : รัฐบาลและราษฎรได้ริเริ่มกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยประชาชนมีส่วนร่วม
ร่วมขึ้น แต่เนื่องจากขาดความต่อเนื่องปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข

3.5. อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา

จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่ อุทยานทับซ้อนที่ดินทำกินของราษฎร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายพงษ์สิทธิ์ กลับคล้าย ในนามตัวแทนราษฎร อำเภอลานสกา ขอความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาให้กับราษฎร อำเภอลานสกา กรณีไม่สามารถนำที่ดิน น.ส.3 หรือ น.ส.3ก ที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ ป่าเขาหลวง และอุทยานแห่งชาติน้ำตกโยง ไปจำหน่ายกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือขอกู้เงินจากกองทุนของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ และต่อมาได้มีราษฎรหมู่ที่ 4 และ 6 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้รวมตัวกันชุมนุม ณ บริเวณ ถนนปากทางเข้า น้ำตกกระโรม ตำบลเขาแก้ว เรียกร้องสิทธิในที่ดินคืน เนื่องจากได้มีประกาศเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับที่มีเอกสารสิทธิ์ น.ส.3 และน.ส.3ก

กรมป่าไม้ตรวจสอบพื้นที่พบว่า น.ส.3 ก. ตามบัญชีรายชื่อที่ราษฎรร้องเรียนว่าไม่สามารถนำไปจำหน่ายกับธนาคารได้ จำนวน 64 ราย 69 แปลง มีการออกรุกกล้าพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาหลวง จำนวน 11 แปลง และบางแปลงรุกกล้าป่าถาวร ซึ่งเป็นการออก น.ส. 3 ก.โดยมิชอบ กรมป่าไม้มีความเห็นว่า ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทำการลงระวางพื้นที่ในรูปถ่ายทางอากาศ หากพบ น.ส.3 ก.ออกทับที่ป่าไม้ให้ดำเนินการเพิกถอนตามระเบียบและกฎหมาย

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายพงษ์สิทธิ์ กลับคล้าย , ราษฎรหมู่ที่ 4และหมู่ที่ 6 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติเขาหลวง , ที่ว่าการอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

3.6. อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา

จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายสาคร พงษ์สกุล ตัวแทนเครือข่ายสิทธิทำกินชุมชนภาคใต้ ร้องเรียนว่า กรมป่าไม้ ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวงทับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร

กรมป่าไม้พิจารณาและมีความเห็นว่า ตาม พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ 2504 มาตรา 6 วรรค 2 บัญญัติว่า ที่ดินที่จะกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติต้องเป็นที่ดินที่มีได้อยู่ในกรรมสิทธิ์หรือการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลใดซึ่งมิใช่ทบวงการเมือง ดังนั้นหากราษฎรมีกรรมสิทธิ์หรือครอบครองที่ดินโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่แล้วการประกาศอุทยานแห่งชาติไม่มีผลบังคับกับที่ดินบริเวณนั้นแต่อย่างใด ส่วนการเรียกร้องเพื่อขอออกโฉนดที่ดินเป็นเรื่องของกรมที่ดินต้องพิจารณาดำเนินการ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายสาคร พงษ์สกุล และราษฎรตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติเขาหลวง ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช , จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : กรมป่าไม้วินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ของราษฎรโดยใช้กฎหมายแบบกำนันทุบดิน จึงยากที่ความขัดแย้งจะได้รับการแก้ไข

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ 2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินของประเทศไทยเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล ทั้งการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติของกรมป่าไม้ที่ผ่านมาขาดการสำรวจพื้นที่อย่างรอบคอบ ดังนั้นการที่กรมป่าไม้วินิจฉัยปัญหาการร้องทุกข์ของราษฎรแบบกำนันทุบดินในกรณีนี้ รังแต่จะสร้างความขัดแย้งเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาไม่มีกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วม

3.7. ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติเขานัน ตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ จ.นครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : ตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ตำบลกรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งการปกครองเป็น 10 หมู่บ้าน สภาพพื้นที่เป็นหุบเขาชาวบ้านเรียกว่า อ่าวกรุงชิง เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม ปัจจุบันมีชุมชนอยู่ในพื้นที่ประมาณ 7,500 คน พื้นที่ซึ่งราษฎรถือครองทั้งตำบลประมาณ 41,097 ไร่ เป็นพื้นที่มี น.ส.3 ก. 9,298 ไร่ ส.ค.1 เนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ สทก. 834 ไร่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ 30,765 ไร่ พื้นที่สัมปทานเหมืองแร่ 1,329 ไร่ พื้นที่ที่ถือครองโดยเอกชนจากภายนอก 4,288 ไร่

ปัญหาที่เป็นข้อขัดแย้งระหว่างราษฎรกับกรมป่าไม้คือ การซ้อนทับระหว่างป่าสงวนแห่งชาติป่าเขานัน กับที่ดินทำกินและที่ตั้งชุมชน ต่อมาเมื่อกรมป่าไม้มีแผนงานที่จะประกาศพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ จากที่ได้มีการเดินสำรวจแนวเขตเพื่อจัดทำเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติระยะทางประมาณ 68 กิโลเมตร มีข้อขัดแย้งกับราษฎรตลอดแนวเขตเนื่องจากพื้นที่ที่ต้องการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร

ราษฎรเห็นด้วยกับการประกาศอุทยานแห่งชาติ แต่ต้องการให้ทางราชการจัดทำแนวเขตให้ถูกต้อง โดยไม่ให้ซ้อนทับกับพื้นที่ทำกินของราษฎร ประมาณปี 2541 มีการตกลงระหว่างหน่วยงานรัฐกับคณะกรรมการของชุมชนว่าจะเดินเขตให้ชัดเจน และชาวบ้านจะไม่มีการถางป่าเพิ่ม แต่การเดินเขตครั้งนั้นไม่สำเร็จ เนื่องจากหน่วยงานรัฐอ้างว่างบประมาณไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตามราษฎรยืนยันให้ยึดแนวเขตที่ทำร่วมกันในปีดังกล่าว

ในส่วนของพื้นที่สัมปทานเหมืองแร่ ในหมู่ 1 และหมู่ 8 ตำบลกรุงชิง ราษฎรบางส่วนเห็นว่าเป็นการให้สัมปทานโดยไม่ถูกต้อง เนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นเอ 1 ทั้งในการดำเนินการจริงผู้รับสัมปทานได้ทำเหมืองแร่ออกไปนอกพื้นที่ที่ได้รับสัมปทาน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร 10 หมู่บ้าน ตำบลเขานัน กิ่งอำเภอ นบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช เอกชนจากภายนอกพื้นที่ที่ถือครองที่ดินในพื้นที่ ,ผู้รับสัมปทานเหมืองแร่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2544 มีมติให้หยุดการจับกุมชาวบ้านซึ่งมีพื้นที่ซ้อนทับพื้นที่ป่าในตำบลกรุงชิง และให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยประชาชนมีส่วนร่วม แต่ในพื้นที่ไม่มีการปฏิบัติตามมติดังกล่าว และยังคงมีการจับกุมดำเนินคดีกับชาวบ้าน

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : ข้อมูลจากการสำรวจ ภบท.5 ตำบลกรุงชิง ,เอกสารประกอบการสัมมนา ภูมิภาค “เวทีวาระประชาชน ด้านฐานทรัพยากร” ,คำบอกเล่าของราษฎรตำบลกรุงชิง

ข้อสังเกตของนักวิจัย : กรณีปัญหาแก้ไขได้ไม่ยาก เพราะราษฎรเห็นด้วยกับการอนุรักษ์ป่า เพียงแต่ต้องการการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวเขต และร่วมอนุรักษ์ป่าที่มีอยู่

3.8. ป่าสงวนเตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติเขานัน ตำบลลิ้นช้าง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 6 ตำบลลิ้นช้าง อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ร้องเรียนกรมป่าไม้ว่า ราษฎรที่อยู่ใกล้แนวเขตป่าอนุรักษ์ ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา อำเภอสิชล ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากถูกเจ้าหน้าที่จับกุมอ้างว่ารุกล้ำแนวเขตป่าอนุรักษ์

กรมป่าไม้ได้ตรวจสอบพื้นที่พบว่า บริเวณที่ร้องเรียนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเขานัน และเป็นพื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติเขานัน ราษฎรเรียกร้องว่า แนวเขตที่จะประกาศอุทยานแห่งชาติเขานันเป็นคนละแนวกับป่าอนุรักษ์ที่เป็นอยู่จริง ทำให้ทับที่ดินของราษฎรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นประธาน และผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เชิญคณะกรรมการดังกล่าวประชุม และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าว

คณะอนุกรรมการได้ดำเนินการสำรวจตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแนวเขต ที่จะประกาศอุทยานแห่งชาติเขานันแล้ว ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าว ได้ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับราษฎรด้วย

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายวิลาส ดวงมุสิก ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6, นายเลือน เหลี่ยมแก้ว สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ 6 และราษฎรในพื้นที่รอยต่อป่าเตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติเขานัน อำเภอสิชล และอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช , จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างดำเนินการ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504, พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.9. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ทับซ้อนที่ตั้งชุมชน และที่ดินทำกินราษฎร

ต.น้ำตก อ.ทุ่งสงและตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : ต.น้ำตก อ.ทุ่งสงและตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า ได้ประกาศตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2525 มีเนื้อที่ประมาณ 433,750 ไร่ หรือประมาณ 694 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัด ในเขตรอยต่อจังหวัดพัทลุง ตรัง และนครศรีธรรมราช บางส่วนของพื้นที่ซ้อนทับกับที่ดินทำกินและที่ตั้งชุมชนของราษฎร โดยอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่าห้ามราษฎร แผ้วถาง บำรุงสวน สำหรับสวนยางพาราที่หมดสภาพห้ามโค่นเพื่อปลูกใหม่ และคัดค้านไม่ให้กองทุนสงเคราะห์สวนยางให้ทุนกับราษฎร

ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้ง ราษฎรได้รวมตัวกันชุมนุมที่ว่าการอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อปี 2543 รัฐบาลได้จัดส่งตัวแทนมารับทราบปัญหาและรับที่จะดำเนินการแก้ไขแต่ไม่มีความคืบหน้า

ปี 2544 มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลใหม่ ราษฎรในพื้นที่ได้เข้าร่วมกับสมัชชาคนจน เจรจาแก้ไขปัญหากับรัฐบาล ผลการเจรจาได้มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 เมษายน 2544 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหามัชชาคนจน โดยผ่อนผันให้ราษฎรทำกินได้ตามปกติ และตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างทางราชการกับราษฎรขึ้นมารังวัดจัดทำแนวเขตที่ชัดเจน แต่ในระหว่างกระบวนการแก้ไข ปัญหา รัฐบาลได้ยกเลิกคณะกรรมการร่วมในปี 2546 ทำให้ปัญหากลับไปสู่จุดเดิม

ข้อมูลจากกรมป่าไม้ ระบุว่า พื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาย่า ได้ดำเนินการสำรวจการถือครองพื้นที่ป่าไม้เมื่อปี 2541 และในปี 2543 กรมป่าไม้ได้กำหนดแผนปฏิบัติงานตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิในเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า เพื่อทำการตรวจ พิสูจน์สิทธิ ตามมาตรการและแนวทางของมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีมีความคืบหน้าในการแก้ไข ปัญหา

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ 1,6,7,9 ตำบลเขาพระทอง หมู่ 5,9 ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด หมู่ 1,2,3,4,5,6 ตำบลน้ำตกอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ,จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผลการแก้ไขปัญหา : มีการผ่อนผันให้ราษฎรทำกินได้ตามปกติ แต่ไม่มีการรังวัดปรับแนวเขต หรือการพิสูจน์สิทธิราษฎร ความขัดแย้งจึงดำรงอยู่เช่นเดิม

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามมติคณะรัฐมนตรี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่อง เห็นชอบหลักการมาตรการและแนวทางแก้ไข ปัญหา ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

- มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 เมษายน 2544 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน
- พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504
- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

-พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเทือกเขาบรรทัด ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ปี 2525

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรตำบลน้ำตก ตำบลวังอ่าง ,กรมป่าไม้ ,รายงานการประชุมเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ ณ. ด่านกักกันสัตว์สงขลา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 29-30 พฤศจิกายน 2546

ข้อสังเกตของนักวิจัย : หน่วยงานรัฐไม่ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี และกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วมถูกยกเลิกก่อนที่จะปัญหาจะได้รับการแก้ไข ปัญหาจึงคาดว่าจะดำเนินต่อไปในระยะยาว

3.10 ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาสนกาลาศิริ พื้นที่เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ น้ำตกทรายขาว ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 5 ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎรในพื้นที่ หมู่ที่ 5 ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ร้องเรียนกรมป่าไม้ เรื่อง กรมป่าไม้ปกหลักเขตเพื่อกำหนดพื้นที่ป่าในบริเวณ หมู่ที่ 5 ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ทับที่ทำกินราษฎร

กรมป่าไม้ตรวจสอบพื้นที่พบว่า พื้นที่ร้องเรียนติดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาสนกาลาศิริ ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 37 (2507) พื้นที่บางส่วนเตรียมการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว อยู่ในพื้นที่โซน ซี ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 อยู่ในลุ่มน้ำชั้น 1 ,2 และ 3

แนวทางการแก้ไขปัญหาหรับแนวเขตที่ทางอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวจะทำการสำรวจหมายแนวเขตเพื่อเตรียมการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวนั้น ได้ตกลงกับผู้ร้องเรียนให้ตั้งตัวแทนราษฎรจำนวน 5 คน เพื่อร่วมรับทราบแนวเขตป้องกันมิให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับราษฎรต่อไป สำหรับพื้นที่ที่ราษฎรครอบครองทำกินอยู่ได้มีการสำรวจถือครองพื้นที่ป่าแล้ว และจะดำเนินการตรวจสอบรังวัด รับรองสิทธิ์ – พิสูจน์สิทธิ์ ตามโครงการการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ต่อไป ผู้ร้องได้เข้าใจแนวทางการปฏิบัติ จึงได้ยุติเรื่องราวการร้องเรียนดังกล่าว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายหะหมะ อะหัง นายสุติน ราแม และราษฎร บ้านกะแคะ หมู่ที่ 5

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว , กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญห : อยู่ในระหว่างดำเนินการ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม , มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 เรื่องการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ ,มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องแนวทางการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.11 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกะเกตรา ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล

พื้นที่ปัญหา : บ้านเกาะบุโหลนเล หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บ้านเกาะบุโหลนเล หมู่ที่ 3 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล มีชาวบ้านอาศัย 70 ครัวเรือน ประมาณ 350 คน มีโรงเรียนตั้งแต่ ป.1 - ม.1 มีป้อมตำรวจ รีสอร์ทประมาณ 9 - 10 แห่ง อดีตมีชาวประมงส่วนหนึ่งจากต่างพื้นที่ประมาณ 20 ครอบครัวอาศัยบริเวณริมชายหาด เกาะตะรุเตาเป็นที่พักพิงชั่วคราวเพื่อทำการประมง คราวละประมาณ 6 วัน โดยการทำขน้าและหลังคาผ้าขาว และมีชาวประมงพื้นบ้านที่มาจอดเรืออย่างเดียวยังไม่ได้สร้างขน้าพักพิงโดยแหวะพัก ระหว่างรอภู่อวนประมาณ 60 ลำ จาก ต.ละงู ต.ขอนคลาน ต.เกาะสาหร่าย เกาะยะระโตด วิถีชีวิตเช่นนี้ดำเนินมาตั้งแต่ปี 2486 หลังจากการย้ายนักโทษการเมืองไปเกาะเต่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี จนถึงประมาณปี 2527 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเกาะตะรุเตาได้ขับไล่ชาวบ้านในพื้นที่ และผู้ที่มาพักอาศัยออกจากพื้นที่ โดยการทำลายเครื่องมือประมง รวมถึงห้ามชาวประมงเข้าใกล้บริเวณเกาะจนชาวประมงต้องย้ายไปอาศัยบริเวณอ่าวม่วง เกาะบุโหลน

ที่อ่าวม่วง ชาวประมงพื้นบ้านได้ร่วมกันพัฒนาบ่อน้ำ สถานที่จอดเรือ โรงเรียน โดยมีเอกชนจากแผ่นดินใหญ่ซึ่งรับทราบข้อมูลข่าวสารดีกว่า ได้ออกเอกสารสิทธิทับที่ดินของชาวเล ต่อมาปี 2546 เอกชนจากจังหวัดภูเก็ตและตรังได้เข้าซื้อที่ดินบริเวณอ่าวม่วงเพื่อจัดทำรีสอร์ทและยื่นคำขาดให้ชาวเลและชาวประมงพื้นบ้านย้ายที่พักและที่จอดเรือออกไปภายในเดือน สิงหาคม 2546 โดยนายทุนยื่นคำขาดให้ชาวบ้านย้ายที่พักและที่จอดเรือ จนถึงเดือนกันยายน 2546 ซึ่งเป็นช่วงจัดทำข้อมูล ชาวประมงพื้นบ้านยังไม่มีที่ย้ายออกนอกพื้นที่กำลังอยู่ในช่วงการเจรจา

ข้อมูลจากกรมป่าไม้ ราษฎรเกาะหลีเป๊ะโดย นายรออาด หาญทะเล และราษฎรจำนวน 30 ราย ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ร้องขอที่อยู่อาศัย เนื่องจากอาศัยอยู่บนเกาะดังกล่าวมาเป็นเวลานาน แต่ไม่มีที่ดินปลูกบ้าน ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยขอที่ดินบนเกาะหลีเป๊ะ สำหรับสร้างบ้าน ครอบครัวยุค 1 ไร่

ผลการตรวจสอบพื้นที่ร้องเรียนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา จำแนกเป็นโซน C ตามสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลาดเนินเขา หากจะให้จัดที่ทำกินให้ จะต้องคำนึงถึงปัญหาต่างๆ อีกหลายประการทั้งเรื่อง น้ำอุปโภค บริโภค จึงต้องให้คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง และหาข้อสรุปว่า น.ส. 3 บนเกาะหลีเป๊ะออกโดยชอบโดยกฎหมายหรือไม่ และจากการตรวจสอบเอกสารสิทธิ์ กับพื้นที่จริงบางส่วนแล้ว ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน และได้มีการประชุมการบุกรุกที่ดินบนเกาะหลีเป๊ะ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา จังหวัดสตูล เพื่อดำเนินการจัดการกับปัญหาการบุกรุก ที่ดินบนเกาะหลีเป๊ะ ให้สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยว และพิจารณาตรวจสอบเกาะอื่น ๆ ที่มีการบุกรุกด้วย

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : - ราษฎร บ้านเกาะบุญโหลนเล หมู่ที่ 3 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล ,
- นายทุนจากจังหวัดภูเก็ต และจังหวัดตรัง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา ,สำนักงานที่ดินจังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการเจรจาแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : การบังคับใช้กฎหมายของทางราชการมีความแตกต่างกันระหว่างกฎหมายที่ปฏิบัติกับชาวเล และชาวประมงพื้นบ้าน กับกฎหมายที่ปฏิบัติต่อเอกชนเจ้าของสถานที่พักเพื่อการท่องเที่ยว

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติ 27 ธันวาคม 2526 กำหนดให้ที่ดินป่าเกาะเภตรา เกาะเขาใหญ่และหมู่เกาะใกล้เคียง เป็นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา , พรบ. อุทยานแห่งชาติ 2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรหมู่ที่ 14 ต.ละงู อ.ละงู จ. สตูล , กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ครั้งแรกชาวเลและชาวประมงพื้นบ้านถูกขับไล่จากอุทยานแห่งชาติโดยไม่ต้องตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ครั้งนี้ถูกขับไล่โดยเอกชนซึ่งถือครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ การขับไล่ครั้งหลังทำให้ชาวเลและชาวประมงพื้นบ้านไม่สามารถหาที่จอดเรือและที่อาศัยใหม่ที่เหมาะสมได้ ในส่วนที่พักพิงชั่วคราวหากไม่สามารถพักพิงเกาะได้ต้องเดินทางไปกลับระยะทางไกลมากจนไม่สามารถทำการประมงได้

การที่ทางราชการยึดความถูกต้องของสิทธิที่ดิน และความชอบธรรมของการประกาศอุทยานแห่งชาติเฉพาะประเด็นเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมาย ทำให้ละเลยการมีอยู่ของชนพื้นเมือง

อย่างชาวเล ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งได้อยู่อาศัยและทำกินในเกาะกับท้องทะเลเพื่อยังชีพมาเนิ่นนาน โดยไม่ต้องการเป็นเจ้าของเกาะ ที่ดินและทะเล ขณะที่ยอมรับสิทธิของคนทั่วไปหมดทั้งที่เขาเหล่านั้นไปเพราะต้องการครอบครอง และรวยมากยิ่งขึ้น เช่นนี้จึงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

3.12 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา ตำบลปากน้ำ อำเภอละบุรี จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา : บ้านอ่าวนุ่น หมู่ที่ 4 ต.ปากน้ำ ,บ้านหัวหินหมู่ที่ 1, บ้านหลอมป็น หมู่ที่ 14

ต.ปากน้ำ อ.ละบุรี จ.สตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตราได้ดำเนินการก่อสร้างที่ทำการอุทยานบริเวณพื้นที่อ่าวนุ่น หมู่ 4 ต.ปากน้ำ อ.ละบุรี จ.สตูล เมื่อปี 2527 ในระยะแรกทางอุทยานได้ขอซื้อสวนมะพร้าวจากราษฎรเพื่อเป็นพื้นที่ทำการอุทยาน เมื่อก่อสร้างที่ทำการเสร็จ ได้ค่อย ๆ ขยายพื้นที่ไปรอบพื้นที่ โดยยึดสวนมะพร้าวและที่ดินของราษฎร ประมาณปี 2530 ได้ ชับไล่ชาวประมงพื้นบ้านที่สร้างเพิงพักชั่วคราวเพื่อทำการประมงที่เกาะลิโด

ประมาณปี 2538 อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตราได้แจ้งให้ราษฎรบ้านหัวหินและรอยต่อในพื้นที่ ม.1 ม.2 ม.14 ตำบลละบุรี ลงชื่อรับรองแนวเขตอุทยานฯ เส้นเขตจรดชายหาดหน้าบ้าน โดยกล่าวว่าหากราษฎรรับรองแนวเขตพื้นที่ของชุมชนจะได้อยู่นอกเขตอุทยานและสามารถดำเนินการออกเอกสารสิทธิ์กับกรมที่ดินได้

แต่ราษฎรไม่ยินยอมลงชื่อรับรองแนวเขต เนื่องจากเกรงว่า หากรับรองแนวเขตจะทำให้ทะเลทั้งหมดตกเป็นอุทยานแห่งชาติไม่สามารถทำการประมงได้ด้วยกุ้ง หอย ปู ปลา จะกลายเป็นสัตว์ป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ราษฎรจึงร่วมกันคัดค้านและไม่ยินยอมรับรองแนวเขต

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร บ้านอ่าวนุ่น หมู่ที่ 4 ต.ปากน้ำ บ้านหัวหิน หมู่ที่ 1 บ้านหลอมป็น หมู่ที่ 14 ต.ปากน้ำ อ.ละบุรี จ.สตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา , สำนักงานที่ดินจังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 27 ธันวาคม 2527 กำหนดให้ที่ดินป่าเกาะเภตรา เกาะเขาใหญ่และหมู่เกาะใกล้เคียง เป็นอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา, พรบ. อุทยานแห่งชาติ 2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรหมู่ 14 บ้านหลอมปิ่น , หมู่ 1 บ้านหัวหิน ต.ละงู อ.ละงู จ.สตูล

ข้อสังเกตของนักวิจัย: กระบวนการประกาศอุทยานแห่งชาติขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชน และเมื่อประกาศอุทยานแห่งชาติการอนุรักษ์ได้เป็นศัตรูกับชุมชนท้องถิ่น

3.13. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม กรณีพื้นที่ซ้อนทับกับที่สาธารณประโยชน์ตำบลไม้ฝาด และตลาดการค้าเพื่อการท่องเที่ยวบ้านปากเมง ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง

พื้นที่ปัญหา : ตลาดการค้าหน้าชายหาด บ้านปากเมง ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

เดิมพื้นที่หน้าชายหาดบ้านปากเมงเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ซึ่งขึ้นทะเบียนไว้เมื่อปี 2481 ของบ้านปากเมง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ซึ่งชุมชนบ้านปากเมงได้เข้าจับจองพื้นที่จัดทำเป็นร้านอาหาร ร้านค้าและสถานที่บริการด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากบริเวณชายหาดปากเมงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของคนตรังและจังหวัดใกล้เคียง

ประมาณปี 2524 ระยะเวลาที่มีการกำหนดเขตและประกาศอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม กรมป่าไม้ได้ดำเนินการสำรวจและเสนอเพิกถอนโดยให้เหตุผลว่าประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว เมื่อเพิกถอนพื้นที่สาธารณะแล้วได้ผนวกพื้นที่ตลอดแนวชายหาดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเมื่อปี 2524

หลังการผนวกพื้นที่ อุทยานแห่งชาติได้ห้ามราษฎรซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่เดิมในพื้นที่ทำการปลูกสร้าง ดัดแปลง ต่อเติม อาคาร ร้านค้า รวมทั้งห้องน้ำสำหรับบริการนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากชุมชนบ้านปากเมงประกอบอาชีพให้สถานที่ทั้งเพื่อการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพบริการด้านการท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องมีการต่อเติม ปรับปรุง ปลูกสร้างบ้านและร้านค้า รวมทั้งตั้งโต๊ะสำหรับบริการนักท่องเที่ยวใกล้ชายหาด จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับอุทยานแห่งชาติเรื่อยมาตั้งแต่การประกาศอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเมื่อปี 2524 จนถึงเดือนมิถุนายน 2547 ซึ่งเป็นช่วงเวลาสรุปข้อมูลการศึกษา ความขัดแย้งดังกล่าวยังไม่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ยอมรับร่วมกัน

ลักษณะความขัดแย้งที่เป็นอยู่จะมีระดับความรุนแรงมากน้อยตามการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ช่วงที่มีการเข้มงวดห้ามก่อสร้างต่อเติมอาคาร หรือห้ามตั้งโต๊ะรับประทานอาหารริมชายหาด หรือมีการจัดกุมราษฎรที่ฝ่าฝืน ความขัดแย้งก็จะรุนแรงมีการรวมกลุ่มของราษฎรเจรจากับทางอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม โดยมี อบต.ไม้ฝาด อำเภอสิเกาหรือจังหวัดตรังเข้าร่วมการแก้ไขปัญหา ส่วนใหญ่มักจะได้ข้อตกลงแบบผ่อนผันให้ราษฎร เพื่อลดระดับความขัดแย้ง แต่ปัญหาก็จะไม่ได้รับการแก้ไข

นอกจากปัญหาความขัดแย้งระหว่างราษฎรบ้านปากเมงกับอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม แล้ว ยังมีปัญหาคนนอกพื้นที่เข้าไปประกอบธุรกิจท่องเที่ยวแล้วขัดแย้งในการใช้ประโยชน์พื้นที่กับอุทยานแห่งชาติ ปัญหาการพัฒนาชายหาดปากเมงซึ่งเป็นโครงการของจังหวัดตรังบ้าง โครงการของ อบต.ไม้ฝาดบ้าง โครงการของ อบจ.ตรังบ้าง เช่น โครงการปรับปรุงถนนหน้าชายหาด โครงการตัดทำป้อมตำรวจท่องเที่ยว เป็นต้น โครงการพัฒนาเหล่านี้มักเกิดการกระทบกระทั่งกับอุทยานแห่งชาติเป็นระยะๆ เนื่องจากทางอุทยานแห่งชาติไม่อนุญาตให้ดำเนินการ แต่ปัญหาดังกล่าวมีกระบวนการหารือระหว่างหน่วยงานและได้ข้อยุติร่วมกันในที่สุด

ครั้งล่าสุดเมื่อเดือนมิถุนายน 2546 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมซึ่งย้ายมาใหม่ได้เสนอในการประชุมร่วมกับราษฎรบ้านปากเมงว่า ทางอุทยานแห่งชาติจะดันพื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่บริการโดยให้ราษฎรที่ใช้ประโยชน์พื้นที่ริมชายหาดปากเมงทำสัญญาเช่าพื้นที่จากทางอุทยานแห่งชาติ เพื่อยุติปัญหากับราษฎร และเพื่อสนองนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล นอกจากการเช่าพื้นที่ทางอุทยานแห่งชาติจะจัดทำแบบแปลนสิ่งก่อสร้างที่จะสามารถสร้างได้ให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกันเพื่อความสวยงาม สำหรับอาคารที่มีการก่อสร้างถาวรแล้วให้จัดทำแบบแปลนอาคารส่งอุทยานแห่งชาติเพื่อพิจารณาต่อไป

ราษฎรไม่ยอมรับข้อเสนอการเช่าพื้นที่ โดยให้เหตุผลว่า เดิมพื้นที่เป็นที่สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน อุทยานแห่งชาติดำเนินการเพิกถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ผ่านความเห็นชอบของชุมชน รวมทั้งไม่มีการหารือกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และหากทำสัญญาเช่าพื้นที่กับอุทยานแห่งชาติ เท่ากับเป็นการยอมรับสิทธิเหนือที่ดินของอุทยานแห่งชาติ บนผืนดินที่ราษฎรอยู่อาศัยมาเวลานานก่อนการประกาศอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เสมือนเป็นการเช่าบ้านของตนเองอยู่อาศัย

นอกจากนี้ความขัดแย้งที่ดำรงอยู่มาเป็นเวลานานทำให้ราษฎรไม่ไว้วางใจว่าทางอุทยานแห่งชาติจะรักษาคำมั่น จึงเกิดข้อวิตกกังวลหลายประการ เช่น การทำสัญญาเช่าก็ไม่สามารถรับรองว่าจะสามารถอยู่ในพื้นที่ได้ตลอดไปหากมีคนอื่นมาเสนอราคาเช่าที่สูงกว่าอุทยานแห่งชาติต้องการรายได้ที่มากขึ้นขับไล่ผู้เช่าเดิมออกไป หรือการเช่าพื้นที่จะต้องมีการเสียค่าเช่าอย่างสม่ำเสมอ หากชาวบ้านไม่สามารถจ่ายค่าเช่าได้ตามสัญญาเช่าจะเกิดการขับไล่ออกจากพื้นที่

ราษฎรเสนอให้เพิกถอนพื้นที่ดังกล่าวออกจากอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เพื่อให้กลับมาเป็นที่สาธารณประโยชน์ในการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล จากนั้นให้ราษฎรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ทั้งหมดมาหารือร่วมกันว่าจะจัดระบบการอยู่ร่วมกันอย่างไร

ทางออกของการแก้ไขปัญหาก็แตกต่างกันระหว่างอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกับราษฎรบ้านปากเมง ผนวกกับความขัดแย้งที่เกิดจากการที่เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทำลายพืชผลของราษฎรที่บ้านฉางหลวง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา บ้านเกาะมุกต์ อำเภอกันตัง และความขัดแย้ง

กับนักธุรกิจด้านการท่องเที่ยวรายใหญ่ของจังหวัดตรัง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมเมื่อเดือนพฤษภาคม 2547 และในช่วงเดือนกรกฎาคม 2547 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้เริ่มดำเนินการโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ประชาชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดูแลรักษาอุทยานแห่งชาติ โดยโครงการมีระยะเวลาดำเนินงาน 4 ปี

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรจำนวน 1,556 คน เป็นชายจำนวน 781 คน หญิงจำนวน 775 คนในหมู่ที่ 4 บ้านหาดปากเมง ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง , ชมรมคนรักปากเมง , นักธุรกิจการท่องเที่ยว , นักธุรกิจการประมง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : องค์การบริหารส่วนตำบลไม้ฝาด , องค์การบริหารส่วนจังหวัดตรัง , อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม , อำเภอสิเกา , จังหวัดตรัง , กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงการดำเนินการแก้ไขปัญหาตามโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม ระยะเวลา 4 ปี เริ่มจากเดือนกรกฎาคม 2547 ถึงเดือนมิถุนายน 2551

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2503 , นโยบายการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วมของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ ในการคุ้มครองส่งเสริม และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 78 รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง พัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

มาตรา ๗๙ รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลรวมทั้งมีส่วนร่วมในการในการส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการสะสมพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

แหล่งที่มาของข้อมูล : องค์การบริหารส่วนตำบลไม้ฝาด ,อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ,เอกสารสรุปการประชุมของชาวบ้านในพื้นที่อำเภอสิเกา ,เอกสารจากที่ดินจังหวัด ,ชมรมชาวบ้านหาดปากเมง

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ขณะที่ราชูกับอุทยานแห่งชาติยังไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ปากเมงได้เติบโต พัฒนาด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นทุกปี จึงมีนักธุรกิจรายใหญ่ทั้งที่เป็นคนในจังหวัดตรังและคนจากภายนอกจังหวัดเข้าไปลงทุนด้านการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ขนาดของปัญหาจึงใหญ่ขึ้น ซับซ้อนขึ้น หากไม่มีการหาทางออกร่วมกันโดยเร็วอนาคตจะยิ่งแก้ไขได้ยากมากขึ้น

3.14. อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา - หมู่เกาะพีพี ทับซ้อนกับพื้นที่ทำกินของราษฎร หมู่ 7 ตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา : เกาะพีพี หมู่ 7 ตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายสุชาติ สาระวารี ร้องเรียนต่อ กบร.ว่า ได้ทำประโยชน์บนเกาะพีพี โดยการปลูกมะพร้าวมา 50 ปี พื้นที่ 72 ไร่ แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ในอดีตตอนที่นายยี่หวา สาระวารี ครอบครองอยู่ ไม่ทราบประกาศของทางราชการที่ให้ออก สค.1 จึงไม่ได้ไปแจ้ง ประกอบกับการเดินทางลำบากทำให้ไม่มี สค.1 และไม่สามารถขอยก นส.3 ก. หรือโฉนดได้ จนปี 2526 กรมป่าไม้ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี ที่ดินซึ่งครอบครองอยู่เดิมจึงตกเป็นของอุทยานแห่งชาติไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ์

จังหวัดกระบี่เห็นว่า ที่ดินของผู้ร้องครอบครองหลังการบังคับใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน ปี 2497 แต่ครอบครองก่อนการประกาศอุทยานแห่งชาติปี 2526 ดังนั้นจึงมีสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1367 และ ที่ดินของผู้ร้องไม่เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ตามมาตรา 6 วรรค 2 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2503 เพื่อให้ได้หนังสือแสดงสิทธิ (นส.2) จึงควรพิสูจน์สิทธิ

ป่าไม้จังหวัดกระบี่ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและสรุปว่า สภาพทั่วไปที่ดินอยู่บนเนินเขา บางส่วนมีความลาดชันสูง พบร่องรอยทำประโยชน์มีการปลูกมะพร้าวประมาณ 30 ไร่ สภาพพื้นที่

ยังคงสภาพป่าบางส่วน การตรวจสอบภาพถ่ายทางอากาศพบว่า พื้นที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ หาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี ติดต่อกับพื้นที่ที่กันออกจากเขตอุทยาน

จังหวัดกระบี่ ยังไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าทำกินมาก่อนประกาศอุทยานหรือไม่

23 มิถุนายน 2546 สปร. มีความเห็นว่า ที่ดินของนายสุชาติ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ บางส่วนออกโฉนดไม่ได้ และมีการทำประโยชน์ไม่เต็มพื้นที่ บางส่วนคาบเกี่ยวกับพื้นที่กันเขตออกจากอุทยานแห่งชาติ จึงต้องหาขอบเขตอุทยานแห่งชาติให้ชัดเจนก่อน รวมทั้งตรวจสอบว่าก่อนการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ที่ดินแปลงดังกล่าวมีสถานะเป็นที่ดินของรัฐประเภทใด เมื่อใดและมีขอบเขตเพียงใด

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : สุชาติ สาระวารี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อำเภอเมืองกระบี่ ,จังหวัดกระบี่ ,อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา – หมู่เกาะ พีพี กรมอุทยานแห่งชาติ พันธ์พืช และสัตว์ป่า ,กพร.

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างตรวจสอบพื้นที่

ปัญหาและอุปสรรค : การนิยาม การทำประโยชน์ว่าเต็มพื้นที่-ไม่เต็มพื้นที่ ,ความล่าช้าของการดำเนินการตรวจสอบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- ความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 22 กันยายน 2535 เรื่องหารือเกี่ยวกับการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในเขตป่าไม้ตามมาตรา 59 ทวิวรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายที่ดิน

- มติ ครม.30 มิถุนายน 2541 หลักการ มาตรการ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

- พระราชกฤษฎีกากำหนดให้ที่ดินเป็นอุทยานแห่งชาติ ปี 2526

แหล่งที่มาของข้อมูล : กพร.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.15. อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา และป่าสงวนแห่งชาติป่าเกาะลันตาใหญ่ ทับซ้อนที่ดิน ของราษฎร หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 ตำบลเกาะลันตาใหญ่

อ.เกาะลันตา จ.กระบี่

พื้นที่ปัญหา: หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายมุดต่อฝา เกื้อชาติ ตัวแทนราษฎรได้มีหนังสือกราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี ขอพระราชทานที่ดินทำกิน ตามโครงการช่วยเหลือให้มีสิทธิทำกิน (สทก.)

จากการตรวจสอบของกรมป่าไม้พบว่า พื้นที่ที่ราษฎรร้องเรียนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา และป่าสงวนแห่งชาติป่าเกาะลันตาใหญ่ ปัญหาข้อเรียกร้องเกิดจากราษฎรไม่ยอมรับปฏิบัติการรังวัดแนวเขตอุทยานแห่งชาติและต้องการให้ทางราชการออกเอกสารสิทธิ์ทำกินในที่ดินให้ ซึ่งการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เห็นชอบหลักการมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหา ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติซึ่งในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว จะต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน

ในขั้นตอนแรกคือ สำรวจการถือครองพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้ทราบว่า มีราษฎรถือครองพื้นที่ป่าไม้เท่าใด และอยู่ตรงไหน ในขั้นตอนต่อไปจะต้องดำเนินการพิสูจน์ การครอบครองที่ดินของราษฎร ซึ่งจะกำหนดให้ดำเนินการในรูปโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ์ และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา ในปีงบประมาณ 2545 แล้ว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายมุดตาฝา เกื้อชาติ ตัวแทนราษฎร หมู่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ , อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา , กรมอุทยานแห่งชาติ พืชพันธุ์และสัตว์ป่า

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้
- พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504
- พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.16. พื้นที่เตรียมการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะระ – เกาะพระทอง อ.กระบี่ จ.พังงา

พื้นที่ปัญหา : ตำบลเกาะพระทอง ตำบลบางวัน ตำบลแม่น้ำขาว ตำบลกระบี่ อำเภอกะบุรี จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

กลาง ปี 2543 กรมป่าไม้เตรียมการประกาศอุทยานแห่งชาติ เกาะระ – เกาะพระทอง ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่ง และทะเลในเขตตำบลแม่น้ำขาว ตำบลกระบี่ ตำบลบางวัน ตำบลเกาะพระทอง อำเภอกะบุรี อำเภอกะคองเขา ตำบลบางนายสี อำเภอดงทับปด จังหวัดพังงา

ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ทราบเรื่อง จึงได้มีการปรึกษาหารือกัน พร้อมทั้งได้นำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะพระทอง และประชาคมกระบี่ ทั้งสององค์กรมีมติคัดค้านการประกาศอุทยานแห่งชาติของกรมป่าไม้ โดยเสนอให้กรมป่าไม้ร่วมกับองค์กรชุมชนดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ซึ่งเพียงพอในการจัดการปัญหาอยู่แล้ว

อบต.เกาะพระทอง และประชาคมกระบี่ได้ทำหนังสือแสดงเจตจำนงดังกล่าว เสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และปลายปี 2544 ได้ยื่นหนังสือต่อรัฐมนตรีช่วยว่าการเกษตรและสหกรณ์ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ ซึ่งรับผิดชอบกรมป่าไม้ในขณะนั้น

ปลายปี 2545 กรมป่าไม้ได้จัดตั้งสำนักงานพร้อมเจ้าหน้าที่เพื่อเตรียมพื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติ อบต.พระทอง ชุมชน และประชาคมกระบี่ ยืนยันการคัดค้านไม่ให้มีการประกาศอุทยานแห่งชาติ

ปัจจุบันรัฐบาลได้ชะลอการประกาศอุทยานแห่งชาติเกาะระ – เกาะพระทอง ออกไปก่อน แต่ยังมีแผนที่จะประกาศในอนาคต ขณะที่ชุมชน อบต.เกาะพระทอง ประชาคมกระบี่ ยืนยันว่าการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติมีผลต่อการจำกัดสิทธิของชุมชนแต่จะไม่มีผลต่อการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ ซึ่ง เป็นการปฏิบัติให้เห็นว่า ด้วยกฎหมาย ด้วยเจ้าหน้าที่ ด้วยงบประมาณที่มีอยู่เพียงพอสำหรับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีส่วนร่วม โดยไม่ต้องประกาศอุทยานแห่งชาติซึ่งไปจำกัดสิทธิชุมชน และทำให้เกิดความขัดแย้งที่ไม่มีทางออกเช่นที่เป็นอยู่

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและราษฎรในชุมชนบนเกาะพระทองและอำเภอกะบุรี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อบต.เกาะพระทอง, สมาชิกสภาจังหวัดพังงา ,อบจ.พังงา ,กรมอุทยานแห่งชาติพันธุ์พืชและสัตว์ป่า , กรมประมง ,อำเภอและจังหวัด , การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ,

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ,มูลนิธิสืบนาคะเสถียร ,มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์

ผลการแก้ไข้ปัญหา : ยังไม่มีการแก้ไข้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมให้ชาวบ้านเห็นชัดเจน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการก่อสร้างที่ทำการอุทยานไว้แล้วในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็ประชาสัมพันธ์ต่อภายนอกว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นอุทยานแห่งชาติแล้ว

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีกระบวนการแก้ไข้ปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 ,พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : อบต.เกาะพระทอง ,ราษฎรในตำบลเกาะพระทอง

ข้อสังเกตของนักวิจัย : กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยประชาชนมีส่วนร่วมซึ่ง

ชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะพระทองและประชาคมคุระบุรีดำเนินการอยู่ โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ต้องประกาศกฎหมายใหม่ในพื้นที่ให้มีผลเป็นการจำกัดสิทธิของราษฎร และมีกฎหมายซ้ำซ้อนมากขึ้น เป็นกระบวนการที่น่าสนใจติดตาม ศึกษาและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

3.17. อุทยานแห่งชาติสิรินาถ (หาดในยาง) อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต อุทยานทับซ้อนกับพื้นที่ทำการค้าอยู่อาศัยและการประมงของราษฎร

พื้นที่ปัญหา : อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติร้องเรียนไปยังผู้ตรวจราชการเขต 11 ว่าประชาชนบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดในยาง โดยเข้าทำการค้าขาย ทำที่อยู่อาศัยและทำประมงซึ่งอาจกระทบกับศักยภาพการท่องเที่ยว

จังหวัดภูเก็ตแต่งตั้งคณะทำงานจัดระเบียบพื้นที่อุทยาน กำหนดแนวทางในการพัฒนาโดยการจัดพื้นที่รองรับผู้บุกรุกบริเวณสถานีตำรวจศาลในเขตอุทยานหาดในยาง

ผลการพิจารณาของคณะทำงานที่จังหวัดแต่งตั้งสรุปว่า จะจัดสถานที่ขายของให้ 55 ราย ซึ่งเป็นผู้อยู่มาก่อนการประกาศอุทยานแห่งชาติหาดในยาง ส่วนผู้มาอยู่ภายหลังให้ย้ายออก หากไม่ยินยอมให้ดำเนินการตามกฎหมาย และให้สำนักงานที่ดินจังหวัดร่วมกับอุทยานแห่งชาติดำเนินการพิสูจน์สิทธิ์เพื่อเป็นหลักฐานการผลักดันผู้บุกรุกและสำหรับราษฎรที่ได้แย้งสิทธิ

ผู้บุกรุกบางส่วนยินยอมย้าย แต่ขอผ่อนผันไปจนกว่าจะจัดที่รองรับแล้วเสร็จ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรที่ได้รับผลกระทบ, อุทยานแห่งชาติหาดไโนยาง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหาดไโนยาง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา เดือนเมษายน 2545 อยู่ระหว่างพิสูจน์สิทธิ์ 2 ราย ที่อ้างหนังสือรับรองการทำประโยชน์ และ สค.1

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ทราบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ 2503 , ระเบียบกรมป่าไม้ว่าด้วยการอนุญาตเข้าไปดำเนินกิจการท่องเที่ยวและพักอาศัยในอุทยาน 2536

แหล่งที่มาของข้อมูล : กพร.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.18. อุทยานแห่งชาติ กระบุรี ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ทับซ้อนพื้นที่ราษฎร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายกิตติรัตน์ สวัสดิ์ภักดี ราษฎร หมู่ที่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ร้องเรียนกรมป่าไม้ กรณีประกาศเขตอุทยานแห่งชาติกระบุรี ทับที่ดินทำกิน ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการครอบครองทำประโยชน์ที่ดิน

กรมป่าไม้ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานีร่วมกับจังหวัดระนองและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติกระบุรี ตรวจสอบการครอบครองพื้นที่ของผู้ร้อง พร้อมทั้งรังวัดควบคุมพื้นที่ไว้ ซึ่งสำนักงานป่าไม้เขต สุราษฎร์ธานี ได้ให้เจ้าหน้าที่ออกไปประสานงานกับเจ้าหน้าที่จังหวัดระนองและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติกระบุรี ดำเนินการเรื่องดังกล่าวแล้ว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายกิตติรัตน์ สวัสดิ์ภักดี ราษฎร หมู่ 3 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้ , สำนักงานป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี , จังหวัดระนอง , อุทยานแห่งชาติกระบุรี

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ไม่ชัดเจน

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3.19. อุทยานแห่งชาติแหลมสน ตำบลราชกรูด อำเภอเมือง ตำบลม่วงกลาง ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ ตำบลบางหิน ตำบลนาคา ตำบลกำพวน

กิ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง และตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

พื้นที่ปัญหา : - ตำบลราชกรูด อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

- ตำบลม่วงกลาง ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ ตำบลบางหิน ตำบลนาคา

- ตำบลกำพวน กิ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง

- ตำบลคุระบุรี อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติแหลมสน อยู่ในเขตตำบลราชกรูด อำเภอเมือง ตำบลม่วงกลาง ตำบลกะเปอร์ อำเภอกะเปอร์ ตำบลบางหิน ตำบลนาคา ตำบลกำพวน กิ่งอำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง และตำบลคุระ อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2526 พื้นที่รวม 315 ตร.กม.หรือ 196,875 ไร่ ประกอบด้วยชายฝั่งทะเลยาว 60 กิโลเมตร และหมู่เกาะ 2 หมู่เกาะ ได้แก่ หมู่เกาะกำใหญ่ และหมู่เกาะกำน้อย และเกาะอีก 8 เกาะ

ตลอดแนวชายฝั่งของอุทยานแห่งชาติแหลมสน มีชุมชนชาวประมงพื้นบ้านอาศัยอยู่และทำการประมงในทะเลซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติได้เคยจับกุมชาวประมงพื้นบ้านจำนวน 18 คน ซึ่งทำการประมงในเขตอุทยานด้วยเครื่องมืออวนลอยกึ่งเมื่อปี 2542 ข้อหาจับสัตว์ในอุทยานแห่งชาติ ศาลจังหวัดระนองสั่งปรับคนละ 250 บาท

หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันเรียกร้องกับอุทยานแห่งชาติให้ปรับแนวเขตแต่ไม่มีความคืบหน้า ยกเว้นการหยุดจับกุม ประกอบกับมีหนังสือจากกรมป่าไม้ปรับนโยบายผ่อนผันให้ชาวประมงพื้นบ้านทำการประมงในเขตอุทยานได้

นอกจากปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการจับกุมชาวประมงพื้นบ้าน ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านกิ่งอำเภอสุขสำราญ มีความเห็นว่า อุทยานจับกุมเฉพาะชาวประมงพื้นบ้านขณะที่ปล่อยให้เรืออวนลาก อวนรุน ทำการประมงในอุทยานแห่งชาติได้ การไม่ดำเนินการกับผู้บุกรุกป่าชายเลนทำปอเลียงกึ่ง

อย่างไรก็ดีความขัดแย้งระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับอุทยานแห่งชาติแหลมสนลดความรุนแรงลงหลังจากกรมป่าไม้มีนโยบายผ่อนผันให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถทำการประมงในทะเลซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ และความขัดแย้งเริ่มเปลี่ยนเป็นความร่วมมือในปี 2545 เมื่อ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายให้ดำเนินการโครงการอุทยานนาร่อง เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับทางราชการ ประกอบกับหัวหน้าอุทยานแห่งชาติแหลมสนคนใหม่สามารถประสานความร่วมมือกับชาวประมงพื้นบ้านได้ค่อนข้างดี

ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติแหลมสนมีการดำเนินงานร่วมกับชมรมชาวประมงพื้นบ้านกิ่งอำเภอสุขสำราญ ในการป้องกันปราบปรามอวนรุน อวนลากที่รุกล้ำไปทำการประมงในเขตอุทยานแห่งชาติ เนื่องจากการใช้เครื่องมือประมงดังกล่าวจะมีผลทำลายพันธุ์สัตว์น้ำและทรัพยากรชายฝั่ง

ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาเป็นปัญหาความขัดแย้งที่สามารถหาทางออกร่วมกันได้เช่น การอนุญาตให้ชาวประมงพื้นบ้านประกอบอาชีพได้โดยไม่ใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายล้างทรัพยากรและไม่มีผลกระทบต่อความยั่งยืนของทรัพยากร

ชมรมชาวประมงพื้นบ้านกิ่งอำเภอสุขสำราญ ได้ร่วมกับสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ และสมัชชาคนจน เจรจาร่วมกับรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนเรนทรวิจิตร พันธ์ดำรงโท ทักษิณ ชินวัตร จัดตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาประมงและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดระนองและพังงา แต่ผลการดำเนินงานไม่มีความคืบหน้า

ในส่วนของปัญหาอุทยานมีการแก้ปัญหาโดยการทำงานร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติและชมรมชาวประมงพื้นบ้านกิ่งอำเภอสุขสำราญ ภายใต้โครงการอุทยานแห่งชาตินาร่องการจัดการพื้นที่โดยประชาชนมีส่วนร่วม โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันแล้ว 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 วันจันทร์ ที่ 22 เมษายน 2545 ณ ท่าเทียบเรือประมงบ้านท่ากลาง หมู่ที่ 4 ต. กำพวน กิ่ง อ. สุขสำราญ จ. ระนอง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน โดยการประชุม มีการแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การตั้งคณะทำงานแก้ไขปัญหาประมงและการจัดการทรัพยากรชายฝั่งจังหวัดระนองและและอำเภอกระบุรีและมีการชี้แจงเกี่ยวกับโครงการนาร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน

ครั้งที่ 2 วันพฤหัสบดีที่ 18 กรกฎาคม 2545 ณ. ศาลาประชาคมบ้านบางหละ หมู่ที่ 10 ต. กระ อ. กระบุรี จ. พังงา โดยมีนาย บัณฑิต รัตนสัมพันธ์ เป็นผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุม โดยผลการประชุมครั้งนี้มีการแต่งตั้งคณะทำงานระดับพื้นที่เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานร่วม

ครั้งที่ 3 วันอังคารที่ 15 ตุลาคม 2545 ณ. ศาลาเอนกประสงค์บ้านหาดทรายดำ หมู่ที่ 5 ต. หางว อ. เมือง จ. ระนอง ที่ประชุมยืนยันเกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดการอุทยานแห่งชาติร่วมกันระหว่างทางราชการกับชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแหลมสน ได้ชี้แจงเกี่ยวกับโครงการนาร่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน ซึ่งเนื่องมาจากการปัญหานุกรุกพื้นที่อุทยานแห่ง

ชาติ โดยมีสาเหตุสำคัญคือ การไม่มีเอกสารสิทธิ์ และความยากจน อย่างไรก็ตามปัญหาความขัดแย้งมีแนวโน้มว่าจะสามารถทำความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อหาแนวทางในการดำเนินโครงการสำหรับเป็นตัวอย่างของพื้นที่อื่นๆต่อไป

เป้าหมายโครงการคือ

- 1) ช่วยให้ประชาชนที่อยู่ในป่าอนุรักษ์มีความมั่นคงในการดำรงชีพและสามารถดำรงชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น
- 2) บรรเทาปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดินและป่าไม้อันเป็นการเสริมความมั่นคงทางด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคม
- 3) ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกและแนวร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการสร้างระบบและพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและดูแลรักษาความสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม
- 4) มีรูปแบบในการบริหารให้ “คนอยู่กับป่า” ที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการต่อไปโดยพื้นที่ในโครงการนำร่องมี 3 อำเภอคือ อ.กะเปอร์ อ.สุขสำราญ จ. ระนอง และ อ. คุระบุรี จ. พังงา

ปัจจุบันอยู่ในช่วงการดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยมีการประชุมปรึกษาหารือกันอยู่เป็นระยะยังไม่สามารถสรุปผลของการแก้ปัญหาได้

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ชาวประมงพื้นบ้านในกิ่งอำเภอหาดสำราญ อำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา, ชมรมชาวประมงพื้นบ้าน กิ่ง อ.สุขสำราญ, กลุ่มผู้ประกอบการประมงอวนลาก อวนรุน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติแหลมสน , ประมงจังหวัดระนอง ผู้ว่าราชการจังหวัดระนอง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : ชมรมชาวประมงพื้นบ้านกิ่งอำเภอหาดสำราญ , สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

ส่วนที่ 2 การปลูกป่าและทำสวนป่าที่ส่งกระทบต่อประชาชน 6 กรณี

1. สวนป่าพระแสง ตำบลอินัน อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้แจ้งความจับกุมผู้ใหญ่บ้าน โดยกล่าวโทษว่าผู้ใหญ่บ้านกริดยางในสวนยางพาราของ ออป.

พื้นที่ปัญหา : เขตสวนป่าพระแสง ตำบลสาคร อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับราษฎร

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

วันที่ 8 เมษายน 2543 นายสุพจน์ หล่อพันธ์ ผู้ใหญ่บ้านอินัน อำเภอพระแสง ตำบลสาคร จังหวัดสุราษฎร์ธานี บุกรุกเข้าไปกริดน้ำยางพารา ในเขตสวนป่าพระแสงเป็นของตนเอง ในแปลงปลูกปี 2520 มีเนื้อที่ประมาณ 26 ไร่ นายไพศาล พิษานันท์ หัวหน้างาน งานป่าไม้ที่ 2 (พระแสง) อุตสาหกรรมป่าไม้ เขตสุราษฎร์ธานี ได้แจ้งร้องทุกข์ดำเนินคดีกับนายสุพจน์ หล่อพันธ์ เรื่องยึดถือครอบครองที่ดิน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยมิชอบและลักทรัพย์ของผู้มีอาชญากรรมที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สำนักงานอัยการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีหนังสือ อส.(สฎ) 0031/4609 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2544 แจ้งคำสั่งไม่ฟ้องคดี นายสุพจน์ หล่อพันธ์ เรื่องยึดถือครอบครองที่ดิน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยมิชอบ และลักทรัพย์ของผู้มีอาชญากรรม ให้แก่ผู้กำกับสถานีตำรวจภูธร อำเภอพระแสงทราบ โดยให้เหตุผลในคดีนี้ว่า หลักฐานไม่เพียงพอ

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ได้มอบหมายให้นิติกร ไปพบพนักงานอัยการเจ้าของคดี เพื่อขอทราบรายละเอียดเกี่ยวกับหลักฐานต่างๆ ในคดีนี้สรุปได้ว่า “แผนที่ระบุเขตสวนป่าพระแสงและระบุพื้นที่พิพาทไม่ชัดเจน” จึงมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีดังกล่าว

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้จัดทำแผนที่คดีใหม่ โดยใช้เครื่องทำแผนที่โดยเฉพาะ (เครื่องหาพิกัดด้วยระบบ GPS) โดยการร่วมดำเนินการจากผู้ชำนาญในการจัดทำแผนที่ เช่นกรมป่าไม้ กรมที่ดิน สำนักงานปฏิรูปที่ดิน และให้ลงชื่อรับรองด้วย ซึ่งเมื่อดำเนินการเรียบร้อยแล้ว องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ สามารถขอให้ดำเนินคดีใหม่ได้

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : - แผนที่ระบุเขตสวนป่าพระแสงและระบุพื้นที่พิพาทไม่ชัดเจน

- ผู้บุกรุกเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงน้อย ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.สวนป่า 2535 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : ออป.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2. สวนป่าท่าชนะบ้านห้วยเคี่ยม ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ ต่อเนื่อง

อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : เขตป่าสงวนแห่งชาติ ของอุทยานกรรมป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

งานสวนป่าที่ 6 ท่าชนะ อุทยานกรรมป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ฝ่ายอุทยานกรรมป่าไม้ภาคตะวันตกและใต้ องค์การอุทยานกรรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าชนะ ที่ตั้งสำนักงานเลขที่ 212 ม.3 ต.ประสงค์ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี เป็นสวนป่าโครงการที่ 4 เดิมดำเนินการปลูกโดยบริษัทสุราษฎร์ธานีค้าไม้ จำกัด ตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ ต่อมา กรมป่าไม้โดยสำนักงานป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ได้ส่งมอบพื้นที่สวนป่าท่าชนะ จึงได้ดำเนินการรื้อปลูกสร้างสวนป่าในแปลงที่มีเปอร์เซ็นต์รอดตายต่ำ ดูแลรักษาแปลงเก่า ดำเนินการตรวจพื้นที่ ป้องกันและปราบปรามการบุกรุก พื้นที่สวนป่าโดยใช้งบประมาณขององค์การอุทยานกรรมป่าไม้ มาตั้งแต่ปี 2533

ปี 2534 งานสวนป่าท่าชนะได้มีแผนการดำเนินงานรื้อปลูกสร้างสวนป่าไม้ยางพาราจำนวน 100 ไร่ เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ จากราษฎรและเพื่อแสดงว่า สวนปายังมีกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อยู่ ไม่ได้ทิ้งร้างให้ราษฎรบุกรุก ครอบครองแต่อย่างใด และงานสวนป่าท่าชนะได้ขอคำสั่งทหารพรานจากกรมทหารพรานที่ 45 เพื่อลาดตระเวน ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ อย่างเข้มงวดเป็นต้นมา จนถึงปี 2536

ปี 2537 กองทัพบกที่ 4 ขอใช้พื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี บริเวณพื้นที่สวนป่าไชยา ป่าท่าชนะ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2537 รวมเนื้อที่ 39,000 ไร่ เพื่อจัดตั้งเป็นสนามฝึกเห็นชอบ ให้กองทัพบกเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนป่าดังกล่าว แทนองค์การอุทยานกรรมป่าไม้ และให้กระทรวงการคลังจำหน่ายพื้นที่ดังกล่าวออกจากพื้นที่ของรัฐต่อไป แต่กองทัพบกจะต้องชำระค่าใช้จ่าย ในการดูแลรักษาสวนป่าทั้งสองแห่ง ซึ่งดำเนินการโดยองค์การอุทยานกรรมป่าไม้ และให้กระทรวงการคลังจำหน่ายพื้นที่ดังกล่าวออกจากพื้นที่ของรัฐต่อไป แต่กองทัพบกจะต้องชำระค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสวนป่าทั้งสองแห่ง ซึ่งดำเนินการโดยองค์การอุทยานกรรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี 2532-2536 เป็นจำนวนเงิน 10,670,000 บาท ทำให้การดำเนินงานรื้อปลูกสร้างสวนป่า และกิจกรรมต่างๆ ของสวนป่าท่าชนะหยุดชะงักลง เพื่อรอการส่งมอบให้กองทัพบก คงมีเพียงกิจกรรมในการป้องกัน และปราบปรามการบุกรุกพื้นที่โดยใช้กำลังทหารพราน

ปี 2538 ไม่มีการดำเนินการรื้อเพื่อปลูกสร้างสวนป่าเพิ่มเติม เนื่องจากการส่งมอบให้กองทัพบก มีแต่เพียงการดำเนินการรักษาสวนป่าแปลงเก่า สวนป่าไม้ยางพารา แปลง ปี 2534 และงานป้องกันปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ และกำลังทหารพรานถูกราชฎาเดินขบวนต่อต้านโดยอ้างว่าทหารใช้กำลังปราบปรามราษฎร ทำให้ทหารพรานต้องถอนจากพื้นที่

ปี 2539 ได้มีการสำรวจราษฎรบุกรุกพื้นที่ สวนป่าท่าชนะ เมื่อเดือนตุลาคม 2539 ปราบกฏว่า

1. มีราษฎรบุกรุกปลูกพืชอาสินไว้แล้ว จำนวน 17 ราย เนื้อที่ 887 ไร่
2. มีราษฎรยึดถือ ครบครอง โดยยังไม่ปลูกอาสิน จำนวน 11 ราย เนื้อที่ 267 ไร่ มีราษฎร ถูกจับ 2 ราย ตามคดีที่ 269/2539 และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการรื้อถอน และทำลายทรัพย์สินที่ปลูกสร้างในพื้นที่สวนป่า ปี 2540
3. ได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2540 ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลราษฎรผู้อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณสวนป่า พบว่าผู้บุกรุกครอบครอง 105 ราย เนื้อที่ 4,394 ไร่
4. องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้กับกองทัพบก ได้มีการประชุม เรื่องการขอใช้พื้นที่สวนป่าไชยา – ท่าชนะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2540 สรุปผลได้ว่า พื้นที่สนามฝึกเอกชนประสงค์ของทหารกับพื้นที่สวนป่าขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ สามารถใช้ร่วมกันได้ โดยกองทัพบกอาสาช่วยเหลือสวนป่า องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ จึงได้เริ่มดำเนินการกำหนดโครงการปรับปรุงพื้นที่สวนป่าท่าชนะ ตั้งแต่ปี 2541-2545 ปีละ 500 ไร่ เป็นไม้ยางพาราและไม้ตะเคียนทอง โดยเตรียมพื้นที่ตั้งแต่ พฤศจิกายน 2540
5. ออป.ได้แจ้งความร้องทุกข์ ที่ สภ.อ.ท่าชนะ ตามคดีที่ 294/2540 วันที่ 22 ธันวาคม 2540 ว่าราษฎรบุกรุกพื้นที่เตรียมการปลูกสร้างสวนป่า ต่อมาปี 2542 มีการแจ้งความบุกรุกสวนป่า 9 คดี ปี 2543 มีการแจ้งความบุกรุกสวนป่า 9 คดี

ปี 2544 ออป. ได้ใช้รถไถ ไถพื้นที่สวนป่าซึ่งทับซ้อนกับที่ดินทำกินของราษฎร เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ เดือนมิถุนายน 2544 ได้ชุมนุมเรียกร้องให้ภาพป่าสมบูรณ์ ยุติการไถที่ดินของราษฎรและพื้นที่ป่าซึ่งกำลังฟื้นตัวเป็นมีการแก้ไขปัญหาการซ้อนทับระหว่างพื้นที่สวนป่ากับพื้นที่ของราษฎรโดยร้องเรียนไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วันที่ 10 สิงหาคม 2544 ได้มีราษฎรที่อยู่ในพื้นที่สวนป่าท่าชนะ ประมาณ 70 คน ได้รวมตัวกันชุมนุม กันที่หน้าศาลากลาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเรียกร้องให้ออป. หยุดการปลูกสร้างสวนป่า และหยุดการดำเนินการดำเนินการใดๆ ในพื้นที่สวนป่าท่าชนะ จนกว่าจะมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อรื้อพื้นที่ให้ได้ข้อยุติเสียก่อน

วันที่ 15 สิงหาคม 2544 จังหวัด ได้แต่งตั้งคณะกรรมการสำรวจ ตรวจสอบ พิสูจน์สิทธิ ให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบจำนวน 119 ราย เนื้อที่ 3914 ไร่ และให้ ออป. หยุดการดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าในบริเวณพื้นที่ มีปัญหาไว้ก่อน ส่วนบริเวณอื่นที่ไม่มีปัญหา ให้ดำเนินการต่อไปได้ และราษฎรสามารถทำกินอยู่ในดินเดิมและห้ามบุกรุกเพิ่มเติม

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร บ้านห้วยเคี่ยม ตำบลประสงค์ อำเภอท่าชนะ ต่อเนื่องอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 113 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

- งานสวนป่าที่ 6 (ท่าชนะ) อุตสาหกรรมป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี ฝ่ายอุตสาหกรรมภาคตะวันตก และได้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- ป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี
- เจ้าหน้าที่สวนป่าท่าชนะ
- จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง ตามคำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ 1462/2544 ลงวันที่ 19 มิถุนายน 2544
- คณะกรรมการทำงานระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าไม้ กรณีสวนป่าท่าชนะ ตามคำสั่งที่ 1 / 2544 ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2544

ผลการแก้ไขปัญหา : จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่สวนป่าท่าชนะ ไถ ทำลายทรัพย์สิน และที่ดินทำกินชาวบ้าน ตามคำสั่งที่ 1/2544 ลงวันที่ 20 สิงหาคม 2544 ได้ข้อสรุปว่าให้ชุมชนเป็นสมาชิกหมู่บ้านป่าไม้ แต่ปัญหายังไม่ยุติเนื่องจากราษฎรยังไม่ยอมรับแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ปัญหาและอุปสรรค : กระบวนการแก้ไขปัญหาขาดความต่อเนื่องและขาดการมีส่วนร่วมของราษฎร

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507, พรบ.สวนป่า 2535 , คำสั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ 1462/2544 ลงวันที่ 19 มิถุนายน 2544

แหล่งที่มาของข้อมูล :

- รายงานการประมวลเหตุการณ์และข้อเสนอการดำเนินการแก้ปัญหาพื้นที่บุกรุก ของงานสวนป่าที่ 6 (ท่าชนะ) อุตสาหกรรมป่าไม้เขตสุราษฎร์ธานี
- บันทึกรายงานการประชุมการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน ครั้งที่ 1 / 2545 วันพฤหัสบดีที่ 1 สิงหาคม 2545

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3. สวนป่าท่าชนะ สุราษฎร์ธานี การบุกรุกสวนป่าท่าชนะ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

พื้นที่ปัญหา : สวนป่าท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

เจ้าหน้าที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ นำโดยหัวหน้างานสวนป่า ท่าชนะ พร้อมด้วยผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันออกปราบปรามการกระทำผิดว่าด้วยการป่าไม้ ในเขตป่าท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าท่าชนะ พบการกระทำผิดจำนวน 1 ราย พื้นที่แปลงปลูกสร้างสวนป่า แปลงปี 2521 พบการกระทำผิดโดยมีการแผ้วถางป่า ล้มไม้มะม่วงหิมพานต์ ที่ทางสวนป่าได้ปลูก และถางไม้พุ่มต่างๆ คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 40 ไร่ และได้จับผู้ต้องหาได้จำนวน 3 คน คือ นายณรงค์ เดชธานี นายโกเมศ ชัยบัณฑิต นายวิทยา สกุลวงศ์

คณะเจ้าหน้าที่ จึงได้ร่วมกับตำรวจยึด จับกุม แล้วนำเรื่องราว และผู้ต้องหาส่งมอบต่อพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอไชยา ตามบันทึกประจำวัน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายณรงค์ เดชธานี ,นายโกเมศ ชัยบัณฑิต ,นายวิทยา สกุลวงศ์ , สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าสุราษฎร์ธานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าสุราษฎร์ธานี , สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าภาคใต้

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหาคำขอขึ้นทับระหว่างที่ดินทำกินของราษฎรกับพื้นที่สวนป่า

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507, พรบ.สวนป่า 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.), สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าภาคใต้

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ปัญหาสวนป่าท่าชนะพิพาทกับราษฎร เกิดขึ้นหลายกรณี และเป็นระยะเวลานานกว่าสิบปีแล้วโดยที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมทั้งยังมีทัศนคติในด้านลบต่อราษฎรโดยมักอ้างว่าราษฎรเป็นนายทุน เป็นผู้มีอิทธิพล

4. สวนป่ากาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : สวนป่ากาญจนดิษฐ์ อ. ดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

คณะเจ้าหน้าที่สวนป่าได้เข้าตรวจตราพื้นที่แปลงปลูกสร้างสวนป่าปี 2518 พบพื้นที่ทางสวนป่าได้ปลูกไม้ยางนา ทุบกูกอกไม้ยาง จุกเผาและปักหลักหมายปลูกต้นไม้ แต่ไม่พบตัวผู้กระทำความผิดเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ คิดเป็นค่าเสียหายประมาณ 100,000 บาท งานสวนป่ากาญจนดิษฐ์ จึงได้ดำเนินการเข้าแจ้งความร้องทุกข์ ที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอดอนสัก เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2545 เพื่อสืบหาตัวผู้กระทำความผิดดำเนินการตามกฎหมายต่อไปแจ้งความร้องทุกข์ไว้ที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี บันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อติดตามหาผู้กระทำความผิด

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรผู้บุกรุกซึ่งไม่ทราบผู้กระทำความผิด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าภาคใต้ , องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้, สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าสุราษฎร์ธานี สถานีตำรวจ อ.ดอนสัก

ผลการแก้ไขปัญหา : ขณะนี้อยู่ในระหว่างการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พรบ.สวนป่า 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.)

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

5. สวนป่าหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พื้นที่สวนป่าซ้อนทับกับที่ดินราษฎร

พื้นที่ปัญหา : สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าหาดใหญ่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ที่ดินทำกินของราษฎรซ้อนทับกับพื้นที่สวนป่าหาดใหญ่ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ก่อให้เกิดเป็นข้อขัดแย้งในระดับที่รุนแรงจนเจ้าหน้าที่สวนป่าหาดใหญ่จำเป็นต้องมีความคุ้มครองในการทำงานไปยึดพื้นที่ซึ่งซ้อนทับกับราษฎรเนื้อที่สิบไร่เศษและเตรียมพื้นที่เพื่อปลูกไม้สัก แต่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากมีฝนตกหนัก และ จะต้องมีการคุ้มกันด้วยเพราะเกรงว่าจะไม่ปลอดภัย

ภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากการข่มขู่ของผู้บุกรุก เจ้าหน้าที่จึงประสานงานกับเจ้าหน้าที่ปกครองในพื้นที่ ดูแล เผื่อระวัง ลาดตระเวนป้องกันพื้นที่ทุกระยะไปก่อน หาก ออป. มีความพร้อมด้านเงินทุนงบประมาณ และสามารถรับรองความปลอดภัยของคนงานในพื้นที่ จึงค่อยดำเนินการปลูกสร้างสวนป่าใหม่ตามระยะเวลาและฤดูกาลที่เหมาะสม

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรที่อาศัยในเขตสวนป่าหาดใหญ่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานฟื้นฟูป่าเศรษฐกิจและชุมชนที่ 1 , สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่าหาดใหญ่

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พรบ.สวนป่า 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : องค์การ อุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.)

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี กระบวนการแก้ไขปัญหา

6. สวนป่าห้วยน้ำขาวและสวนป่าพรุดินนา ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

หมู่ 1 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 1 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ราษฎรหมู่ที่ 1และ6 ตำบลห้วยน้ำขาว หมู่ที่ 4และ 10 ตำบลคลองพนร้องเรียนเกี่ยวกับปัญหาเรื่องที่ดินทำกินในพื้นที่หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ต้องการให้มีการสำรวจแนวเขตพื้นที่ทำกินของราษฎรให้ชัดเจนระหว่างราษฎรกับสวนป่าห้วยน้ำขาว และขอให้ชาวบ้านที่เดือดร้อนมีสิทธิทำกิน

ผลการตรวจสอบพื้นที่ร้องเรียนอยู่ในสวนป่าห้วยน้ำขาวแปลงปลูกปี 2521 อยู่ในความดูแลรับผิดชอบขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้(ออป.) และไม่อยู่ในเขตนิคมสหกรณ์คลองท่อมแต่อย่างใด ได้เชิญตัวแทนและที่ปรึกษาฝ่ายราษฎรเข้าร่วมประชุม สรุปว่า ออป. จะจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎร จำนวน 150 ไร่ ตามโครงการปลูกสร้างสวนป่า เพื่อพัฒนาชนบท (คปช.) กลุ่มตัวแทนราษฎรยอมรับผลการประชุม และยินยอมออกจากพื้นที่ปัญหาดังกล่าว

นายอินันท์ เป้าเงิน กล่าวในการประชุม ของชาวบ้านห้วยน้ำขาวเมื่อ เดือนเมษายน 2547 ว่าการชุมนุมในแปลงสวนป่าเมื่อปี 2544 ไม่ได้มีความประสงค์จะยึดถือครอบครองที่ดินเป็นของราษฎร แต่เป็นการชุมนุมเพื่อคัดค้านการที่ ออป.ไปทำลายป่าสมบูรณ์เพื่อปลูกสร้างสวน

ยางพารา และที่ยินยอมออกจากพื้นที่ เนื่องจากทางราษฎรมีหน้าที่ทักท้วงแต่เมื่อทางราชการไม่แก้ไขปัญหาก็จึงจำเป็นต้องยินยอมให้มีการทำลายป่าต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายอินันท์ เปาเงิน (ประธานกลุ่มประชาธิปไตย) , นายมาhorn ชูแก้วกับคณะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา : รายงานของออป. ระบุว่า การแก้ไขปัญหาลงแล้วเสร็จโดย กลุ่มตัวแทนราษฎรยอมรับผลการประชุมและยินยอมออกจากพื้นที่พิพาท แต่ในฝ่ายราษฎร เห็นว่าปัญหายังไม่ได้รับความแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : ออป. เข้าใจว่าปัญหาเกิดจากราษฎรต้องการพื้นที่สวนป่าไปเป็นของบุคคล ขณะที่ราษฎรยืนยันว่าไม่ต้องการพื้นที่เป็นส่วนบุคคลแต่ต้องการให้ออป. หยุดการไถทำลายป่า ความเข้าใจที่แตกต่างกันนี้ทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรไม่สามารถเกิดขึ้นได้

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พรบ.สวนป่า 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 3 นโยบายการทองเที่ยวที่ส่งผลต่อการสูญเสียที่ดิน 5 กรณี

1. ที่สาธารณประโยชน์หาดบางเทา ต. เชิงทะเล อ.ถลาง จ.ภูเก็ต กรณีการออกเอกสารสิทธิในชุมชนเมือง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 2 และหมู่ 4 ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน , เอกชนขัดแย้งกับรัฐ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บริษัทไทยวารีสปอร์ต ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทที่เติบโตมาจากการซื้อขายแร่ดีบุก ซื้อที่ดินต่อมาจากบริษัทวิเศษกุลกิจ จำกัด ต่อมากลายเป็น น.ส.3ก. 20 แปลง เนื้อที่ประมาณ 1500 ไร่ ทับทางสาธารณะ ชุมเมืองเก่าและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งออก นส.เมื่อปี 2536

บริเวณหาดบางเทา หมู่ 2 และหมู่ 4 ตำบลเชิงทะเล อำเภอ ถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นที่ดินชายทะเล ที่ดินเงินและเป็นท้องที่ มีการสำรวจเมื่อปี 2521 และออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในปี 2536 เนื้อที่ 17-2-0 ไร่

ปี 2535 ราษฎรตำบลเชิงทะเลร้องเรียนให้ตรวจสอบที่สาธารณะดังกล่าว พบว่าด้านทางทิศตะวันออก ถูกโรงแรมกาน่าบีช คลับ สร้างอาคารบางส่วนรุกล้ำเข้าไป

วันที่ 8-9 ธันวาคม 2535 ชาวบ้านตำบลเชิงทะเล หลายร้อยคนได้ร่วมกันปิดถนนทางเข้าโรงแรมของบริษัทไทยวาทั้งสามด้าน เรียกร้องให้ทางบริษัท เปิดทางสาธารณะที่ชาวบ้านเคยใช้ แต่ถูกบริษัทปิด โดยทางบริษัทไทยวาอ้างว่า เป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง ชาวบ้านร้องเรียนให้ทางราชการตรวจสอบ ทางจังหวัดภูเก็ตตั้งคณะกรรมการสอบสวนมีผลสรุปในปี 2530 ว่า น.ส.3 ก 13 แปลงน่าจะออกโดยไม่ชอบโดยไม่ถูกต้อง แต่ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา ปัจจุบันปัญหานี้ยังอยู่ในการดำเนินการของรัฐบาลทักษิณ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 2 และหมู่ 4 ตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต , บริษัทไทยวารีสปอร์ต ดีเวลลอปเม้นท์ , จังหวัดภูเก็ต

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดภูเก็ต

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล :

ข้อสังเกตของนักวิจัย :

2. โรงแรมภูเก็ตยอร์ชคลับ สร้างอาคารคร่อมทางสาธารณประโยชน์

หาดในหาน ต.ราไวย์ อ.เมือง จ.ภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : ต.ราไวย์ อ.เมือง จ.ภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน , เอกชนขัดแย้งกับรัฐ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

โรงแรมภูเก็ตยอร์ชคลับ สร้างขึ้นในปี 2530 ตั้งอยู่ในบริเวณหาดในหาน ตำบลราไวย์ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

เมื่อปี 2536 ได้มีราษฎร ตำบลราไวย์ ที่ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากโรงแรมภูเก็ตยอร์ชคลับ สร้างอาคารปิดกั้นทางสาธารณะ ซึ่งเชื่อมระหว่างหาดในหานกับอ่าวเสน ได้ทำหนังสือร้องทุกข์ เสนอคณะกรรมการกฤษฎีกาจนมีคำสั่งที่ 45/2535 ให้อำเภอเมืองภูเก็ต (ขณะนั้นมีนายอำนาจ สงวนนาม เป็นนายอำเภอ) พิจารณาดำเนินการให้ทางโรงแรมรื้อถอนอาคาร ที่ปลูกคร่อมทางสาธารณะ และรื้อถอนสิ่งปิดกั้นกีดขวางออก แต่ก็ไม่มีการปฏิบัติตามคำสั่ง

ต่อมาในปี 2536 นายวิจารณ์ ก้อนแก้ว นายอำเภอคนใหม่ ได้รับหนังสือจากคณะกรรมการ กฤษฎีกาอีกหนึ่งฉบับ สั่งให้ดำเนินการกับนายอำเภอเมืองภูเก็ตก่อนหน้านี้ว่าฐานปฏิบัติและละเว้นการปฏิบัติต่อหน้าที่

หนังสือฉบับดังกล่าวหายไปก่อนที่นายอำนาจ สงวนนาม จะรับตำแหน่งปลัดจังหวัดภูเก็ต ทางอำเภอจึงมีคำสั่งให้ทางโรงแรมรื้อถอนภายใน 90 วัน แต่โรงแรมไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่ง กลับทำหนังสือร้องขอความเป็นธรรมต่อผู้ว่าราชการจังหวัด (นายยุวัฒน์ วุฒิเมธี) โดยแจ้งว่าทางบริษัท ซื้อโรงแรม หลังจากเจ้าของเดิมคร่อมทางสาธารณะแล้ว ซึ่งเจ้าของเดิมเป็นผู้ก่อสร้างอาคารและไม่ปรากฏในเอกสารสิทธิที่ดินของโรงแรมว่ามีทางสาธารณะ

ดังนั้นทางบริษัทจึงยืนยัน ตามเอกสารโฉนดที่ดินที่บริษัทซื้อมา ขณะเดียวกันเจ้าพนักงานที่ดินก็จะระบุว่าโฉนดไม่ได้ออกทับที่สาธารณะ ตามที่คณะกรรมการกฤษฎีการะบุและยังไม่มีคำสั่งอันใดเกี่ยวกับการเพิกถอนโฉนด

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร ตำบลราไวย์, โรงแรมภูเก็ตยอร์ชคลับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต, คณะกรรมการกฤษฎีกา, อำเภอเมืองภูเก็ต

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2487

แหล่งที่มาของข้อมูล : กพร.

3. คลับเมดหรือเดอะมิเตอร์เน่คลับ เข้าที่สาธารณะและบุกรุกทางสาธารณะ หาดกะตะ หมู่ 3 ต.กะรน อ.เมือง จ.ภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 3 ต.กะรน อ.เมือง จ.ภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

คลับเมด หรือเดอะมิเตอร์เน่คลับของบริษัทฮอลลิเดย์ วิลเลสเจส (ไทยแลนด์ จำกัด) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2531 บริเวณ หาดกะตะ หมู่ที่ 3 ต.กะรน อ.เมือง จ.ภูเก็ต โดยพื้นที่ก่อสร้างโรงแรมเป็นพื้นที่เช่าจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามหนังสือสัญญาที่ได้ทำกับผู้ว่าราชการจังหวัด ในฐานะหัวหน้าองค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2528 โดยตกลงเช่าที่ดินซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณที่ดินสาธารณะบริเวณหาดกะตะ หมู่ที่ 3 ต.กะรน อ.เมือง จังหวัดภูเก็ต จำนวนเนื้อที่ 54 ไร่ 1 งาน 30 ตารางวา เพื่อปรับปรุงและใช้ประโยชน์เป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีกำหนด 30 ปี นับตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน 2528 ถึงวันที่ 24 กันยายน 2559 โดยมีข้อกำหนดเรื่องค่าเช่า แผนที่ตั้งที่ดินและข้อตกลงอื่นๆระบุไว้ในสัญญาเช่า

ในสัญญาเช่าดังกล่าวมีข้อหนึ่งระบุว่า สัญญานี้จะสมบูรณ์ได้ต้องเพิกถอนสภาพถนนเสียก่อน ซึ่งได้มีการแก้ไขสัญญาเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2530 ทั้งนี้ในสัญญาเดิมนั้น ระบุว่าเป็นการเช่าทุ่งเลี้ยงสัตว์ ในแผนที่ที่ไม่ติดทางสาธารณะ

ในช่วงเริ่มก่อสร้างโรงแรม ได้รื้อโรงเรียนย้ายออกไปสร้างในพื้นที่ใหม่ มีการปิดกั้นไม่ให้ประชาชนใช้ถนนหน้าหาด องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ได้เคยมีมติให้บูรณะถนนดังกล่าว แต่ได้รับการขัดขวางจากโรงแรมโดยอ้างว่าได้เช่าพื้นที่ทั้งหมดแล้วตามสัญญาเช่า

จังหวัดภูเก็ตได้ทำเรื่องหารือกระทรวงมหาดไทย ว่าทางสาธารณะให้เช่าตามสัญญาเช่าได้หรือไม่ กระทรวงมหาดไทยมีวินิจฉัยเมื่อปี 2532 ว่า ถนนสาธารณะให้เช่าไม่ได้ แต่ทางจังหวัดก็ไม่ได้แก้สัญญาเช่าเดิม ปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข

วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2536 ได้มีการประชุมร่วมระหว่างกรรมการผู้จัดการของบริษัทกับจังหวัดภูเก็ต ตัวแทนเทศบาลตำบลกะรน และราษฎร ได้ข้อตกลงร่วมกันให้มีการสร้างถนน โดยให้สุขาภิบาลดำเนินการ และสุขาภิบาลก็ยินยอมให้คลับเมด ตกแต่งถนนให้มีความสวยงาม และดำเนินการใดๆที่จะทำให้รบกวนข้างและไม่เป็นอันตรายต่อผู้ข้ามถนน

บริษัทฮอลลิเดย์ วิลเลสเจส (ไทยแลนด์ จำกัด) มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่คือ คลับเมด แนนซ์ บีวีแห่งประเทศเนเธอร์แลนด์ ดำเนินกิจการสถานตากอากาศ “ คลับเมด ” ที่มีเครือข่ายทั่วโลก รวมทั้งในภูเก็ตด้วย

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 3 ต.กะรน อ.เมือง จ.ภูเก็ต ,คลับเมด หรือเดอะมิเตอร์เน่คลับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 3 ต.กะรน อ.เมือง จ.ภูเก็ต ,องค์การบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต ,เทศบาลตำบลกะรน

ผลการแก้ไขปัญหา : ตัวแทนสภาภิบาลและกลุ่มชาวบ้าน ได้ข้อตกลงร่วมกันให้มีการสร้างถนน โดยให้สภาภิบาลดำเนินการ และสภาภิบาลก็ยินยอมให้คัลเบเมด ตกแต่งถนนให้มีความสวยงาม และดำเนินการใดๆที่จะทำให้รถวิ่งช้าลงและไม่เป็นอันตรายต่อผู้ข้ามถนน

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กปร.

4. หาดแสนสุขที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : ชายหาดแสนสุข เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน , เอกชนขัดแย้งกับรัฐ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายชัยสิน งานทวี เอกสารโฉนดที่ดินเลขที่ 14410 บริเวณหาดแสนสุข ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2516 เนื้อที่ 74-3-88 ไร่ ราษฎรในพื้นที่ร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตว่า โฉนดที่ดินแปลงดังกล่าวออกทับชายหาดสาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง

ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตมีคำสั่งจังหวัดภูเก็ตที่ 271/2518 วันที่ 13 มิถุนายน 2518 แต่งตั้งให้นายเกษม สุทธางกูร นายกเทศมนตรีเมืองภูเก็ตเป็นประธานคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงพร้อมกับ กรรมการอีก 4 คน คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงมีมติว่า หาดแสนสุขเป็นหาดสาธารณะที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันให้ทางจังหวัดภูเก็ตพิจารณาเพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 14410 ต่อมาจังหวัดภูเก็ตเสนอให้อธิบดีกรมที่ดินดำเนินการเพิกถอนโฉนด

เดือนตุลาคม 2521 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ในวงราชการ (ปปป.) ได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงและมีความเห็นเสนอว่า โฉนดที่ดินเลขที่ 14410 ออกทับหาด แสนสุขอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สมควรส่งเรื่องให้กรมที่ดินเพิกถอนโฉนดดังกล่าว จากนั้นได้ส่งเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาและคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้เพิกถอนโฉนดที่ดินแปลงดังกล่าวเมื่อ วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2522

อธิบดีกรมที่ดินมีคำสั่งที่ 1016/2522 วันที่ 20 สิงหาคม 2522 ให้เพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 14410 เนื่องจากออกโดยมิชอบทับหาดแสนสุข ทะเล คลอง ถนน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

นายชัยสิน งานทวี ฟ้องร้องต่อศาลว่า คำสั่งเพิกถอนโฉนดของอธิบดีกรมที่ดินเป็นคำสั่งที่มิชอบ ขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งดังกล่าว และคืนที่ดินพิพาทให้กับโจทก์

วันที่ 10 พฤษภาคม 2525 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ถอนคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 14410 ของอธิบดีกรมที่ดิน ด้วยเหตุว่า โฉนดที่ดินบางส่วนออกทับหาตแสนสุขและที่ดินข้างเคียงซึ่งน้ำทะเลท่วมถึงอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน โฉนดที่ดินจึงออกโดยมิชอบกฎหมายบางส่วน อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจเพิกถอนเฉพาะส่วนที่ทับที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ไม่ใช่เพิกถอนทั้งแปลง และให้อธิบดีกรมที่ดินแก้ไขโฉนดที่ดินโดยเพิกถอนบางส่วนที่ทับที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

โจทก์อุทธรณ์ กรมที่ดินอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2526 กลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้ยกฟ้องโจทก์ โดยวินิจฉัยว่า อธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินพิพาทได้ทั้งฉบับ ตามกฎกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 2 พ.ศ.2497 โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3151/2528

หลังจากมีคำพิพากษาของศาลฎีกา นายอดิ ธารศิริโรจน์ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองภูเก็ตขณะนั้นได้ยื่นเรื่องให้ที่ดินจังหวัดภูเก็ต รังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง แต่ไม่มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

วันที่ 25 สิงหาคม 2534 สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ตได้ออกโฉนดที่ดินเลขที่ 44274 เนื้อที่ 56-1-75 ไร่ ให้แก่นายชัยสิน งานทวี อีกครั้งในที่ดินแปลงเดิมที่ศาลฎีกาพิพากษาว่า การเพิกถอนโฉนดที่ดินชอบด้วยกฎหมายแล้ว ราษฎรทราบเรื่องการออกโฉนดที่ดินใหม่ในปี 2537 และได้ร้องเรียนให้จังหวัดภูเก็ตตรวจสอบข้อเท็จจริง จังหวัดภูเก็ตแต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยตัวแทนนายชัยสิน ให้ปากคำในการสอบสวนของคณะทำงานว่า การออกโฉนดใหม่ดำเนินการตามคำพิพากษาศาลฎีกา โดยตัดที่สาธารณะออกไปแล้วขอออกโฉนดเฉพาะที่ดินที่เหลืออยู่ ราษฎรได้แย้งว่า ศาลฎีกาพิพากษาให้เพิกถอนโฉนดที่ดินทั้งแปลง มิใช่เพิกถอนบางส่วน ดังนั้นที่ดินตามโฉนดเลขที่ 14410 หลังการเพิกถอนโฉนดจึงเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินทั้งแปลง

คณะทำงานฯส่งเรื่องให้อัยการจังหวัดภูเก็ต อธิบายความคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว อัยการจังหวัดภูเก็ตแจ้งผลการพิจารณาตามหนังสือที่ อส.(ภก) 0020/2499 วันที่ 12 พฤษภาคม 2537 ความโดยสรุปว่า ศาลฎีกาพิพากษาว่าคำสั่งอธิบดีกรมที่ดินที่ให้เพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 14410 ทั้งฉบับเป็นคำสั่งโดยชอบเพราะฟังข้อเท็จจริงได้ว่า ที่ดินบริเวณที่นำมาออกโฉนดเลขที่ 14410 เป็นที่ดินนอกการครอบครองของพระพิทักษ์ชินประชา และบางส่วนเป็นที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และไม่ใช่ที่ดินซึ่งทายาทของ พระพิทักษ์ชินประชา ขายให้นายชัยสิน งานทวี และนายดิลก ถาวรวงศ์ การเพิกถอนโฉนดที่ดินทั้งฉบับจึงเป็นการเพิกถอนทั้งส่วนที่ทับ

ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน และส่วนที่มีได้แจ้งการครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งนำมาออกโฉนดไม่ได้ จึงเห็นควรให้เพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 44247

หลังจากที่อัยการจังหวัดภูเก็ตมีความเห็นให้เพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 44247 ทางจังหวัดภูเก็ตไม่ได้ดำเนินการใดๆต่อ ราษฎรจึงได้ชุมนุมเมื่อเดือนมีนาคม 2538 เรียกร้องให้จังหวัดภูเก็ตดำเนินการสอบสวนเรื่องต่อ แต่ไม่มีการดำเนินการใดๆ

ปี 2540 ทายาทของนายชัยสิน งานทวี มีโครงการก่อสร้างโรงแรมในที่ดินแปลงดังกล่าว และได้ฟ้องร้องขับไล่ราษฎรที่อาศัยอยู่บริเวณหาดแสนสุข ในระหว่างดำเนินคดี ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตมีคำว่างเพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 44247

ทายาทของนายชัยสิน งานทวี ฟ้องร้องนายจะเด็จ อินสว่าง ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต ว่าออกคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินโดยมิชอบ ศาลจึงสั่งจำหน่ายคดีที่ทายาทนายชัยสิน งานทวี ฟ้องขับไล่ราษฎรเป็นการชั่วคราว เพื่อรอผลการพิจารณาคดีที่ฟ้องร้องให้เพิกถอนคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ต

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ,

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดภูเก็ต,กรมที่ดิน ,กรมทรัพยากรธรณี

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างพิจารณาคดีของศาลตามการฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินเลขที่ 44247 ของทายาทนายชัยสิน งานทวี

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ , รายงานการศึกษาโครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่น มูลนิธิสถาบันที่ดิน 2545

5. การปิดกั้นทางสาธารณะ หมู่ 4 บ้านนางกัน ตำบลท่าโคง และหมู่ 7 บ้านกรุงศรี ตำบลนบปริง อำเภอเมือง จังหวัดพังงา บริษัทกะทะทอง จำกัดยึดทางสาธารณะของชุมชน

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 4 บ้านนางกัน ตำบลท่าโคง และหมู่ 7 บ้านกรุงศรี ตำบลนบปริง อำเภอเมือง จังหวัดพังงา

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ปลายปี 2545 มีผู้บอกกับราษฎรว่า ถนนสาธารณะที่ตัดผ่านที่ดินของบริษัทกะทะทองจำกัด เป็นที่ดินของบริษัททั้งหมด โดยที่บริษัทมีเอกสารสิทธิ์ เป็น น.ส.3ก. ให้ราษฎรหลีกเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่น เพราะบริษัทจะปิดถนน

เดือนเมษายน 2546 บริษัท กระทะทอง จำกัด ดำเนินการปิดกั้นทางสาธารณะและล้อมรั้วรอบบริเวณที่ดินของบริษัทโดยมีส่วนหนึ่งรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่การเกษตรของราษฎรในพื้นที่ ซึ่งได้แจ้งความดำเนินคดีกับบริษัทกระทะทองจำกัด ที่ สถานีตำรวจภูธรตำบลทุ่งคาโงก ไว้เป็นหลักฐาน

ราษฎรได้ส่งเรื่องร้องทุกข์ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา ซึ่งได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาล้มขึ้นมาประกอบด้วยที่ดินจังหวัด ป่าไม้ อุตสาหกรรมจังหวัด และชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรบ้านบางกัน หมู่ 4 ต.ทุ่งคาโงก อ.เมือง จ.พังงา และราษฎร บ้านกรุงศรี หมู่ 7 ต.นบปริง อ.เมือง จ.พังงา, ป่าไม้จังหวัด, บริษัทกระทะทองจำกัด , ที่ดินจังหวัด, อุตสาหกรรมจังหวัด,

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ที่ดินจังหวัด, อุตสาหกรรมจังหวัด, ป่าไม้จังหวัด, จังหวัดพังงา

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการสอบสวนข้อเท็จจริงเพื่อแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : มีการใช้สิทธิพลข่มขู่ราษฎร

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497,

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรตำบลทุ่งคาโงก

ส่วนที่ 4 นโยบายการให้สัมปทานทำประโยชน์ในที่ดินของรัฐกรณี เหมืองแร่หิน 2 กรณี

1. สัมปทานเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน หมู่ 1, 2, 3 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

เมื่อปี 2545 ราษฎรหมู่ 1, 2, 3 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ทราบว่า ทางราชการโดยจังหวัดตรัง และกรมทรัพยากรธรณี ได้กำหนดให้เขาควนเหมียง หรือเขาถ้ำแรด เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม และจะให้ประทานบัตรแก่เอกชนเพื่อเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน ซึ่งได้ก่อให้เกิดการวิตกกังวล ว่าการระเบิดภูเขาและการทำเหมืองแร่ จะก่อให้เกิดมลภาวะด้านฝุ่นหิน ด้านเสียง การทำลายถนน วิถีชีวิตชุมชน เนื่องจากแหล่งระเบิดภูเขาอยู่ห่างจากชุมชนเพียง 600 เมตร ตลอดจนการทำลายป่าธรรมชาติและถ้าประวัติศาสตร์ในเขาถ้ำแรด จึงได้มีการประชุมร่วมในชุมชนและร่วมกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม เพื่อเป็นองค์กรร่วมของราษฎรในการดำเนินการศึกษาปัญหา ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และเสนอให้ทางราชการทบทวนการทำเหมืองแร่หินในเขาถ้ำแรด

การศึกษาสภาพพื้นที่เทือกเขาถ้ำแรดของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่มร่วมกับมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ ในเดือนสิงหาคม 2545 พบว่าเทือกเขาถ้ำแรดเป็นป่าดิบชื้น ในระบบนิเวศเขาหินปูน สภาพป่าทั่วไปมีความสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพ พบสัตว์ป่าสำคัญเช่น เลียงผา ซึ่งมีถ้ำที่สวยงามและมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติของชุมชนและสมควรพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดตรัง จำนวน 5 ถ้ำ เช่น ถ้ำที่ใช้เก็บรูปหนังตะลุงโบราณ และด้วยสภาพป่าที่สมบูรณ์ดังกล่าวชุมชนได้ใช้ป่าเป็นแหล่งชีพ เช่น เก็บน้ำผึ้งป่า สมุนไพรใบยา เป็นต้น

เดือนกรกฎาคม 2545 กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม ทราบจากทรัพยากรธรณีจังหวัดตรังว่า เทือกเขาถ้ำแรดหรือเขาควนเหมียงได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการจังหวัดตรังให้เป็นแหล่งแร่หินอุตสาหกรรมและได้มีการเห็นชอบให้ประทานบัตรเหมืองแร่อุตสาหกรรม โดยกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและเหมืองแร่ ได้อนุมัติประทานบัตรแก่นายบุญทิพย์ สุนาเสวรินทร์ เนื้อที่ 95 ไร่ 1 งาน 66 ตารางวา ตามหนังสือที่ อก.0508/767 ลงวันที่ 11 ธันวาคม 2545

กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่มเห็นว่าหากให้มีการระเบิดหิน ทำเหมืองแร่หิน สภาพป่าที่สมบูรณ์จะสูญเสียไป รวมทั้งจะก่อให้เกิดมลภาวะแก่ชุมชน จนไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ในช่วงปี 2545 ถึง 2546 กลุ่มอนุรักษ์ฯ ได้ยื่นหนังสือคัดค้านการกำหนดให้เทือกเขาถ้ำ

แรดหรือควนเหมียง เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม และการให้สัมปทานทำเหมืองแร่หิน ไปยังผู้ใหญ่บ้าน กำนันตำบลปากแจ่ม องค์การบริหารส่วนตำบลปากแจ่ม นายอำเภอห้วยยอด ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง สำนักงานโยธาและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายกรัฐมนตรี และร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในประเด็น การถูกละเมิดสิทธิชุมชนในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สมดุล และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ระบุผลการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนความโดยสรุปว่า เขาควนเหมียงหรือเขาถ้ำแรด เป็นบริเวณต่อเนื่องกับเทือกเขาน้ำพราย และเขาลำแพะซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร ดังนั้นการที่ราษฎรให้ความสำคัญว่าเขาถ้ำแรดเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร จึงมีนัยยะการเห็นความสำคัญในการใช้เป็นแหล่งต้นน้ำและทรัพยากรในท้องถิ่นตามสภาพจริงของชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบเขา ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญที่แตกต่างจากการพิจารณาของภาครัฐที่มักจะพิจารณาภาพรวมของพื้นที่ทั้งจังหวัด

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงการทำสวนยางพารารอบเขาและการสัญจรไปมาในถนนใกล้เคียงเขา การระเบิดเขาหิน การย่อยหินการขนส่งหิน ย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตโดยปกติสุขของชุมชน ทั้งสภาพป่าบนเขาควนเหมียงยังคงมีสภาพป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์มากและมีลักษณะเป็นต้นน้ำลำธาร ชีบน้ำสำหรับพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบได้อย่างดี

ในส่วนการดำเนินการแก้ไขปัญหของหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ มีความไม่โปร่งใสในการเปิดเผยข้อมูล ให้ชุมชนบางส่วนเข้ารวมการออกความเห็นในการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่โดยไม่ครอบคลุมชุมชนที่คัดค้าน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมจังหวัด มุ่งวิธีการแก้ไขปัญหไปในการชี้แจงเทคนิคการทำเหมือง โดยไม่มีท่าทีจะยอมรับและหาทางแก้ไขปัญหข้อวิตกกังวลของประชาชนที่คัดค้าน

จากผลการตรวจสอบข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัดรับฟังและยอมรับข้อคัดค้านของประชาชนตาม พ.ร.บ.แร่ 2510 มาตรา 49 และตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีการสอบถามความคิดเห็นของแต่ละหมู่บ้าน

ชุมชนรอบเขาควนเหมียงมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ 2540 มาตรา 49 และ 59 ในการร่วมตัดสินใจจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และผู้ใช้ที่ดินรอบพื้นที่ต้องถูกตีความเป็นผู้ได้รับผลกระทบที่ต้องรับฟังความคิดเห็นด้วย

กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ต้องร่วมกันตรวจสอบข้อมูลสภาพป่าบนพื้นที่ใหม่ และหากเป็นพื้นที่ป่าสมบูรณ์ หรือมีตำแหน่งภูมิศาสตร์เหมาะสมอาจใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศและทรัพยากรอย่างเหมาะสมยั่งยืน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 3 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง และผู้ที่มีที่ดินในพื้นที่รอบเขาควนเหมียงแต่ไม่ได้มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรตำบลปากแจ่ม ,นายบุญทิพย์

สุนาเสวรินทร์ ผู้ได้รับสัมปทานบัตรทำเหมืองแร่อุตสาหกรรมหินปูนเขาควนเหมียง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดตรัง ,กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ,สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ,กรมป่าไม้ ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ยังไม่มีข้อยุติในการแก้ไขปัญหา ผู้รับสัมปทานบัตรยังไม่สามารถดำเนินการทำเหมืองแร่หินได้ แม้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่อนุมัติประทานบัตรเมื่อเดือนธันวาคม 2545 แต่สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกำลังพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และกรมอุทยานแห่งชาติฯ จะพิจารณาอนุมัติให้ใช้พื้นที่หลังรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการพิจารณาแล้ว

ด้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปากแจ่ม ยังคงยืนยันที่จะคัดค้านการทำเหมืองแร่หินเพื่อเอากำไรหรือเขาควนเหมียง เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตปกติสุขของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค : หน่วยงานราชการระดับจังหวัดรับฟังข้อคัดค้านของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยมาก ทั้งกระบวนการพิจารณาเรื่องคัดค้านเป็นไปในแนวทางการให้อนุญาตทำเหมืองหินมากกว่าการพิจารณาผลกระทบในระยะยาว

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - พ.ร.บ. แร่ พ.ศ.2510 , รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

แหล่งที่มาของข้อมูล : เอกสารฐานเจตนา-ร่วมผู้ : ครบรอบ 2 ปี การคัดค้านสัมปทานเพื่อเอากำไร ปากแจ่ม สิงหาคม 2547 ,รายงานการศึกษาข้อมูลเชิงวิชาการกรณีปัญหาเหมืองแร่เพื่อกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบาย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มิถุนายน 2547 ,ราษฎรตำบลปากแจ่ม

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การกำหนดพื้นที่ต้นน้ำตามหลักวิชาการของรัฐ กับพื้นที่ต้นน้ำตามสภาพจริงของชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เขาควนเหมียงถูกพิจารณาจากรัฐว่าไม่ใช่ต้นน้ำ ขณะที่ชุมชนระบุว่าเป็ต้นน้ำ

การสำรวจสภาพป่าของรัฐแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับสภาพจริงของชุมชน รัฐระบุว่าเป็นป่าเสื่อมโทรมให้สัมปทานทำแร่ได้ ชุมชนระบุว่าเป็นป่าในระบบนิเวศเพื่อเอากำไรหินปูนที่สมบูรณ์ มีสัตว์ป่าสำคัญ และระบบนิเวศเชื่อมโยงกับเทือกเขาและป่าใกล้เคียงตลอดแนวเพื่อเอากำไรบรรทัด

สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรม ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้รับการตีความจากหน่วยงานราชการว่า เป็นสิทธิที่ไม่มีสภาพบังคับจนกว่าจะมีกฎหมายลูกของรัฐธรรมนูญบัญญัติ

2. สัมปทานเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน หมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม

อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

กระทรวงอุตสาหกรรมมีประกาศกระทรวงเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2539 กำหนดให้เขาจำปาในพื้นที่หมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เป็นแหล่งหินอุตสาหกรรม

นายสาริต โขตสกุลวัฒนา ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างโดยวิธีเหมืองหาก ต่อทรัพยากรธรณีจังหวัดตรัง ในพื้นที่เขาจำปา เนื้อที่ 46-2-14 ไร่ และได้รับการจดทะเบียนตามคำขอประทานบัตรที่ 40/2539 หมายเลขหลักเขตเหมืองแร่ที่ 23937

พื้นที่ที่ยื่นคำขอประทานบัตรการจำแนกพื้นที่ของรัฐอยู่ในลุ่มน้ำชั้นที่ 3 และมีสภาพเป็นป่าดงดิบชื้นมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ

เมื่อกลุ่มรักษ์ป่าต้นน้ำตรัง ซึ่งเป็นกลุ่มของราษฎรหมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม ทราบเรื่องการกำหนดเขาจำปาเป็น แหล่งหินอุตสาหกรรม และจะให้ประทานบัตรแก่เอกชนทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน จึงได้ยื่นเรื่องคัดค้านต่อหน่วยงานราชการหลายหน่วยงาน เช่น อุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ จังหวัดตรัง สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตรัง ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง อธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 15 สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และร้องเรียนการถูกละเมิดสิทธิชุมชนในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรม

กลุ่มรักษ์ป่าต้นน้ำระบุว่า การทำเหมืองแร่หินเขาจำปาจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของชุมชน เนื่องจากเขาจำปาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ต้นน้ำคลองลำซอบซึ่งเป็นต้นน้ำของแม่น้ำตรัง การระเบิดภูเขาและการทำเหมืองแร่ จึงเป็นการทำลายพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญของชุมชนและจังหวัดตรัง นอกจากนี้รอบเขาจำปาเป็นสวนยาง สวนผลไม้ และเขาจำปาอยู่ใกล้ชุมชน ดังนั้นการระเบิดเขาจำปา และการทำเหมืองจะก่อให้เกิดมลภาวะด้านฝุ่นหิน ด้านเสียง การทำลายถนน และวิถีชีวิตชุมชน ทั้งสภาพป่าบนเขาจำปาเป็นป่าสมบูรณ์ตามระบบนิเวศเขาหินปูน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ 2 ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ,กลุ่มรักษ์ป่าต้นน้ำตรัง , นายสาริต โขตสกุลวัฒนา ผู้ยื่นขอสัมปทานเหมืองแร่เขาจำปา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดตรัง ,กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ,สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ,กรมป่าไม้ ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญหา : ยังไม่มีข้อยุติในการแก้ไขปัญหา ผู้รับสัมปทานบัตรยังไม่สามารถดำเนินการทำเหมืองแร่หินได้ เรื่องกำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ของสำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และกรมอุทยานแห่งชาติฯ จะพิจารณานุมัติให้ใช้พื้นที่หลังรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมผ่านการพิจารณาแล้ว

ด้านกลุ่มรักษาดินน้ำตรัง ยืนยันที่จะคัดค้านการทำเหมืองแร่หินเขาจำปา เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตปกติสุขของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค : หน่วยงานราชการระดับจังหวัดรับฟังข้อคัดค้านของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมน้อยมาก ทั้งกระบวนการพิจารณาเรื่องคัดค้านเป็นไปในแนวทางการให้อนุญาตทำเหมืองหินมากกว่าการพิจารณาผลกระทบในระยะยาว

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - พ.ร.บ. แร่ พ.ศ.2510 , รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540

แหล่งที่มาของข้อมูล : รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โครงการเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูน ของนายสาธิต โชคสกุลวัฒนา จัดทำโดย บริษัท เอส.พี.เอส.คอนสตรัคติง เซอร์วิส จำกัด ,ราษฎรตำบลปากแจ่ม ,เอกสารลำดับเหตุการณ์การคัดค้านการทำเหมืองแร่เขาจำปา จัดทำโดยเจ้าหน้าที่มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การกำหนดพื้นที่ต้นน้ำตามหลักวิชาการของรัฐ กับพื้นที่ต้นน้ำตามสภาพจริงของชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เขาจำปารัฐกำหนดว่าเป็นลุ่มน้ำชั้น 3 ขณะที่ชุมชนระบุว่าเป็นต้นน้ำสำคัญของคลองลำซอน และแม่น้ำตรัง

การสำรวจสภาพป่าของรัฐแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับสภาพจริงของชุมชน รัฐระบุว่าเป็นป่าดิบชื้นมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ชุมชนระบุว่าเป็นป่าในระบบนิเวศเทือกเขาหินปูนที่สมบูรณ์ และระบบนิเวศเชื่อมโยงกับเทือกเขาและป่าใกล้เคียงตลอดแนวเทือกเขาบรรทัด

สิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สมดุลและเป็นธรรม ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ได้รับการตีความจากหน่วยงานราชการว่า เป็นสิทธิที่ไม่มีสภาพบังคับจนกว่าจะมีกฎหมายลูกของรัฐธรรมนูญบัญญัติ

ส่วนที่ 5 การใช้ประโยชน์ที่ดินที่รัฐจัดสรรในรูปแบบเฉพาะ กรณี นิคมสหกรณ์ 3 กรณี

1.นิคมสหกรณ์ท่าแซะ ช้อนทับพื้นที่ สปก. ตำบลท่าแซะ ตำบลท่าข้าม ตำบล
รับร่อ ตำบลคูริง ตำบลหงส์เจริญ อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ตำบลท่าแซะ ตำบลท่าข้าม ตำบลรับร่อ ตำบลคูริง ตำบลหงส์เจริญ อำเภอท่า
แซะ จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นิคมสหกรณ์ท่าแซะได้มีการสำรวจวางผัง สร้างปัจจัยพื้นฐานเมื่อปี 2506 ต่อมา ปี 2509
มีการคัดเลือกประชาชนลงแปลงจัดสรรเรื่อยมา โดยไม่มีการสำรวจรอบ - กันเขตพื้นที่จัดนิคม
ตามแผนที่แนบท้ายกฎกระทรวงใดๆ

ปี 2535 ได้งบสำรวจรอบ - กันเขต ปรากฏว่า ประชาชนที่ได้รับการจัดสรรคัดเลือกเข้า
เป็นสมาชิกนิคมโดยถูกต้องและได้เข้าทำประโยชน์ แล้วอยู่นอกเขตตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง
นิคมประมาณ 8,000 ไร่ นิคมจึงขอให้กองนิคมสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์เพื่อขยายเขตพื้นที่
วงรอบ-กันเขต ให้ครอบคลุมพื้นที่อยู่นอกเขต (อยู่ระหว่างพิจารณาของกรมส่งเสริมสหกรณ์)
ขณะเดียวกันนิคมสหกรณ์ ก็ได้ออกเอกสารสิทธิให้กับสมาชิก นิคมฯโดยใช้แผนที่วงรอบ - แบ่ง
แปลงที่ทำไว้ปี 2508-2509 และอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้ออกหนังสือแสดงการทำประโยชน์
(กสน.5) ให้สมาชิกที่อยู่นอกเขตนิคม ตั้งแต่ปี 2537-2544 จำนวน 148 แปลง สมาชิกนำ กสน. 5
ไปออก นส.3 ก. จำนวน 5 แปลง โฉนด 18 แปลง

สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมจังหวัดชุมพร ได้รับมอบพื้นที่ป่าจำแนกเพื่อนำ
ไปปฏิรูป จำนวน 32,775 ไร่ ตามมติคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ไปดำเนินการตามกฎหมาย
สปก.

พื้นที่หนึ่งในสองแปลงที่ได้รับมอบทับซ้อนกับพื้นที่นิคมสหกรณ์ (ตรวจสอบจากแผนที่วง
รอบ- กันเขต ปี 2535 และแผนที่วงรอบ-แบ่งแปลงที่ใช้ออก กสน.5 ให้สมาชิกนิคม) พื้นที่ทับซ้อนมี
จำนวน 174 แปลง จำนวน 6,960 ไร่ และพื้นที่สำหรับสงวนหวงห้ามสำหรับนิคมอีก 1,140 ไร่
รวมทั้งสิ้น 1,000 ไร่

ปัจจุบันเรื่องอยู่ระหว่างการพิจารณาของกรมส่งเสริมสหกรณ์

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร ที่ได้รับผลกระทบ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมส่งเสริมสหกรณ์

ผลการแก้ไขปัญหา : ปัจจุบันเรื่องอยู่ระหว่างการพิจารณาของกรมส่งเสริมสหกรณ์

ปัญหาและอุปสรรค :

- ประชาชนเข้าทำกินถูกกฎหมายแต่อยู่นอกเขต และได้รับเอกสารสิทธิของสหกรณ์โดยชอบ (กสน.3และกสน.5)
- กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้จัดงบประมาณทำโครงสร้างพื้นฐานถาวร เช่นถนน สระน้ำ เป็นจำนวนมาก ในพื้นที่
- สมาชิกยืนยันจะเอาโฉนด ไม่เอา สปก.4-01
- สมาชิกสหกรณ์จำนวนหนึ่งได้เงินกู้ตาม พรบ.จัดที่ดินเพื่อการครองชีพ ปี 2511 และยังเป็นหนี้อยู่ 40 ราย เป็นเงิน 1,070,913.40 บาท

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมสหกรณ์ท่าแพะ 2513
- พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ 2511

แหล่งที่มาของข้อมูล : เครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้และราษฎรในพื้นที่

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2. นิคมสหกรณ์ อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่ทับซ้อนระหว่างนิคมสหกรณ์ พื้นที่ชาวบ้าน พื้นที่ป่าไม้

พื้นที่ปัญหา : ม.3 บ้านบางโหล ต.พุนพิน อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

พื้นที่ของนิคมสหกรณ์อำเภอนมซ้อนทับกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎร หมู่ 3 ต.พุนพิน ประมาณปี 2544 จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้มีหนังสือให้ราษฎรที่อยู่ในพื้นที่นิคมฯ รื้อถอนออกจากพื้นที่ภายใน 30 วัน ราษฎรจึงได้รวมตัวกันคัดค้านและเจรจากับจังหวัด จึงมีข้อตกลงและผ่อนผันให้ราษฎรอยู่ในที่ดินเดิมต่อไป

ต่อมา ปี 2545 ราษฎรได้ยื่นหนังสือ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อให้ดำเนินการรังวัดแนวเขตที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านให้ชัดเจนและกำหนดกติกาการอยู่ร่วมกัน ตลอดจนให้ทางราชการดำเนินการออกเอกสารสิทธิให้กับชาวบ้านเพื่อความสะดวกในการควบคุม พื้นที่และให้ดำเนินการกับนายทุนที่บุกรุกป่าจำนวน 5 ราย เนื้อที่รวมกันประมาณ 500 ไร่ แต่ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง :

- ราษฎร หมู่ที่ 2 , 3 , 4 ต.พุนพิน อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
- ราษฎร หมู่ที่ 5 , 6 , 8 ต.คลองชะอุ่น อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

- ป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- รองผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี
- นายอำเภอพนม
- คณะอนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการลักลอบทำลายทรัพยากรป่าไม้จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- ประกาศกระทรวงประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติ
- กฎกระทรวงประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ
- ประกาศจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ชาวบ้านย้ายออกจากพื้นที่ภายใน 30 วัน

แหล่งที่มาของข้อมูล :

- ชาวบ้าน บ้านบางโหล่ (ม.3) ต.พุนเณร อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
- บันทึกการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน กรณีปัญหาเกี่ยวกับ

ป่าไม้ของเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1/2545

ข้อสังเกตของนักวิจัย :

- เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ไม่มีการตรวจสอบแปลงใหญ่ที่มีการบุกรุก และไม่ได้ทำการกันแนวเขตการทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน
- ปี 2545 ชาวบ้านถูกออกหมายและตั้งข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติจำนวน 129 คนแต่ในบริเวณดังกล่าวมีการปักหลักประกาศเป็นเขตนิคมสหกรณ์

3 นิคมสหกรณ์ปากพญา ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าปากพญา – ปากนคร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 1 ตำบลปากนคร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายไกรกุล ง่วนวิสุทธิพันธ์ ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ความว่าบริษัทประยงค์ศิลป์ – ศรีวิชัย จำกัดผู้ดำเนินการโครงการชลประทาน น้ำเค็ม ซึ่งอ้างว่า เป็นโครงการตามพระราชดำริ ได้ทำการตัดถนนเข้าโครงการผ่านที่ดินของนายไกรกุลฯ อีกทั้งได้ทำความเสียหายต่อนากุ้ง ซึ่งบริษัทไม่ยินยอมชดเชยค่าเสียหายแต่อย่างใด

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า พื้นที่บ่อกึ่งของผู้ร้องมีแนวเขตติดกับที่ดินสหกรณ์ปากพญา ซึ่งกรมป่าไม้อนุญาตให้กรมส่งเสริมสหกรณ์ เข้าทำประโยชน์ในป่าสงวนแห่งชาติ ป่าปากพญา – ปากนคร ตั้งแต่ปี 2530 ต่อมาในปี 2541 กรมประมงเข้ามาดำเนินการระบบชลประทานน้ำเค็มเพื่อพัฒนาการเลี้ยงสัตว์น้ำ ผู้รับจ้างคือ บริษัทชินไทยฯ โดยมีบริษัทศรีวิชัยคอนสตรัคชั่น ควบคุมงาน ผู้รับจ้างได้จ้างเอกชนรายย่อยรับช่วงในตอนแรก ต่อมาเลิกจ้างช่วงเข้าทำการเอง จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาเรื่องดังกล่าว พบว่าการก่อสร้างก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน ของนายไกรกุลฯ จริง แต่กรณีที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องละเมิดทางแพ่ง คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่จังหวัดแต่งตั้ง ไม่มีอำนาจบังคับให้ผู้ใดชดเชยค่าเสียหาย ได้แต่ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตกลงกันเอง หากไม่มีการตกลง นายไกรกุลฯจะต้องใช้สิทธิ์ ทางศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ต่อไป และได้แจ้งให้นายไกรกุลทราบแล้ว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : บริษัทประยงค์ศิลป์ – ศรีวิชัย , นายไกรกุล งวนวิสุทธิพันธ์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมประมง , กรมส่งเสริมสหกรณ์ (โดยนิคมสหกรณ์ปากพญา)

ผลการแก้ไขปัญหา : คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่จังหวัดแต่งตั้ง ไม่มีอำนาจบังคับให้ผู้ใดชดเชยค่าเสียหาย และให้คู่กรณีตกลงกันเอง หากไม่มีการตกลง นายไกรกุลฯจะต้องใช้สิทธิ์ทางศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 , ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

ส่วนที่ 6 การใช้ประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน 6 กรณี

1. สปก. หมู่ 7 ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ที่ดินแปลงเลขที่ 28 รางวันที่ 1864 ตั้งอยู่ หมู่ 7 ตำบลวังตะกอก อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายพิพัฒน์พงษ์ พรหมสถิตย์ ราษฎรหมู่ 6 ต.นาขา อ.หลังสวน จ.ชุมพร มีหนังสือถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอความเป็นธรรมกรณี อบต.วังตะกอก ขอให้เพิกถอนเอกสารสิทธิ์ส.ป.ก.4-01 ของนายพิพัฒน์พงษ์

สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีสั่งเรื่องให้ ส.ป.ก.พิจารณา ส.ป.ก.ส่งเรื่อง ให้จังหวัดชุมพรพิจารณาตรวจสอบ ผลการตรวจสอบพบว่า ส.ป.ก.จังหวัดชุมพรออกเอกสารโดยผิดพลาด จึงจะเสนอให้คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพรพิจารณาเพิกถอน ส.ป.ก. ตามระเบียบ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายพิพัฒน์พงษ์ พรหมสถิตย์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก.

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการของ ส.ป.ก.

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

2. สปก. หมู่ 4 ตำบลกะชะ อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : 31/1 หมู่ 4 ต.กะชะ อ.ดง จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายประสิทธิ์ ขอความช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกิน ในขณะที่ผู้ปกครองท้องที่แจ้งว่า ราษฎรในพื้นที่มีสภาพและฐานะใกล้เคียงกับผู้ร้อง และที่เดือดร้อนกว่านายประสิทธิ์ยังมีอีกมาก ประกอบกับนายประสิทธิ์ยังมีอาชีพเป็นหมอพื้นบ้านและจำหน่ายสมุนไพร รวมทั้งมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง และมีสวนยางพาราห้าไร่ จึงจัดให้นายประสิทธิ์อยู่ในประเภทผู้มีที่ดินเล็กน้อยไม่

เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ แต่ยังมีรายได้หลักจากอาชีพหมอพื้นบ้าน และที่ดินเขตสปก. นครศรีธรรมราชไม่มีที่ดินเอกชน ในที่ดินของรัฐก็มีผู้ถือครองเดิมอยู่แล้ว จึงยังไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายประสิทธิ์ เสรีวัฒน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก.

ผลการแก้ไขปัญหา : สปก.พิจารณาเห็นว่า ไม่สมควรจัดหาที่ดินให้เนื่องจากผู้ร้องอยู่ในประเภทผู้มีที่ดินเพียงเล็กน้อย ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ และยังมีราษฎรที่เดือดร้อนกว่าผู้ร้องอีกจำนวนมาก

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3. สปก.ตำบลนาบอน อำเภอนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : 101/21 หมู่ 2 ต.นาบอน อ.นาบอน จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

กรณีพิพาทเรื่องสิทธิครอบครองในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินโครงการป่าทำชนะ ในท้องที่หมู่ที่ 5 ต.สมอทอง อ.ท่าชนะ ระหว่างนายเชิดศักดิ์ กับนส.เบญจมาศ รัศมีพงศ์ ซึ่งอ้างเป็นผู้ถือครองที่ดินแปลงพิพาท

เดิมนายนายชูชาติ ทองเพชร ได้นำเจ้าหน้าที่ สปก.เดินรังวัดพื้นที่เพื่อออกเอกสารรับรองสิทธิ์แทนผู้ครอบครองที่ดิน โดยนายชูชาติ อ้างว่าที่ดินเป็นของ น.ส.เบญจมาศ รัศมีพงศ์ ต่อมา นายเชิดศักดิ์ รัศมีพงศ์ คัดค้านโดยอ้างว่าที่ดินดังกล่าวเป็นของตนเอง ขณะที่นส.เบญจมาศ ยืนยันว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นของตนเอง ภายหลังนายชูชาติ ได้แจ้งใหม่ว่า ที่ดินดังกล่าวเป็นของนายเชิดศักดิ์ ที่เคยแจ้งว่าเป็นของนส.เบญจมาศ เป็นการเข้าใจผิด

ส.ป.ก.ได้มีหนังสือแจ้งให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ดำเนินการวินิจฉัยชี้ขาดไปตามอำนาจหน้าที่ตามแนวทางซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ได้เคยมีคำวินิจฉัยไว้ และให้ปฏิบัติตามแนวทางที่สปก.ให้ไว้กรณีมีข้อพิพาทหรือโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นส.เบญจมาศ รัศมีพงศ์ และนายเชิดศักดิ์ รัศมีพงศ์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก.

ผลการแก้ไขปัญหา : ให้ปฏิบัติตามแนวทางที่สปก.ให้ไว้กรณีมีข้อพิพาทหรือโต้แย้งสิทธิเกี่ยวกับที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

4. สปก. ตำบลกระรอน อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : ตำบลกระรอน อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นางเรณู จักรกริช บ้านเลขที่ 5 ซอย รมณีย์ ตำบลตลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ร้องขอความเป็นธรรม เนื่องจากมีที่ดินอยู่ที่ตำบลกระรอน อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรได้ออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.4-01 ให้ จึงได้ให้คนงานเข้าไปถางป่าเพื่อทำสวน แต่ถูกจับกุม โดยอ้างว่าทำผิดบนที่ดินดังกล่าว เนื่องจากเป็นที่ดินอยู่ในเขตป่าโซน C และแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมคนงาน

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่าคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดภูเก็ต มีมติให้ยกเลิกที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ฉบับดังกล่าว เพราะที่ตั้งที่ดินอยู่นอกเขตปฏิรูปที่ดินโครงการป่าเพื่อคนยากคนเกิด โดยได้แจ้งให้นางเรณู ฯ นำหนังสืออนุญาต ส.ป.ก 4-01 คืนต่อเจ้าหน้าที่ แต่นางเรณูฯไม่นำคืนตามระยะเวลาที่กำหนด สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดภูเก็ตจึงได้มีประกาศเพิกถอนหนังสืออนุญาต ส.ป.ก ดังกล่าว เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ดังนั้น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จึงเป็นการปฏิบัติงานโดยชอบและปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ และได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบแล้ว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นางเรณู จักรกริช , นายวิชาตี พันธุ์คง , นายณรงค์ เพชรงาม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร

ผลการแก้ไขปัญหา : คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดภูเก็ต มีมติให้ยกเลิกที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 ฉบับดังกล่าว จึงไม่รับเรื่องร้องเรียนดังกล่าว เนื่องจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เป็นการปฏิบัติงานโดยชอบและปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ และได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบแล้ว

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม 2518 , พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

5. สปก.หมู่ 5 ตำบลกระโสม อำเภอตะกั่วทุ่ง จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : 38 หมู่ที่ 5 ต.กระโสม อ.ตะกั่วทุ่ง จ.ภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายอรุณ และคณะราษฎรจังหวัดภูเก็ตได้ทูลเกล้าฯถวายฎีกาว่าได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากที่ดินทำกิน อยู่อาศัยได้ถูกกลุ่มบุคคล มี ผู้นำท้องถิ่น หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องร่วมกันนำไปออกเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก.4-01 ให้แก่นายทุน ซึ่งผู้ร้องกับพวกถูกดำเนินคดีอาญาต่อศาลจังหวัดภูเก็ตขอหาร่วมกันบุกกรุกเข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น คือ นางวนิดา สุวรรณประเสริฐ นางเรณู จักรภักดิ์ และ นายมานิช ลิ้มปกรณกุล

ส.ป.ก.มีหนังสือถึงจังหวัดภูเก็ตให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง จังหวัดภูเก็ตรายงานผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ทราบว่าเป็นที่ดินตามที่ถูกผู้ร้องกับพวกกล่าวอ้างส.ป.ก.ได้ออกหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ให้แก่เกษตรกรสามราย ได้แก่ นางเรณู จักรภักดิ์ นางสาววนิดา สุวรรณประเสริฐ และนายมานิช ลิ้มปกรณกุล ที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นแปลงพิพาทกันมานานมีหลายหน่วยงานได้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และไกล่เกลี่ยเพื่อหาข้อยุติ แต่ตกลงกันไม่ได้ คู่กรณีแจ้งความดำเนินคดีระหว่างกัน จึงต้องเป็นเรื่องของกระบวนการยุติธรรม ส.ป.ก.ภูเก็ตได้ตรวจสอบข้อเท็จจริงกับป่าไม้จังหวัดภูเก็ตแล้วปรากฏว่ายังไม่มีความชัดเจนเรื่องแนวเขตที่ดินของป่าเพื่อเขานาคเกิด ซึ่งป่าไม้ภูเก็ตเห็นว่าที่ดินสองแปลงของนางเรณู และนางสาววนิดาอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์นอกเขตปฏิรูปที่ดินแต่ส.ป.ก.ภูเก็ตตรวจสอบแผนที่แล้วปรากฏว่าทั้งสองแปลงอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินหมู่ที่ 2 ต.กระโสม

ต่อมาจังหวัดภูเก็ตมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบพิสูจน์แนวเขตปฏิรูปที่ดิน และเขตอนุรักษ์ในท้องที่หมู่ที่ 2 ต.กระโสม และหมู่ที่ 4 ต.ราไวย์

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายอรุณ ทอดทั้ง และคณะ รวม 17 คน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สปก.

ผลการแก้ไขปัญหา : ขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหาของ คณะทำงานตรวจสอบพิสูจน์แนวเขตปฏิรูปที่ดิน และเขตอนุรักษ์ในท้องที่หมู่ที่ 2 ต.กระโสม และหมู่ที่ 4 ต.ราไวย์

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ไม่มี

6. สปก. อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : ส.ป.ก.4-01 แปลงเลขที่ 1 กลุ่มที่ 195 เลขที่ 50 และแปลงที่ 1 กลุ่ม 196 เลขที่ 49
อ.กลาง จ.ภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

สำนักงาน ป.ป.ช.มีหนังสือแจ้ง ส.ป.ก.ขอทราบ และขอเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณากรณีเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.ภูเก็ตและเจ้าหน้าที่อื่นๆถูกกล่าวหาว่ากระทำทุจริตต่อหน้าที่เนื่องจากออกเอกสารส.ป.ก. 4- 01นอกเขตปฏิรูปที่ดิน

ส.ป.ก.ได้มีหนังสือลับส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องให้ประธานอนุกรรมการไต่สวนแล้ว

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายมานัส จอมพุดรา นายนิวัฒน์ ศาสตร์รักษา นายประพนธ์ ทองอุดม นายบุญศักดิ์ อินทองแก้ว นายอัมรินทร์ ชนะสิทธิ นายเสรี ทองรี้น นายบรรศักดิ์ ไกรโชค รวม 7 คน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก. และ ป.ป.ช.

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการของส.ป.ก.

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

ส่วนที่ 7 การใช้ประโยชน์ที่ดินของทหาร 3 กรณี

1. ที่ดินทหารพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ตำบลกะปาง ตำบลที่วัง ตำบลน้ำตก อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 1, 2, 4, 7 ตำบลกะปาง หมู่ 8, 10 (บางส่วน) ตำบลที่วัง ม.4 ตำบลน้ำตก อำเภอทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ประชาชนได้ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่พิพาทเมื่อประมาณปี 2500 โดยการเข้ามาทำไร่ ทำนา ปลุกบ้านสร้างสวน มีหลักฐานที่ล่าช้าถึงการตั้งถิ่นฐานประเภทวัด โรงเรียน ต่อมาปี 2515 กรมป่าไม้ได้มีการประกาศให้พื้นที่พิพาทเป็นป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องกะโสม เป็นเหตุให้พื้นที่ป่าซ้อนทับกับที่ทำกินและที่ตั้งชุมชน

ประมาณปี 2524 กองทัพภาคที่ 4 ได้ขอใช้พื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติ เนื้อที่ จำนวน 3,300 ไร่ เป็นระยะเวลา 30 ปี เพื่อก่อสร้างค่ายเทพสตรีศรีสุนทร หน่วยฝึกและสนามยิงปืน จึงเกิดความขัดแย้งกับราษฎรซึ่งครอบครองพื้นที่อยู่เดิม นอกจากนี้การซ้อมรบมีการใช้กระสุนจริงก่อให้เกิดความหวาดกลัวต่อราษฎรในพื้นที่

ปี 2528 ราษฎรได้ร้องเรียนต่ออำเภอทุ่งสงและกองทัพภาคที่ 4 ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2529 ได้ยกเลิกพื้นที่สำหรับซ้อมยิงปืนใหญ่เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้าน เนื้อที่ 3,300 ไร่ โดยให้กองทัพมอบพื้นที่คืนให้กรมป่าไม้เพื่อนำไปดำเนินการออก สดก.ให้กับราษฎร

วันที่ 21 พฤษภาคม 2529 กองบัญชาการทหารบกที่ 5 ได้ทำหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดฯ เรื่องให้เข้าไปตรวจสอบกรณีราษฎรเข้าไปบุกรุก ทำประโยชน์และปลูกบ้านพักอาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 3,300 ไร่และจังหวัดได้สั่งการให้อำเภอทุ่งสงตรวจสอบ ทางอำเภอได้ตรวจสอบพื้นที่และรายงานให้จังหวัดทราบว่ามีราษฎรอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่รวม 481 ครอบครัว ประชากร 2255 คน ในเนื้อที่ 11,284 ไร่ ใน 3 ตำบล คือ ต.ที่วัง ต.กะปาง และ ต.น้ำตก อำเภอทุ่งสง โดยได้เข้ามาทำกินประมาณ ปี 2500 - 2503 และได้เคยยื่นขอเอกสารสิทธิต่อทางราชการแต่ยังไม่ได้รับสิทธิในที่ดิน

ปัจจุบัน ทหารได้ขุดคูเพื่อเป็นแนวเขตระหว่างที่ทหารกับหมู่บ้านและผ่นผืนให้ราษฎรอยู่อาศัยและทำกินได้ตามปกติ โดยที่ราษฎรหวังว่าเมื่อกองทัพหมดสัญญาเช่าพื้นที่ในปี 2554 พื้นที่นี้จะกลับไปเป็นของกรมป่าไม้ และทางกรมป่าไม้จะจัดสรรพื้นที่ดังกล่าวให้กับทางราษฎร

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร ม.4 ตำบลน้ำตก หมู่ 1, 2, 4, 6 และหมู่ 7 ตำบลกะปาง หมู่ 8 , 10 ตำบลที่วัง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : นายอำเภอทุ่งสง ,สำนักงานป่าไม้จังหวัด ,กองพลทหารราบที่ 5 ค่ายเทพสตรีศรีสุนทร กองทัพภาคที่ 4 ,กระทรวงกลาโหม

ผลการแก้ไขปัญหา : มีการสำรวจจริงวัดเพื่อจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ให้แก่ราษฎร และหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานที่ลงไปตรวจสอบแล้วเห็นตรงกันว่าป่าสงวนแห่งชาติประกาศทับพื้นที่ชุมชนจริงแต่ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 (มาตรา 16 การขออนุญาตใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ)

- กฎกระทรวงฉบับที่ 472 (พ.ศ. 2515) ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2515 ประกาศให้ป่าช่องกระโสม ป่าวังญวน ป่าควนประ ป่าช่องเขา ป่าไร่ใหญ่ ป่าควนขี้แรด ป่าควนนกจาก และป่าปากอ่าว เป็นป่าสงวนแห่งชาติ

- หนังสืออนุญาตเล่มที่ 13 ฉบับที่ 4 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 2528

- หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวน เล่มที่ 15 ฉบับที่ 53 กรมป่าไม้ 26 พฤศจิกายน 2524 หมุดอายุ 25 พฤศจิกายน 2554

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎร

ข้อสังเกตของนักวิจัย :

หน่วยงานราชการหลายหน่วยงานลงไปตรวจสอบพื้นที่หลายครั้งแต่ยังไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบประชาชนมีส่วนร่วมปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไขมาจนถึงปัจจุบัน

6. ที่ดินทหารอากาศ หมู่ 5 บ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 5 บ้านทอน ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับรัฐ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ปี 2541 จังหวัดนราธิวาส ได้ดำเนินการรังวัดออกโฉนด 50 แปลง ในพื้นที่บ้านทอน แต่กรมส่งกำลังบำรุง กองทัพอากาศได้คัดค้าน การออกโฉนดที่ดินโดยให้เหตุผลว่าเป็นที่ดินในความครอบครองของทหารอากาศตามโฉนดตราจองที่ 227/2497 และขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ หมายเลข 14612 จำนวน 1,122 ไร่

สำนักงานที่ดินจังหวัด ตรวจสอบพื้นที่พบว่าเอกสารของทางราชการเป็นหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง(นสล.)ไม่ใช่โฉนดตราจอง โดยใช้ในราชการ ทอ.สนามบินต้นหยงมัส ตำบลต้นหยงมัส อำเภอระแงะ และเป็นพื้นที่คนละแปลงกับที่จะออกโฉนดให้ราษฎรบริเวณสนามบินบ้านทอนสำหรับที่ราชพัสดุที่กองทัพอากาศอ้างถึงเป็น นสล. อีกแปลงหนึ่ง

ส่วนที่ราชพัสดุ นธ.39 ตามที่ ทอ.อ้าง ตามทะเบียนที่ราชพัสดุ ระบุว่าได้มาโดยกองทัพอากาศ กองทัพเรือ และสหกรณ์นิคมบาเจาะ ยกให้ 677 ไร่ ผู้ใช้ประโยชน์คือ กรมการบินพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม (สนามบินบ้านทอน) เป็นคนละส่วนกับที่จะออกโฉนด 50 แปลง

ที่ดินจังหวัดเห็นว่า ที่พิพาทเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่าสามารถออกโฉนดได้ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ทหารอากาศยืนยันว่า ครอบครองอยู่เพื่อใช้ประโยชน์ จึงออกโฉนดให้ไม่ได้

สปร.กลางเห็นว่า แม้การหวงห้ามจะมีได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่ทางราชการได้เข้าครอบครองและใช้ประโยชน์มาตลอด ที่ดินนั้นจึงเป็นสาธารณสมบัติประเภททรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และ พรบ.ที่ราชพัสดุ 2518

การที่ที่ดินจังหวัดเห็นว่าหาก ทอ.กล่าวอ้างว่าครอบครอง ดูแล รักษา ก็น่าจะขอขึ้นทะเบียนตั้งแต่ปี 18 แต่ กพร. ขอเรียนว่า การนำที่ดินของรัฐไปขึ้นทะเบียนเป็นเพียงแค่ทำให้มีหลักฐานชัดเจนขึ้นเท่านั้น และการไม่ขึ้นทะเบียนก็ไม่ทำให้สถานะของที่ดินเปลี่ยนแปลง

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดนราธิวาส , กรมส่งกำลังบำรุงกองทัพอากาศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดนราธิวาส , ที่ดินจังหวัด , กรมส่งกำลังบำรุงกองทัพอากาศ , กพร.

ผลการแก้ไขปัญหา : กพร.วินิจฉัยว่าที่ดินดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของกองทัพอากาศ แม้ว่าจะไม่ได้ขึ้นทะเบียนก็มีสภาพเป็นที่ดินของรัฐตามกฎหมาย ไม่สามารถนำไปออกโฉนดที่ดินให้กับราษฎรได้

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่ชัดเจน

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงน้อย ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 , พรบ.ที่ราชพัสดุ 2518

แหล่งที่มาของข้อมูล : กพร.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3. พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งใช้ประโยชน์โดยทหารเรือ กับการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน บ้านบ่อเจ็ดลูก และบ้านแหลมสน ต.แหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา : บ้านบ่อเจ็ดลูกและบ้านแหลมสน ต.แหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บ้านแหลมสนเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนจังหวัดสตูล ตอน 1 ประกาศเมื่อ ปี 2510 เนื้อที่ประมาณ 89,281 ไร่ และอยู่ในเขตป่าสัมปทานทำไม้ผาถ่าน สิ้นสุดสัญญาสัมปทาน เมื่อปี 2542

ปี 2537 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้เป็นพื้นที่แปลงฟื้นฟู ปี พ.ศ.2544 กองทัพเรือ ได้ขอใช้พื้นที่ดังกล่าว เพื่อดำเนินงานทัพเรือ

ปี 2544 ราษฎรบ้านบ่อเจ็ดลูกและบ้านแหลมสนได้จัดทำป่าชุมชนเนื้อที่ 400 ไร่ โดยได้จัดกิจกรรมสำรวจป่า ปลูกเสริมป่า และได้ทำเรื่องเสนอผ่าน อ.บ.ต. ไปยังกรมป่าไม้เพื่อขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชน ในเบื้องต้นเจ้าหน้าที่ป่าไม้เห็นชอบให้จัดตั้งเป็นป่าชุมชนแต่เนื่องจากเป็นพื้นที่ซ้อนทับกับกองทัพเรือจึงไม่ได้รับการอนุมัติจนถึงปัจจุบัน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร บ้านแหลมสน ตำบลแหลมสน อำเภอละงู จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ป่าไม้จังหวัด , กองทัพเรือ

ผลการแก้ไขปัญหา : หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถตัดสินใจได้ ปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค : การซ้อนทับระหว่างพื้นที่ที่ชุมชนประสงค์ดูแลรักษาเป็นป่าชุมชนกับกองทัพเรือ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 ,กฎกระทรวงฉบับที่ 261 ประกาศให้ป่าชายเลนตอน 1 (ต.แหลมสน ขอนคลาน ปากน้ำ อ.ละงู ต.ทุ่งหว้า อ.ทุ่งหว้า) เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 89,281 ไร่

แหล่งที่มาของข้อมูล : นายทวีศักดิ์ หวังสนู ราษฎรบ้านบ่อเจ็ดลูก หมู่ที่ 1 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล

ข้อสังเกตของนักวิจัย: ในทางปฏิบัติชุมชนได้ดูแลรักษาป่าในรูปแบบป่าชุมชนโดยการประสานงานกับกองทัพเรือ แม้ว่าจะไม่มีการอนุมัติจากทางราชการอย่างเป็นทางการ

ส่วนที่ 8 การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะประโยชน์ 20 กรณี

1. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ต.ปากทรง อ.พะโต๊ะ จ.ชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ปี 2544 ราษฎรตำบลปากทรงร่วมกับสมัชชาคนจน เสนอขอเรียกร้องให้ทางรัฐบาลแก้ไข ปัญหาที่ดินทำกินซึ่งซ้อนทับกับที่ดินสาธารณะประโยชน์บ้านต่อตั้ง

ที่สาธารณประโยชน์อำเภอพะโต๊ะ ตามข้อเรียกร้องของสมัชชาคนจนมีจำนวน 7 แปลง ประกอบด้วย

1. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์บ้านต่อตั้ง หมู่ที่ 1 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวน หวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 600 ไร่
2. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์บ้านพานนาง หมู่ที่ 1 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวนหวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 800 ไร่ แปลงที่ 1 และ 2 มีราษฎรอยู่อาศัยและทำกินรวม 70 ครอบครัว
3. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์บ้านปากทรง หมู่ที่ 4 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวนหวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 600 ไร่ มีราษฎร อยู่อาศัยประมาณ 28 ครอบครัว
4. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์บ้านห้างแก หมู่ที่ 2 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวนหวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 200 ไร่
5. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์บ้านยายช่วง หมู่ที่ 2 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวนหวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 72 ไร่
6. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์บ้านคลองประ หมู่ที่ 2 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวนหวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 600 ไร่
7. ที่เลี้ยงสัตว์สาธารณประโยชน์ทับบอน หมู่ที่ 2 ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จ.ชุมพร สงวน หวงห้ามไว้ เมื่อปี พ.ศ.2478 โดย นายเขียน สิงขโรทัย เนื้อที่ประมาณ 450 ไร่

รัฐบาลโดยรองนายกรัฐมนตรีนายปองพล อดิเรกสาร ประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหา ของสมัชชาคนจน ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนกรณีปัญหาเกี่ยวกับที่ ดิน สาธารณะประโยชน์ โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยนายสมบัติ อุทัยสง เป็น ประธานคณะอนุกรรมการ และอนุกรรมการที่มาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนจาก สมัชชาคนจนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นฝ่ายเลขาน ุการคณะอนุกรรมการฯ

คณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ได้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ดินของมลพิษทางอากาศพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญห โดยผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรแต่งตั้งตามคำสั่งจังหวัดที่ 996/2544 วันที่ 29 พฤษภาคม 2544

คณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ดินของมลพิษทางอากาศจังหวัดชุมพรมีมติในการประชุมวันที่ 12 มิถุนายน 2544 ให้ดำเนินการออกเอกสารสิทธิ สปก.ให้กับราษฎร แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากองค์การบริหารส่วนตำบลปากทอง และนายอำเภอพะโต๊ะ

ประมาณเดือนตุลาคม 2544 องค์การบริหารส่วนตำบลปากทอง เห็นว่า สภาพพื้นที่เป็นสวนยางพารา และสวนผลไม้ทั้งประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้ว จึงมีมติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้กับเกษตรกร เมื่อเสนอเรื่องให้นายอำเภอพะโต๊ะ นายอำเภอคัดค้านมติ อบต.ปากทอง ทำให้ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาคือ

คณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ได้พิจารณาความเห็นค้านของนายอำเภอพะโต๊ะในการประชุมครั้งที่ 4/2544 วันที่ 19 พฤศจิกายน 2544 และมีมติให้จังหวัดชุมพรประสานงานเพื่อตรวจสอบเรื่องและแก้ไขปัญห ในการประชุมคณะกรรมการครั้งที่ 5/2544 วันที่ 24 ธันวาคม 2547 ผู้ว่าราชการจังหวัดชุมพรได้แจ้งต่อที่ประชุมว่า จังหวัดได้ส่งเรื่องให้ สปก.ส่วนกลางดำเนินการแล้วเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2544

จังหวัดชุมพรมีหนังสือที่ ชพ 0022.1/3338 วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2545 แจ้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของมลพิษทางอากาศว่า อำเภอพะโต๊ะไม่ขัดข้องในการนำที่ดินสาธารณประโยชน์ทั้ง 7 แปลง มาดำเนินการปฏิรูปที่ดินตามมติของคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศที่ดินของมลพิษทางอากาศ จังหวัดชุมพร

วันที่ 8 มีนาคม 2545 จังหวัดชุมพรที่หนังสือที่ ชพ 0022.1/4848 แจ้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศของมลพิษทางอากาศเห็นว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปากทองได้ประชุมพิจารณาและมีมติให้นำที่ดินสาธารณประโยชน์ทั้ง 7 แปลงไปดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรจำนวน 175 ครอบครัวใน ต.ปากทอง อ.พะโต๊ะ จ.ชุมพร ,มลพิษทางอากาศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : องค์การบริหารส่วนตำบลปากทอง,อำเภอพะโต๊ะ ,จังหวัดชุมพร, มลพิษทางอากาศ, สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ผลการแก้ไขปัญห : อยู่ในระหว่างการดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้กับเกษตรกรโดย ส.ป.ก.

ปัญหาและอุปสรรค : ความเห็นค้านของนายอำเภอพะโต๊ะ ทำให้ปัญหาล่าช้าไปบ้างแต่สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้ในที่สุด

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎร ตำบลปากทรง อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ,รายงานการประชุม คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน ครั้งที่ 3/2544 วันที่ 14 กันยายน 2544 ,เอกสารสรุปปัญหาที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ของ สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม 22 เมษายน 2544

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การใช้กระบวนการตาม พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 แก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้ช่วยซึ่งราษฎรผู้ได้รับผลกระทบยอมรับให้ช่วยทำงานในฐานะที่ปรึกษาสมัชชาคนจน ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วและโดยกระบวนการหารือบนโต๊ะประชุม

2. ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่า ต.วังไผ่ อ.เมือง จ.ชุมพร

พื้นที่ปัญหา : ต.วังไผ่ อ.เมือง จ.ชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายห้อง โกลนุต ร้องว่า อบต.วังไผ่รุกล้ำที่ดินทำกินด้วยการสร้างอาคารสำนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลวังไผ่ในที่ดินของตน และทำรั้วสำนักงานปิดกั้นที่สาธารณประโยชน์ และได้ไถทำลายพืชที่ปลูกไว้

จังหวัดชุมพร พิจารณาแล้วเห็นว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่สาธารณะ (ที่ปริมาตรที่ภูเขา 40 เมตร) อยู่นอกเขตหวงห้าม เป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่าตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 9(2) และนายห้อง ได้เข้าไปปลูกพืชรุกเข้าไปในที่สาธารณะและได้แย่งสิทธิโดยใช้หลักฐาน สค.1

สำนักงานช่วยเหลือเกษตรกรและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (สกบ.) กระทรวงมหาดไทย มีความเห็นว่านายห้อง โกลนุต บุกรุกที่สาธารณะ

ประเด็นว่า อบต.วังไผ่ ขออนุญาตใช้ที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่าสร้างอาคารที่ทำการถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ระเบียบมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตให้ทบวงการเมืองใช้ที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ในราชการ พ.ศ. 2541 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 กำหนดให้ผู้ขอใช้ที่ดินต้องขออนุมัติต่อรัฐมนตรีมหาดไทย ตามระเบียบว่าด้วยการคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ปี 2544 และกรณีที่ดินตาม ประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 9(2) ต้องทำเป็นประกาศมหาดไทยก่อน เมื่อ อบต.วังไผ่ ยังไม่ขออนุญาตตามระเบียบดังกล่าวให้ต้องขออนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ปี 2546 กบร.จังหวัดมีมติเรื่อง สำหรับการขออนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดิน อบต.วังไผ่อยู่ระหว่างดำเนินการขออนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดิน

กรณีนี้เป็นคดีในศาลและศาลได้พิพากษาคณะกรรมการบริหารอบต.วังไผ่ มีความผิดในข้อหาทำลายทรัพย์สิน ให้ลงโทษจำคุกและปรับ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายห้อง โกงนุด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อบต.วังไผ่ , จังหวัดชุมพร , กบร.จังหวัด,สำนักงานช่วยเหลือเกษตรกรและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (สทบ.)

ผลการแก้ไขปัญหา : กบร.ให้วินิจฉัยว่าเป็นที่ดินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน และนายห้อง โกงนุด เป็นผู้บุกรุก และอบต.วังไผ่ อยู่ระหว่างขออนุญาตใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมาย

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 มาตรา 9(3), ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องกำหนดบริเวณที่หวงห้ามตามมาตรา 9(2) ป.ที่ดิน

แหล่งที่มาของข้อมูล : กบร.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3. ที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์บ้านสุวรรณคีรี ตำบลขันเงิน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 5 ตำบลขันเงิน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายอำนาจ สูดักดี ขอความเป็นธรรมในการออกโฉนดที่ดินแปลง น.ส.3 ในพื้นที่หมู่ 5 เนื่องจากต้องการแบ่งที่ดินให้ลูก โดยได้แจ้งให้สำนักงานที่ดินหลังสวนดำเนินการรังวัดเรียบร้อยแล้ว แต่นายอำเภอหลังสวนคัดค้าน โดยอ้างว่า ที่ดินบางส่วนเป็นที่สาธารณะประโยชน์ แต่ไม่สามารถชี้แนวเขตที่ชัดเจนได้ และเรื่องค้างการพิจารณากว่า 2 ปี

กบร.จังหวัดชุมพรให้ตรวจสอบเพิ่มเติมเพราะว่า กรรมการสอบข้อเท็จจริงมีการโยกย้ายจึงต้องตั้งกรรมการใหม่

ปี 2545 กบร.กลาง มีความเห็นว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณะประโยชน์ ต้องรังวัดออก นสล.เพื่อทราบแนวเขต ผู้ร้องมีสิทธิคัดค้านแนวเขต ถ้าที่ดินของประชาชนได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายก็ให้รับการออก นสล.ในส่วนที่ทับซ้อนกัน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายอำนาจ สูดักดี ราษฎร หมู่ 5 , อำเภอหลังสวน , กบร.จังหวัด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อำเภอหลังสวน , กพร.จังหวัด

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างการขอรังวัดเพื่อออก นส.ของอำเภอหลังสวน

ปัญหาและอุปสรรค : คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงมีการโยกย้าย ทำให้ล่าช้า แนวเขตไม่ชัดเจน ชี้อัดได้ยาก

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : กฎกระทรวงฉบับที่ 45, ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497, ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงปี 2517 ,ระเบียบคณะกรรมการแก้ไขปัญหาคาบกฐนที่ดินของรัฐปี 2535 ,ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วย การรังวัดเพื่อออก นส. ปี 2537

แหล่งที่มาของข้อมูล : กพร.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

3. ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่รกร้างว่างเปล่า ตำบลสลุย อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 1 หมู่ 2 หมู่ 6 ตำบล สลุย อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายศิริศักดิ์ อ่อนละมัย สส.จังหวัดชุมพรมีหนังสือขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาเรื่องที่ราษฎรหมู่ที่ 1,2,6 ต.สลุย อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร ขอให้ออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขอให้ส.ป.ก.พิจารณาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้ราษฎร จังหวัดชุมพรตรวจสอบเรื่องและแจ้งว่าพื้นที่หมู่ที่ 1,2,6 ต.สลุย อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดิน เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่อำเภอท่าแซะเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน เมื่อวันที่ 24 พค. 2531 ที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งเป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่อยู่ในเขตป่าไม้ถาวร ส.ป.ก.มีอำนาจนำมาใช้ในการปฏิรูปที่ดินได้

ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีบัญชาในปี 2542 ว่าเรื่องดังกล่าวได้ค้างการพิจารณามานาน ขอให้ทบทวนข้อมูลอีกครั้ง ส.ป.ก.แจ้งให้จังหวัดชุมพรแจ้ง ส.ป.ก.ชุมพร ประสานกับประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสลุย เพื่อชี้แจงข้อมูลที่เคยแจ้งให้ ส.ป.ก.ทราบ และตรวจสอบความต้องการเอกสารสิทธิ์ที่ดินอยู่อาศัย และทำกินของราษฎรว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และแจ้งผลให้ ส.ป.ก.ทราบ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายศิริศักดิ์ อ่อนละมัย สส.จังหวัดชุมพร ผู้ร้องแทนราษฎร ต.สลุย,องค์การบริหารส่วนตำบลสลุย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก., องค์การบริหารส่วนตำบลสลุย , จังหวัดชุมพร

ผลการแก้ไขปัญหา : กำลังอยู่ในระหว่างการตรวจสอบเรื่องใหม่อีกครั้ง

ปัญหาและอุปสรรค : การแก้ไขปัญหามีความล่าช้า เรื่องค้างการพิจารณาจนต้องมีการตรวจสอบข้อมูลใหม่

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518, ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : สปก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

5. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งอิแอ่น อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 4, 11 ต.หงษ์เจริญ อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ว่าที่ร้อยโทชาญวิทย์ บ่วงราบ ร้องเรียนนายกผ่านเว็บไซต์ ว่าชุมชนบ้านแหลม หมู่ที่ 4, 11 น่าจะออก น.ส.๓ และ โฉนดที่ดินให้ เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ ไม่สมควรนำไปปฏิรูปที่ดิน เนื่องจากชาวบ้านต้องการเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน เนื่องจากอยู่อาศัยทำกินกันมานานกว่าร้อยปี

ส.ป.ก.ทำหนังสือถึงจังหวัดชุมพรให้ตรวจสอบ จังหวัดชุมพรแจ้งว่าพื้นที่ดังกล่าวมิได้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่เป็นที่สาธารณประโยชน์ “ทุ่งอิแอ่น” ซึ่งส.ป.ก.ได้นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน และออกเอกสาร ส.ป.ก.4-01 ให้แก่เกษตรกรแล้ว

สปก.ได้ประสานกับผู้ร้องให้มาพบเพื่อสอบถามข้อเท็จจริง และถามวัตถุประสงค์ผู้ร้องแล้ว เจ้าหน้าที่ชี้แจงทำความเข้าใจว่าการออกเอกสารหนังสือสำคัญตามประมวลกฎหมายที่ดินต้องมีหลักฐานแจ้งการครอบครองตามหลักเกณฑ์กฎหมายที่ดินจึงจะสามารถออกได้ การปฏิรูปที่ดินให้พื้นที่ดังกล่าวไม่ตัดสิทธิของผู้มีหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินที่จะนำไปออกหนังสือสำคัญโดยชอบด้วยกฎหมายต่อไป ผู้ร้องรับทราบคำชี้แจงทำความเข้าใจแล้วไม่ติดใจในข้อเรียกร้องต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ว่าที่ร้อยโทชาญวิทย์ บ่วงราบ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก., จังหวัดชุมพร

ผลการแก้ไขปัญหา : ส.ป.ก.ได้ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน และออกเอกสาร สปก.4-01 ให้แก่เกษตรกรแล้ว สำหรับผู้ร้องรับฟังคำชี้แจงทำความเข้าใจแล้วไม่ติดใจในข้อเรียกร้องต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มี

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 ,พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

6. ปิดกั้นทางสาธารณะ หมู่ 2 หมู่ 11 ตำบลนากระตาม อ.ท่าแพ จ.ชุมพร

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 11 ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นางรัชนี ชาวป่านนท์ และราษฎรในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 11 ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพรได้ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา กรณีได้รับความเดือดร้อนจากการถูกปิดกั้นทางที่ได้ใช้สัญจรไปมาใน 2 ประเด็นคือ

1. นายอำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพรละเลยการปฏิบัติหน้าที่ โดยปล่อยให้มีการบุกรุกและปิดกั้นทางสาธารณะประโยชน์ซึ่งเชื่อมระหว่างถนนเพชรเกษมกับแม่น้ำท่าตะเภาในหมู่ที่ 2 ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแพ จังหวัดชุมพร

2 .ผู้ร้องทุกข์ ขอให้คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์พิจารณาแก้ไขเยียวยาทุกข์ให้ผู้ร้องทุกข์ได้ใช้น้ำประปาในหมู่บ้าน อันเนื่องมาจากไม่มีน้ำประปาใช้เพราะเจ้าของที่ดินข้างเคียงไม่ยอมให้วางท่อประปาผ่านที่ดิน

ในประเด็นที่ 1 คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์เห็นว่า ในการพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของนายอำเภอท่าแพในการดูแลรักษาทางพิพาทนั้น คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จำเป็นต้องพิจารณาวินิจฉัยให้เป็นที่ยุติธรรมเสียก่อนว่าทางดังกล่าวเป็นทางสาธารณะประโยชน์อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่ คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์เห็นว่าข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ร้องทุกข์ได้ยื่นฟ้องบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บุกรุก และถมที่ดินในทางพิพาทต่อศาลจังหวัดชุมพร โดยขอให้ศาลพิพากษาว่าทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอมและคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลจังหวัดชุมพร เมื่อพิจารณาคำฟ้องของผู้ร้องทุกข์ต่อศาลจังหวัดชุมพรในคดีดังกล่าวเห็นได้ว่าผู้ร้องทุกข์กล่าวอ้างว่าทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอม แต่ในคำร้องทุกข์นี้ผู้ร้องทุกข์กล่าวอ้างว่าทางพิพาทเป็นทางสาธารณะประโยชน์ นอกจากนั้นข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากการพิจารณาเรื่องร้องทุกข์นี้ยังได้ความว่า เจ้าของที่ดินที่ทางตัดผ่านคือผู้ร้องทุกข์ นายแสง คงน้อย (ผู้ขายที่ดินให้นายสำรวย ผลทวี) และนายถม วัฒนัน ได้เก็บค่าผ่านทางพิพาทจากบริษัทผู้รับจ้างก่อสร้าง ถนนเพชร

เกษมด้วย แสดงว่าเจ้าของที่ดินริมทางดังกล่าว ยังห่วงกันที่ของตนส่วนที่เป็นทางในฐานะที่เป็นเจ้าของทางพิพาทดังกล่าว

ข้อเท็จจริงจึงฟังไม่ได้ว่าทางพิพาทเป็นทางสาธารณประโยชน์ตามที่ผู้ร้องทุกข์กล่าวอ้าง ซึ่งอยู่ในหน้าที่ของนายอำเภอท่าแซะที่จะต้องดูแลรักษาให้คงสภาพเป็นทางสาธารณประโยชน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ทางดังกล่าวได้ต่อไป ดังนั้นนายอำเภอท่าแซะจึงมิได้ละเลยต่อหน้าที่ในการดูแลรักษาทางสาธารณประโยชน์ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติแต่อย่างใด

ประเด็นที่ 2 ผู้ร้องทุกข์ ขอให้คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์พิจารณาแก้ไขเยียวยาทุกข์ให้ผู้ร้องทุกข์ได้ใช้น้ำประปาในหมู่บ้าน คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์เห็นว่าเรื่องร้องทุกข์ที่ผู้มีสิทธิร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ได้นั้น ต้องเป็นเรื่องที่ผู้ร้องทุกข์ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้นั้นเนื่องมาจากการกระทำของรัฐกระทำการหรือละเว้นการกระทำการในทางปกครองตามมาตรา 19(1) (2)(ก)-(จ) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกากำหนดไว้

กรณีที่ผู้ร้องทุกข์ร้องว่า ผู้ร้องทุกข์ได้ร่วมลงทุนกับราษฎรอื่นๆในโครงการนำประปา หมู่บ้าน แต่เนื่องจากการวางท่อประปา ต้องวางผ่านที่ดินของบุคคลอื่น ที่ผู้ร้องทุกข์กล่าวอ้างว่าเป็นผู้บุกรุก และถมดินในทางพิพาท เจ้าของที่ดินไม่ยอม ให้วางท่อประปาผ่านที่ดินของตนเป็นเหตุให้ผู้ร้องทุกข์ไม่มีน้ำประปาใช้ในเวลาที่ฝนไม่ตก กรณีจึงเห็นได้ว่า การที่ผู้ร้องทุกข์ได้รับความเดือดร้อนเป็นกรณี ที่ผู้ร้องทุกข์ได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากการกระทำของเอกชน ไม่ใช่การกระทำการหรือละเว้นการกระทำของรัฐในทางปกครองแต่อย่างใด เรื่องร้องทุกข์ในประเด็นนี้จึงไม่เข้าลักษณะเป็นเรื่องร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์มีอำนาจรับไว้พิจารณาได้

คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จึงมีมติ

1. ให้ยกคำร้องทุกข์ในประเด็นที่ 1
2. ไม่รับคำร้องทุกข์ในประเด็นที่ 2 ไว้พิจารณา

ผู้เกี่ยวข้อง : นางรัชณี ชาวพานนท์ และราษฎรในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 11 ตำบลนากระตาม อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดชุมพร อำเภอท่าแซะ

ผลการแก้ไขปัญหา : คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์จึงมีมติให้ยกคำร้องทุกข์ในประเด็นที่ 1 และ ไม่รับคำร้องทุกข์ในประเด็นที่ 2 ไว้พิจารณา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2522 (มาตรา 19)

แหล่งที่มาของข้อมูล : เอกสารคำวินิจฉัยที่ 18/2541 คณะกรรมการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์คณะ
ที่ 1 คณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

8. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 10 ต.บ้านล้อง อ.เวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ที่สาธารณประโยชน์“ ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว ” ได้ขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ไว้เมื่อเดือนธันวาคม 2475 เนื้อที่ประมาณ 2,400 ไร่ จากการสำรวจของคณะกรรมการระดับจังหวัดมีเนื้อที่ประมาณ 1,426 ไร่ 62 ตารางวา มีราษฎรอาศัยอยู่ประมาณ 271 ครอบครัว ประเด็นเนื้อหาที่ว่ามี 2,400 ไร่ หรือ 1,400 ไร่ มีข้อโต้แย้งระหว่างเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี กับราษฎรโดยเจ้าพนักงานที่ดินกล่าวว่า ในการขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ในอดีตจำนวนเนื้อที่เป็นจำนวนประมาณการไม่ได้มีการรังวัดอย่างรอบคอบดังนั้นเมื่อมีการวัดใหม่อาจได้เนื้อที่น้อยหรือมากไปกว่าการประมาณไว้ แต่ราษฎรโต้แย้งว่า เนื้อที่ตามประมาณเดิมถูกต้องแล้วแต่ทางเจ้าพนักงานที่ดินไปออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินทับที่สาธารณประโยชน์จึงทำให้เนื้อที่ลดลง¹

การสำรวจของราษฎรซึ่งใช้ชื่อว่า กลุ่มสมัชชาคนจนบ้านล้อง มีราษฎรซึ่งมีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยซ้อนทับกับทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว ในพื้นที่หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านล้อง จำนวนราษฎร 181 ราย เนื้อที่โดยประมาณ 363 ไร่ หมู่ที่ 10 ตำบลบ้านล้อง จำนวนราษฎร 209 ราย เนื้อที่โดยประมาณ 808 ไร่ รวมจำนวนราษฎร 390 ราย เนื้อที่ 1,171 ไร่

เป็นพื้นที่ที่หน่วยงานราชการได้ใช้ทำประโยชน์แล้ว 130 ไร่ ประกอบด้วย สนามกีฬาอำเภอ เวียงสระ 40 ไร่ วิทยาลัยการอาชีพ 48 ไร่ สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านล้อง 17 ไร่ สำนักงานเกษตรอำเภอเวียงสระ 3 ไร่ สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานีสาขาเวียงสระ 6 ไร่ ที่ทำการตำรวจตระเวนชายแดน 6 ไร่ และโรงเรียนบ้านห้วยมะนาว 10 ไร่ ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาที่ดินของสมัชชาคนจนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 1/2544 วันที่ 27 มิถุนายน 2544 มีมติให้ตั้งคณะทำงานขึ้นมาพิจารณากำหนดแนวทางการชดเชยค่าเสียหายในพืชผลของราษฎรที่ทางราชการได้ทำลายไปเนื่องจากการเข้าใช้พื้นที่สาธารณะซึ่งทับซ้อนกับที่ดินของราษฎร แต่ประเด็นนี้หลังจากการประชุมไม่มีการดำเนินการต่อปัญหาจึงยังไม่ได้รับการแก้ไข

¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินสมัชชาคนจน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งที่ 1 /2544 วันที่ 27 มิถุนายน 2544

ต้นปี พ.ศ.2544 อำเภอเวียงสระ มีนโยบายที่จะจัดระเบียบและดำเนินการกับ ผู้บุกรุกที่
สาธารณะ “ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว” ในพื้นที่หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 10 ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำพื้นที่ไปดำเนินการจัดสร้างหน่วยราชการ แต่ราษฎรซึ่งอาศัยทำกินอยู่
ในพื้นที่ผู้ได้รับผลกระทบไม่พอใจกับการดำเนินการจึงเรียกร้องให้อำเภอหยุดการดำเนินการดัง
กล่าวและให้ออกเอกสารสิทธิในที่ดิน โดยอ้างการครอบครองตามหลักฐานใบเสียภาษีบำรุงท้องที่
(ภบท.5) ปี 2544

สภาพพื้นที่จริงของที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว ส่วนหนึ่งมีสภาพเป็น
ตลาดย่านการค้า อาคารพาณิชย์ของตำบลบ้านส้อง ส่วนหนึ่งเป็นสวนยางพาราและสวนผลไม้
ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ตั้งหน่วยราชการของอำเภอเวียงสระ และทางอำเภอต้องการพื้นที่ประมาณ
200 ไร่ซึ่งซ้อนทับกับที่ดิน ทำการเกษตรของราษฎรเพื่อนำไปก่อสร้างสถานที่ราชการเพิ่มเติม และ
ได้พยายามผลักดันราษฎรออกจากพื้นที่

ราษฎรที่รับผลกระทบในตำบลบ้านส้อง ได้ร่วมกับสมัชชาคนจน เสนอข้อเรียกร้องให้ทาง
รัฐบาลแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินซึ่งซ้อนทับกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ห้วยมะนาว

รัฐบาลโดยรองนายกรัฐมนตรีนายปองพล อดิเรกสาร ประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหา
ของสมัชชาคนจน ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนกรณีปัญหาเกี่ยวกับที่
ดิน สาธารณประโยชน์ โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยนายสมบัติ อุทัยสง เป็น
ประธานคณะอนุกรรมการ และอนุกรรมการที่มาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนจาก
สมัชชาคนจนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นฝ่ายเลขา
การคณะอนุกรรมการฯ

คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน ได้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีแต่งตั้ง
คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาที่ดินของสมัชชาคนจน เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหา โดยผู้ว่าราชการ
จังหวัดได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตามคำสั่งจังหวัดที่ 1389/2544 วันที่ 13 มิถุนายน
2544

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินของสมัชชาคนจนจังหวัดชุมพรมีมติในการประชุมวันที่ 27
เมษายน 2544 ให้ราษฎรอยู่อาศัยและทำกินได้และให้ดำเนินการเพื่อกำหนดเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน
ต่อไป

ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา วันที่ 25 มิถุนายน 2544 ทางราชการโดยนายอำเภอ
เวียงสระได้ดำเนินการจับกุมราษฎรในข้อหาบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ และมีหมายจับราษฎรเพิ่ม
เติมนอีกประมาณ 4-5 ราย โดยให้เหตุผลว่าเป็นการจับกุมตามการแจ้งความดำเนินคดีก่อนหน้านี้
คณะรัฐมนตรีจะมีมติวันที่ 3 เมษายน 2544 เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน

วันที่ 16 กรกฎาคม 2544 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฮ่องมีมติในการประชุมสมัยวิสามัญสมัยที่ 3 ครั้งที่ 1/2544 ให้เพิกถอนสาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว เพื่อนำไปออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินให้กับราษฎร ยกเว้นส่วนที่เป็นสถานที่ราชการ แต่นายอำเภอเวียงสระคัดค้านมติดังกล่าวจึงไม่สามารถดำเนินการตามกระบวนการปฏิรูปที่ดินได้

การคัดค้านของนายอำเภอเวียงสระ และการจับกุมราษฎรในระหว่างการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมทำให้การดำเนินการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนกรณีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินสาธารณประโยชน์ ได้หารือเรื่องดังกล่าวและมีมติในการประชุมครั้งที่ 5/2544 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2544 ให้อำเภอเวียงสระแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหและสรุปข้อเท็จจริงมาเสนอ ต่อมาในการประชุมครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2545 ยังไม่สามารถสรุปข้อเท็จจริงได้จึงมีมติเร่งรัดจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้ดำเนินการตรวจสอบขอบเขตที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาวให้ชัดเจนพร้อมทั้งรายละเอียดที่เป็นที่ตั้งส่วนราชการที่ได้ก่อสร้างไปแล้ว และให้สอบสวนให้ได้ความว่าประชาชนยังใช้ประโยชน์ร่วมกันหรือไม่ หากปรากฏว่าประชาชนเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันแล้วให้จังหวัดพิจารณาส่งมอบพื้นที่ให้ สปก.ดำเนินการตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินต่อไป

ผลการสำรวจรังวัดแนวเขตร่วมระหว่างทางราชการกับราษฎร มีปัญหาว่า แนวเขตที่สาธารณประโยชน์ตามรูปแผนที่ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์ไว้มีพื้นที่น้อยกว่าพื้นที่ตามแนวเขตพื้นที่ครอบครองของราษฎรซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ ที่ประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหสมัชชาคนจนครั้งที่ 4/2545 วันที่ 6 กันยายน 2545 มีมติให้มอบพื้นที่ทุ่งเลี้ยงสัตว์ให้ สปก.ทั้งแปลง แล้วให้ สปก.ดำเนินการสำรวจรายละเอียดในขั้นตอนการปฏิรูปที่ดินอีกครั้งหนึ่ง แต่ทาง สปก.แจ้งตามหนังสือที่ มท0511.2/35539 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2545 ว่า ไม่สามารถรับมอบพื้นที่ได้หากแนวเขตไม่ชัดเจน

คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีมติแก้ไขปัญหาดังกล่าวในการประชุม ครั้งที่ 3/2545 เดือนธันวาคม 2545 ให้เปลี่ยนแปลงรูปแผนที่ใหม่โดยใช้รูปแผนที่ตามพื้นที่ที่ราษฎรครอบครองอยู่จริงซึ่งมีพื้นที่เกินกว่ารูปแผนที่พื้นที่สาธารณประโยชน์ห้วยมะนาวที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ และให้ราษฎรที่อยู่นอกเขตแผนที่ตามทะเบียนไปบันทึกถ้อยคำยืนยันกับทางพนักงานเจ้าหน้าที่ว่าที่ดินของตนอยู่ในที่สาธารณประโยชน์ ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว และให้อำเภอเวียงสระพิจารณาลงมติให้ความเห็นว่า ราษฎรเลิกใช้ประโยชน์ที่สาธารณประโยชน์ร่วมกันแล้วหรือไม่

ประมาณกลางปี 2546 ทางจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งมอบพื้นที่ให้ สปก.เพื่อนำไปดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้กับราษฎร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดสุราษฎร์ธานี , สปก. , อำเภอเวียงสระ

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการของ สปก.

ปัญหาและอุปสรรค : ความเห็นค้านของอำเภอเวียงสระ ทำให้ปัญหาล่าช้าไปบ้างแต่สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้ในที่สุด

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎร ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน ครั้งที่ 3/2544 วันที่ 14 กันยายน 2544 , เอกสารสรุปปัญหาที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว ตำบลบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดชุมพร ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 13 มีนาคม 2546 , เอกสารแบบสำรวจผู้อยู่อาศัยในที่ดินสาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ห้วยมะนาว หมู่ 5 และหมู่ 10 เพื่อขอเอกสารสิทธิ์จัดทำโดยกลุ่มราษฎรตำบลเวียงสระ 27 กันยายน 2544

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การใช้กระบวนการตาม พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 แก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง องค์การบริหารส่วนตำบลหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้ช่วยซึ่งราษฎรผู้ได้รับผลกระทบยอมรับให้ช่วยทำงานในฐานะที่ปรึกษาสมัชชาคนจน ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วและโดยกระบวนการหารือบนโต๊ะประชุม

8. ที่สาธารณประโยชน์พรุเจวง เทศบาล เกาะสมุย ตำบลเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : เทศบาล เกาะสมุย ตำบลเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

เทศบาลเกาะสมุย มีแผนดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียในเนื้อที่ 1 ไร่ บริเวณพรุเจวงซึ่งเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์มีการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อปี 2535 เนื้อที่ 565 ไร่ มีราษฎรอ้างสิทธิครอบครองพื้นที่จำนวน 3 ราย และมีผู้ร้องคัดค้านการออก นสล. จำนวน 21 ราย แต่เป็นการร้องคัดค้านภายหลังการออก นสล.แล้ว จึงไม่มีผลบังคับถือว่าเป็นผู้บุกรุก

เดือนพฤศจิกายน 2543 กบร.มีมติให้อ่านภาพถ่ายทางอากาศหาขอบเขตของพรุเจวง ผลการอ่านภาพถ่ายทางอากาศไม่พบร่องรอยการทำประโยชน์จึงสรุปว่า เป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ไม่

มีการครอบครองมาก่อน และให้ดำเนินการกับผู้บุกรุกทั้ง 21 ราย รวมทั้งให้ออก นสล.ในพื้นที่ส่วนที่ขาดต่อไป

ปัจจุบันการคัดค้านการใช้ที่ดินสิ้นสุดแล้วและอยู่ระหว่างการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย โดยกรมโยธาธิการ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรจำนวน 21 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เทศบาล เกาะสมุย

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่รับคำคัดค้านและอยู่ระหว่างการก่อสร้างบ่อบำบัดโดยกรมโยธาธิการ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ระเบียบมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน, พรบ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457

แหล่งที่มาของข้อมูล : กบร.

9. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์หมู่ 1 ตำบลสาकु อำเภอยะแสง

จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 1 ตำบลสาकु อำเภอยะแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎรหมู่ที่ 1 ตำบลสาकु อำเภอยะแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้องขอความช่วยเหลือ ให้ทางราชการจัดที่ดินบริเวณหมู่ที่ 1 ตำบลสาकु อำเภอยะแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นป่าเสื่อมโทรมให้กับราษฎรได้ทำกิน ซึ่งจากการตรวจสอบที่ดินดังกล่าว พบว่าเป็นที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์อยู่ในความควบคุมดูแลของอำเภอยะแสง โดยทางอำเภอยะแสงรับเรื่องไปพิจารณาแก้ไขปัญหาต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นางผิน ศิริรัตน์ และนางขึ้น มณีนิล ราษฎร หมู่ 1 ตำบลสาकु อำเภอยะแสง จังหวัด สุราษฎร์ธานี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดสุราษฎร์ธานี , อำเภอยะแสง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในการดำเนินการของอำเภอยะแสง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กรมป่าไม้

10. ที่สาธารณะประโยชน์คลองลิปะน้อย ตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา : ตำบลเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นางอุบลพันธ์ โวลแมน ร้องทุกข์ว่า สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย จะดำเนินการแก้ไข น.ส.3 ก. ของผู้ร้องทุกข์จำนวน เนื้อที่ 1-2-41 ไร่ โดยอ้างว่า น.ส.3 ก. ของผู้ร้องทุกข์ เหลือเนื้อที่เพียง 0-1-25 ไร่ ผู้ร้องทุกข์จึงขอให้ คณะกรรมการกฤษฎีกา ส่งให้สำนักงานที่ดิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย ระงับการแก้ไข น.ส.3 ก. ของผู้ร้องทุกข์

คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ เห็นว่า สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย ยังไม่ได้เสนอเรื่องขอแก้ไขต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งมีแนวโน้มว่าอาจไม่เสนอ กรณีที่มีการเสนอจริงในภายหลังก็ไม่แน่ว่าผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะเห็นชอบหรือไม่ และหากผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีเห็นชอบให้แก้ไข น.ส.3 ก.ของผู้ร้องทุกข์ สำนักงานที่ดินก็ต้องแจ้งให้ผู้ร้องทุกข์ทราบเพื่อทำการคัดค้านภายในหกสิบวันนับแต่ทราบคำสั่ง ดังนั้นในชั้นนี้จึงยังไม่อาจถือว่าผู้ร้องทุกข์เป็นผู้ที่ได้ความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้จากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ขัดหรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงไม่เข้าลักษณะเป็นเรื่องร้องทุกข์ที่จะรับไว้พิจารณาตามมาตรา 19 แห่ง พ.ร.บ.คณะกรรมการกฤษฎีกา จึงให้จำหน่ายเรื่อง ตามมาตรา 38(1) พ.ร.บ.คณะกรรมการกฤษฎีกา

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นาง อุบลพันธ์ โวลแมน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานที่ดินจังหวัดสุราษฎร์ธานี , คณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ , จังหวัดสุราษฎร์ธานี,

ผลการแก้ไขปัญหา : จำหน่ายเรื่องร้องทุกข์

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ.2522 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

11. ทางสาธารณะประโยชน์หมู่ 4 ตำบลท่าเรือ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 4 ตำบลท่าเรือ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับราษฎร

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นางจินดา เชิญทอง ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาความโดยสรุปว่า นายอำเภอเมือง นครศรีธรรมราชได้ปล่อยให้มีการปลูกสร้างบ้านและโรงสีรุกล้ำทางสาธารณประโยชน์อันเป็นการ ละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ

คณะกรรมการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์คณะที่ 3 คณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณาแล้วมีความ เห็นโดยสรุปว่า นายอำเภอมีหน้าที่ในการตรวจตราดูแลรักษาทางสาธารณประโยชน์มิให้ผู้ใดเอา ไปใช้ประโยชน์เฉพาะตัว ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ 2457 และ พ.ร.บ.ระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดินพ.ศ. 2534 และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดูแลรักษาที่ดินอันเป็น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.2515

จากการตรวจสอบที่ดินเลขที่ 29880 ของนางผิยน เกรีมาศ ซึ่งผู้ร้องทุกข์กล่าวหาว่าปลูก สร้างบ้านและโรงสีรุกล้ำทางสาธารณประโยชน์ ปรากฏว่า นางผิยน ก่อสร้างบ้านและโรงสีในที่ดิน ของตนเองไม่ได้รุกล้ำทางสาธารณะ ดังนั้นนายอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชจึงมิได้ละเลยต่อหน้าที่ ที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติแต่อย่างใด จึงมีมติให้ยกเรื่องร้องทุกข์

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นางจินดา เชิญทอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช , สำนักงานที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช, กรมที่ดิน

ผลการแก้ไขปัญหา : คณะกรรมการวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์มีมติให้ยกเรื่องร้องทุกข์นี้

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ.2522 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : คณะกรรมการกฤษฎีกา

12. ลำเหมืองสาธารณะ หมู่ที่ 2 ตำบลชะมาย อำเภอทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 2 ตำบลชะมาย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

โรงงานผลิตยางแผ่นรมควันของ บริษัททุ่งศรีสวัสดิ์ จำกัด ปล่อยน้ำเสียลงสู่ที่ดินบุคคลอื่น และลำเหมืองสาธารณะที่ราษฎรหมู่ที่ 2 ตำบลชะมาย ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

ทำให้ราษฎรไม่สามารถใช้น้ำได้ และน้ำเสียยังส่งกลิ่นเหม็นรบกวนแก่ราษฎรที่อาศัยอยู่ บริเวณดังกล่าว นอกจากนั้นน้ำเสียที่ระบายออกสู่ภายนอกโรงงานทำให้พื้นที่การเกษตรของ

ราษฎรเสียหายเกือบร้อยไร่ ไม่สามารถทำการเกษตรได้ จำต้องขายที่ให้กับโรงงานในราคาถูก ตามความต้องการของโรงงาน

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลชะมาย ได้ขุดคูระบายน้ำโดยไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่ดินอันเป็นการกระทำที่เอื้อเพื่อประโยชน์แก่โรงงาน โดย อบต.อ้างว่าขุดเพื่อป้องกันน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน

ผู้ร้องได้ร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาโดยตลอดแต่ก็เพิกเฉย ไม่ได้ดำเนินการแก้ปัญหาแต่อย่างใด

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ที่ 2 ตำบลชะมาย อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมการที่ดินเขตลุ่มน้ำชี

ผลการแก้ไขปัญหา : ประธานและคณะทำงานในคณะอนุกรรมการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ของคณะกรรมการที่ดินเขตลุ่มน้ำชี ได้เดินทางไปศึกษาสภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่ระหว่างวันที่ 4-10 มิ.ย. 45 พบว่า บริษัททุ่งศรีสวัสดิ์ จำกัด ได้เลิกประกอบกิจการโรงงานแล้ว จึงยุติเรื่อง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.โรงงาน 2535 , พรบ.คุณภาพสิ่งแวดล้อม 2535 และกฎหมายกำหนดประเภทกิจการที่ต้องควบคุมคุณภาพน้ำทิ้ง และที่กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง, พ.ร.บ.ผังเมือง 2518 , พ.ร.บ.การสาธารณสุข 2535, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ , ประมวลกฎหมายอาญา

พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง 2539

แหล่งที่มาของข้อมูล : คณะกรรมการที่ดินเขตลุ่มน้ำชี

13. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งนาข้างตาย หรือทุ่งข้างตาย กิ่งอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 10 ตำบลเกาะเต่า กิ่งอำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายสว่าง คำช่วย กับพวก ขอให้ยกเลิกพื้นที่สาธารณประโยชน์ในส่วนที่ราษฎรได้ยึดถือครอบครองเป็นที่ส่วนบุคคลแล้ว ส่วนที่เหลือให้คงไว้เป็นที่สาธารณะต่อไป

ปี 2542 มีการตกลงกันระหว่างราษฎรและเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ชาวบ้านเช่าที่ดินครอบครอง 15 ไร่ ตามระเบียบคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติฉบับที่ 3 ปี 2515

ปี 2544 ราษฎรหมู่ 10 เห็นว่าควรนำที่ดินแปลงนี้มาปฏิรูปที่ดินให้ราษฎร และ อบต.เกาะเต่า ได้มีมติให้นำที่ดินที่ทุ่งข้างตายมาปฏิรูปที่ดินให้กับราษฎร และไม่เห็นด้วยที่จะให้ยื่นคำขอที่อยู่อาศัยหรือขอใช้ประโยชน์ในที่ดินเป็นการชั่วคราว(ท.ด.77)

เดือนเมษายน 2545 กบร.กลางเห็นว่าไม่สอดคล้องกับมติ กบร.เมื่อปี 2537 เพราะไม่ควรนำที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนบุกรุกมาปฏิรูปที่ดิน เนื่องจากที่สาธารณประโยชน์มีน้อย จึงควรให้ กบร.จังหวัดพิจารณาก่อน

เดือนกรกฎาคม 2545 กบร.พัทลุงยืนยันมติเดิมของ กบร.กลาง คือ ให้เช่า

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายสว่าง ดำช่วย และราษฎรหมู่ที่ 10 ตำบลเกาะเต่า

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กบร.

ผลการแก้ไขปัญหา : ให้ราษฎรเช่าพื้นที่ตามมติเดิมของ กบร.กลาง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 , พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 2518

แหล่งที่มาของข้อมูล : กบร.

14. ที่สาธารณประโยชน์บ้านทอนอามาน

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 11 ตำบลโคกเคียน อำเภอ เมือง จังหวัดนราธิวาส

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ทางราชการเสนอให้ใช้พื้นที่โครงการสาธิตปลูกมะม่วงหิมพานต์ ดำเนินงานโดยเกษตรจังหวัด ซึ่งตั้งอยู่บริเวณด้านทิศเหนือของท่าอากาศยานนราธิวาส (สนามบินบ้านทอน) เป็นสถานที่สำหรับก่อสร้างสถานีนานามัยตำบลโคกเคียน

ที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีการดำเนินโครงการสาธิตปลูกมะม่วงหิมพานต์ ของเกษตรจังหวัดมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2516 เนื้อที่ 100 ไร่ จัดแบ่งออกเป็น 20 แปลง แปลงละ 5 ไร่ เพื่อให้กับราษฎรที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 19 ราย โดยที่นายอายีมามะ อาเกตุ ได้จำนวน 2 แปลง

ในช่วงเริ่มโครงการ ทางเกษตรจังหวัดผู้รับผิดชอบโครงการได้กล่าวกับราษฎรว่า โครงการที่กำลังดำเนินการเป็นโครงการสาธิตที่ต้องอาศัยระยะเวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถ้าผู้ที่เข้าร่วมโครงการเข้าทำประโยชน์ได้ถึง 10 ปี จะดำเนินการรับรองสิทธิที่ดินตามกฎหมายให้กับผู้เข้าร่วมโครงการ รวมเวลาตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงระยะที่เกิดข้อพิพาทที่ดินเป็นเวลาประมาณ 30 ปี

ปี 2545 ทางราชการได้ดำเนินการก่อสร้างสถานีนานามัยตำบลโคกเคียนในเนื้อที่ 10 ไร่ โดยทำการไถดินต้นมะม่วงหิมพานของราษฎรตามโครงการแปลงสาธิตของเกษตรจังหวัดทั้งหมด

โดยที่ราษฎรทั้ง 19 ราย ไม่ได้รับการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่าจะมีการสร้างสถานีอนามัยในบริเวณดังกล่าว

ราษฎรจึงได้ดำเนินการแจ้งความกับ สถานีตำรวจภูธรตำบลโคกเคียน ให้ดำเนินคดีในข้อหาทำลายทรัพย์สินกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการไถดินพื้นที่และก่อสร้างสถานที่สร้างอนามัย

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรโครงการแปลงสาธิตเกษตรกรจังหวัดจำนวน 19 ราย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรตำบลโคกเคียน ,เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ,อำเภอเมืองและจังหวัดนราธิวาส

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา โดยราษฎรที่ถูกไถทำลายพืชผลไม่ได้รับการชดเชย แต่ราษฎรซึ่งพื้นที่อยู่นอกพื้นที่ก่อสร้างสามารถทำประโยชน์ที่ดินได้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : สำเนาเอกสาร “ รายงานความคืบหน้าโครงการปลูกมะม่วงหิมพานต์ โดย นายรอมแม ดือราแม ผู้ประสานงานนราธิวาส , ระวังภาพถ่ายทางอากาศสำนักงานที่ดินจังหวัดนราธิวาส, ราษฎรผู้เดือดร้อนในโครงการปลูกมะม่วงหิมพานต์

15. ที่สาธารณประโยชน์ บ้านกำปง ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 2 ตำบลเจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บ้านกำปง หมู่ที่ 2 มีอาณาเขตติดต่อหมู่ 8 บ้านเกาะยาว และหมู่ 1 บ้านตาบา ชาวบ้านทุกคนรวมเรือนอาศัยอยู่ในที่ดินของผู้อื่นมาเป็นเวลามากกว่า 50 ปี สภาพพื้นที่เป็นสันทรายระหว่างคลองตากใบ กับทะเลอ่าวไทย เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นพ่อค้าอยู่ในตัวเมืองตำบลเจ๊ะเห ได้อนุญาตให้ราษฎรอยู่อาศัยมาจนถึงปัจจุบัน

ในส่วนพื้นที่ใกล้เคียงได้มีคนภายนอกจากตัวอำเภอตากใบ อำเภอสุไหงโกลก เข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้าน เป็นการเก็งกำไรในยุคนปี 2530 - 2535 นายกชาติชาย เพราะสภาพพื้นที่สวยงามสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว หลังพองสบู่แตกที่ดินส่วนใหญ่ถูกทิ้งร้าง โดยมีการใช้พื้นที่บางส่วนเพาะเลี้ยงลูกกุ้ง

เนื่องจากบ้านกำปงมีสภาพพื้นที่เป็นเกาะ มักจะถูกคลื่นกัดเซาะชายหาดเป็นประจำทุกปี ทำให้ที่ดินจำนวนมากหายไปทะเล สร้างความเดือดร้อนให้แก่เจ้าของที่ดิน ซึ่งส่วนใหญ่

เป็นเจ้าของที่ดินรายใหม่ที่ซื้อต่อจากเจ้าของเดิมเป็นอย่างมาก เมื่อที่ดินบางส่วนถูกกัดเซาะเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นผู้ขายพื้นที่รุกเข้าไปในที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน บริเวณริมตลิ่งแม่น้ำตากใบ โดยที่สามารถออกเอกสารสิทธิการถือครองที่ดินได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายที่ดิน

เมื่อปี พ.ศ. 2545 -2546 องค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเห ได้ประสานกับกรมป่าไม้ เพื่อให้มีการดำเนินโครงการปลูกป่าชายเลน เพื่อป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะริมแม่น้ำ และฟื้นฟูสภาพป่าริมแม่น้ำให้เป็นแหล่งเพาะพักและอาศัยของสัตว์น้ำ โดยมีการดำเนินโครงการปลูกป่าริมตลิ่งแม่น้ำตากใบในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเหไปอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนของปัญหาค้นกัดเซาะสร้างความเสียหายให้กับบริเวณหาดทราย กรมเจ้าท่า ได้สร้างเขื่อนเพื่อป้องกันตลิ่งพังทลายตลอดแนวชายฝั่งทะเลอำเภอตากใบ ตามโครงการพัฒนาลุ่มแม่น้ำสุโขทัย

บริเวณบ้านเกาะยาวและบ้านกำแพงทางหน่วยงานราชการได้วางแผนที่จะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนทั้งจากในท้องถิ่นและเพื่อนบ้านประเทศมาเลเซีย

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 2 ตำบลเจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : องค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเห , อำเภอตากใบ , จังหวัดนราธิวาส, กรมเจ้าท่า

ผลการแก้ไขปัญหา : องค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเห ปลูกป่าชายเลน ป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะริมแม่น้ำ และปลูกป่าริมตลิ่งแม่น้ำตากใบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 ,พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456

แหล่งที่มาของข้อมูล : ระวังภาพถ่ายทางอากาศ ปี พ.ศ. 2518 สำนักงานที่ดินอำเภอตากใบ, ข้อมูลทั่วไปของตำบลเจ๊ะเหในขอบเขตความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเห ,นายประกอบ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเห ,นายมาลีอัม สามี สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเห

16. ที่สาธารณะประโยชน์ บ้านคลองเลย ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 17 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

บ้านคลองเลย หมู่ที่ 7 ตำบลศาลาใหม่ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีอาณาเขต ด้านทิศตะวันออกติดต่อทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันตกติดแม่น้ำตากใบ ทิศเหนือติดบ้านกูปู และทิศใต้ติดบ้านปูลาเจ๊ะมูดอ

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2538 - 2539 มีเอกชนจากภายนอกชุมชนซื้อที่ดินจากราษฎร บริเวณชายฝั่งทะเลเพื่อสร้างเป็นบ่อเพาะพันธุ์กุ้งกุลาดำและบ้านพักคนงาน ต่อมาได้บุกรุกเพิ่มเติมขยายเข้าไปในพื้นที่สาธารณะ บริเวณพื้นที่ชายหาด เนื้อที่ประมาณ 4 ไร่ โดยทำเป็นบ่อเพาะพันธุ์ลูกกุ้งกุลาดำ

เมื่อ ปี พ.ศ. 2542 นายเจ๊ะสุไลมาน สาและ ได้ร้องเรียนไปยังศูนย์ดำรงธรรม จังหวัดนราธิวาสและอำเภอตากใบ เพื่อให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงของกลุ่มบุคคลที่ก่อสร้างสิ่งก่อสร้างรุกล้ำที่ดินสาธารณะประโยชน์ของชุมชน พบว่า ได้มีการสร้างสิ่งก่อสร้างบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ประเภทที่ 1 สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งนำไปสู่ข้อขัดถกเถียงระหว่างชุมชนกับผู้บุกรุก ครอบครองว่า หากหน่วยงานรัฐหรือ องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาใหม่ต้องการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว กลุ่มบุคคลผู้ที่รุกล้ำที่ดินสาธารณะประโยชน์ของแผ่นดินจะต้องคืนที่บริเวณดังกล่าวให้กับทางราชการ

ต่อมาปี 2546 องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาใหม่ แจ้งกับผู้บุกรุกว่า จะใช้พื้นที่ดังกล่าวสร้างถนน ทางผู้ครอบครองพื้นที่ไม่ยอมให้ใช้ประโยชน์โดยอ้างว่า ต้องจ่ายค่ารั้วถอนจึงจะยอมออกจากพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถสร้างถนนเลียบริมชายหาดได้เนื่องจาก งบประมาณค่ารั้วถอนให้กับเอกชน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : เอกชนที่ครอบครองพื้นที่ชายหาด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก,ศูนย์ดำรงธรรม,อำเภอตากใบ,เจ้าท่าภูมิภาคที่ 4,ที่ดินอำเภอตากใบ,องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาใหม่

ผลการแก้ไขปัญหา : ยังไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497 ,พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456

แหล่งที่มาของข้อมูล : องค์การบริหารส่วนตำบลศาลาใหม่

17. การบุกรุกที่ดินสาธารณะเพื่อทำตลาดสดเทศบาล และการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำคลองของโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดสตูล

พื้นที่ปัญหา : คลองบ่าบังและคลองซุด อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน และเอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

ราษฎรได้ร้องเรียนคณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา ขอให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ลงพื้นที่ตรวจสอบพิจารณาข้อเท็จจริง กรณี มีการบุกรุกคลองบ่าบั้งและคลองขุดหมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นคลองสาธารณะเพื่อทำตลาดสดเทศบาล ทำให้เกิดน้ำท่วมสูง 2-2.5 เมตรส่งผลให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนและกรณีบ่อบำบัดน้ำเสียของโรงงานปลากระป๋องแห่งหนึ่งรั่วซึมและมีการลักลอบปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำห้วยที่ไหลลงคลองบ่าบั้ง ทำให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนเรื่องน้ำเสียและกลิ่นเหม็น

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรบริเวณคลองบ่าบั้งและคลองขุด จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : คณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา ,อุตสาหกรรมจังหวัดสตูล ,สำนักนโยบายและแผน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.การเดินทางเรือในน่านน้ำไทย , พรบ.สิ่งแวดล้อมและกฎหมายลำดับรองที่กำหนดประเภทกิจการที่ต้องทำ EIA , กำหนดประเภทกิจการที่ต้องควบคุมมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง และกำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งจากโรงงาน, พรบ. โรงงานพ.ศ.2535 , พรบ.การผังเมือง พ.ศ.2518, พรบ.การสาธารณสุข พ.ศ.2535 , พรบ.ควบคุมอาคาร 2522 , ประมวลกฎหมายอาญาหมวดความผิดต่อตำแหน่งข้าราชการ

แหล่งที่มาของข้อมูล : คณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมวุฒิสภา

18. ที่ดินสาธารณประโยชน์บ้านเขากอ ตำบลราชกรูด อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

พื้นที่ปัญหา : สำนักสงฆ์เขากอ บ้านราชกรูด หมู่ 3 ตำบลราชกรูด อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

สำนักสงฆ์เขากอ ขึ้นทะเบียนกับกรมศาสนาตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แต่ยังไม่ได้ยกสถานภาพเป็นวัดจึงไม่สามารถมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

เดิมราษฎรได้ใช้พื้นที่บริเวณที่ตั้งสำนักสงฆ์เขากอเป็นที่ที่เฒ่าและฝังศพ ต่อมาเมื่อเอกชนบุกรุกพื้นที่ และจัดสรรให้เครือญาติ ผู้ได้รับจัดสรรพื้นที่บางรายขายต่อให้เอกชนรายอื่น

ราษฎรร้องเรียนจังหวัดระนอง ขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และให้สงวนที่ดินไว้เป็นที่ตั้งสำนักสงฆ์รวมทั้งให้ออกเอกสารสิทธิ์ในที่ดินให้กับสำนักสงฆ์ และให้ดำเนินการกับผู้บุกรุก

ผู้บุกรุกมีโฉนด 2 ฉบับ มีน.ส.3 จำนวน 2 ฉบับ และน.ส.2 จำนวน 1 ฉบับ เนื้อที่รวม 54 ไร่ ขณะที่สำนักสงฆ์มีเนื้อที่ รวม 100 ไร่

กบร.กลางให้จังหวัดสำรวจวัดที่ป่าช้าว่ามีเนื้อที่เท่าใด มีผู้บุกรุกกี่ราย ให้ตรวจสอบความเป็นสำนักสงฆ์ และที่ป่าช้าตามระเบียบมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์ขออนุญาต ให้ทบวงการเมืองใช้ที่ดิน ปี 2541 ข้อ 6 ผู้มีสิทธิใช้ที่ดินต่อทบวงตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 1 สรุปว่า สำนักสงฆ์ไม่ใช่ส่วนราชการตามกฎหมายนี้จึงขอใช้ที่ดินไม่ได้

ปี 2545 กระทรวงมหาดไทยประกาศให้ระนองเป็นจังหวัดที่จะรังวัดเพื่อออกโฉนดและสอบเขตที่ดินทั้งตำบล และให้กรมที่ดินดำเนินการสำรวจว่าที่สาธารณประโยชน์แปลงใดไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงก็ให้รังวัดและออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในคราวเดียวกัน

ปี 2546 ที่ตั้งสำนักสงฆ์ ซึ่งเป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันเป็นป่าช้าและที่เผาศพ อยู่ระหว่างการรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : สำนักสงฆ์เขากอ ,ราษฎรหมู่ 3 ตำบลราชกรูด อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กบร.,จังหวัดระนอง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงการรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 , ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แหล่งที่มาของข้อมูล : กบร.

19. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์ หมู่ 5 ตำบลลำเลียง อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 5 ตำบลลำเลียง อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นายนิมนต์ เกตุรัตน์ เลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบลละเลียง มีหนังสือถึงนายก รัฐมนตรี ขอให้ออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 ในพื้นที่ทุ่งสงวนเลี้ยงสัตว์ บริเวณหมู่ที่ 5

ส.ป.ก. มีหนังสือถึง จังหวัดระนองขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง และหาข้อมูลอื่นเพื่อประกอบการพิจารณา จังหวัดระนองรายงานว่าได้ประสานกับอำเภอกระบุรีและองค์การบริหาร ส่วนตำบลลำเลียง เพื่อขอให้พิจารณา เกี่ยวกับการออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 แต่ยังไม่ได้รับ แฉงผล

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : นายนิมนต์ เกตุรัตน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : ส.ป.ก., องค์การบริหารส่วนตำบลลำเลียง ,จังหวัดระนอง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างการตรวจสอบเรื่อง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ส.ป.ก.

20. ที่สาธารณประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์กมลา ต.กมลา อ.กลาง จ.ภูเก็ต

พื้นที่ปัญหา : ตำบลกมลา อำเภอกลาง ภูเก็ต

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

1.ที่สงวนเลี้ยงสัตว์กมลาขึ้นทะเบียนเป็นที่สาธารณประโยชน์เมื่อปี 2480 เนื้อที่ 27 ไร่ ไร่ ไร่ เพื่อออก นส.เมื่อปี 2512 ได้ 52 ไร่ แต่ถูกคัดค้านเรื่อยมา ต่อมาปี 2537 ช่างไร่ได้ออก ไร่ ไร่ อีกครั้ง แต่ราษฎรไม่ยินยอมให้ทำการไร่ ไร่ ที่ดินที่ได้ครอบครองทำประโยชน์ ทำให้ไม่สามารถไร่ ไร่ และไร่ ไร่ ได้

สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่จริง มีสถานีตำรวจตำบลกมลที่ตั้งอยู่พร้อมบ้านพักเนื้อที่ 5 ไร่ และมีผู้บุกรุกทำเป็นสถานที่ตากอากาศและพักอาศัยด้วย

2.ที่สงวนเลี้ยงสัตว์ปากบาง ประกาศหวงห้ามเมื่อปี 2480 เนื้อที่ 18 ไร่ นส.เลขที่ 4857/2510 เนื้อที่ 20 ไร่ สภาพปัจจุบันมีราษฎรเข้าปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย มีร้านค้า สำนักงาน สำนักสงฆ์ โรงเรียน รวม กว่า 100 ราย ราษฎรคัดค้านไม่ยอมให้ทำการไร่ ไร่ เช่นกัน

การตรวจสอบที่สงวนเลี้ยงสัตว์กมลาของทางราชการ ในส่วนที่มีการปลูกสร้างโรงแรม กมลปีนั้น พบว่าที่ดินดังกล่าวมีหลักฐาน น.ส.3 ก. ส่วนที่เป็นที่ตั้ง ส.ท.กมล นั้น ผู้ว่าราชการ จังหวัดภูเก็ตอนุญาตให้ใช้ที่ดินตั้งแต่ปี 2511 แต่ยังมีได้ขอถอนสภาพที่ดิน ที่ดินส่วนอื่นซึ่งราษฎร บุกรุกประมาณ 20-30 ปี ให้ดำเนินการพิสูจน์สิทธิ์ต่อไป ปัจจุบัน(12 เม.ย. 45)กำลังอยู่ระหว่าง ไร่ ไร่ สอบไร่ ไร่

2.ที่สงวนเลี้ยงสัตว์ปากบางมีผู้บุกรุก 24 แปลง ในส่วนที่เป็นที่ตั้งโรงเรียนบ้านกมลได้ ไร่ ไร่ ตั้งแต่ปี 2499 แต่ไม่มีหลักฐานการขอใช้ที่ดินและขอถอนสภาพแต่อย่างใด

ส.ท.เสนอให้หน่วยราชการซึ่งใช้ที่ดินเช่น สถานีตำรวจ ,โรงเรียน ดำเนินการขอใช้ ไร่ ไร่ ในที่ดิน จากกระทรวงมหาดไทยให้ถูกต้องตามระเบียบ และในส่วนของราษฎรที่บุกรุกให้ ไร่ ไร่ พิสูจน์สิทธิ์ต่อไป

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร ต.กมล อ.กลาง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานช่วยเหลือราษฎรและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ ,
จังหวัดภูเก็ต ,สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ระหว่างดำเนินการ

ปัญหาและอุปสรรค : ราษฎรคัดค้านและขัดขวางการรังวัดสอบแนวเขต

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : กบร

ส่วนที่ 9 การใช้ประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ 5 กรณี

1. ที่ดินราชพัสดุซึ่งกองทัพเรือได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากกระทรวงการคลัง บ้านสวนเก้ง ต.หัวเขาแดง อ.สิงหนคร จ.สงขลา

พื้นที่ปัญหา : จำนวน 2 แปลง

- แปลงที่ 1 ที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ สข.365 เนื้อที่ 96 ไร่ 3 งาน 13 ตารางวา
- แปลงที่ 2 ที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ สข.1056 เนื้อที่ 14 ไร่ 2 งาน 25 ตารางวา บ้านสวนเก้ง ต.หัวเขาแดง อ.สิงหนคร จ.สงขลา

กลุ่มของปัญหา : กองทัพเรือ ขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ สข.365 เนื้อที่ 96 ไร่ 3 งาน 13 ตารางวา เมื่อปีพ.ศ.2519กระทรวงการคลังอนุญาตให้กองทัพเรือใช้พื้นที่ราชพัสดุที่ สข.365 เพื่อเป็นฐานส่งกำลังบำรุง สนับสนุนกำลังทางเรือ นาวิกโยธิน และเครื่องบินทหารเรือ โดยใช้เป็นพื้นที่สนามฝึกยิงปืนเล็ก ที่ตั้งคลังน้ำมันเชื้อเพลิง คลังพัสดุ และอู่ซ่อมเรือ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในการซ่อมเรือ โดยมีเงื่อนไขว่า ให้ประสานกับจังหวัดสงขลาพิจารณาดำเนินการให้ราษฎรที่พักอาศัยอยู่ในที่ดินบริเวณดังกล่าวประมาณ 40 ครอบครัวได้รับความเดือดร้อนน้อยที่สุด

ที่ราชพัสดุ ที่สข.1056 เป็นพื้นที่ซึ่ง นาง เจริญศรี ทัพวงศ์ กับพวกร่วมบริจาคที่ดินให้กองทัพเรือเพื่อใช้ประโยชน์ในทางราชการ เมื่อ 23 สิงหาคม 2534 ตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์(น.ส.3ก.) เลขที่ 149 เล่ม 2 ก. หน้า 49 เลขที่ดิน 1 หมายเลข 5123 และฐานทัพเรือสงขลาได้นำที่ดินดังกล่าวขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุแปลงหมายเลข ทะเบียนที่ สข.1056 มีราษฎรอยู่ในพื้นที่จำนวน 12 ครอบครัวเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่เศษ

ที่ราชพัสดุที่สข.356 ปัจจุบันมีราษฎรอยู่อาศัยประมาณ 100 ครอบครัว ปลูกสร้างบ้านพักในเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ ฐานทัพเรือสงขลาเสนอ กพร.ส่วนจังหวัดสงขลา พิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน เรื่องอยู่ในระหว่างการดำเนินการของ กพร.

ที่ราชพัสดุที่สข.1056 อยู่ระหว่างการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ของสำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา และฐานทัพเรือสงขลาได้มีหนังสือถึงอำเภอสิงหนคร เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2545 เพื่อให้ชี้แจงทำความเข้าใจกับราษฎรให้ทำสัญญาเช่าที่ดินดังกล่าว ซึ่งนายอำเภอสิงหนครได้มอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านเจรจากับราษฎร เรื่องอยู่ในระหว่างการหารือ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรบ้านสวนเก้ง ต.หัวเขาแดง อ.สิงหนคร จ.สงขลา จำนวน 112 ครอบครัว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กองทัพเรือ และฐานทัพเรือสงขลา , อำเภอสิงหนคร , จังหวัดสงขลา , สำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา , กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

ผลการแก้ไขปัญหา : ที่ราชพัสดุที่สข.356 อยู่ระหว่างการดำเนินการของ กพร.จังหวัดสงขลา

ที่ราชพัสดุที่สช.1056 อยู่ในระหว่างการเจรจาให้ราษฎรทำสัญญาเช่าที่ดิน

ปัญหาและอุปสรรค : ราษฎร ไม่ยอมย้ายออกจากที่ดินและไม่ยอมเช่าที่ดินจากทางราชการ รวมทั้งต่อต้านเจ้าหน้าที่ของกองทัพอากาศในการสำรวจแนวเขตที่ดิน

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 และแก้ไขเพิ่มเติม , นโยบายแก้ไขปัญหาคอนเจน ของรัฐบาล

แหล่งที่มาของข้อมูล : กองทัพอากาศ ตามหนังสือส่งข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยที่ กท. 0500 /2336

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ก่อนที่กระทรวงการคลังจะมอบพื้นที่ให้กองทัพอากาศใช้ประโยชน์ มีราษฎรใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พักอาศัยอยู่เดิมแล้ว กระบวนการแก้ไขปัญหของกองทัพอากาศ ไม่มีกระบวนการให้ราษฎรมีส่วนร่วม จึงได้รับการต่อต้านจากราษฎรและปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามกองทัพอากาศใช้มาตรการแก้ไขปัญหแบบนุ่มนวล โดยการเจรจาและหารือกับส่วนงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่ดำเนินคดีกับราษฎร ทำให้ไม่เกิดการบาดหมางระหว่างกองทัพอากาศกับราษฎร

2. ที่ดินราชพัสดุสนามบินทุ่งกาเม็ง ตำบล อาซ่อง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

พื้นที่ปัญหา : ที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ยล. 248 เนื้อที่ 108ไร่ 2 งาน 78 ตารางวา

กลุ่มของปัญหา : กองทัพอากาศขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ยล. 248 เนื้อที่ 108ไร่ 2 งาน 78 ตารางวา เดิมเป็นที่ดินของกองทัพอากาศใช้เป็นสนามบินของเครื่องบินขนาดเล็ก ต่อมา ในพ.ศ. 2537 กองทัพอากาศได้ส่งมอบที่ดินให้กับกองทัพบกใช้ประโยชน์จนกระทั่งปี พ.ศ.2534 กองทัพบกจะส่งคืนที่ดินให้ กรมธนารักษ์ กองทัพอากาศจึงขอใช้ที่ดินดังกล่าวเป็นที่ตั้งหน่วยของกรมต่อสู้อากาศยานและรักษาฝั่ง

ผู้บัญชาการทหารสูงสุดอนุมัติให้กองทัพอากาศใช้ประโยชน์เมื่อ 21 เมษายน 2535 ต่อมาฐานทัพอากาศสงขลาประสานกับกรมอุทกศาสตร์ทำการรังวัดแนวเขตที่ดินและจัดทำป้ายแสดงแนวเขต แต่ไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากราษฎรในพื้นที่ต่อต้าน

ฐานทัพอากาศสงขลาจึงได้ทำหนังสือแจ้งให้ราษฎร ทั้ง 30 ราย มาทำหนังสือคำมั่นไว้เป็นหลักฐาน แต่มีเพียงนายมานิซ อาตา รายเดียว ที่ยินยอมทำหนังสือคำมั่น วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 ฐานทัพอากาศสงขลาได้มีหนังสือถึงจังหวัดยะลา เพื่อให้ทบ.จังหวัดยะลา ดำเนินการกับผู้บุกรุก

จังหวัดยะลา แจ้งผลการพิจารณาให้กองทัพอากาศ เมื่อ 1 มีนาคม 2543 ว่า การแก้ไขปัญหาราษฎรบุกรุกที่ดิน เป็นหน้าที่ของกองทัพอากาศซึ่งเป็นหน่วยครอบครองใช้ประโยชน์ที่ดิน ต้องดำเนินการเอง โดย ประสานกับอำเภอรามันและธนารักษ์พื้นที่ยะลา

กองทัพอากาศไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินแปลงนี้และเห็นควรส่งคืนกรมธนารักษ์ โดยกองทัพอากาศจะต้องแก้ไขปัญหาผู้บุกรุกให้เสร็จสิ้นก่อนส่งคืนกรมธนารักษ์ เช่นการจัดให้ราษฎรเช่าที่ดิน ทั้งนี้เป็นไปตามกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ.2545

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรจำนวน 30 ราย ซึ่งครอบครองพื้นที่เพื่อทำเกษตรกรรม โดยมีเนื้อที่ประมาณ 80 ไร่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมธนารักษ์ , จังหวัดยะลา , ฐานทัพเรือสงขลา กองทัพอากาศ

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ราษฎรต่อต้านเจ้าหน้าที่ของกองทัพอากาศในการสำรวจแนวเขตที่ดินและยินยอมทำหนังสือค้ำยันและหนังสือสัญญาเช่า

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : กฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการ ปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์ เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ.2545 , พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 และแก้ไขเพิ่มเติม , นโยบายแก้ไขปัญหาคอนเจนของรัฐบาล

แหล่งที่มาของข้อมูล : กองทัพอากาศ ตามหนังสือส่งข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยที่ กท. 0500 /2336

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ก่อนที่กองทัพอากาศจะได้รับมอบพื้นที่ ราษฎรได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตร เมื่อกระบวนการแก้ไขปัญหาของกองทัพอากาศขาดการมีส่วนร่วมของราษฎร จึงได้รับการต่อต้านจากราษฎรและปัญหาไม่สามารถแก้ไขได้จนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามกองทัพอากาศใช้มาตรการแก้ไขปัญหาแบบนุ่มนวล โดยการเจรจาและหารือกับส่วนงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่ดำเนินคดีกับราษฎร ทำให้ไม่เกิดการบาดหมางระหว่างกองทัพอากาศกับราษฎร

3. ที่ราชพัสดุทะเบียนเลขที่ นศ.675 ต.ควนกรด และต.นาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

พื้นที่ปัญหา : พื้นที่ราชพัสดุทะเบียนเลขที่ นศ.675 ต.ควนกรด และต.นาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ปี 2495 กองทัพบกได้รังวัดออกนส.เลขที่ 274/2497 สนามบินทุ่งชนเนื้อที่ 110 ไร่ 11 ตารางวา ต่อมา ปี 2530 ธารักษ์จังหวัดนครศรีธรรมราชได้สำรวจรังวัดแนวเขตขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุสงวน หวงห้ามไว้ใช้ในราชการทหารตามทะเบียนเลขที่ นศ.675

เมษายน 2543 เทศบาลตำบลปากแพรก ขอใช้พื้นที่ราชพัสดุทะเบียนเลขที่ นศ.675 จำนวน 110 ไร่ 11 ตารางวา เพื่อก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลแบบครบวงจร โดยเทศบาลจะมอบที่ดินบริเวณบ้านหนองพุก หมู่ 4 ต.ควนกรด และ ต.นาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง เนื้อที่ 185 ไร่ ให้กองทัพบกใช้ประโยชน์ในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทฤษฎีใหม่พร้อมกับจะให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการวงเงิน 10,000,000 บาท เพื่อทดแทนพื้นที่ราชพัสดุแปลงดังกล่าว

โครงการกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร พื้นที่ 110 ไร่ เทศบาล ต.ปากแพรกได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จำนวน 153 ล้านบาท เดิมจะใช้พื้นที่บริเวณบ้านหนองพุก หมู่ที่ 4 ต.ควนกรดและตำบลนาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง พื้นที่ 185 ไร่ แต่ได้รับการคัดค้านจากชุมชน เทศบาลตำบลปากแพรกจึงได้เปลี่ยนพื้นที่ เป็นขอใช้พื้นที่ราชพัสดุทะเบียนเลขที่ นศ.675 ทดแทน โดยจะมอบพื้นที่ตามแผนก่อสร้างเดิมพร้อมเงิน 10,000,000 แก่กองทัพบกเป็นการทดแทน

ปี 2544 เทศบาล ต.ปากแพรกดำเนินการก่อสร้างระบบกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจร ในที่ดินราชพัสดุทะเบียนเลขที่ นศ.675 ทั้งที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกองทัพบกจึงได้รับการต่อต้านจากราษฎร รวมทั้งจังหวัดทหารบกทุ่งสง ได้แจ้งให้เทศบาล ต.ปากแพรก หยุดดำเนินการจนกว่าจะได้รับอนุญาตจากกองทัพบก พร้อมกับได้แจ้งความบุกรุกพื้นที่ไว้เป็นหลักฐาน ณ สถานี ตำรวจภูธร อำเภอทุ่งสง

มิถุนายน 2544 กองทัพบกพิจารณาการขอใช้พื้นที่ของเทศบาลตำบลปากแพรก และมีความเห็นไม่สามารถให้ใช้พื้นที่ได้เนื่องจากพื้นที่แปลงดังกล่าวกองทัพบกได้อนุมัติหลักการ ให้การสนับสนุนรัฐบาล สำหรับให้ผู้ต้องขังใช้พื้นที่ฝึกอาชีพเกษตรกรรม

6 กันยายน 2544 จังหวัดนครศรีธรรมราช มีหนังสือให้เทศบาล ต.ปากแพรกและผู้เกี่ยวข้องหยุดการดำเนินการก่อสร้างในที่ดินราชพัสดุแปลงที่ นศ.675

11 กุมภาพันธ์ 2545 อบต.ควนกรด มีมติไม่ยินยอมให้เทศบาลต.ปากแพรกก่อสร้างพื้นที่กำจัดขยะในเขต ต.ควนกรด

23 มีนาคม 2545 ราษฎร ตำบลควนกรดและตำบลนาไม้ไผ่ ส่งจดหมายเปิดผนึกถึงจังหวัดนครศรีธรรมราช ขอให้จังหวัดมีคำสั่งลงโทษเทศบาลตำบลปากแพรก

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ที่ 4 , 6 ตำบลควนกรด หมู่ที่ 1 , 12 , 13 ตำบลนาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : เทศบาลตำบลปากแพรก, องค์การบริหารส่วนตำบลควนกรด ,เทศบาลตำบลปากแพรก, กระทรวงกลาโหม, กองทัพบกที่ 4 ,กรมธนารักษ์ ,อ.บ.ต.นาไม้ไผ่, อบต.ควนกรด, จังหวัดนครศรีธรรมราช, อำเภอทุ่งสง , กรมธนารักษ์ ,สถานีตำรวจภูธรอำเภอทุ่งสง

ผลการแก้ไขปัญหา : เทศบาลตำบลปากแพรก ได้พยายามผลักดันโครงการดังกล่าวให้เกิดขึ้นโดยการติดต่อขออนุญาตจากทางกระทรวงกลาโหม ต.ค.46 เทศบาลตำบลปากแพรกได้ทำการปรับสภาพพื้นที่และก่อสร้างอีกครั้ง ชาวบ้านประมาณ 300 คนได้ประท้วงให้ทางเทศบาลตำบลปากแพรกขนเครื่องจักรกลับและไม่อนุญาตให้มีการก่อสร้างใดๆจนกว่าจะมีเหตุผลที่ชาวบ้านสามารถรับได้

สำหรับคดีที่ จังหวัดทหารบกทุ่งสงได้แจ้งความดำเนินคดีกับ เทศบาลต.ปากแพรก ขอให้ทวงถามพื้นที่ราชพัสดุ ยังไม่มีความคืบหน้า

ด้านชาวบ้านซึ่งคัดค้านโครงการของเทศบาลถูกบุคคลผู้ไม่ประสงค์ดี ดำเนินการข่มขู่และคุกคามเป็นระยะ

ปัญหาและอุปสรรค : เทศบาลต.ปากแพรก ยืนยันการดำเนินโครงการกำจัดขยะทั้งที่ราษฎร อบต. จังหวัดทหารบก จังหวัดนครศรีธรรมราช ต่างให้ยุติการดำเนินโครงการ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรง ปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518

แหล่งที่มาของข้อมูล : ที่ว่าการอำเภอทุ่งสง ,นายแทน สังกะสี 122 ม.6 ต.ควนกรด อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช ,ราษฎร ม.1 ต.นาไม้ไผ่ อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช ,นายพัฒนา กำนันตำบลควนกรด

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การนำขยะที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาลไปทิ้งและกำจัดในพื้นที่ของชุมชนอื่นเป็นการผลักภาระ ให้กับผู้ที่ไม่ได้สร้างปัญหา และประสบการณ์ของชุมชนที่รับขยะพบว่า ระบบการบำบัดไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดมลภาวะและมลพิษกับชุมชน ทุกพื้นที่ที่เป็นแหล่งกำจัดขยะจึงมักคัดค้าน โครงการดังกล่าว กรณีเทศบาลต.ปากแพรก ถูกคัดค้านจากราษฎรบ้านหนองพูก ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายแรกของโครงการจนไม่สามารถดำเนินการโครงการได้ และเมื่อย้ายพื้นที่ ไปยังพื้นที่ราชพัสดุ แปลงพิพาทก็ได้รับการคัดค้านจากหลายๆฝ่าย

นอกจากนี้พื้นที่ แปลง พิพาทมีลำคลองไหลผ่านมาจากตำบลหนองหงษ์ ตำบลนาโพธิ์ บางส่วนและตำบลควนกรดในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 ราษฎรจึงเกรงว่าจะเกิดมลภาวะทางน้ำซึ่งจะส่งผลต่อการเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้ง สิ่งก่อสร้างและการถมปรับพื้นที่ที่จะก่อให้เกิดสิ่งกีดขวางทางน้ำอันจะทำให้เกิดน้ำท่วมที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชน

4. ที่ดินราชพัสดุบ้านเกาะจำ

พื้นที่ปัญหา : หมู่ที่ 3 บ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน / เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

พื้นที่ชายหาดบ้านเกาะจำเป็นพื้นที่ราชพัสดุ ทางราชการได้ขับไล่ชาวไทยใหม่ ออกจากพื้นที่ จำนวน 10 ครอบครัว ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวถูกเอกชนซื้อเพื่อจัดทำเป็นที่พักสำหรับการท่องเที่ยว

ชาวไทยใหม่หรือชาวเล เป็นชนเผ่าดั้งเดิมของทะเลอันดามัน ได้ตั้งถิ่นฐานทำการประมงที่ชายหาดบ้านเกาะจำมากกว่า 20 ปี แต่เนื่องจากเป็นกลุ่มชนที่ไม่มีวัฒนธรรมเป็นเจ้าของที่ดิน จึงไม่เคยแสวงหากรรมสิทธิ์ที่ดินตามกฎหมาย เมื่อการท่องเที่ยวเติบโต ที่ตั้งชุมชนของชาวไทยใหม่จึงถูกซื้อขายเพื่อสร้างสถานที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว และเก็งกำไร

ราษฎรบ้านเกาะจำต้องข้อสงสัยว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ดินราชพัสดุ ทำไมเอกชนจึงสามารถเป็นเจ้าของได้ ทั้งมีแนวโน้มว่าจะมีการออกเอกสารสิทธิ์ตามกฎหมายที่ดิน โดยที่ทางราชการไม่ได้รังวัดปักปันแนวเขตที่ดินของรัฐกับที่ดินของเอกชนให้ชัดเจน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ชาวไทยใหม่ ซึ่งเป็นราษฎร หมู่ที่ 3 บ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : จังหวัดกระบี่

ผลการแก้ไขปัญหา : ยังไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการตรวจสอบและดำเนินการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : อบต.เกาะศรีบอยา

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาจากทางราชการ ประกอบกับชาวไทยใหม่เป็นคนทะเลที่ไร้ปากเสียงโดยสิ้นเชิงในสังคมไทย จึงถูกคุกคามขับไล่จากคนเมืองมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

5. ที่ดินราชพัสดุบ้านทอนนาอิม

พื้นที่ปัญหา : บ้านทอนนาอิม หมู่ที่ 12 ตำบลโคกเคียน อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส จำนวนครัวเรือน 117 หลังคาเรือน ประชากร 767 คน ชาย 395 คน หญิง 372 คน

กลุ่มของปัญหา : กรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในที่ดินสาธารณะประโยชน์ชุมชนกับคณะกรรมการมัสยิดบ้านทอน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

คณะกรรมการมัสยิด อ้างสิทธิในที่ดินของมัสยิด บ้านทอนนาอิม เนื้อที่ 3 ไร่ 2 งาน 81 ตารางวา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีราษฎรจำนวน 5 ครอบครัวปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่มากกว่า 50 ปี โดยที่กรรมการมัสยิดอ้างว่าที่ดินดังกล่าวมีหลักฐาน สค.1 ซึ่งมัสยิดซื้อมาจากนายปอแยะ ประมาณ พ.ศ. 2498 และให้ผู้อาศัยในที่ดินของมัสยิดปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ทางคณะกรรมการมัสยิด กำหนดไว้คือ ผู้ที่ใช้ที่ดินมัสยิดทำประโยชน์ในการเพาะปลูก มัสยิดอนุญาต ให้ใช้ที่ดินปีต่อปี สำหรับผู้ที่ปลูกบ้านเรือนในที่ดินมัสยิดนั้น ให้จ่ายค่าเช่าดินเป็นรายเดือน และหากบ้านเรือนหลังไหนชำรุดทรุดโทรมห้ามมิให้มีการต่อเติมซ่อมแซม

ราษฎรที่ใช้ประโยชน์ที่ดิน อ้างสิทธิ์ว่า ที่ดินดังกล่าว เป็นที่ราชพัสดุซึ่งมัสยิดไม่สามารถกล่าวอ้างสิทธิ์เป็นเจ้าของตามเอกสาร สค.1 ได้ ราษฎรจึงมีสิทธิ์ที่จะอยู่ต่อไปในที่ดินของหลวง

ในช่วงขัดแย้งเรื่องสิทธิครอบครองที่ดินมีการกล่าวหาซึ่งกันและกัน กรรมการมัสยิดได้แจ้งความชาวบ้านข้อหาหมิ่นประมาท ทางตำรวจดำเนินการส่งฟ้องศาลเรื่องกำลังอยู่ในช่วงดำเนินคดี

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : คณะกรรมการมัสยิด บ้านทอนนาอิม ,ราษฎร จำนวน 5 ครอบครัว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : สำนักงานที่ดินจังหวัดนราธิวาส

ผลการแก้ไขปัญหา : เรื่องอยู่ขั้นตอนการตรวจสอบที่ดินของทางราชการ โดยชาวบ้านยังคงใช้ประโยชน์พื้นที่ต่อเนื่อง

ปัญหาและอุปสรรค : ต่างฝ่ายต่างโต้แย้งสิทธิ์ซึ่งกันและกัน โดยไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 และแก้ไขเพิ่มเติม , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรบ้านทอนนาอิม

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

ส่วนที่ 1 การประกาศเขตป่าทับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของ ประชาชน 4 กรณี

1.1 อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อ.ควนโดน อ.ควนกาหลง จังหวัดสตูล ทับซ้อนที่ ทำกินและที่ตั้งชุมชน

พื้นที่ปัญหา : ตำบลวังประจัน ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน ตำบลเกตรี ตำบลควนซุด ตำบลปูลู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ :

ปี 2509 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ตรากฎกระทรวงฉบับที่ 140 กำหนดให้ป่ากุบิง และป่าบุไธด เนื้อที่ 107,025 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ กฎกระทรวงฉบับที่ 142 (2509) กำหนดให้ป่าห้วยกะหมิง เนื้อที่ 91,643 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ และกฎกระทรวงให้ป่าควนบ่อ น้ำ ต.ปูลู เนื้อที่ 400 ไร่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ต่อมา 13 ก.ค. 2534 ได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้ป่าสงวนทั้ง 3 พื้นที่เป็นอุทยานแห่งชาติทะเลบัน เนื้อที่ 122,500 ไร่

จากประวัติบ้านวังประจันราษฎรระบุว่า บรรพบุรุษบ้านวังประจันเริ่มตั้งถิ่นฐานมา ประมาณ 6 ชั่วคน หรือประมาณ 300 ปีมาแล้ว (เอกสารรวมเรื่องเมืองสตูล ที่ระลึกครบรอบ 150 ปี) เมื่อเริ่มตั้ง ถิ่นฐานมีจำนวน 7 ครอบครัว บริเวณห้วยสายน้ำ ห้วยรานี ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งทำการอุทยานแห่งชาติ โดยมีใบหลักฐานใบเทียบยา 1 แปลง ส.ค.1 ออกเมื่อปี 2497 จำนวนหลายแปลง และเอกสารเทียบยาออกสมัย ร.5 เป็นภาษามลายูจำนวน 1 ฉบับ สอดรับกับประวัติศาสตร์ชุมชนที่เล่าต่อกันมาว่าบริเวณบ้านวังประจันสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นกับประเทศ มาเลเซีย และเส้นทางสายหลักตัดผ่านชุมชนเป็นเส้นทางในการขนส่งเสบียงภาษีไปให้ประเทศมาเลเซีย แต่หลังแบ่งดินแดนบ้านวังประจันก็ตกเป็นอาณาเขตของประเทศไทยและเอกสารที่ประเทศ มาเลเซียออกให้จึงไม่สามารถใช้ได้

ราษฎรทราบว่า พื้นที่อาศัยและที่ดินทำกินถูกประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติเมื่อประมาณ ปี 2520 จึงได้รวมตัวกันคัดค้านการประกาศจำนวน 266 รายมาอย่างต่อเนื่อง โดยทำหนังสือร้องเรียนไปยังสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีชี้แจงว่าผู้ใดเข้ามาอยู่ ก่อน 14 พฤศจิกายน 2519 มีสิทธิในการทำประโยชน์ในที่ดินนั้นได้ ตามหนังสือกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ที่ กส.0811/14296 ลงวันที่ 7 ก.ค.21

อย่างไรก็ตามแม้มีปัญหาซ้อนทับระหว่างพื้นที่อุทยานแห่งชาติกับราษฎรแต่เนื่องจากทาง อุทยานแห่งชาติไม่มีการดำเนินการทางกฎหมายกับราษฎรความขัดแย้งจึงไม่รุนแรง กระทั่งเดือน ธันวาคม 2533 อุทยานแห่งชาติทะเลบันห้ามราษฎรเข้าทำสวนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทั้งเจ้า

หน้าที่ได้เหน้ายาง เหยียบถ้งน้ำยาง ของราษฎร และจับกุมดำเนินคดี เพื่อกดดันให้ออกจากพื้นที่ ความขัดแย้งจึงทวีความรุนแรงขึ้น ราษฎรได้รวมตัวกันเสนอให้อุทยานแก้ไขปัญหา แต่ไม่มีการแก้ไข

ปี 2534 ได้มีการประกาศจัดตั้งสวนป่าสิริกิติ์ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยกองทัพบก 4 รับผิดชอบการรังวัดเพื่อประกาศเป็นสวนป่าสิริกิติ์ ราษฎรได้ร้องเรียนไปยังจังหวัดสตูล อุทยานแห่งชาติทะเลบัน แต่ไม่ได้รับการแก้ไข จึงได้ขอพระราชทานความเป็นธรรม ไปยังสำนักกราชเลขาธิการ สำนักกราชเลขาธิการได้ได้รับผลชี้แจงจากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กรมที่ดิน กรมป่าไม้ และจังหวัดสตูล สรุปว่า

1. สวนป่าสิริกิติ์ เป็นโครงการตามพระราชดำริขององค์สมเด็จพระนางเจ้าบรมราชินีนาถ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล ซึ่งมีได้ดำเนินการรุกกล้าเข้าไปในที่ดินทำกินของราษฎรหมู่บ้านวังประจันแต่อย่างใด
2. การร้องขอเอกสารสิทธิในที่ดินอันเป็นที่อยู่ในเขตป่าไม้โดยไม่มีหลักฐานการแจ้งการครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ทางราชการไม่สามารถดำเนินการให้ได้
3. กรณีที่ดินทำกินของราษฎรที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ได้จัดที่ดินทำกินให้ราษฎรใหม่เป็นการแก้ปัญหาเร่งด่วนแล้ว

และสำนักพระราชวังได้ลงมาตรวจสอบความถูกต้อง ต่อมาองค์หญิงจุฬารัตน์วลัยลักษณ์ฯ ได้ทรงเสด็จตรวจเยี่ยมราษฎร และได้ตรวจสอบสภาพพื้นที่ และได้ดำริกับโต๊ะอีหม่าดาโหด ละใบแด ความว่า " คุณดาโหดช่วยไปบอกชาวบ้านด้วย จันขอสัญญาด้วยเกียรติของจันว่าที่ ที่ทำกินอยู่แล้วให้ได้ทำกินตลอดไป ชั่วลูกชั่วหลาน ปี 38 ก็ให้ขอสงเคราะห์ใหม่ได้ แต่ขออย่างเดียวอย่าบุกป่าใหม่ก็แล้วกัน " (สัมภาษณ์นายดาโหด ละใบแด 31 สิงหาคม 2546 , สมยศ สัมภาษณ์)

ปี 2535 ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อวางแผนปฏิบัติงานตรวจสอบข้อเท็จจริง จำนวน 1 ชุด 19 พ.ย. 2535 นายธานินทร์ ไชยมุข ส.ส.สตูล ได้ทำหนังสือถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายสุเทพ เทือกสุบรรณ) 30 ธันวาคม 2535 ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล (นายหิรัญ ศิษฏโกวิท) ทำหนังสือถึงอธิบดีกรมป่าไม้ชี้แจงสภาพปัญหาจากการประกาศเขตป่าสงวน (2507) แต่คณะกรรมการป่าสงวนไม่ได้พิจารณาหาข้อยุติและยังเพิ่มปัญหามากยิ่งขึ้นหลังจากประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ โดยราษฎรเสนอให้กันพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำกินของชุมชนออกจากพื้นที่อุทยาน

31 มีนาคม 2536 ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล นายหิรัญ ศิษฏโกวิท ทำหนังสือถึง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ผอ.ศอ.บต. แม่ทัพภาคที่ 4 อธิบดีกรมการปกครอง เสนอทางออกให้ กรม

ป่าไม้เสนอที่ประชุมคณะกรรมการอุทยานเพิกถอนพื้นที่ราษฎรอยู่อาศัยและทำกินออกจากเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง

30 กันยายน 2536 จังหวัดสตูลได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่ที่ทำกินและที่อยู่อาศัยออกจากพื้นที่อุทยาน ให้เสร็จสิ้นภายใน 100 วัน

13 ธันวาคม 2536 มีบันทึกข้อความจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทะเลบันถึง นายดาโหด ละใบแด แกนนำชุมชน มีใจความบอกถึงความผิดพลาดในการรังวัดของอุทยานที่บุกรุกพื้นที่ชุมชน

ปี 2537 ทั้งปีชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อุทยานและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้มีการกระทบกระทั่งกันตลอด ชาวบ้านเริ่มถูกจับ เจ้าหน้าที่อุทยานเหนื่อยหน่าย เหยียบถ่มน้ำยาง

วันที่ 30 สิงหาคม 2537 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันได้ตัดสาขาสลัดของชาวบ้านที่แจ้งการครอบครองไว้กับคณะอนุกรรมการหลังจากอุทยานเข้ามาบุกรุกพื้นที่ชุมชนจำนวน 3 แปลง ปัญหาความขัดแย้งจึงทวีความรุนแรงมากขึ้นและนำไปสู่การเผชิญหน้าระหว่างกัน เช่น มีการขึ้นป้ายคัดค้านอุทยานแห่งชาติตลอดเส้นทางเข้าสำนักงานอุทยานแห่งชาติทะเลบัน มีการปิดถนนชุมชนประท้วง รวมทั้งมีเหตุการณ์ไฟไหม้ที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน

เอกสารกรมป่าไม้ซึ่งให้ข้อมูลปัญหาข้อพิพาทที่ดินซึ่งให้กับโครงการศึกษาและสำรวจข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินในประเทศไทย ระบุว่า ราษฎรร้องเรียนให้กรมป่าไม้พิจารณาออกหนังสือทำกิน(สทก.) ในเขตป่าสงวนแห่งชาติให้ ซึ่งเมื่อตรวจสอบพื้นที่แล้วพบว่าพื้นที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ซึ่งกรมป่าไม้ได้สำรวจเตรียมเพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันบางส่วนไว้แล้วตามมติคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติวันที่ 17 ตุลาคม 2543 ซึ่งได้แจ้งให้ที่ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านทราบเพื่อแจ้งต่อกับราษฎร

ปี 2544 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ริเริ่มโครงการอุทยานนาร่องเพื่อให้ทดลองระบบการจัดการป่าอนุรักษ์โดยประชาชนมีส่วนร่วมใน 8 อุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ อุทยานแห่งชาติทะเลบันเป็นหนึ่งในพื้นที่อุทยานนาร่อง โครงการนี้ดำเนินการต่อเนื่องมาถึงปี 2547 ยังอยู่ในช่วงการแก้ไขปัญหาโดยมีแผนงานที่จะดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปี 2550

บันทึกข้อความของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ลงวันที่ 7 มกราคม 2547 เรื่อง ร่างพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนอุทยานแห่งชาติป่าห้วยกะหมิง ปากูบัง ปาบุไลด์ และป่าควนบ่อน้ำบางส่วน ในท้องที่ตำบลควนสตอ ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน และตำบลเกตรี ตำบลควนซุด ตำบลปยู อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล พ.ศ..... (อุทยานแห่งชาติทะเลบัน) ความโดยสรุปว่า คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีคณะที่ 3 ได้มีหนังสือลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2546 แจ้งว่า ปัญหาการทับซ้อนระหว่างพื้นที่ทำกินของราษฎรกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติมีอยู่ทุกภาคของประเทศ ที่ผ่านมาคณะรัฐมนตรีไม่เคยพิจารณาเพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติให้ราษฎรที่บุกรุก

ครอบครองเลย นอกจากกรณีที่ต้องเพิกถอนให้ส่วนราชการ กรณีการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติทะเลบัน แม้จะผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติแล้วก็ตาม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจน จึงขอให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำข้อมูลการตรวจสอบที่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนในการดำเนินการขอเพิกถอน ให้ชัดเจนโดยมีลายลักษณ์อักษรของการเข้าครอบครองและทำกินของราษฎร เพื่อแสดงระยะเวลาการเข้าครอบครองพื้นที่ก่อนประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งให้จัดทำข้อมูลพื้นที่อุทยานแห่งชาติทั่วประเทศที่ราษฎรเข้าไปทำกินว่ามีจำนวนเท่าใด พร้อมรายละเอียดเสนอคณะกรรมการกลั่นกรองฯ ครั้งที่ 3

ผู้ที่เกี่ยวข้อง: ราษฎรตำบลวังประจัน ตำบลควนสะอาด อ.ควนโดน ตำบลเกตรี ตำบลควนซุด ตำบลปญญาอำเภอเมือง จังหวัดสตูล

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติทะเลบัน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช , จังหวัดสตูล

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหาตามโครงการอุทยานนำร่องของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระบวนการเพิกถอนพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบันบางส่วน

ปัญหาและอุปสรรค : การดำเนินการเพิกถอนอุทยานแห่งชาติให้เวลามากกว่า 5 ปี ยังไม่แล้วเสร็จ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497
- พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507
- กฎกระทรวง ฉบับที่ 142 พ.ศ. 2509 ออกตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ กำหนดให้ป่าห้วยกะหมิง เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 91,643 ไร่
- กฎกระทรวง ฉบับที่ 140 พ.ศ. 2509 ออกตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ กำหนดให้ป่ากูปัง และป่าบุไผ่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ เนื้อที่ 107,025 ไร่
- มติคณะรัฐมนตรี 14 ก.ย. 2519
- พระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 13 ก.ค. 2534 กำหนดให้ป่าห้วยกะหมิง ปากูปัง ป่าบุไผ่ และป่าควนบ่อน้ำ เป็นอุทยานแห่งชาติทะเลบัน เนื้อที่ 122,500 ไร่

แหล่งที่มาของข้อมูล : องค์การบริหารส่วนตำบลวังประจัน ,ราษฎร ม.3 ต.วังประจัน อ.ควนโดน จ.สตูล ,สำนักงานป่าไม้จังหวัดสตูล

ข้อสังเกตของนักวิจัย : อดีตความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับอุทยานแห่งชาติมีระดับรุนแรงเผชิญหน้าและต่างใช้ความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหา ต่อมาเริ่มลดระดับเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติเมื่อมีการริเริ่มโครงการอุทยานนำร่องของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยที่ทางอุทยานแห่งชาติยินยอมให้ราษฎรดำเนินวิถีชีวิตได้เช่นเกษตรกรทั่วไป และให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของอุทยานแห่งชาติ อย่างไรก็ตามปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไขเนื่องจากภาวะการอยู่ร่วมโดยสันติที่เป็นอยู่เป็นสภาวะชั่วคราว หากมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้อีก ในส่วนของการเพิกถอนพื้นที่อุทยานบางส่วนเป็นที่น่าสังเกตว่า คณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีคณะที่ 3 ไม่รับรองความเห็นของคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติและระบุว่าไม่เคยมีกรณีไหนที่เพิกถอนอุทยานแห่งชาติให้กับราษฎร

1.2. อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ทับซ้อนกับที่ดินทำกินและที่ตั้งชุมชนในอำเภอเมือง อำเภอนาโยง อำเภอรษฎา อำเภอยายียด จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา : ตำบลน้ำผุด อำเภอเมืองตรัง ,ตำบลละมอ และตำบลช่อง อำเภอเมือง, ตำบลหนองบัว ตำบลเขาไพร และตำบลหนองปรือ อำเภอรษฎา, ตำบลในเตา ตำบลท่าจั่ว ตำบลเขาปูน และตำบลปากแจ่ม อำเภอยายียด

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2525 เนื้อที่รวม 433,750 ไร่ หรือประมาณ 694 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาบรรทัด ในเขตจังหวัดตรัง พัทลุง และนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่สำคัญของแม่น้ำตรัง และแม่น้ำ ปากพนัง ในระยะที่มีการสำรวจพื้นที่เพื่อกำหนดเขตอุทยานแห่งชาติประสบปัญหาว่า พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่เขตงานของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เป็นเหตุให้พื้นที่อุทยานแห่งชาติส่วนหนึ่งประกาศซ้อนทับกับที่ดินทำกินของราษฎร นอกจากนี้ทางราชการได้ดำเนินนโยบายใช้มวลชนเอาชนะพรรคคอมมิวนิสต์ จึงเปิดให้มีการบุกเบิกขยายพื้นที่การเกษตรและขยายหมู่บ้านในลักษณะหมู่บ้านกันชน ปัญหาการซ้อนทับระหว่างพื้นที่ของราษฎรกับอุทยานแห่งชาติจึงมีปัญหามากขึ้นและเรื้อรังมาถึงปัจจุบัน

อุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า เฉพาะที่อยู่ในจังหวัดตรัง มีเนื้อที่ประมาณ 151,594 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ 10 ตำบล 38 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

9 หมู่บ้าน ในตำบลน้ำผุด อำเภอเมืองตรัง ประชากรที่มีที่ดินทำกินในเขตอุทยาน และได้แจ้งการครอบครองกับอุทยานไว้มีจำนวนทั้งสิ้น 918 ราย เนื้อที่ 16,147-2-59 ไร่ โดยมีหลัก

ฐานหนังสือรับรองการทำประโยชน์ นส.3 จำนวน 322-2-56 ไร่ สิทธิครอบครอง ตาม สค.1 จำนวน 928-2-99 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน 14,896-2-4 ไร่ รวมทั้งสิ้น 16,147-2-59 ไร่

6 หมู่บ้าน ในตำบลละมอและตำบลช่อง อำเภอนาโยง ประชากรที่มีที่ดินทำกินในเขตอุทยาน และได้แจ้งการครอบครองกับอุทยานไว้มีจำนวนทั้งสิ้น 824 ราย เนื้อที่ 14,686-0-2 ไร่ โดยมีหลักฐานหนังสือรับรองการทำประโยชน์ นส.3 จำนวน 798-3-50 ไร่ สิทธิครอบครองตาม สค.1 จำนวน 1,131-3-59 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน 12,755-0-93 ไร่ รวมทั้งสิ้น 14,686-0-2 ไร่

7 หมู่บ้านในตำบลหนองบัว ตำบลเขาไพร ตำบลหนองปรือ อำเภอรษฎา ประชากรที่มีที่ดินทำกินในเขตอุทยาน และได้แจ้งการครอบครองไว้มีจำนวนทั้งสิ้น 384 ราย เนื้อที่ 8,415-0-46 ไร่ โดยมีหลักฐานหนังสือรับรองการทำประโยชน์ นส.3 จำนวน 33-2-61 ไร่ สิทธิครอบครองตาม สค.1 จำนวน 198-3-70 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน 8,128-2-15 ไร่ รวมทั้งสิ้น 8,415-0-46 ไร่

16 หมู่บ้านในตำบลในตา ตำบลท้าว ตำบลเขาปูน และตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด ประชากรที่มีที่ดินทำกินในเขตอุทยาน และได้แจ้งการครอบครองไว้ มีจำนวนทั้งสิ้น 1,227 ราย เนื้อที่ 26,867-2-60 ไร่ โดยมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ นส.3 จำนวน 12 ไร่ สิทธิครอบครองตาม สค.1 จำนวน 635-1-38 ไร่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน 26,220-1-22 ไร่

รวมพื้นที่ 4 อำเภอ 10 ตำบล 38 หมู่บ้าน จำนวนพื้นที่ที่แจ้งการครอบครองทั้งหมด 66,867-2-60 ไร่ แต่สภาพความเป็นจริงมีชาวบ้านอีกจำนวนมากที่ไม่ได้แจ้งการครอบครองต่อเจ้าหน้าที่ของอุทยาน ฉะนั้นพื้นที่ที่ชาวบ้านครอบครองทำกินอยู่จริงมีมากกว่าจำนวนประชากรและเนื้อที่ที่อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า สำนวน

ราษฎรที่มีปัญหาเนื่องจากพื้นที่ซ้อนทับกับอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ได้รวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักเพื่อปกป้องหวัดโดยมีสมาชิกอยู่ใน 44 ชุมชนตลอดแนวเพื่อปกป้องหวัด

ปี 2544 เครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักเพื่อปกป้องหวัดจังหวัดตรัง ได้เข้าร่วมกับสมัชชาคนจนยื่นข้อเรียกร้องต่อคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาคืนที่ดินของราษฎรซ้อนทับกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คณะรัฐมนตรีได้มีมติวันที่ 3 เมษายน 2544 รับทราบแนวทางการแก้ไขปัญหามัชชาคนจนตามข้อเสนอของคณะกรรมการแก้ไขปัญหามัชชาคนจนซึ่งแต่งตั้งตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 50/2544 เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหามัชชาคนจน โดยมีรองนายกรัฐมนตรีนายปองพล อดิเรกสาร เป็นประธานกรรมการ และมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็น

กรรมการ รับผิดชอบกรณีปัญหาป่าไม้ และมีอำนาจแต่งตั้งอนุกรรมการ หรือคณะทำงานตามความจำเป็น

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนได้แต่งตั้งอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ มี นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เป็นประธานอนุกรรมการ โดยมีตัวแทนฝ่ายภาครัฐกับตัวแทนฝ่ายสมัชชาคนจนฝ่ายละเท่า ๆ กัน และได้แต่งตั้งคณะทำงานระดับจังหวัดและระดับอำเภอเพื่อทำการตรวจสอบจำนวนประชากรและพื้นที่ที่ชาวบ้านทำกินอยู่ในเขตป่า คณะทำงานทั้งสองชุดต่างก็ถกเถียงถึงอำนาจและหน้าที่ จนกระทั่งมีข้อสรุปว่าไม่มีอำนาจในการวางแผนการแก้ไขปัญหา เพียงแต่รับคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งและแผนงานของอนุกรรมการในระดับภาคเท่านั้น แต่มีมติร่วมกันว่า จะต้องกันพื้นที่ทำกินของราษฎรออกจากพื้นที่ป่าก่อน จึงส่งมติการประชุมแก้ไขปัญหาไปให้อนุกรรมการแก้ไขปัญหาในระดับภาค

คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจนกรณีเครือข่ายป่าชุมชนภาคใต้ มีมติในการประชุมเมื่อกลางปี 2545 ที่จังหวัดสุราษฎร์ ให้คณะทำงานระดับจังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติงานพร้อมงบประมาณ และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน เพื่อทำการเดินเขตกันพื้นที่ทำกินออกจากพื้นที่ป่า ให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน

คณะทำงานแก้ไขปัญหาของจังหวัดตรัง จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติงานและงบประมาณ ส่งไปให้ประธานอนุกรรมการแก้ไขปัญหาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่เรื่องเงี่ยบหายจนกระทั่งมีการปฏิรูประบบราชการใหม่ คณะทำงานและคณะอนุกรรมการชุดต่าง ๆ จึงถูกยกเลิกไปโดยปริยาย ปัญหา ยังไม่ได้รับการแก้ไขจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ช่วงเดือนมีนาคม-มิถุนายน 2547 อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ได้ดำเนินการจับกุมราษฎรซึ่งทำสวนยางพาราในพื้นที่ซ้อนทับกับอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งห้ามทำการปลูกยางพาราทดแทนสวนเดิมซึ่งยางพาราหมดสภาพแล้วในพื้นที่ตำบลน้ำผุด กับตำบลละมอ โดยมีราษฎรได้รับผลกระทบรวม 24 ราย เครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักเทือกเขาบรรทัดจังหวัดตรัง จึงได้หารือร่วมกันและมีมติที่จะดำเนินการเรียกร้องกับผู้ว่าราชการจังหวัดและอุทยานแห่งชาติเพื่อให้แก้ไขปัญหา โดยมีกำหนดการที่จะเดินทางยื่นหนังสือกับผู้ว่าราชการจังหวัดตรังและจัดประชุมร่วมกับทางราชการเพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาในเดือนกรกฎาคม 2547

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรใน 38 หมู่บ้าน 10 ตำบล 4 อำเภอ ของจังหวัดตรัง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมอุทยานแห่งชาติ พันธ์พืชและสัตว์ป่า , กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , จังหวัดตรัง , อำเภอรัษฎา , อำเภอห้วยยอด , อำเภอเมือง , อำเภอนาโยง , กรมที่ดิน , องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

ผลการแก้ไขปัญหา : ปัญหา ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยความขัดแย้งมีความรุนแรงขึ้นเนื่องจากการจับกุมราษฎรและการห้ามไม่ให้ราษฎรทำสวนยางพารา ของอุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า และ

ราษฎรในนามเครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักเพื่อเกษตรกรจังหวัดตรัง มีกำหนดการที่จะรณรงค์ให้ทางราชการแก้ไขปัญหาในเดือนกรกฎาคม 2547

ปัญหาและอุปสรรค : มติคณะรัฐมนตรี 3 เมษายน 2544 ไม่มีแนวทางปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ประกอบกับอยู่ในช่วงปฏิรูประบบราชการ ปรับเปลี่ยนกระทรวงใหม่ หลังจากการปรับเปลี่ยนกระทรวงใหม่ เจ้าหน้าที่รัฐบางท่านเปลี่ยนสายงาน ทำให้อำนาจและภาระหน้าที่เปลี่ยนไป ตำแหน่งในหน้าที่ในการรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา จึงต้องเปลี่ยนตัวบุคคล ประกอบกับรัฐไม่มีความตั้งใจในการแก้ไขปัญหา โดยยกเลิกคณะกรรมการแก้ไขปัญหาซึ่งเป็นคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐกับราษฎร

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. 2484 พ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

แหล่งที่มาของข้อมูล :

- รายงานจำนวนพื้นที่และประชากรที่ทำกินในเขตป่าอุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตสงขลา นำเสนอต่อคณะทำงานในการแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกร้องของสมัชชาคนจนของจังหวัดตรัง

- จำนวนพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาบรรทัด ในพื้นที่จังหวัดตรัง จากรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่หนึ่ง ของโครงการศึกษาระบบการจัดการที่ดินในระดับท้องถิ่น โดยมูลนิธิสถาบันที่ดิน

ข้อสังเกตของนักวิจัย : กระบวนการแก้ไขปัญหาโดยประชาชนมีส่วนร่วมได้รับการริเริ่มขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 เมษายน 2544 แต่ถูกยกเลิกโดยคณะรัฐมนตรีคณะเดียวกันในปลายปี 2545 การแก้ไขปัญหาโดยประชาชนมีส่วนร่วมจึงยุติลง เมื่อไม่มีกระบวนการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมแต่มีการใช้มาตรการทางกฎหมายจับกุมดำเนินคดีกับราษฎร ปัญหาที่ยากต่อการแก้ไขอยู่แล้วจึงยากยิ่งขึ้น สำหรับความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาต้องรอการรณรงค์ของราษฎรครั้งใหม่ในเดือนกรกฎาคม 2547 อีกครั้งหนึ่ง

1.3. อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม พื้นที่บ้านเกาะมุกด์ บ้านเจ้าไหม ตำบลเกาะลิบง บ้านน้ำราบ ตำบลบางสัก บ้านเคี่ยมงาม บานคลองไม้แดง ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา : บ้านเกาะมุกด์ บ้านเจ้าไหม ตำบลเกาะลิบง บ้านน้ำราบ ตำบลบางสัก

บ้านเคี่ยมงาม คลองไม้แดง ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสิเกาและอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง จัดตั้งเมื่อ 14 ตุลาคม 2524 เนื้อที่รวม 144,299 ไร่ เป็นพื้นน้ำ 85,782 ไร่ ที่เหลือเป็นพื้นดิน และเกาะ เช่น เกาะมุกต์ เกาะเชือก เกาะแหวน เกาะปลิง เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมมีระบบนิเวศที่หลากหลาย ประกอบด้วยระบบนิเวศแบบเทือกเขาหินปูน ระบบนิเวศแบบป่าดิบชื้น ป่าพรุ ป่าชายเลน บ่อน้ำร้อน ปะการัง ป่าชายหาด และแปลงหญ้าทะเลประมาณ ๓,๐๐๐ ไร่ มีหญ้าทะเล ๘ ชนิดพันธุ์ นอกจากนี้ยังเป็นถิ่นที่อยู่ของพะยูน สัตว์ทะเลที่ใกล้สูญพันธุ์

บ้านเกาะมุกต์

เกาะที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมและมีชุมชนชาวประมงพื้นบ้านตั้งถิ่นฐานอยู่ มีเพียงเกาะเดียวคือ เกาะมุกต์ ในเขตการปกครองของตำบลลิบง อำเภอกันตัง พื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมครอบคลุมพื้นที่บ้านเกาะมุกต์ และทะเลรอบเกาะ โดยอุทยานแห่งชาติได้กั้นพื้นที่บนเกาะบางส่วนออกจากเขตอุทยาน แต่เขตที่กั้นออกยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทำกินและ ที่ตั้งของชุมชนทั้งหมด

บ้านเกาะมุกต์เป็นชุมชนชาวประมงดั้งเดิม มีผู้ใหญ่บ้านคนแรกเมื่อปี 2457 ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีอาชีพทำการประมง สวนยางพารา สวนมะพร้าว ภายหลังเมื่อการท่องเที่ยวจังหวัดตรังได้รับความนิยม ประกอบกับมี เอกชนจากภายนอกไปทำธุรกิจโรงแรมเพื่อการท่องเที่ยวบนเกาะ คนเกาะมุกต์บางส่วนจึงทำอาชีพด้านการท่องเที่ยว เช่น สร้างบ้านพักเล็กๆสำหรับนักท่องเที่ยว ทำร้านอาหาร และรับจ้างพานักท่องเที่ยวท่องทะเล

การประกาศอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชน ๔ ประการ คือ

1. ด้านการประมง เนื่องจากทะเลรอบเกาะมุกต์ถูกประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ การทำประมงจับสัตว์น้ำในเขตอุทยานแห่งชาติจึงเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ บางช่วงทางอุทยานเข้มงวดจะมีการห้ามประมงพื้นบ้านไม่ให้ทำการประมง แต่ปัญหานี้มีการคลี่คลายด้วยการเจรจา ประกอบกับกรมป่าไม้ซึ่งดูแลพื้นที่อุทยานแห่งชาติเดิม มีนโยบายผ่อนผันให้ชาวประมงที่ใช้เครื่องมือการประมงซึ่งไม่ฝ่าฝืน พ.ร.บ.การประมง 2490 ทำการประมงในเขตอุทยานแห่งชาติได้
2. ด้านที่อยู่อาศัยของชุมชน เนื่องจากที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งชุมชนเกาะมุกต์บางส่วนเป็นที่ดินของเอกชน ซึ่งให้ราษฎรบ้านเกาะมุกต์อาศัยอยู่ชั่วคราว เมื่อการท่องเที่ยวเติบโตสร้างรายได้มากขึ้น เอกชนเจ้าของที่ดินได้ให้ชาวบ้านออกจากพื้นที่เพื่อนำที่ดินดังกล่าวไปพัฒนาเป็นที่พักสำหรับ

นักท่องเที่ยว ราษฎรส่วนที่ถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ที่ไม่มีที่ดินสำหรับการตั้งบ้านเรือน เนื่องจากพื้นที่ที่เหลืออยู่บนเกาะเป็นพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม แต่ด้วยความจำเป็นของคนที่ต้องมีบ้านอยู่อาศัย ราษฎรร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน และ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง จึงได้เจรจากับอุทยานแห่งชาติ ขอให้พื้นที่อุทยานแห่งชาติบางส่วนจัดสรรเป็นที่อยู่อาศัยให้กับผู้ที่ไม่มีที่ดิน

3. ที่ดินทำกิน คนเกาะมุกต์บางส่วนประกอบอาชีพทำสวนยางพารา สภาพสวนส่วนใหญ่เป็นยางที่ปลูกมาไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปี บางสวนอายุกว่า ๓๐ ปี ต้นยางพาราแก่ครบอายุที่จะต้องตัดเพื่อปลูกใหม่ แต่เนื่องจากอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติจึงไม่สามารถตัดเพื่อปลูกใหม่ได้ ปัญหานี้ยังดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

ปัญหาด้านการประมง และที่ดินทำกิน ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกับชาวบ้านเกาะมุกต์อยู่เสมอ มีการข่มขู่ทั้งด้วยวาจาและใช้อาวุธปืนยิงขับไล่ชาวบ้านโดยยิงบาดเจ็บหนึ่งครั้ง เช่น เหตุการณ์เมื่อเดือนมีนาคม 2545 ชาวประมงพื้นบ้านจากเกาะมุกต์ ไปวางอวนบริเวณเกาะกระดาน เจ้าหน้าที่อุทยานได้ออกมาห้ามไม่ให้ทำ จึงเกิดการโต้เถียงกันขึ้น ชาวประมงพื้นบ้านเกาะมุกต์โต้แย้งว่า ทำไมเจ้าหน้าที่อุทยานถึงวางอวนบริเวณแนวปะการังริมเกาะกระดานได้ แล้วทำไมชาวบ้านวางไม่ได้ เจ้าหน้าที่อุทยานให้คำตอบว่าจะหาปลาไปให้หัวหน้าซึ่งจะลงมาที่เกาะ เป็นต้น

ประมาณเดือนเมษายน 2547 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมได้นำกำลังเจ้าหน้าที่ประมาณ 80 คน ตัดทำลายสวนมะพร้าวของเอกชนรายหนึ่งบนเกาะมุกต์ ราษฎรบ้านเกาะมุกต์ตระหนักต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า ทั้งเกรงว่าทางอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมจะดำเนินการเช่นเดียวกันนั้นกับสวนยางพารา บ้านที่อยู่อาศัยของราษฎร วันที่ 13 – 14 เมษายน 2547 ราษฎร ประมาณ 200 คน ใช้เรือกว่า 100 ลำ ได้รวมกลุ่มลอยเรือชุมนุมกันกลางทะเลเป็นเวลา 2 วัน บริเวณทางเข้าถ้ำมรกต ซึ่งเป็นถ้ำทะเลอยู่ในเกาะมุกต์และหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของทะเลตรัง

การชุมนุมนำไปสู่การเจรจากับตัวแทนของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ร่วมกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่ข้อยุติให้มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมภายใน 7 วันและให้ดำเนินการรังวัดจัดทำแนวเขตอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมโดยราษฎรมีส่วนร่วม

บ้านเจ้าไหม

บ้านเจ้าไหมหมู่ 6 ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 8,000 ไร่ ราษฎรใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ตั้งบ้านเรือนประมาณ 700 ไร่ มีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 700 กว่าคน มีครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 105 หลังคาเรือน ประชากรร้อยละ 97 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 3 นับถือ ศาสนาพุทธ

บ้านเจ้าไหมเดิมชื่อ บ้านโยด เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมาจากบรรพบุรุษชาวทะเลที่เดินทางโยกย้ายทำการประมงในทะเล และชุมชนชาวประมงดั้งเดิมซึ่งทำนากิน ทำเลหาอาหาร และขายแลกเปลี่ยน บริเวณบ้านหยงหลิง บ้านหาดยาว บ้านตะเปะ ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกับที่ตั้งบ้านในปัจจุบัน ต่อมาทางราชการประกาศให้ทุ่งซึ่งคนบ้านหยงหลิง บ้านหาดยาว บ้านตะเปะ เดิมใช้ทำนาเลี้ยงควาย เป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จึงมีคนจากหลายหมู่บ้านใกล้เคียงนำควายมาเลี้ยงกันมาก ชุมชนเดิมจึงได้โยกย้ายไปอยู่บริเวณที่เรียกว่า บ้านโยด ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นบ้านเจ้าไหมหลังจากชุมชนขยายตัวมาติดเขาเจ้าไหม

บ้านโยดหรือบ้านเจ้าไหมเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานต่อเนื่องมาในบริเวณนี้มากกว่า 100 ปี เมื่อปี 2524 อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับซ้อนกับที่ตั้งชุมชนและทะเลซึ่งเป็นพื้นที่ทำการประมงของคนเจ้าไหม ตลอดจนทับซ้อนกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ทุ่งเลี้ยงสัตว์บ้านหยงหลิง หาดยาว ตะเปะ ซึ่งเมื่อครั้งที่ทางราชการประกาศให้เป็นทุ่งเลี้ยงสัตว์ได้ส่งผลให้ชุมชนเดิมต้องอพยพย้ายถิ่นไปตั้งที่บ้านโยดมาแล้วครั้งหนึ่ง

หลังการประกาศอุทยานแห่งชาติความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเกิดขึ้นเป็นระยะ กระทั่งเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นในช่วงปี 2529 ถึง 2534 เมื่อชุมชนบ้านเจ้าไหมขยายตัวเพิ่มขึ้นจำเป็นต้องขยายพื้นที่ตั้งชุมชนออกไป

ปี 2529 เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมจับกุม นายสุรศักดิ์ ศักดิ์หัด พร้อมกับพวก 5 คน ซึ่งกำลังปรับพื้นที่สร้างบ้านต่อไปจากที่ตั้งชุมชนเดิม ในข้อหาบุกรุกอุทยานแห่งชาติ โดยไม่ได้รับอนุญาต และเสียค่าปรับคนละ 3500 บาท

ความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับอุทยานแห่งชาติดำเนินไปจนถึงประมาณปี 2534 จึงได้ข้อยุติร่วมกัน โดยทางอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมผ่อนผันให้ราษฎรอยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งได้รังวัดทำเขตร่วมกัน และราษฎรจะร่วมในการดูแลรักษาหญ้าทะเล ป่าเขาหินปูนใกล้ชุมชน รวมทั้งสัตว์ป่าใกล้สูญพันธุ์ เช่น ปลาพญานาค ค่าวแวน เป็นต้น

หลังจากมีข้อตกลงร่วมกันความขัดแย้งก็ลดระดับความรุนแรงลง แต่ในระยะตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวทะเลตรังได้รับความนิยมขึ้นเป็นลำดับ จึงมีนักธุรกิจการท่องเที่ยวรวมทั้งเอกชนจากภายนอกเข้าไปจับจองที่ดินในพื้นที่บ้านเจ้าไหมเพิ่มขึ้น มีการก่อสร้างรีสอร์ท

บังกะโล ปักหลักไว้แสดงสิทธิการครอบครอง บางรายถูกเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติจับกุม หลายรายสามารถทำธุรกิจต่อเนื่องเรื่อยมา

ระยะปี 2536 -2542 ราษฎรในพื้นที่เล่าว่า ไฟไหม้ทุกปี สาเหตุเพราะการบุกรุกพื้นที่ของนายทุนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ที่กำลังรุกเข้ามาสู่จังหวัดตรัง และส่วนหนึ่งก็มาจากการบุกรุกของชาวบ้าน กล่าวคือชาวบ้านจะเผาให้ต้นไม้ตายก่อน ก่อนที่จะถางแล้วอ้างกับเจ้าหน้าที่ว่าเป็นป่าเสื่อมโทรม

บ้านน้ำราบ

บ้านน้ำราบ หมู่ที่ 4 ตำบลบางสัก อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ตั้งถิ่นฐานมาประมาณ 150 ปี เริ่มต้นเข้ามาทำนา เนื่องจากพื้นที่ราบระหว่างภูเขากับทะเล และมีคลองน้ำล้อมรอบเหมาะสำหรับทำการประมง บ้าน น้ำราบเดิมเรียก บ้านน้ำรอบ ต่อมาเรียกเปลี่ยนเป็นน้ำราบ

บ้านน้ำราบมีเนื้อที่ประมาณ 8,000 ไร่ เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรจำนวน 5,100 ไร่ ประชากร 1,243 คน 258 ครัวเรือน ประชากรร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 20 นับถือศาสนาพุทธ

คนน้ำราบมีอาชีพทำนาทำสวนยางพารา เลี้ยงปลาในกะชัง ทำการประมงทะเล และรับจ้าง พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นสวนยางพาราของบ้านน้ำราบ ตลอดจนป่าชายเลนและคลองซึ่งทำการประมงทะเลซ้อนทับกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม แต่เนื่องจากทางอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมมีการผ่อนผันให้ทำกินได้จึงไม่เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง ราษฎรบ้านน้ำราบเคยมีการหารือเรื่องแนวเขตกับทางอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมหลายครั้งเพื่อให้ปรับปรุงเขตอุทยานแห่งชาติให้ออกจากพื้นที่สวนยางพาราแต่ไม่มีข้อยุติ

ปัจจุบันบ้านน้ำราบเป็นหนึ่งในหมู่บ้านเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและข้อพิพาทตามโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วม ของกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ บ้านน้ำราบมีกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นเครือข่ายกับชมรมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดตรัง ทำหน้าที่ดูแลไม่ให้มีการใช้เครื่องมือประมงทำลายพันธุ์สัตว์น้ำทำการประมงในคลองและทะเลใกล้หมู่บ้าน เช่น ยาเบื่อ อวนรุน ระเบิดปลา เป็นต้น ตลอดจนถึงดูแลรักษาป่าชายเลน และการปล่อยน้ำมันหรือของเสียที่จะก่อมลภาวะลงคลอง

บ้านเคี่ยมงาม คลองไม้แดง

หมู่ 8 ตำบลบ่อน้ำร้อน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ประกอบด้วยสองกลุ่มบ้านใหญ่คือ บ้านเคี่ยมงาม กับบ้านคลองไม้แดง ประชากร 632 คน 131 ครัวเรือน พื้นที่ส่วนหนึ่งของกลุ่มบ้านเคี่ยม

งามทับซ้อนกับอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ส่วนบ้านคลองไม้แดงทั้งที่ตั้งบ้านและที่ทำกินทับซ้อนกับอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมทั้งหมด

บ้านเคี่ยมงาม เป็นหมู่บ้านเก่าแก่นับย้อนไปได้ก่อนสมัย พระยารัษฎานุประดิษฐ์เป็นเจ้าเมืองตรังเมื่อปี 2536 ชื่อบ้านได้มาจากชื่อไม้เคี่ยมซึ่งขึ้นอยู่จำนวนมากในบริเวณที่ตั้งบ้านในอดีต สภาพพื้นที่หมู่บ้านเป็นที่ราบสลับที่สูงต่ำเชิงเขา เดิมราษฎรมีอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ หาของป่าไปขายกับตลาดกันตัง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ต่อมามีการให้สัมปทานทำไม้ในพื้นที่ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมประกอบกับทางราชการได้ส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อการส่งออก จึงได้มีการขยายพื้นที่ทำสวนยางเข้าไปตามพื้นที่ป่าสัมปทาน ต่อมาปี 25 24 กรมป่าไม้ประกาศให้พื้นที่การเกษตรบางส่วนที่บ้านเคี่ยมงามเป็นอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

บ้านคลองไม้แดง เริ่มตั้งบ้านเมื่อปี 2510 ในพื้นที่ราบภูเขาล้อมรอบ มีห้วยหลายสายไหลผ่านหมู่บ้าน เช่น ห้วยน้ำผุด คลองน้ำเค็ม ห้วยต้นพรวัว คลองไม้แดง แรกเริ่มมีการโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านคลองไม้แดง 13 ครอบครัว เพื่อทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ต่อมาปี 2512 และปี 2516 มีการให้สัมปทานทำไม้ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม ประกอบกับนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพาราเพื่อการส่งออก ทำให้มีการโยกย้ายเข้ามาอยู่มากขึ้นรวมทั้งมีการขยายพื้นที่สวนยางพาราไปตามป่าที่เสื่อมสภาพ ต่อมาปี 2524 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่บ้านคลองไม้แดงเป็นอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ที่ตั้งหมู่บ้านคลองไม้แดงและที่ทำกินของราษฎรคลองไม้แดงจึงซ้อนทับกับอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

บ้านเคี่ยมงาม และคลองไม้แดงมีข้อขัดแย้งและข้อพิพาทกับทางอุทยานแห่งชาติมาเป็นระยะตั้งแต่ปี 2530 ถึงปัจจุบัน เช่น ทางอุทยานแห่งชาติบึงหลักเขตอุทยานในพื้นที่สวนของราษฎร จึงมีการรวมกลุ่มกันถอนหลักเขต หรือมีการจับกุมราษฎรซึ่งทำสวนยางพารา หรือการทำไม้เพื่อสร้างสะพานสาธารณะ เป็นต้น

บ้านเคี่ยมงามและคลองไม้แดงได้มีการรวมกลุ่มกันดูแลรักษาห้วย คลองในหมู่บ้าน และจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ปัจจุบันทั้งสองหมู่บ้านเป็นพื้นที่เป้าหมายที่จะแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตามโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม ของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ที่ 6 บ้านเจ้าไหม ,หมู่ที่ 2 บ้านเกาะมุกต์ ตำบลเกาะลิบง ,หมู่ที่ 8 บ้านเคี่ยมงาม คลองไม้แดง ตำบลบ่อน้ำร้อน ,หมู่ที่ 4 ตำบลบางลึก อำเภอกันตัง และเอกชน นักธุรกิจการท่องเที่ยว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม , กรมที่ดิน ,อำเภอกันตัง ,จังหวัดตรัง, กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

ผลการแก้ไขปัญห : ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่แต่ลดระดับลงจากเมื่อกกลางปี 2547 เนื่องจากกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้เปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม และได้เริ่มดำเนินการโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะเริ่มดำเนินการในเดือนกรกฎาคม 2547

ปัญหาและอุปสรรค : ในอดีตไม่มีการแก้ไขปัญห มีแต่บรรเทาความรุนแรงจากความขัดแย้ง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงปานกลาง ความซับซ้อนน้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2507 โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรบ้านเจ้าไหม บ้านเกาะมุกด์ และ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลิบง ,บทความเรื่อง บ้านเจ้าไหมกับสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ ปี 2546 สภาวิจัยแห่งชาติและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ,หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 15 เมษายน 2547 ,หนังสือพิมพ์ข่าวเสรีฉบับวันที่ 19- 25 เมษายน 2547 , ข้อมูลประชากรสถณีนามัยตำบลปอน้ำร้อน และตำบลบางด้ก

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ความขัดแย้งและความบาดหมางที่ดำเนินมาเป็นเวลานานระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติกับราษฎร ทำให้ราษฎรไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ การริเริ่มโครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วมแม้จะเห็นได้ว่าเป็นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังของทางราชการ แต่ความสำเร็จต้องสร้างจากความร่วมมือบนพื้นฐานความไว้วางใจร่วมกันก่อน

1.4. อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา ตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา : เกาะไผ่ เกาะพีพี ตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง กระบี่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

เกาะไผ่ และเกาะพีพี ในเขตตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เป็นหมู่เกาะในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเลหาดนพรัตน์ธารา

เกาะไผ่ไม่มีชุมชนอาศัยอยู่ แต่เป็นสถานที่พักชั่วคราวสำหรับหลบพายุและทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านจากกระบี่ และเกาะพีพี

สำหรับเกาะพีพีมีชุมชนชาวประมงพื้นบ้านและชนเผ่าทะเลที่เรียกว่า อูรักลาไวยตั้งถิ่นฐานอยู่ มานาน ก่อนหน้ายุคเรือใบ ต่อมาเนื่องจากการท่องเที่ยวเกาะพีพีได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเมื่อประมาณ ๒๐ ปีที่ผ่านมา จึงมีการอ้างสิทธิการครอบครองออกเอกสารสิทธิ

ในเกาะพีพีจำนวนมาก รวมทั้งมีการครอบครองพื้นที่โดยปลูกต้นมะพร้าวแต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินอีกมาก ปัจจุบันแม้เกาะพีพีจะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แต่พื้นที่เป็นของเอกชนทั้งมีและไม่มีเอกสารสิทธิ์ประมาณ 2 ใน 3 ของ พื้นที่เกาะ นอกจากนี้บางส่วนของเกาะพีพีเช่น อ่าวลำนา และจุดชมวิว เป็นสถานที่พักสำหรับการประมงของชาวประมงพื้นบ้านเช่นกัน

นายบัวแดง ช้างน้ำ ชาวประมงพื้นบ้านที่พักพิงบนเกาะไผ่ เล่าให้ฟังว่า ชาวประมงพื้นบ้านได้ออกเรือมาทำการประมงบริเวณเกาะไผ่และเกาะพีพีมานานแล้ว ตั้งแต่ยุคที่ใช้เรือใบ ซึ่งทำจากใบจาก ล่องเรือมาพร้อมลมตะวันตก ช่วงลมสงบจะใช้แจว และจะแวะพักที่เกาะไผ่ เกาะพีพีดอน เกาะพีพีเล เพื่อทำการประมง และหลบลมพายุที่จะมาเป็นช่วงๆ พร้อมลมตะวันตก

บริเวณที่ชาวประมงใช้เป็นที่พักในระหว่างทำการประมงประกอบด้วย

- เกาะไผ่ ชาวประมงพื้นบ้านที่มาพักเกาะประกอบด้วยชาวประมงจากบ้านคลองเตาะ บ้านเกาะปู บ้านหลังเกาะ บ้านดิงไหร บ้านเกาะศรีบอยา ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ ชาวประมงพื้นบ้านจากตำบลคลองขนาน และตำบลอ่าวพระนาง อำเภอเมืองกระบี่
- อ่าวลำนานบนเกาะพีพี ชนเผ่าทะเล สุรักลาไวย์จากบ้านเกาะจำ บ้านดิงไหร ตำบลเกาะศรีบอยา อำเภอเหนือคลอง ใช้เป็นสถานที่พักชั่วคราวเพื่อทำการประมง
- จุดชมวิวนบนเกาะพีพี ชนเผ่าสุรักลาไวย์จากบ้านเกาะจำ ตำบลเกาะศรีบอยา ใช้เป็นสถานที่พักชั่วคราวเพื่อทำการประมง

ชาวประมงพื้นบ้านและชนเผ่าสุรักลาไวย์ให้เหตุผลถึงความจำเป็นที่ต้องพักอาศัยที่เกาะไผ่และเกาะพีพีด้วยเหตุผล 3 ประการคือ

ประการแรกขณะทำการประมงในทะเลมักมีลมพายุมาโดยไม่อาจคาดหมายได้ เกาะไผ่และเกาะพีพีอยู่ใกล้แหล่งทำประมงจึงต้องใช้เกาะเป็นสถานที่หลบลมพายุ

ประการที่สอง เพื่อประหยัดเวลาและน้ำมัน เนื่องจากการเดินทางจากบ้านไปทำการประมงแต่ละครั้ง ต้องใช้เวลาเดินทางไปกลับประมาณ 6 ชั่วโมง ใช้น้ำมันประมาณ 25 ลิตรต่อเที่ยว ขณะที่หากพักที่เกาะไผ่และเกาะพีพีแล้วออกทำการประมงจะใช้น้ำมันประมาณ 10 ลิตรต่อวัน และใช้เวลาในการทำประมงประมาณ 4-5 ชั่วโมง

ประการที่สาม ต้องเฝ้าเครื่องมือประมงจากการทำลายของเรืออวนลาก ในเขตอ่าวพังงามีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ปี 2541 ห้ามทำการประมงอวนรุนอวนลาก แต่ในทางปฏิบัติมีอวนลากลักลอบเข้าไปทำการประมงในพื้นที่หวงห้ามอยู่เสมอทั้งกลางวันและกลางคืน โดยที่ไม่มีมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังจากราชการ การทำประมงของเรืออวนลากได้ลวกทำลายลอบหมึก ลอบปลาของชาวประมงพื้นบ้านไปด้วย เนื่องจากบริเวณที่วางลอบจะมีฝูงปลา

มาอาศัยเหมือนแนวกองหินกลางทะเล การลากอวนในจุดที่วางลอบจึงได้ปลามาก โดยทั่วไปชาวประมงพื้นบ้านแต่ละรายจะสูญเสียลอบไม่ต่ำกว่า 200-300 ลอบต่อปี

ปี พ.ศ.2526 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี รวมเนื้อที่ 243,725 ไร่ ครอบคลุมบริเวณที่ดินอุทยานหอยเจดีย์สิบห้าล้านปี หาดนพรัตน์ธารา หมู่เกาะพีพี เกาะไผ่และเกาะใกล้เคียง ในท้องที่ตำบลหนองทะเล ตำบลอ่าวพระนาง ตำบลไสไทย และตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

เมื่อเกาะไผ่และเกาะพีพีเป็นอุทยานแห่งชาติ การพักอาศัยของชาวประมงพื้นบ้านและชนเผ่าทะเล อูรักลาไวย จึงเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

เดิมการพักอาศัยในเกาะไผ่ ชาวประมงพื้นบ้านจะพักตามหลิ่วถ้ำและทำเพิงชั่วคราวกันฝนกันแดด โดยจะพักด้านทิศตะวันตกของเกาะในช่วงฤดูมรสุมตะวันออก และจะพักด้านตะวันตกของเกาะในช่วงฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาเมื่อประมาณ 20 ปีที่ผ่านมาเกิดมรสุมใหญ่ กระแสน้ำได้พัดพาทรายมาทับถมบริเวณด้านทิศตะวันออกของเกาะไผ่ เกิดเป็นแผ่นดินและชายหาดอันสวยงาม จนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของกระบี่ในปัจจุบัน

พ.ศ. 2526 กรมป่าไม้ได้จัดตั้งอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี และได้รวมเกาะไผ่และทะเลรอบเกาะเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติ

เมื่อประมาณปี 2540 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธาราขณะนั้นเห็นว่าการพักอาศัยแบบเดิมของชาวประมงพื้นบ้านไม่เป็นระเบียบและไม่สะอาด จึงได้ปรึกษาหารือและทำข้อตกลงการจัดระเบียบบ้านพักและการรักษาความสะอาดกับชาวประมงพื้นบ้าน โดยให้จัดทำกระท่อมพักขนาดกว้าง 3 เมตร ยาว 5 เมตร รวม 42 หลัง เป็นแถว 2 ชั้น ในพื้นที่ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติกำหนด ตลอดจนถึงกติกาในการรักษาความสะอาด การใช้พื้นที่ชายหาด เพราะเกาะไผ่เป็นเกาะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติจากเกาะพีพีนิยมใช้เป็นที่พักผ่อนและเล่นน้ำทะเล

หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา หลานคนกระทั่งปี 2545 วันศุกร์ที่ 3 พฤษภาคม ขณะชาวประมงพื้นบ้านบนเกาะไผ่กลับไปละหมาดวันศุกร์ที่มัสยิดประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นการปฏิบัติศาสนกิจตามบทบัญญัติของศาสนา โดยเหลือผู้ชาย 2 คน ผู้หญิงและเด็ก 8 คน ฝ่าบ้านพัก นายอำเภอเมืองกระบี่ได้นำกำลังชุดปฏิบัติการผสมระหว่างตำรวจ อส. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ประมาณ 150 คน บุกขึ้นไปรื้อ เผาทำลายบ้านพักชาวประมงพื้นบ้านบนเกาะไผ่ทั้งหมด 42 หลัง จากนั้นได้บุกยึดและเผาเพิงพักของชนเผ่าอูรักลาไวยที่อ่าวลานา และจุดชมวิวนกเกาะพีพี รวม 24 หลัง ขณะรื้อถอนเป็นช่วงบ่ายเพิงพักมีเฉพาะผู้หญิงและเด็ก การเผาเพิงพักทำให้เด็กโดนไฟไหม้ศีรษะ 2 คน

การรื้อถอนและเผากองที่พักครั้งนี้ดำเนินการตามมติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทำลายป่าจังหวัดกระบี่ โดยระบุเหตุผลว่า ชาวประมงพื้นบ้านบุกรุกอุทยานแห่ง

ชาติ และ เจ้าหน้าที่ได้แจ้งเตือนให้ออกจากพื้นที่แล้วแต่ไม่ปฏิบัติตาม ทางราชการจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายอุทยานแห่งชาติ

หลังการรื้อเผาบ้านพักของชาวประมงพื้นบ้านและชนเผ่าอุรักลาไ่วย ชาวประมงพื้นบ้านได้ร้องเรียนขอความเป็นธรรมกับนายอำเภอเหนือคลอง ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ และแจ้งความกับตำรวจ สภ.อ.เมืองกระบี่ แต่ทุกหน่วยงานยืนยันว่า การรื้อเผาดังกล่าวกระทำถูกต้องแล้ว

เมื่อจังหวัดปฏิเสธที่จะแก้ไขปัญหา ชาวประมงพื้นบ้านจึงจัดการชุมนุมเรียกร้องที่เกาะไผ่มาตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคม 2545 และร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และรัฐบาล ผ่านทางคณะกรรมการกำกับและติดตามการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีพลเอกเซาวลิต ยงใจยุทธ เป็นประธาน

คณะกรรมการติดตามและกำกับการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนได้แต่งตั้งคณะทำงานสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีเกาะไผ่จำนวน 5 คน ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งได้จัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างอุทยานแห่งชาติและราษฎรที่เกาะไผ่เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2545 ได้ข้อสรุปร่วมกัน ภายหลังได้รับความเห็นชอบให้ใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาจากคณะกรรมการติดตามและกำกับการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน กล่าวคือ

1. กรณีนายอำเภอเมืองกระบี่ นำกำลังเจ้าหน้าที่เผาบ้านพักราษฎรที่เกาะไผ่ กับอำเภอลานา และบริเวณจุดชมวิวนกเขาพีพี กรมการปกครองได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนแล้ว ให้รอผลการสอบสวนจากคณะกรรมการเพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินการ
2. ผ่อนผันให้ราษฎรพักอาศัยเพื่อหลบลมพายุในระหว่างออกทำการประมงบนเกาะไผ่ได้
3. ผ่อนผันให้ราษฎรสามารถทำการประมงในทะเลซึ่งอยู่ในอุทยานแห่งชาติ ด้วยเครื่องมือประมงและวิธีการทำประมงที่ไม่ฝ่าฝืนกฎหมายประมงและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของกรมป่าไม้และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งมีอยู่เดิมแล้ว
4. กรณีที่ราษฎรต้องพักอาศัยบนเกาะไผ่เป็นระยะเวลานานขึ้นเนื่องจากต้องเผาและซ่อมแซมเครื่องมือประมงที่ถูกทำลายจากอวนลาก เห็นควรให้ผ่อนผันให้พักอาศัยได้จนกว่าจะมีการแก้ไขปัญหาอวนลากได้แล้วเสร็จทั้งนี้โดยให้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างราษฎรกับอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา เพื่อจัดทำทะเบียนผู้พักอาศัยบนเกาะไผ่และวางระเบียบการอยู่อาศัย การทำความสะอาด ตลอดจนให้มีการทดลองปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยของราษฎร จากเพิงพักแบบมุงจาก เป็นเตนท์พักของอุทยานแห่งชาติขนาดพักได้ 3-4 คน จำนวน 10 หลัง โดยวางเตนท์ไว้ด้านหน้าและทำเพิงพักไว้ด้านหลังเตนท์สำหรับประกอบอาหารและเก็บอุปกรณ์ทำการประมง
5. การแก้ไขปัญหาอวนลากให้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมในระดับจังหวัดกระบี่และมีการทำงานร่วมในลักษณะสนธิกำลังระหว่าง กรมป่าไม้ กรมประมง จังหวัด ตำรวจ และราษฎร

เพื่อดำเนินการจับกุมอวนลากที่ละเมิดเขตหวงห้ามทำการประมงในเขตอ่าวพังงา และในเขตอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา

6. เพื่อให้กฎหมายมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องมีการประสานงานกับพนักงานอัยการและศาลจังหวัดให้ใช้บังคับกฎหมายประมงเช่นเดียวกับจังหวัดตรังและจังหวัดพังงา กล่าวคือเมื่อจับกุมได้ต้องรีบเรือในฐานะเครื่องมือประมงที่ทำผิดกฎหมายเช่นเดียวกับจังหวัดตรังและจังหวัดพังงาทั้งนี้ต้องปิดช่องโหว่ของกฎหมายซึ่งผู้กระทำผิดมักทำสัญญาเช่าเรืออำพรางไว้ล่วงหน้าเพื่อขอคืนของกลางจากศาล ซึ่งตามกฎหมายเจ้าทำการเช่าเรือต้องจดทะเบียนกับกรมเจ้าท่าจึงจะเป็นสัญญาเช่าที่ถูกต้องดังนั้นทางจังหวัดตรังและพังงาจึงไม่รับรองสัญญาเช่าที่ทำขึ้นเองเพื่อหลบหลีกกฎหมายของเจ้าของเรือประมง ทั้งโดยข้อเท็จจริงไม่มีเจ้าของเรือคนใดให้เช่าเรือเพื่อทำการประมงอวนลาก หรืออวนรุน

กรณีสัญญาเช่าเรือ ได้เคยมีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 25 มกราคม 2543 เรื่อง มาตรการป้องกันการทุจริตและประพฤษมิชอบเกี่ยวกับการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการประมง ๒๔๙๐ โดยให้เพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เจ้าของเรือหรือเจ้าของเครื่องมือประมงที่ใช้กระทำความผิดมีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิดและให้รีบเรือหรือเครื่องมือประมงนั้นเสียโดยไม่ต้องคำนึงว่า จะมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษานั้นหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อปิดช่องว่างของกฎหมายและป้องกันการใช้ดุลยพินิจที่มีชอบของเจ้าหน้าที่

7. ปรับปรุงประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ปี 2541 เรื่อง กำหนดเขตห้ามใช้เครื่องมือ อวนลากและอวนรุนทำการประมงในเขตอ่าวพังงา โดยให้ปรับปรุงเขตอ่าวเดิมจาก "แหลมพันวา ไปเกาะด้ามขวาน และศาลาด่านหัวเกาะลันตาใหญ่ด้านทิศเหนือ" เป็น "แหลมพันวา ไป หัวเกาะยาวใหญ่ หัวเกาะพีพีตอนด้านทิศเหนือ และปลายแหลมเกาะลันตาด้านทิศใต้"

หลังจากข้อตกลงมีการปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันจนถึงปลายปี 2546 มีการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา ซึ่งมีนโยบายใหม่ให้ราษฎรออกจากพื้นที่เกาะไผ่ และเกาะพีพี โดยได้ดำเนินการหลายมาตรการกระทั่งราษฎรยินยอมออกจากเกาะไผ่เป็นการชั่วคราวประมาณ 4 เดือน เพื่อรอผลการประกาศเขตอ่าวพังงา โดยมีข้อแม้ว่า อุทยานแห่งชาติห้ามเรือออกนอกเพิงพักของราษฎร ช่วงที่ออกจากที่พักบนเกาะไผ่ ราษฎรได้ไปอาศัยพักพิงที่อ่าวม่วง เกาะพีพี แต่ไม่สามารถอาศัยได้เนื่องจากเป็นอ่าวด้านที่รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นเหตุให้เรือประมงล่ม 2 ลำ จึงได้โยกย้ายมาทำเพิงพักที่เกาะไผ่ด้านทิศตะวันตก โดยทำเพิงพักตามชายหาด

เมื่อครบ 4 เดือนไม่มีความคืบหน้าในการประกาศเขตอ่าวพังงาตามข้อตกลง ราษฎรรอฟังผลต่ออีก 3 เดือน จนถึงเดือนพฤษภาคม 2547 ซึ่งเป็นฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้ไม่สามารถอยู่อาศัยบนหาดหินด้านทิศตะวันตกของเกาะไผ่ได้ จำเป็นต้องย้ายมาอยู่เพิงพักเดินด้านทิศตะวันออกของเกาะไผ่

หลังการโยกย้ายมาอยู่ด้านทิศตะวันออกของเกาะไผ่ ประมาณครึ่งเดือน ทางอุทยานแห่งชาติพยายามขับไล่ราษฎรให้ออกจากพื้นที่ จึงได้มีการหารือร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่โดยการประสานงานของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านเกาะศรีบอยา และสมาคมการประมงจังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2547 และมีข้อสรุปให้ผ่อนผันให้ราษฎรพักพิงบนเกาะไผ่เป็นระยะ 4 เดือน เพื่อรอฟังผลการประกาศเขตอ่าวพังงา และหากไม่มีความคืบหน้าประการใดให้มีการหารือกันใหม่อีกครั้ง

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : กลุ่มชาวประมงจากตำบลเกาะศรีบอยา อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ ซึ่งเป็นผู้ใช้ที่พักบนเกาะไผ่ และเกาะพีพี ประกอบด้วย ชาวประมงจากบ้านเกาะปู บ้านติงไทร บ้านเกาะจำ บ้านหลังเกาะ บ้านเกาะศรีบอยา และบ้านคลองเตาะ , กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช , กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวพระนาง , จังหวัดกระบี่

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างครบกำหนด 4 เดือน เพื่อหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาอีกครั้งหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรค : การเปลี่ยนแปลงหัวหน้าอุทยานแห่งชาติทำให้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ได้ตกลงร่วมกับราษฎรเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้การแก้ไขปัญหาขาดความต่อเนื่องและดูเหมือนหน่วยงานรัฐจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเป็นหลักขาดความต่อเนื่องทางนโยบาย

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรในเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านเกาะศรีบอยา , ราษฎรที่ทำการประมงพื้นบ้านบนเกาะไผ่และเกาะพีพี , เอกสารสรุปปัญหาของกองเลขาการสมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านภาคใต้ , บันทึกแนวทางแก้ไขปัญหาของคณะทำงานตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณีเกาะไผ่ คณะกรรมการกำกับและติดตามการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

ส่วนที่ 2.การปลูกป่าและทำสวนป่าที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน 3 กรณี

2.1. ป่าสงวนแห่งชาติป่าบางเบาและป่าคลองเขียด ป่าย่านยาว ป่าเขาวงและป่ากระชุม ป่าบ้านหมากและป่าปากพัง ป่าไสท่อนและป่าคลองโชน ป่าทุ่งรังควนเสียด ป่าบกไก่อฟ้าคลองกรงซัง ป่าเขาพลู ป่าท่าชนะ ป่าชัยคราม-วัดประดู่แปลง 1 แปลง 2 รวม 9 ป่าสงวน ในพื้นที่อำเภอ พุนพิน อำเภอคีรีรัฐ อำเภอชัยบุรี อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอเคียนซา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่ปัญหา: ตำบลชัยบุรี อำเภอชัยบุรี ตำบลทุ่งรัง อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา: รัฐและเอกชนขัดแย้งกับราษฎร

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเอกชนได้รับอนุญาตจากกรมป่าไม้ให้ใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อทำสวน จำนวน 43 ราย ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 9 พื้นที่ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าบางเบาและป่าคลองเขียด ,ป่าย่านยาว เขาวงและป่า กระชุม ,ป่าบ้านหมากและป่าปากพัง ,ป่าไสท่อนและป่าคลองโชน ,ป่าทุ่งรังควนเสียด บกไก่อฟ้า และคลองกรงซัง ,ป่าเขาพลู ,ป่าท่าชนะ ,ป่าชัยคราม-วัดประดู่ แปลง 1 ,ป่าชัยคราม-วัดประดู่แปลง 2 เนื้อที่รวม 126,753 ไร่ 3 งาน 5 ตารางวา ใช้พื้นที่เพื่อปลูกปาล์มน้ำมัน 13 ราย เนื้อที่ 125,327 ไร่ 2 งาน 28 ตารางวา ปลูกยางพาราจำนวน 15 ราย เนื้อที่ 1,018 ไร่ 3 งาน 34 ตารางวา ใช้ทำเหมืองแร่ เป็นบริษัทเอกชน 3 ราย เอกชนรายย่อย 1 ราย เนื้อที่รวม 403 ไร่ 1 งาน 43 ตารางวา ในจำนวนนี้เป็นเอกชนที่ได้รับอนุญาตใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนซึ่งทับซ้อนกับที่ราชพัสดุบ่อถ่านศิลา 3 ราย ได้แก่ บริษัท นำบัพพัฒนาการเกษตร จำกัด บริษัท กุ้ยหลิมพัฒนาการเกษตร(ไทย) จำกัด บริษัท สามชัยสวนปาล์ม จำกัด

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ได้บรรลุข้อตกลงกับรัฐบาลที่จะดำเนินการตรวจสอบที่ดินซึ่งเอกชนครอบครองเนื้อที่ 200 ไร่ขึ้นไปในที่ดินของรัฐโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือระยะเวลาอนุญาตสิ้นสุด และหากพบว่า พื้นที่ใดมีการกระทำเช่นนั้น รัฐจะยึดพื้นที่คืนและนำมาจัดสรรให้กับคนจนที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และได้จัดตั้งคณะทำงานร่วมในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่เพื่อดำเนินการตามข้อตกลง ในระดับภาคเรียกว่า คณะทำงานแก้ไขปัญหาป่าไม้กรณีราษฎรชุมนุมเรียกร้องขอที่ดินทำกินจากรัฐบาล จังหวัดสุราษฎร์ธานีแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน ในระดับจังหวัดเป็นคณะทำงานจังหวัด ระดับพื้นที่เป็นคณะทำงานตรวจสอบพื้นที่เป็นรายกรณี

ผลการตรวจสอบของจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีเอกชนที่ครอบครองโดยหมดระยะเวลาเช่านอกเหนือจากพื้นที่ซึ่งซ้อนทับกับที่ราชพัสดุบ่อถ่านศิลา รวม 3 ราย คือ

บริษัท ชัยบุรีปาล์มทอง จำกัด ทำสวนปาล์มน้ำมัน เนื้อที่ 15,000 ไร่ ระยะเวลาอนุญาต 2 มกราคม 2528 – 1 มกราคม 2543 ในท้องที่ตำบลชัยบุรี อำเภอชัยบุรี

บริษัท ไทยบุญทอง จำกัด ทำสวนปาล์มน้ำมัน เนื้อที่ 3,000 ไร่ ระยะเวลาอนุญาต 3 ธันวาคม 2528 – 2 ธันวาคม 2543 ในท้องที่ตำบลชัยบุรี อำเภอชัยบุรี

บริษัท สุราษฎร์ปาล์มทอง จำกัด ทำสวนปาล์มน้ำมัน เนื้อที่ 1,168 ไร่ 3 งาน ระยะเวลาอนุญาต 3 ธันวาคม 2528 – 2 ธันวาคม 2543 ในท้องที่ตำบลทุ่งรัง อำเภอกาญจนดิษฐ์

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ และเอกชนผู้ครอบครองพื้นที่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ , กรมอุทยานแห่งชาติและสัตว์ป่า , กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม , จังหวัดสุราษฎร์ธานี , องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ยึดคืนพื้นที่ซึ่งหมดระยะเวลาอนุญาต และให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เข้าดูแลพื้นที่และเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ แต่ยังไม่มีการจัดสรรให้กับคนจนที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอต่อการยังชีพ

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการดำเนินการจัดสรรพื้นที่ให้กับราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนมาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พ.ร.บ. ป่าไม้ 2484 , นโยบายป่าไม้แห่งชาติปี 2528 ,ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

แหล่งที่มาของข้อมูล : รายงานการตรวจสอบพื้นที่ของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ , รายงานผลการพิจารณาตรวจสอบเรื่อง การคัดค้านต่อสัญญาเช่าที่ดินทำการเกษตรในภาคใต้ โดยคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา พ.ศ. 2546 , บทสัมภาษณ์สมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ , รายงานการตรวจสอบพื้นที่ของคณะทำงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อสังเกตของนักวิจัย : เมื่อมีการพิสูจน์พบว่ามี การครอบครองพื้นที่ โดยได้รับอนุญาตไม่ถูกต้องทางราชการไม่ได้ขยายผลการดำเนินงานไปตรวจสอบพื้นที่อื่นๆ จึงเป็นไปได้ว่ามีการครอบครองโดยไม่ชอบอยู่อีกมาก ในกรณีที่ตรวจพบเป็นการเรียกร้องและผลักดันของราษฎร ทั้งที่ความผิดเช่นนี้เป็นหน้าที่ซึ่งทางราชการจะต้องตรวจสอบดูแลโดยที่ไม่ต้องมีการร้องเรียน นอกจากนี้ที่ดินที่ตรวจยึดมาจากการครอบครองที่ไม่ถูกต้องรัฐบาลไม่มีการดำเนินการเพื่อจัดสรรให้กับราษฎรที่ไม่มีที่ดินทำกิน

2.2. ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาแก้ว ป่าควนยิงวัว ป่าปลายคลองพระยา ป่าช่องเสียด ป่าเขากลม ป่าเขาช่องบางเหลียง ป่าเขาขวาง ป่าโคกยาง ป่าเหนือคลอง ป่าแหลมกรวด ป่าคลองบางฝั่ง ป่าด้านยางคู่ ป่าห้วยทั้ง ป่าหนองน้ำแดง ป่าสนปูน ในพื้นที่อำเภออ่าวลึก อำเภอเหนือคลอง อำเภอเขาพนม อำเภอปลายพระยา อำเภอกคลองท่อม จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา: อำเภออ่าวลึก อำเภอเหนือคลอง อำเภอเขาพนม อำเภอปลายพระยา อำเภอกคลองท่อม จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

จังหวัดกระบี่มีพื้นที่ป่าทั้งหมด 2,942,820 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 45 ป่า เนื้อที่ประมาณ 1,415,925 ไร่ อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 26 ป่า เนื้อที่ 590,925.87 ไร่ ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ 4 แห่ง เนื้อที่ 422,512.17 ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง เนื้อที่ 140,188 ไร่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า 1 แห่ง เนื้อที่ 36,033 ไร่

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ เรียกร้องให้รัฐบาลตรวจสอบพื้นที่สวนปาล์ม และสวนยางพารา ที่เอกชนครอบครองเนื้อที่ 200 ไร่ขึ้นไป โดยให้ตรวจสอบการซ้อนทับกับพื้นที่ป่า และอาจไม่ได้รับอนุญาตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพราะจากการสำรวจของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคใต้ พบว่า มีเอกชนหลายรายครอบครองพื้นที่ไม่ต่ำกว่าแสนไร่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยไม่ได้รับอนุญาตจากทางราชการ

เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ได้บรรลุข้อตกลงกับรัฐบาลที่จะดำเนินการตรวจสอบที่ดินซึ่งเอกชนครอบครองเนื้อที่ 200 ไร่ขึ้นไปในที่ดินของรัฐโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือระยะเวลาอนุญาตสิ้นสุด และหากพบว่า พื้นที่ใดมีการกระทำเช่นนั้น รัฐจะยึดพื้นที่คืนและนำมาจัดสรรให้กับคนจนที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และได้จัดตั้งคณะกรรมการร่วมในระดับภาค ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่เพื่อดำเนินการตามข้อตกลง

ประกอบด้วยคณะกรรมการระดับภาคเรียกว่า คณะทำงานแก้ไขปัญหাপ่าไม้กรณีราษฎรชุมชนเรียกร้องขอที่ดินทำกินจากรัฐบาล จังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน ในระดับจังหวัดเป็นคณะกรรมการจังหวัด ระดับพื้นที่เป็นคณะกรรมการตรวจสอบพื้นที่เป็นรายกรณี

ผลการตรวจสอบของคณะกรรมการพบว่า กรมป่าไม้ได้อนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าเพื่อทำสวนเอกชนรวม 14 ราย เนื้อที่รวม 73,030 ไร่ 30 ตารางวา ปลูกปาล์มน้ำมัน 11 ราย

เนื้อที่ 70,950 ไร่ 30 ตารางวา ปลูกลำไยและมะม่วงหิมพานต์ จำนวน 3 ราย เนื้อที่ 2,080 ไร่ ประกอบด้วย

- บริษัท จิตรวิชัยสวนปาล์ม จำกัด ปลูกลำไยน้ำมัน เนื้อที่ 13,950 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้ว และป่าควนยิงวัว ตำบลนาเหนือ ตำบลเขาเขน ตำบลเขาต่อ อำเภออ่าวลึก และอำเภอปลายพระยา ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 28 มีนาคม 2528 ถึง วันที่ 27 มีนาคม 2543 ครบกำหนดการอนุญาต ยังไม่ได้ต่อไปอนุญาตแต่ครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน
- บริษัทเจียรวานิชน้ำมันปาล์มจำกัด ปลูกลำไยน้ำมัน เนื้อที่ 20,000 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าปลายคลองพระยา ตำบลคลองหิน อำเภออ่าวลึก และตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 19 กรกฎาคม 2528 ถึง วันที่ 21 เมษายน 2556
- บริษัท ยวนสาวการเกษตร จำกัด ปลูกลำไยน้ำมัน เนื้อที่ 3,816 ไร่ 22 ตารางวา ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องเสียด ป่าเขากลม และป่าเขาช่องบางเหริ่ง ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง ตำบลเพขลา อำเภอคลองท่อม และตำบลพรุเตียว อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 19 กันยายน 2528 ถึง วันที่ 18 กันยายน 2543 กรมป่าไม้มีหนังสือต่ออายุการอนุญาตไปถึงวันที่ 16 สิงหาคม 2545 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตแต่บริษัทครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน
- บริษัท ยวนสาวการเกษตร จำกัด ปลูกลำไยน้ำมัน เนื้อที่ 4,390 ไร่ 8 ตารางวา ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาขวาง ป่าโคกยาง และป่าเขาช่องบางเหริ่ง ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง ตำบลเพขลา อำเภอคลองท่อม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 19 กันยายน 2528 ถึง วันที่ 18 กันยายน 2543 กรมป่าไม้ให้ต่ออายุการอนุญาต
- บริษัท ยวนสาวการเกษตร จำกัด ปลูกลำไยน้ำมัน เนื้อที่ 4,3960 ไร่ 22 ตารางวา ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องเสียด ป่าเขากลม และป่าเขาช่องบางเหริ่ง ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง ตำบลเพขลา อำเภออ่าวลึก และตำบลพรุเตียว อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 19 กันยายน 2528 ถึง วันที่ 18 กันยายน 2543 กรมป่าไม้ให้ต่ออายุการอนุญาต
- นายประเสริฐ กิตติธรรกุล ปลูกลำไยน้ำมัน เนื้อที่ 2,200 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแหลมกรวด และป่าคลองบางฝั่ง ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 13 พฤษภาคม 2530 ถึง วันที่ 12 กันยายน 2545 กำลังขอต่ออายุใบอนุญาตจากกรมป่าไม้ โดยครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

- นายวิศิษฐ์ วุฒิจาติวานิช ปลุกป่าลมน้ำมัน เนื้อที่ 1,500 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช่องเสียด ป่าเขากลม และป่าเขาช่องบางเหี่ยง ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 8 เมษายน 2530 ถึง วันที่ 7 กันยายน 2545 กรมป่าไม้มีหนังสือต่ออายุการอนุญาตเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2545
- ห้างหุ้นส่วนจำกัด กระป๋วมกัณฑ์ ปลุกป่าลมน้ำมัน เนื้อที่ 1,000 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแหลมกรวดและป่าคลองบางฝั่ง ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 11 มิถุนายน 2530 ถึง วันที่ 10 มิถุนายน 2545 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตกำลังขอต่อใบอนุญาตจากกรมป่าไม้
- บริษัท ฟู้ดการเกษตร จำกัด ปลุกป่าลมน้ำมัน เนื้อที่ 9,500 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดำนางคู่ ป่าช่องบาง เหลียงและเขาขวาง ตำบลเขาดิน ตำบลพุดเตียว อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 2 ตุลาคม 2530 ถึง วันที่ 1 ตุลาคม 2545 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตแต่บริษัทครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน
- นายสุบินท์ ฉายะบุระกุล ปลุกป่าลมน้ำมัน เนื้อที่ 1,844 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าห้วยทังและป่าหนองน้ำแดง ป่าเขาขวาง ป่าโคกยางและป่าช่องบางเหลียง ตำบลพุดเตียว อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 31 พฤษภาคม 2531 ถึง วันที่ 30 พฤษภาคม 2546 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตแต่บริษัทครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน
- บริษัท กรานีการเกษตร จำกัด ปลุกป่าลมน้ำมัน เนื้อที่ 9,750 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าสินปุน ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2531 ถึง วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2545 บริษัทเสียค่าธรรมเนียมแต่ไม่ได้ทำประโยชน์
- นายพัฒน์ ช้ายเล้ง ปลุกไม้ยืนต้นและมะม่วงหิมพานต์ เนื้อที่ 1,000 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแหลมกรวดและป่าคลองบางฝั่ง ตำบลปกาไธ อำเภอนือคลอง ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 12 พฤศจิกายน 2530 ถึง วันที่ 11 พฤศจิกายน 2545 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตกำลังขอต่ออายุใบอนุญาตและครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน
- นายสุนทร เจียวกิก ปลุกยางพาราและมะม่วงหิมพานต์ เนื้อที่ 500 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแหลมกรวด และป่าคลองบางฝั่ง ตำบลคลองขนาน อำเภอนือคลอง ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 12 พฤศจิกายน 2530 ถึง วันที่ 11 พฤศจิกายน 2545 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตกำลังขอต่ออายุ และครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

- ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีปรางค์ ปลูกลายพารา และมะม่วงหิมพานต์ เนื้อที่ 580 ไร่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าคลองเหนือคลอง ป่าแหลมกรวด ตำบลคลองขนาน อำเภอเหนือคลอง ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 24 ตุลาคม 2531 ถึงวันที่ 23 ตุลาคม 2546 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตแต่บริษัทครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน
- ห้างหุ้นส่วนจำกัดศรีวิไลปาล์ม เนื้อที่ 3,000 ไร่ ปลูกลายปาล์มน้ำมัน ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาช่องเสียบ ป่าเขากลม ป่าเขาช่องบางเหลียง ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม ระยะเวลาอนุญาต วันที่ 2 กรกฎาคม 2542 ถึง วันที่ 1 กรกฎาคม 2545 ปัจจุบันหมดอายุการอนุญาตกำลังขอต่อใบอนุญาตโดยบริษัทครอบครองทำประโยชน์ในพื้นที่ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

รวมพื้นที่ซึ่งหมดอายุการอนุญาตแต่เอกชนยังคงครอบครองต่อเนื่อง 9 ราย เนื้อที่รวม 34,574 ไร่ ซึ่งรัฐควรนำพื้นที่เหล่านี้คืนเพื่อจัดสรรให้กับราษฎรที่ยากจนและไม่มีที่ดิน

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ประมาณ 20,000 ราย, เอกชนผู้ครอบครองพื้นที่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติและสัตว์ป่า และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, จังหวัดกระบี่, กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกระบี่

ผลการแก้ไขปัญหา: ในกระบวนการทำงานร่วมระหว่างเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้กับทางรัฐบาลเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้นจนนำทางราชอาณาจักรนำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่และคณะทำงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำกำลังเจ้าหน้าที่กว่า 2,000 นาย สลายการชุมนุมของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน ที่อำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2546 การดำเนินการตรวจสอบต่อจึงยุติ และไม่มีการนำที่ดินซึ่งพบว่าเอกชนครอบครองโดยไม่ถูกต้องมาเป็นของรัฐตามข้อตกลงร่วมในข้อ 3

ปัญหาและอุปสรรค : ความแตกต่างทางวิธีการและจุดยืนการแก้ไขปัญหาระหว่างราชการในจังหวัดกระบี่และคณะทำงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ นำไปสู่ความรุนแรง และทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาซึ่งทำเรื่องที่ดีต้องยุติลง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนมาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507, พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484, ระเบียบกรมป่าไม้วาดด้วยการอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ

แหล่งที่มาของข้อมูล : รายงานการตรวจสอบพื้นที่ของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้, รายงานผลการพิจารณาตรวจสอบเรื่อง การคัดค้านต่อสัญญาเช่าที่ดินทำการเกษตรในภาคใต้

โดยคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา พ.ศ. 2546 ,บทสัมภาษณ์นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ
ปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การตรวจสอบพื้นที่เพื่อนำพื้นที่ที่เอกชนโดยเฉพาะเอกชนต่างชาติครอบครองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อนำไปจัดสรรให้คนจนไร้ที่ดินทำกินเป็นเรื่องที่ดี และจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคม และควรเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการโดยไม่ต้องให้ราษฎรเรียกร้อง แต่เนื่องจากปัญหาผลประโยชน์ ปัญหาทัศนคติของรัฐที่มีต่อราษฎร ทำให้การแก้ไขปัญหานำไปสู่การขัดแย้ง และปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข

2.3.สวนป่าห้วยน้ำขาว ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอ

คลองท่อมจังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา: สวนป่าห้วยน้ำขาว ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

17 มกราคม 2532 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีคำสั่งยกเลิกสัมปทานทำไม้ทั่วประเทศ และมีนโยบายให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ดำเนินการดูแลและบำรุงรักษาสวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ต่อไป

ต่อมาได้มีมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 มีนาคม 2535 แก้ไขปรับปรุงโดยมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 9 มีนาคม 2536 อนุมัติให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ใช้ประโยชน์สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ซึ่งไม่อยู่ในเขตอนุรักษ์ ยกเว้นสวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ของบริษัทไม้อัดไทยจำกัด ซึ่งอนุมัติให้บริษัทไม้อัดไทยจำกัด ใช้ประโยชน์

สวนป่าห้วยน้ำขาวอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติป่าช่องศิลา-ป่าชี้แรด ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ปลูกป่าตามเงื่อนไขสัมปทานของ บริษัท กระบี่ทำไม้ จำกัด จำนวน 13,329 ไร่ กรมป่าไม้ได้มอบพื้นที่ส่วนที่อยู่ในเขตป่าเศรษฐกิจจำนวน 13,031 ไร่ ให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2538 และกันพื้นที่ 297 ไร่เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์¹

บันทึกการรับมอบพื้นที่สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานที่พ้นอายุการบำรุงรักษาของบริษัท กระบี่ทำไม้ จำกัด ระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ลงวันที่ 17 กรกฎาคม 2533 ระบุพื้นที่สวนป่าของบริษัท กระบี่ทำไม้ จำกัด ซึ่งกรมป่าไม้ส่งมอบให้องค์การอุตสาหกรรม

¹ ทะเบียนแสดงรายละเอียดสวนป่าโครงการที่ 4 แนบท้ายบันทึกการส่งมอบการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

ป่าไม้ ในท้องที่ตำบลห้วยน้ำขาว ตำบลคลองท่อมใต้ ตำบลทรายขาว รวม 12 แปลง เนื้อที่รวม 6,503 ไร่ พืชที่ปลูกเป็นยูคาลิปตัส ยางพารา กระถิน-ถนรงค์ ทั้ง หุ้งฟ้า สัก -เหียง ตำเสา สนทะเล

หัวหน้าสวนป่าห้วยน้ำขาว นำเสนอในที่ประชุมร่วมระหว่าง จังหวัดกระบี่ อำเภอคลองท่อม ป่าไม้จังหวัดกระบี่ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และราษฎรจากตำบลห้วยน้ำขาวเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2547 ณ ศาลากลางจังหวัดกระบี่ ความโดยสรุปว่า “พื้นที่สวนป่าห้วยน้ำขาวซึ่งขอป.รับมอบจากกรมป่าไม้เมื่อหักพื้นที่ซึ่งมีผู้ครอบครองออกเหลือพื้นที่ 6,500 ไร่ ขอป.มีเป้าหมายที่จะทำการปลูกสร้างสวนป่า 2,500 ไร่ อีก 4,000 ไร่ จะไม่ดำเนินการเนื่องจากเป็นพื้นที่ลาดชันและพื้นที่ภูเขา”

หนังสือชี้แจงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด กรณีการไถดินพื้นที่สวนป่าห้วยน้ำขาว ลงวันที่ 26 มีนาคม 2547 ของหัวหน้างานสวนป่าพุดินนา ,สวนป่าห้วยน้ำขาว สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่ากระบี่ ความโดยสรุปว่า สวนป่าห้วยน้ำขาวมีเนื้อที่สวนป่าที่มีเปอร์เซ็นต์ การรอดตายต่ำจึงต้องรื้อปลูกใหม่ตามเงื่อนไขที่ได้รับมอบพื้นที่มาจากกรมป่าไม้ โดยทำการรื้อปลูกใหม่เมื่อปี 2542 จำนวน 357 ไร่ รื้อปลูกใหม่ปี 2544 จำนวน 377 ไร่ รื้อปลูกใหม่ปี 2545 จำนวน 33 ไร่ และรื้อปลูกใหม่ปี 2547 จำนวน 300 ไร่ โดยปี 2547 จะรื้อปลูกใหม่ใน พื้นที่บริเวณแปลงปลูกปี 2521 ด้วยรถแทรกเตอร์ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

การรื้อปลูกใหม่จะทำตามหลักวิชาการ กล่าวคือ

1.ไม่รื้อปลูกใหม่ในที่ลาดชัน โดยในส่วนที่เป็นเนินเขา หรือภูเขา จะเว้นไว้เป็นป่าธรรมชาติ รวมทั้งเว้นสองข้างลำห้วยไว้ด้วย

2.เว้นไม้ป่าธรรมชาติที่มีค่าทางเศรษฐกิจไว้ ซึ่งการปลูกสร้างสวนป่าเดิมได้ไถดินล้มไม้จนหมดสิ้น ที่ขึ้นอยู่ในปัจจุบันเป็นไม้พื้นทั่วไปที่ไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ

3.พื้นที่สวนป่าห้วยน้ำขาว อยู่ในเขตพื้นที่ซึ่งกรมป่าไม้จำแนกเป็นเขตป่าเศรษฐกิจ ซึ่งองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้สามารถปลูกสร้างสวนป่าได้ตามกฎหมาย ในส่วนที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ทางสวนป่าได้ส่งคืนพื้นที่ให้กับกรมป่าไม้แล้ว

สำหรับประเด็นที่เป็นข้อขัดแย้งกับราษฎรทางสวนป่าห้วยน้ำขาวระบุว่าเป็นความขัดแย้งเนื่องจากมีราษฎร 8 ราย บุกรุกทำสวนยางพาราพื้นที่แปลงปลูกปี 2547 ซึ่งทางสวนป่าไม่ได้ไถทำลายสวนยางพาราของราษฎรแต่อย่างใด และพร้อมจะประสานความร่วมมือกับกองทุนสงเคราะห์สวนยาง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาของราษฎร

สวนป่าห้วยน้ำขาว เริ่มรื้อปลูกใหม่แปลงปี 2547 เนื้อที่ 300 ไร่ เมื่อเดือนมีนาคม 2547 ราษฎรตำบลห้วยน้ำขาวได้คัดค้านการรื้อปลูกใหม่เนื่องจากเห็นว่า สภาพป่าเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์และอยู่ในพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม ทั้งเป็นป่าต้นน้ำของ

ตำบลห้วยน้ำขาว จึงควรดูแลรักษาไว้ไม่สมควรรื้อปลูกป่าลุ่มน้ำมันกับสวนยางพาราตามแผนของสวนป่า

27 มีนาคม 2547 กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ห้วยน้ำขาว ส่งหนังสือร้องเรียนมายังผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 ต.ห้วยน้ำขาว แจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านดำเนินการกับผู้บุกรุกไถพื้นที่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติช่องศิลา – ป่าชี้แรด

29 มีนาคม 2547 ผู้ใหญ่บ้าน ม.1 ต.ห้วยน้ำขาว ส่งหนังสือร้องเรียนเรื่อง **การไถดินทำลายป่าไม้** ไปยังกำนันตำบลห้วยน้ำขาว นายอำเภอคลองท่อม ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ และผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 19 แจ้งให้ทราบว่า สวนป่าห้วยน้ำขาวกำลังดำเนินการไถทำลายป่าธรรมชาติซึ่งเป็นป่าต้นน้ำของตำบลห้วยน้ำขาวและขอให้มาดำเนินการตรวจสอบพื้นที่

17 พฤษภาคม 2547 มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พร้อมชาวบ้าน ลงดูพื้นที่ที่ ออป. ทำการคันดินไม้เอก ซึ่งได้ข้อสรุป ว่าเป็นการทำลายป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ ไม่มีร่องรอยการทำสวนปามาก่อน จึงไม่ใช่เป็นการรื้อเพื่อปลูกใหม่ แต่เป็นการรื้อป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์เพื่อปลูกใหม่ ซึ่งไม่เกิดผลดีแต่อย่างใด พื้นที่ป่าธรรมชาติที่ ออป. คันออกติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ – บางคราม อยู่ใกล้ ๆ กับพื้นที่อยู่อาศัยของนกแก้วแร้งทองดำ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ สัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยเฉพาะนกแก้วแร้งทองดำ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนของประเทศไทย และใกล้จะสูญพันธุ์ ป่าธรรมชาติผืนนี้ควรรักษาไว้เป็นเขตกันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ – บางคราม โดยการจัดการในรูปของป่าชุมชน ให้ประชาชนได้ดูแลจัดการและใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป ไม่สมควรจะให้ถูกทำลาย

19 พฤษภาคม 2547 มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร และมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชในพระบรมราชินูปถัมภ์ ส่งหนังสือร้องเรียนถึงผู้บังคับการกองบังคับการตำรวจป่าไม้ เรื่อง ขอให้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนข้อเท็จจริง กรณี การไถดินป่าธรรมชาติป่าห้วยน้ำขาว ต.ห้วยน้ำขาว อ.คลองท่อม จ.กระบี่ โดยองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้

19 พฤษภาคม 2547 สภาองค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยน้ำขาวมีมติ เห็นชอบให้อนุรักษ์ป่าผืนนี้ไว้

23 พฤษภาคม 2547 นายอิบร้อเหม หวังสปล ผู้ใหญ่บ้าน ม.1 ต.ห้วยน้ำขาว ร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ห้วยน้ำขาว เข้าจับกุมลูกจ้างสวนป่า 2 คน บริเวณไถดินพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติช่องศิลา – ป่าชี้แรด พร้อมตรวจยึดรถแทรกเตอร์ตีนตะขาบจำนวน 1 คัน โดยตั้งข้อกล่าวหาว่า ทำการแผ้วถางป่าที่ยังไม่เคยถูกแผ้วถางตาม พ.ร.บ. ป่าไม้ 2484 มาตรา 54 พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 มาตรา 14 ยึดถือครอบครอง ก่อสร้าง แผ้วถาง ทำลาย เผาป่าทำไม้ ทำให้เสื่อมเสียสภาพป่าสงวนแห่งชาติ หลังจากนั้นในช่วงเย็น กลุ่ม

อนุรักษทรัพย์ากรธรรมชาติห้วยน้ำขาวได้จัดการชุมนุมบริเวณทางเข้าสวนป่าห้วยน้ำขาว เพื่อเรียกร้องให้ ออป. หยุดไถดันทำลายป่าห้วยน้ำขาว

26 พ.ค. 2547ผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ มอบหมายให้ นายช่วงชัย เปาอิน ปลัดจังหวัดกระบี่ มาเป็นตัวแทนในการยุติข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับออป. สรุปว่า ในระหว่างดำเนินคดีห้าม ออป. เข้านำรถเข้าไปไถ ดันพื้นที่ จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

เจ้าหน้าที่มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ ทำการสำรวจสัตว์ป่าบริเวณป่าดิบที่ราบต่ำห้วยน้ำขาว ในเขตพื้นที่สวนป่าห้วยน้ำขาว พบว่าเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าเช่น เสือปลา นกแต้วแร้วท้องดำ หมูขอ รวมทั้งมีสังคมพืชป่าที่อุดมสมบูรณ์

31 พ.ค. 2547 คุณสุนีย์ ชัยรัตน์ กรรมการสิทธิมนุษยชน พร้อมด้วยคณะอนุกรรมการของคณะกรรมการสิทธิฯรวม 5 คน เดินทางไปตรวจสอบเรื่องในพื้นที่ตามที่กลุ่มอนุรักษทรัพย์ากรธรรมชาติห้วยน้ำขาวร้องเรียน จากนั้น 14.00 น. กรรมการสิทธิมนุษยชนพร้อมตัวแทนชาวบ้านได้จัดประชุมร่วมกับจังหวัดกระบี่ โดยมีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมประชุม สรุปว่า จังหวัดกระบี่จะแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและหาแนวทางแก้ไขปัญหา

5 มิถุนายน 2547 ชาวบ้านตำบลห้วยน้ำขาว นักเรียน และองค์กรอิสระ ร่วมกันฟื้นฟูป่าธรรมชาติ ในโครงการ “ **ปลูกป่าคืนแผ่นดิน เพื่อถิ่นกำเนิด** ” เนื่องในวันสิ่งแวดล้อมโลก 5 มิถุนายน โดยได้ร่วมกันปลูกป่าบริเวณพื้นที่ที่ ออป. ทำการไถดันทำลาย และจะทำการปลูกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเต็มพื้นที่

รายงานการศึกษาสภาพป่าห้วยน้ำขาวของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช เดือนพฤษภาคม 2547 พบว่า พื้นที่ป่าคลองท่อมเป็นพื้นที่อาศัยของช้างเผือกคู่พระบารมีรัชกาลที่ 9 กล่าวคือ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2499 รัชกาลปัจจุบัน ได้ข่าวว่ามีช้างเผือกเป็นครั้งแรกเป็นช้างเผือกพลายโท ลูกเถื่อน มีมงคลลักษณะสี่ประการ ห้าคอกนายแปลก ฟุ้งเฟื่อง ที่บ้านหนองจูด ตำบลดินอุดม อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ มีลักษณะตรงตามพระคชลักษณ์ จึงกราบทูลพระกรุณาฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2501 วันที่ 11 พฤศจิกายน 2502 มีพระบรมราชโองการฯ กำหนดพระราชพิธีสมโภชขึ้นระวาง ทรงเสด็จขึ้นประทับเกยช้างเบญจพาษ ทรงคล้องเสมาพระปรมาภิไธยย่อ ภปร. ทองคำลงยา หลังพระพุทธรมณต์ด้วยพระเต้าเทวปฏิฐ และน้ำพระมหาสังข์ แล้วเสด็จลงเจิมอ้อยแดง จารึกนามพระราชทานช้างสำคัญว่า “ พระเศวตอดุลยเดชพาหน ภูมิพลนวมนาถบารมี ทุติยเศวตกรีกุมุทพรโรณ ภาส บรมกมลวาสนวิสุทธีวงส์ สรรพมงคลลักษณะคเชนทราชาติ สยามราชบุรุษสวัสดิประสิทธิ รัตน กุญชรนิมิตบุญญาธิการ ปรมินทรพิตรสารศักดิ์เลิศฟ้า ”

นกแต้วแร้วท้องดำ

นกแก้วแร้วทองดำ เป็นสัตว์ป่าสงวนของไทย ละเป็นหนึ่งในสัตว์ป่าหายากมีไม่กี่แห่งในโลก อาศัยอยู่ในเขานอจู้จี้ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ – บางคราม ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับป่าห้วยน้ำขาว นกชนิดนี้ได้เข้ามาหากินในเขตป่าห้วยน้ำขาว ชาวบ้านพบเห็นและรู้จักนกแก้วแร้วทองดำในนาม นกคอลอ

พื้นที่ป่าห้วยน้ำขาวในอดีต มีนกเขาชวาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้มีคนจากต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดปัตตานี ตรัง พัทลุง เข้ามาหานกเขาชวาในป่าห้วยน้ำขาวกันมาก เนื่องจากเป็นนกเขาที่มีเสียงร้องดี มีขนาดเล็กกว่านกเขาทั่วไป ซึ่งในสมัยนั้นนกเขาชวามีมากและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

เมื่อมองย้อนอดีต ในเขตป่าห้วยน้ำขาว ในอดีตจะมีนกกรงหัวจุกอาศัยอยู่มาก ชาวบ้านในตำบลห้วยน้ำขาวและพื้นที่ใกล้เคียงได้เข้ามาต้อนนก เพื่อนำไปเลี้ยงและแข่งขันกันในแถวจังหวัดสงขลา นราธิวาส ปัตตานี ด้วยเสียงที่ไพเราะและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวทำให้นกกรงหัวจุกจากป่าห้วยน้ำขาวเป็นที่รู้จักและเลื่องลือไปทั่วในแถบจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง แต่หลังจากที่ป่าถูกทำลาย นกกรงหัวจุกก็มีจำนวนน้อยลง จนปัจจุบันนี้ไม่มีนกกรงหัวจุกให้เห็นอีก ป่าห้วยน้ำขาวจึงกลายเป็นตำนานนกกรงหัวจุก

เขาคอบกะทะเป็นเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีลักษณะรูปร่างคล้ายกะทะคว่ำ เชื่อกันว่าทวดเขาคอบกะทะมีความศักดิ์สิทธิ์จึงมีคนไปบนบานศาลกล่าวขอพร และเมื่อได้ผลตามคำขอ จึงมีการสร้างศาลเจ้าขึ้นบนเขา ความศักดิ์สิทธิ์ของทวดเขาคอบกะทะถูกบอกต่อ ๆ กัน ทำให้มีชาวบ้านมาบนบานกราบไหว้มากขึ้น มีการทำพิธีบูชาศาลเจ้าและปักธงสีต่าง ๆ บริเวณใกล้ ๆ ศาลเจ้า นอกจากนี้ยังมีการจ้างหนังตะลุง - มโนราห์มาทำการแสดงเพื่อแก้บนบริเวณหน้าเขาบ่อย ๆ ซึ่งจะมีการทำพิธีบูชาเขาคอบกะทะก่อนการแสดงทุกครั้งเพื่อความเป็นสิริมงคล จึงก่อให้เกิดเป็นความเชื่อถือสืบต่อกันมาในหมู่ผู้แสดงหนังตะลุง - มโนราห์ ว่าก่อนที่จะทำการแสดงที่ไหนจะต้องมากราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เขาคอบกะทะก่อน เพื่อให้การแสดงลุล่วงไปด้วยดี

พันธุ์พืชป่าห้วยน้ำขาวในพื้นที่สวนป่าห้วยน้ำขาวพบพันธุ์ไม้ยืนต้น 74 ชนิด พืชสมุนไพร 60 ชนิด พันธุ์ไม้ชั้นล่าง – พันธุ์ไม้ทั่วไป 49 ชนิด ของป่าหายาก 8 ชนิด สัตว์ป่า 36 ชนิด ความหนาแน่นของต้นไม้ / ไร่ ไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 80 ซม. จำนวน 10 ต้นขึ้นไป ไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 50 ซม. จำนวน 25 ต้น ไม้ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 8 นิ้ว จำนวน 100 ต้น ลูกไม้ 3,000 ต้นขึ้นไป

การชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากป่าเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลห้วยน้ำขาวและชาวบ้านตำบลคลองพน ตำบลคลองท่อมเหนือบางส่วน ใช้ประโยชน์เป็นป่าต้นน้ำลำธาร เพื่อการเกษตร หาน้ำผึ้งป่า หาของป่า เช่น เห็ดเสม็ด ผักหวาน ผักเหมียง กอ ระกำ หลุมพี สะตอ เหยียง หน่อไม้ หวาย คลุ้ม ยาสมุนไพร

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรตำบลห้วยน้ำขาว ,กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติห้วยน้ำขาว ,กำนันตำบลห้วยน้ำขาว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ห้วยน้ำขาว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ , อำเภอคลองท่อม , กองบังคับการตำรวจภูธร จังหวัดกระบี่ , จังหวัดกระบี่ , กองบังคับการตำรวจป่าไม้

ผลการแก้ไขปัญหา: อยู่ในระหว่างการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ข้อกฎหมายกับความเป็นจริงขัดแย้งกัน ในทางกฎหมาย ออป.รับมอบพื้นที่มาจากกรมป่าไม้อย่างถูกต้องแต่สภาพพื้นที่จริงป่าได้ฟื้นตัวเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์แล้ว แต่กรมป่าไม้ไม่ได้ตรวจสอบพื้นที่เห็นชอบให้มีการไถ่ทำลายป่าสมบูรณ์เพื่อปลูกสร้างสวนป่าส้มและสวนยางพาราซึ่งขัดแย้งกับเจตนารมณ์ของการปลูกสร้างสวนป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ใช้การทำลายป่า

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ความรุนแรงมาก ความซับซ้อนปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พ.ร.บ.ป่าไม้ 2484 , พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 , พ.ร.บ.สวนป่า 2535 , มติคณะรัฐมนตรีวันที่ 3 มีนาคม 2535 แก้ไขปรับปรุงโดยมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 9 มีนาคม 2536

แหล่งที่มาของข้อมูล : เอกสารชี้แจงกรณีการไถ่ดินพื้นที่สวนป่าห้วยน้ำขาว ของหัวหน้าสวนป่าพรุดินนา, สวนป่าห้วยน้ำขาว สำนักงานอนุรักษ์และพัฒนาสวนป่ากระบี่ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ พร้อมเอกสารแนบ, บันทึกข้อตกลงเรื่องการใช้ประโยชน์สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การ อุตสาหกรรมป่าไม้ วันที่ 8 มิถุนายน 2538 , ทะเบียนแสดงรายละเอียดสวนป่าโครงการที่ 4 แนบท้ายบันทึกการส่งมอบการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์สวนป่าที่ปลูกตามเงื่อนไขสัมปทานทำไม้ระหว่างกรมป่าไม้กับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ฉบับลงวันที่ 8 มิถุนายน 2547

ข้อสังเกตของนักวิจัย : กระบวนการแก้ไขปัญหาของทางราชการเริ่มต้นเมื่อผู้ใหญ่บ้านจับกุมเจ้าหน้าที่สวนป่า และราษฎรจัดการชุมนุม ก่อนหน้านั้นที่ทางราษฎรส่งหนังสือร้องเรียนหน่วยงานราชการในจังหวัดกระบี่เพิกเฉยมาตลอด ในส่วนของนายอำเภอคลองท่อมสรุปในช่วงได้รับหนังสือร้องเรียนว่า ออป.ทำถูกต้องแล้ว ช่วงเดือนมิถุนายน 2547 จังหวัดกระบี่เริ่มต้นกระบวนการแก้ไขปัญหา แต่หากไม่ดำเนินการอย่างจริงจังปัญหาอาจพัฒนาเป็นข้อพิพาทที่ไม่สามารถประนีประนอมเพื่อการอยู่ร่วมอย่างสันติได้

ส่วนที่ 3 การใช้ประโยชน์ที่ดินที่รัฐจัดสรรในรูปแบบเฉพาะ กรณี นิคมสหกรณ์ 1 กรณี

**นิคมสหกรณ์ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่ บริษัทเอกชน เข้าพื้นที่ทำสวนยาง
และปลูกพื้นที่นิคม**

พื้นที่ปัญหา : อำเภอลำลูกเกด จังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชนและรัฐ

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

นิคมสหกรณ์อำเภอลำลูกเกดจัดตั้งตาม พ.ร.บ.จัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 โดยนำที่ดินซึ่งซ้อนทับกันระหว่างเขตป่าไม้ถาวรและป่าสงวนแห่งชาติเขาแก้ว เขายิงวัว เนื้อที่รวม 244,500 ไร่ เป็นพื้นที่อนุญาตให้เอกชนปลูกสร้างสวนปาล์มจำนวน 16,262 ไร่ มาจัดสรรเริ่มดำเนินการเมื่อปี 2515 ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์ตามกฎหมายเพื่อจัดที่ดินของรัฐให้ประชาชนได้มีที่ดินตั้งเคหสถานและประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่งในที่ดินนั้น

อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ที่ดินนิคมสหกรณ์อำเภอลำลูกเกดเพื่อปลูกปาล์มน้ำมันจำนวน 6 ราย ประกอบด้วย

- (1) นายอรรถพล มนต์ภาณิงศ์ เนื้อที่ 396-3-15 ไร่ ในท้องที่หมู่ 6 ตำบลเขาเขน อำเภอลาหารพระยา จ.กระบี่ ระยะเวลาอนุญาต 20 ปี เก็บค่าบำรุงไร่ละ 5 บาท ต่อปีรวมค่าบำรุงปีละ 1,985 บาท เริ่มตั้งแต่วันที่ 12 มิถุนายน 2530 ถึง 11 มิถุนายน 2550
- (2) บริษัทไทยอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มจำกัด เนื้อที่ 2,500 ไร่ ในท้องที่หมู่ 9 ตำบลลาหารพระยา อำเภอลาหารพระยา จ.กระบี่ ระยะเวลาอนุญาต 30 ปี เก็บค่าบำรุงปีที่ 1 – 5 ไร่ละ 100 บาท ต่อปี ปีที่ 6-10 ไร่ละ 150 บาทต่อปี ปีที่ 11-15 ไร่ละ 200 บาทต่อปี ปีที่ 16-20 ไร่ละ 250 บาท ต่อปี ปีที่ 21-30 ไร่ละ 300 บาทต่อปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 27 เมษายน 2537 ถึง 26 เมษายน 2567
- (3) นายดำรง ถิ่นพังงา เนื้อที่ 815 ไร่ ในท้องที่หมู่ 6 ตำบลเขาเขน อำเภอลาหารพระยา จ.กระบี่ ระยะเวลาอนุญาต 20 ปี เก็บค่าบำรุงไร่ละ 5 บาท ต่อปีรวมค่าบำรุงปีละ 4,075 บาท เริ่มตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน 2529 ถึง 1 มิถุนายน 2549
- (4) นายดำเนิน กาญจนเมธากุล เนื้อที่ 409 ไร่ ในท้องที่หมู่ 6 ตำบลเขาเขน อำเภอลาหารพระยา จ.กระบี่ ระยะเวลาอนุญาต 20 ปี เก็บค่าบำรุงไร่ละ 5 บาท ต่อปีรวมค่าบำรุงปีละ 2,045 บาท เริ่มตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2530 ถึง 10 สิงหาคม 2550

- (5) นางเจียมใจ บุญสุกุล เนื้อที่ 796-1-0 ไร่ ในท้องที่หมู่ 1,3 ตำบลปลายพระยา อำเภอปลายพระยา จ.กระบี่ ระยะเวลาอนุญาต 1 ปี สัญญาเช่าปีต่อปี เก็บค่าบำรุงไร่ละ 150 บาทต่อปี รวมค่าบำรุงปีละ 119,550 บาท เริ่มตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม 2543 ถึง 5 มิถุนายน 2544
- (6) นายถนอม วนจาร์โรจน์ เนื้อที่ 215-1-25 ไร่ ในท้องที่อำเภอปลายพระยา จ.กระบี่ ระยะเวลาอนุญาต 5 ปี เก็บค่าบำรุงไร่ละ 100 บาทต่อปี เก็บค่าบำรุงครั้งเดียวหมดจำนวน 108,000 บาท เริ่มตั้งแต่วันที่ 19 พฤษภาคม 2540 ถึง 19 พฤษภาคม 2545

คณะทำงานแก้ไขปัญหาการตรวจสอบแนวเขตที่ดิน ซึ่งเป็นคณะทำงานร่วมระหว่างราชการกับเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแต่งตั้งตามคำสั่งจังหวัดกระบี่ที่ 846/2546 ลงวันที่ 24 มิถุนายน 2546 มีหน้าที่ตรวจสอบพื้นที่ครอบครองของบริษัทจิตรวิเศษสวนปาล์มจำกัด บริษัทเชียงใหม่การเกษตร จำกัด รวมทั้งบริษัทอื่นๆในพื้นที่ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก และอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ ผลการตรวจสอบพบว่า

- (1) พื้นที่สวนปาล์มของบริษัทเชียงใหม่การเกษตร ในเขตหมู่ 1 ตำบลเขาเขน อำเภอปลายพระยา หมู่ 5 ตำบลเขาใหญ่ อำเภออ่าวลึก บริษัทให้การว่า ชื่อจากราษฎร และเริ่มปลูกปาล์มเมื่อปี 2524 แบ่งเป็น 3 แปลงย่อย เนื้อที่รวม 971-1-95 ไร่ พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก โดยบริษัทไม่ได้รับอนุญาตจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ตามกฎหมาย
- (2) พื้นที่สวนปาล์มของบริษัทไพโรสณฑ์ปาล์ม จำกัด จำนวน 4 แปลงเนื้อที่รวม 2,724 ไร่ ในท้องที่หมู่ 2 และหมู่ 3 ตำบลเขาเขน อำเภอปลายพระยา และเป็นที่ดินในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึก ซึ่งอยู่นอกพื้นที่ที่นิคมฯกำหนดไว้สำหรับอนุญาตให้เอกชนทำสวนปาล์ม หลักฐานการครอบครองเป็นเอกสารเสียภาษีบำรุงท้องที่

ทั้งสองบริษัทครอบครองพื้นที่โดยไม่ได้รับอนุญาตและไม่ใช้สมาชิกนิคม แต่สามารถครอบครองทำสวนมาอย่างต่อเนื่องโดยที่ทางราชการไม่มีมาตรการดำเนินการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด แม้ในปัจจุบันที่ผลการตรวจสอบของคณะทำงานแก้ไขปัญหาการตรวจสอบแนวเขตที่ดิน จังหวัดกระบี่ สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ชัดแจ้งแล้วก็ตาม

ผู้ที่เกี่ยวข้อง :

1. เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้
2. บริษัทเชียงใหม่การเกษตรจำกัด
3. บริษัทไพโรสณฑ์ปาล์มจำกัด
4. เอกชนผู้ได้รับอนุญาตจากนิคมสหกรณ์อ่าวลึกให้ใช้ประโยชน์พื้นที่นิคม
5. เอกชนรายอื่นที่ยังไม่ได้ตรวจสอบการครอบครองพื้นที่
6. ชาวบ้านสมาชิกนิคมสหกรณ์อ่าวลึก

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, จังหวัดกระบี่, นิคมสหกรณ์อ่าวลึก

ผลการแก้ไขปัญหา : ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข

ปัญหาและอุปสรรค: กระบวนการตรวจสอบกระทำได้อย่างเนื่องจากมีเหตุผลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : รุนแรงมาก เพราะข้อมูลทางราชการชัดเจนว่าเอกชนครอบครองพื้นที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่มีการแก้ไขปัญหา , ก่อนหน้านี้ซับซ้อนมาก เพราะพื้นที่คาบเกี่ยวกับกฎหมายหลายฉบับและการตรวจสอบพื้นที่ไม่ชัดเจน แต่ปัจจุบัน ไม่ซับซ้อน เพราะข้อมูลทุกฝ่ายตรงกัน ชัดเจน

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง :

- พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511
- พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542
- ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน , แลกสารการดำเนินงานของคณะกรรมการแก้ไขปัญหาการตรวจสอบแนวเขตที่ดินจังหวัดกระบี่.

ข้อสังเกตของนักวิจัย : เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ เชื่อว่า ยังมีบริษัทเอกชนหรือเอกชนรายอื่นครอบครองพื้นที่ขนาดใหญ่เพื่อทำสวนปาล์ม สวนยางพารา ในเขตนิคมสหกรณ์อ่าวลึกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายรายอื่นๆอีก แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองและปัญหาผลประโยชน์ในท้องถิ่น ทำให้กระบวนการตรวจสอบไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ทั้งมีความเป็นไปได้อย่างมากที่ปัญหาเหล่านี้จะยังคงอยู่ต่อไปเหมือนที่เป็นอยู่มากกว่า 20 ปี

ส่วนที่ 4 การใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณประโยชน์ 2 กรณี

4.1 ที่สาธารณประโยชน์ จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 2 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

จังหวัดตรังมีพื้นที่ที่เป็นที่สาธารณประโยชน์ ทั้งที่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงและไม่มีทั้งหมดจำนวน 441 แปลง ปี 2544 ราษฎรตำบลช่อง อำเภอนาโยง ตำบลโพรงจระเข้ ตำบลโนควน อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ซึ่งได้รวมตัวกับราษฎรในอำเภอรัษฎา อำเภอห้วยยอด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จัดตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรชาวบ้านรักเพื่อเอกเขนบรทัดจังหวัดตรัง ได้ร่วมกับสมาชิกคนจน เสนอขอเรียกร้องให้ทางรัฐบาลแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินซึ่งซ้อนทับกับที่ดินสาธารณประโยชน์ จำนวน 7 แปลง ประกอบด้วย

1. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หุ่นห้วยลึก ” เนื้อที่ประมาณ 909 ไร่ เป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน นายอำเภอนาโยง ได้ส่งหนังสือห้าม ไร่เพื่อใช้เป็นที่ดินเลี้ยงสัตว์ เมื่อ พ.ศ.2474 เนื้อที่ตามทะเบียนที่สาธารณะ 576-0-00 ไร่ รั้งวดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ 28579 เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2528 เนื้อที่ 909 ไร่ มีราษฎรครอบครองพื้นที่ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ทำนา และเป็นที่อยู่อาศัย รวม 76 ครัวเรือน ประชากร 321 คน
2. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หุ่นนาปลายเปี้ยะ ” เนื้อที่ประมาณ 307 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน นายอำเภอได้ส่งหนังสือห้าม ไร่ เพื่อใช้เป็นที่ดินเลี้ยงสัตว์ เมื่อพ.ศ.2474 มีเนื้อที่ตามทะเบียนที่สาธารณะ 198 ไร่ รั้งวดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ 19764 เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2527 มีราษฎรครอบครองพื้นที่ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ ทำนา และเป็นที่อยู่อาศัย รวม 70 ครัวเรือน ประชากร 250 คน
3. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ พรุโต๊ะฤทธิ ” เนื้อที่ประมาณ 1,721 ไร่ ตั้งอยู่บ้านโหละคล้า หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 4 ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน นายอำเภอได้ส่งหนังสือห้าม ไร่เพื่อใช้เป็นที่ดินเลี้ยงสัตว์ เมื่อ พ.ศ.2474 ตามทะเบียนสาธารณะ เนื้อที่ตามทะเบียนสาธารณะ 2500 ไร่ รั้งวดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เลขที่ 28571 ราษฎรครอบครองพื้นที่ประมาณ 57 ครัวเรือน จำนวน 266 คน
4. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ หุ่นควนไม้ฮ้อง ” เนื้อที่ประมาณ 1,798 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้

5. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “บ้านทุ่งโคกหิ้ง” หรือ “ทุ่งบ่อเรียน” เนื้อที่ประมาณ 2,497 ไร่ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 6 ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เป็นที่สาธารณประโยชน์ ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน สงวน ไว้เพื่อใช้เป็นที่ดินเลี้ยงสัตว์ สำนวณลงทะเบียนไว้ เมื่อ พ.ศ.2474 เนื้อที่ ประมาณ 1,000 ไร่ เจ้าหน้าที่เคยรังวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ได้เนื้อที่ประมาณ 2,497 ไร่ การออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงยังไม่แล้วเสร็จ

ที่สาธารณะดังกล่าวอยู่ในเขตป่าไม้ถาวรป่าโพรงจระเข้ – ในควน เนื้อที่ประมาณ 1195 ไร่ ส่วนที่เหลืออยู่นอกเขตป่าไม้ถาวรประมาณ 1,302 ไร่

6. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทุ่งควนตานาง” เนื้อที่ประมาณ 2,352 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7 ตำบลในควน อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน นายอำเภอได้ส่งรณหวงห้าม ไว้เพื่อใช้เป็นที่ยึดยั้งสัตว์เมื่อ พ.ศ.2474 เนื้อที่ตามทะเบียนสาธารณะ 1,350 ไร่ มีหนังสือสำคัญสำหรับพื้นที่หลวง เลขที่ 19762 ออกเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2527 เนื้อที่ประมาณ 2,352 ไร่

269

7. ที่ดินสาธารณประโยชน์ “ทุ่งหนองแห้ง” เนื้อที่ประมาณ 1,768 ไร่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลในควน อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง เป็นที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน นายอำเภอได้ส่งวนหวงห้ามไว้เพื่อใช้เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์ สำนวญทะเบียนไว้เมื่อ พ.ศ.2474 เนื้อที่ตามทะเบียนสาธารณะ 675 ไร่ มีหนังสือสำคัญสำหรับพื้นที่หลวง เนื้อที่ประมาณ 1,768 ไร่ แต่ยังไม่ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เนื่องจากมีราษฎรหลายรายคัดค้านราษฎรเคยใช้เป็นทำเลเลี้ยงโคกระบือร่วมกัน เมื่อ พ.ศ.2494 ปัจจุบันมีถนนตัดผ่าน 5 สาย มีโรงเรียนอยู่ในพื้นที่ 2 โรง ใช้เนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ ที่ทำการบริหารตำบลในควนมีเนื้อที่ประมาณ 20 ไร่ มัสยิด 1 แห่ง เนื้อที่ประมาณ 5 ไร่

ผู้ครอบครองที่ดินมีหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินประเภท น.ส. 3ก.จำนวน 7 ราย เนื้อที่ประมาณ 47 ไร่ น.ส. 3 จำนวน 4 ราย เนื้อที่ประมาณ 61 ไร่ ส.ค.1 จำนวน 72 รายเนื้อที่ประมาณ 510 ไร่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์จำนวน 42 รายเนื้อที่ประมาณ 510 ไร่ ราษฎรเข้าถือครองทำประโยชน์จำนวน 125 ราย

รัฐบาลโดยรองนายกรัฐมนตรีนายปองพล อดิเรกสาร ประธานคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจน ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมัชชาคนจนกรณีปัญหาเกี่ยวกับที่ดิน สาธารณประโยชน์ โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยนายสมบัติ อุทัยสง เป็นประธานอนุกรรมการ และอนุกรรมการที่มาจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับตัวแทนจากสมัชชาคนจนร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยสำนักงานจัดการที่ดินของรัฐ กรมที่ดิน เป็นฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการฯ

คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหามัชชาคนจน ได้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรังแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาดินของสมัชชาคนจนพิจารณาดำเนินการแก้ไขปัญหาดิน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดตรังแต่งตั้งตามคำสั่งจังหวัดตรัง ที่ 1081/2544 วันที่ 28 พฤษภาคม 2544

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาดินของสมัชชาคนจนจังหวัดตรัง มีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2544 ให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง และสำนักงานที่ดินจังหวัดตรังเป็นหน่วยงานแก้ไขปัญหาดิน โดยให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังดำเนินการเพื่อออกพระราชกฤษฎีกาให้บริเวณที่สาธารณประโยชน์ 4 แปลง เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และให้สำนักงานที่ดินจังหวัดตรังดำเนินการออกโฉนดที่ดินหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้กับบุคคลที่มีหลักฐาน ส.ค.1 ส่วนที่ไม่มีหลักฐานแจ้งการครอบครองให้ ส.ป.ก.ดำเนินการ

การประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหามัชชาคนจนครั้งที่ 3/2544 วันที่ 14 กันยายน 2544 ผู้แทนจังหวัดตรังแจ้งว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง ได้มีมติให้ ส.ป.ก.ดำเนินการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดที่สาธารณประโยชน์ 4 แปลงเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน และจังหวัดจะนำเรื่องเข้าประชุมในคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดในวันที่ 20 กันยายน 2544

คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังมีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2544 วันที่ 20 กันยายน 2544 ให้นำที่สาธารณประโยชน์ทุ่งห้วยลึก , ทุ่งนาปลายเปี้ยะ , พรุโตะฤทธิ, ทุ่งควนไม้ฮอง ไปดำเนินการตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

เมื่อจังหวัดตรังได้เสนอเรื่องไปยังสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ทางส.ป.ก.ได้แจ้งให้ทางจังหวัดดำเนินการตรวจสอบรังวัดที่ดินรายแปลงเพื่อเสนอประกอบการพิจารณาดำเนินการ และทางสมาคมฯคนจนได้แจ้งกับที่ดินจังหวัดตรังว่า ที่สาธารณประโยชน์ของจังหวัดตรังตามข้อเรียกร้องของสมาคมฯคนจนมีจำนวน 7 แปลงไม่ใช่ 4 แปลงตามที่คณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินของสมาคมฯคนจนจังหวัดตรังเข้าใจ

คณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมาคมฯคนจน ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 5/2544 วันที่ 24 ธันวาคม 2544 ว่า การที่ ส.ป.ก.ขอให้จังหวัดตรังสำรวจที่ดินรายแปลงตามจำนวนการถือครองของราษฎรอีกครั้งทำให้การแก้ไขปัญหาล่าช้าและเกิดความซ้ำซ้อนเนื่องจากในการดำเนินการของส.ป.ก.ต้องรังวัดรายแปลงอยู่แล้ว จึงควรรับมอบพื้นที่ไปทั้งแปลงใหญ่ทีเดียว ซึ่งผู้แทนจาก ส.ป.ก.รับที่จะไปหารือและเร่งรัดการดำเนินการให้ ในส่วนที่ดินสาธารณประโยชน์ที่ตกหล่นหรือเพิ่มเข้ามาใหม่ให้จังหวัดตรังรับไปดำเนินการตามกระบวนการเดียวกับ 4 แปลงที่ได้ดำเนินการอยู่แล้วไปพร้อมกัน

การประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาของสมาคมฯคนจนครั้งที่ 3/2545 มีมติให้ยุติปัญหาและให้ ส.ป.ก.ดำเนินการต่อตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดิน

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎรหมู่ที่ 2 ,5 ตำบลช่อง อำเภอนาโยง ,ราษฎรหมู่ที่ 1 ,2,3,4,6 ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว ,ราษฎรหมู่ที่ 1,5,7 ตำบลในควน อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ,เครือข่ายองค์กรชุมชนรักเพื่อเอกเขียบรรทัดจังหวัดตรัง ,สมาคมฯคนจน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : องค์การบริหารส่วนตำบลโพรงจระเข้ ,องค์การบริหารส่วนตำบลช่อง , องค์การบริหารส่วนตำบลในควน ,อำเภอนาโยง ,อำเภอย่านตาขาว ,จังหวัดตรัง , , สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในระหว่างการดำเนินการปฏิรูปที่ดินให้กับเกษตรกรโดย ส.ป.ก.

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : น้อย

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร 2518 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ราษฎรเครือข่ายองค์กรชุมชนรักเพื่อเอกเขียบรรทัด , ,เอกสารสรุปปัญหาที่สาธารณประโยชน์บ้านห้วยลึก ตำบลช่อง อำเภอนาโยง บ้านยูงงาม ตำบลโพรงจระเข้ อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม วันที่ 16 กรกฎาคม 2545 ,นายประสพ สมานธิ ที่ปรึกษาสมาคมฯคนจน

ข้อสังเกตของนักวิจัย : การใช้กระบวนการตาม พ.ร.บ.ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 แก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมของราษฎรผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้ช่วยซึ่งราษฎรผู้ได้รับผลกระทบยอมรับให้ช่วยทำงานในฐานะที่ปรึกษาสามัญชน ทำให้ปัญหาได้รับการแก้ไขอย่างรวดเร็วและโดยกระบวนการหารือบนโต๊ะประชุม

4.2. ที่สาธารณประโยชน์ประเภทประชาชนใช้ประโยชน์ทุ่งนาเหนือ หมู่ 4 หมู่ 5 ตำบลนาเหนือ อ.อ่าวลึก จังหวัดกระบี่

พื้นที่ปัญหา : หมู่ 4 หมู่ 5 ตำบลนาเหนือ อ.อ่าวลึกจังหวัดกระบี่

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

กรมป่าไม้ประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้วและควนยิงวัว ขึ้นทับพื้นที่สาธารณประโยชน์ประเภทประชาชนใช้ร่วมกันทุ่งนาเหนือ ในพื้นที่หมู่ 4 หมู่ 5 ตำบลนาเหนือ อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เนื้อที่ 4,647 ไร่ 1 งาน 15 ตารางวา ซึ่งมีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2520

กรมป่าไม้อนุญาตให้บริษัท จิตธรวิชนวนปาล์ม จำกัด เข้าที่ดินป่าสงวนแห่งชาติป่าเขาแก้วและควนยิงวัว เพื่อทำสวนปาล์ม เนื้อที่ 13,950 ไร่ ระยะเวลาอนุญาต 28 มี.ค. 28 ถึง 27 เม.ย. 43

องค์การบริหารส่วนตำบลนาเหนือ มีมติในการประชุมสภาวิสามัญครั้งที่ 1/2544 เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2544 ไม่ต่อใบอนุญาตให้ทำประโยชน์ในที่ดินแปลงดังกล่าว และได้ส่งมติให้กับทางป่าไม้จังหวัดรับทราบแล้ว

จนถึงเดือนธันวาคม 2546 บริษัท จิตธรวิชนวนปาล์ม จำกัด ยังคงครอบครองและทำประโยชน์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีแนวโน้มว่า กรมป่าไม้จะต่อใบอนุญาตให้เข้าพื้นที่ต่อ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : ราษฎร หมู่ 4 หมู่ 5 ตำบลนาเหนือ อ.อ่าวลึกจังหวัดกระบี่ ,กรมป่าไม้, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกระบี่,เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ,องค์การบริหารส่วนตำบลนาเหนือ, อำเภออ่าวลึก, จังหวัดกระบี่ ,ที่ดินจังหวัดกระบี่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมป่าไม้, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดกระบี่, เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ,องค์การบริหารส่วนตำบลนาเหนือ, อำเภออ่าวลึก, จังหวัดกระบี่ ,ที่ดินจังหวัดกระบี่

ผลการแก้ไขปัญหา : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ปัญหาและอุปสรรค : ไม่มีการแก้ไขปัญหา

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507

แหล่งที่มาของข้อมูล : เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน

ข้อสังเกตของนักวิจัย : เอกชนครอบครองพื้นที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบลเหนือมีมติแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนแต่แนวโน้มปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข

ส่วนที่ 5 การใช้ประโยชน์ในที่ดินราชพัสดุ 1 กรณี

ที่ดินราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ สฎ.848 อำเภอพุนพิน อำเภอกะเนียง

พื้นที่ปัญหา : ที่ดินราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ สฎ.848 อำเภอพุนพิน อำเภอกะเนียง
สุราษฎร์ธานี

กลุ่มของปัญหา : รัฐขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

รัชกาลที่ 6 มีพระบรมราชโองการเมื่อ พ.ศ. 2459 ทรงห้ามให้เป็นที่ดินราชพัสดุหมายเลขทะเบียน สฎ. 848 เนื้อที่ตามทะเบียนประมาณ 900,000 ไร่ ราชวัดตรวจสอบเขตที่ดินตามเทคนิคปัจจุบันโดยทางราชการมีเนื้อที่จริงประมาณ 700,000 ไร่ ในปี 2521 กรมป่าไม้ได้ประกาศเขตป่าสงวนแห่งชาติทับซ้อนที่ราชพัสดุ สฎ.848 เนื้อที่ 49,340 ไร่เศษ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ 3 แปลง แปลงที่ 1 ป่าย่านยาว ป่าเขาหวง และป่ากระชุม แปลงที่ 2 ป่าคลองเหียน แปลงที่ 3 ป่าบางเบา และป่าคลองเขียด กรมป่าไม้ได้อนุญาตให้บริษัทเอกชนผู้ประกอบการสวนปาล์ม 5 ราย เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าว โดยเสียค่าธรรมเนียมการเช่าใช้ประโยชน์ ไร่ละ 20 บาท ต่อโครงการ ในจำนวนนี้มี 2 รายที่ระยะเวลาอนุญาตยังไม่สิ้นสุด 3 รายระยะเวลาอนุญาตสิ้นสุดแล้ว และมีอีก 3 รายเข้าครอบครองโดยไม่ได้ขออนุญาต ประกอบด้วย 2 รายที่ระยะเวลาอนุญาตยังไม่สิ้นสุด

1. บริษัท ประจักษ์วิวัฒน์ จำกัด ระยะเวลาอนุญาต กรกฎาคม 2527 – กรกฎาคม 2557 เนื้อที่ 10,600 ไร่ การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครองทำประโยชน์จริง 8,588 ไร่ 2 งาน 74.5 วา
2. บริษัท แสงสวรรค์ปาล์มน้ำมัน จำกัด ระยะเวลาอนุญาต ธันวาคม 2530 – มกราคม 2558 เนื้อที่ 20,000 ไร่ การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครองทำประโยชน์จริง 10,730 ไร่ 96.9 วา

มี 3 รายที่ระยะเวลาอนุญาตสิ้นสุดแล้วแต่ยังครอบครองทำประโยชน์ต่อเนื่อง

1. บริษัท นำบีพัฒนาการเกษตร จำกัด ระยะเวลาอนุญาต กุมภาพันธ์ 2527 – กุมภาพันธ์ 2542 เนื้อที่ 20,000 ไร่ การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครองทำประโยชน์จริง 6,182 ไร่ 23.7 วา
2. กุ้ยหลิมพัฒนาการบริษัท เกษตร(ไทย) จำกัด ระยะเวลาอนุญาต กุมภาพันธ์ 2527 – กุมภาพันธ์ 2542 เนื้อที่ 20,000 ไร่ การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครองทำประโยชน์จริง 3,572 ไร่ 2 งาน 76.3 วา

3. บริษัท สามชัยสวนปาล์ม จำกัด ระยะเวลาอนุญาต กุมภาพันธ์ 2527 – กุมภาพันธ์ 2546
เนื้อที่ 1,850 ไร่ การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครองทำประโยชน์จริง
3,775 ไร่ 3 งาน 45 วา

และ 3 รายที่ครอบครองทำประโยชน์โดยไม่ได้รับอนุญาต

1. บริษัท ทวีการปาล์ม จำกัด การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครองทำ
ประโยชน์จริง 3,373 ไร่ 1 งาน 2.6 วา
2. บริษัท เกษตรกรรมปาล์มน้ำมัน จำกัด การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบ
ครองทำประโยชน์จริง 11,087 ไร่ 1 งาน 22 วา
3. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช.เกียรติเจริญ การรังวัดเนื้อที่จริงของกรมธนารักษ์พบว่าการครอบครอง
ทำประโยชน์จริง 2,057 ไร่ 3 งาน 32.7 วา

เดือนกันยายน 2541 กรมธนารักษ์ได้มอบที่ดินแปลง สก. 848 ให้ สปก.เพื่อนำไปปฏิรูปที่ดิน
ให้กับเกษตรกร สปก.ได้ดำเนินการจัดที่ดินมอบเอกสารหนังสือ สปก.4-01 ให้กับเกษตรกรจำนวน
4,650 ราย 5,936 แปลง เนื้อที่รวม 90,666-1-26 ไร่ และกำลังดำเนินการออก สปก.4-01 ให้กับ
เกษตรกรอีก 15,267 ราย เนื้อที่ 291,026 ไร่ รวมสปก.ในแปลง สก. 848 เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น
โครงการ สปก. จะจัดให้เกษตรกรรวม 21,203 ราย เนื้อที่รวม 381,692 ไร่ ต่อมาเครือข่ายปฏิรูปที่
ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ได้จัดการชุมนุมที่ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 11-13 กุมภาพันธ์
2546 และได้บรรลุข้อตกลงร่วมกับตัวแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
และผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีในขณะนั้น (ม.ล.ประทีป จุฬญโรจน์) ที่จะตรวจสอบที่
ดินที่มีเนื้อที่เกิน 200 ไร่ ซึ่งทางราชการอนุญาตให้เอกชนใช้ประโยชน์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
กระบี่ สุราษฎร์ธานี ถ้าระยะเวลาอนุญาตหมดอายุ หรือครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตให้ทาง
ราชการเรียกที่ดินคืนเพื่อมาจัดสรรให้กับเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่
เพียงพอ กระทรวงทรัพยากรฯได้เสนอเรื่องดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีในวันที่ 26
สิงหาคม 46 ครม.มีมติรับทราบและให้ดำเนินการตามข้อตกลงดังกล่าว โดยเพิ่มเติมรายละเอียด
ว่า ที่ดินที่ตรวจสอบพบว่าหมดระยะเวลาอนุญาตหรือครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตให้รัฐนำไป
จัดสรรให้กับเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่เป็นลำดับแรก ซึ่งขัดกับข้อเสนอของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคน
จนที่ประสงค์จะให้จัดให้กับเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอซึ่งเป็นสมาชิกของเครือ
ข่ายก่อน

22 เมษายน 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายประ
พัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตรวจสอบที่ดินตามข้อตกลง
คณะกรรมการได้แต่งตั้งคณะทำงานระดับจังหวัด และคณะทำงานจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้แต่งตั้ง

คณะทำงานระดับอำเภอเพื่อดำเนินการตรวจสอบแปลงที่ดินตามข้อตกลง ผลการตรวจสอบพบข้อเท็จจริงดังรายละเอียดในข้อ 1 ถึง 3

เมื่อผลการตรวจสอบเป็นเช่นนี้ ตามข้อตกลงร่วมต้องยึดคืนที่ดินดังกล่าวมาจัดสรรให้กับเกษตรกร แต่ในทางปฏิบัติไม่มีการดำเนินการ

กระทรวงการคลังมีความเห็นให้กรมธนารักษ์จัดให้ผู้ครอบครองเช่าต่อไประยะเวลา 20 ปี นับแต่ 1 มกราคม 2540 เป็นต้นไปในอัตราค่าเช่า 200 บาทต่อไร่ต่อปี สำหรับรายที่อายุการอนุญาตยังไม่สิ้นสุด สำหรับรายที่อายุการอนุญาตสิ้นสุดแล้วกับรายที่ครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ให้จัดเก็บค่าตอบแทนย้อนหลังปีละ 30 บาทต่อไร่ และให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมการจัดให้เช่าแก่รายที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่ดินจากกรมป่าไม้ ส่วนรายที่ไม่ได้รับอนุญาตให้จัดเก็บค่าธรรมเนียมในอัตรา 2 เท่าของค่าเช่าต่อปี

วันที่ 15 ตุลาคม 2546 เจ้าหน้าที่ชุดผสมตำรวจ อส.รวม 2,000 นาย ภายใต้การสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัดกระบี่ได้นำกำลังเข้าสลายการชุมนุมของสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ขณะชุมนุมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของที่ดินซึ่งเช่าโดยบริษัทซึ่งรู้จักกันในชื่อ บริษัททร่วมไทย-มาเลย์ เจ้าของเป็นคนมาเลเซีย เช่าที่ดินป่าสงวนซึ่งทับซ้อนกับที่ดินของนิคมสหกรณ์อ่าวลึก ในเขตอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ หลังการสลายการชุมนุมมีการจับกุมสมาชิกของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ จำนวน 13 คน ในข้อหาบุกรุกที่ดินเอกชน ใจกรรมทรัพย์สินทางการเกษตร ช่มชู้หรือจูงใจผู้อื่นให้กระทำหรือละเว้นการกระทำใดโดยไม่เต็มใจ มี 3 รายที่ถูกแจ้งข้อหาใช้อาวุธปืนและเครื่องกระสุนอยู่ในครอบครอง จนถึงกลางเดือนธันวาคม 2546 ยังไม่มีการส่งฟ้องศาล ผู้ต้องหาได้รับการประกันตัวทุกคน และมีบางคนถูกแจ้งข้อหาเพิ่มเป็นข้อหาเดียวกันแต่เป็นการกระทำต่างกรรมต่างวาระ

กระบวนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเมื่อความขัดแย้งขยายตัวเป็นการปราบปรามราษฎรในเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ ซึ่งจัดการชุมนุมอยู่ที่จังหวัดกระบี่ กับจังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อเดือนตุลาคม 2546

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า การเรียกร้องของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน ส่งผลให้รัฐบาลริเริ่มนโยบายที่จะสำรวจเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินและจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรทั่วประเทศ ในปี 2547 ด้วยเหตุว่า นโยบายดังกล่าวเกิดขึ้นหลังการเคลื่อนไหวเรียกร้องของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน แต่ในอีกด้านหนึ่งเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนวิเคราะห์ว่า เป็นนโยบายที่จะสลายขบวนการของชาวบ้านในการเรียกร้องที่ดิน ทำกินและหาเสียงในการเลือกตั้งต้นปี 2548 โดยรัฐบาลไม่มีความจริงใจที่จะดำเนินการตามที่ประกาศ

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : คณะรัฐมนตรี , รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรมธนารักษ์, กระทรวงการคลัง, กรมป่าไม้, กรมที่ดิน, จังหวัดสุราษฎร์ธานี, สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้, บริษัทเอกชน, และนายทุนจากมาเลเซีย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กรมธนารักษ์, กระทรวงการคลัง, กรมป่าไม้, กรมที่ดิน, จังหวัดสุราษฎร์ธานี, สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้

ผลการแก้ไขปัญหา : การแก้ไขปัญหาอยู่ในกระบวนการแก้ไขของรัฐบาล และรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะสำรวจเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินและจัดที่ดินทำกินให้กับเกษตรกรทั่วประเทศ ในปี 2547

ปัญหาและอุปสรรค : ปัญหาที่ดินและการรณรงค์ของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้ สถานการณ์พัฒนาขึ้นเป็นประเด็นทางการเมือง ปัญหาจึงถูกแก้ไขโดยระบบการจัดการปัญหาแบบการเมืองดังนั้นเนื้อหาของปัญหาจึงไม่ได้รับการแก้ไข

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : รุนแรงมาก เพราะเกษตรกรจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกิน และรัฐบาลใช้มาตรการสลายการชุมนุม กับดำเนินคดีกับสมาชิกเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พระบรมราชโองการรัชกาลที่ 6 พ.ศ.2459 , พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518 และแก้ไขเพิ่มเติม พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 พระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 (แก้ไขเพิ่มเติม)

แหล่งที่มาของข้อมูล :

1. รายงานผลการพิจารณาตรวจสอบเรื่อง การคัดค้านต่อสัญญาเช่าที่ดินทำกินการเกษตรในภาคใต้ โดยคณะกรรมการสิทธิเกษตรกรและสหกรณ์ วุฒิสภา ปี 2546
2. เอกสารข้อมูลประกอบการประชุม การพิจารณาแก้ไขปัญหการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ กรณีที่ราชพัสดุ ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 27 สิงหาคม 2546
3. เอกสารสรุปที่ดินราชพัสดุ ตามพระบรมราชโองการของรัชกาลที่ 6 วันที่ 13 กันยายน 2459 จัดทำโดยส่วนราชการ
4. สัมภาษณ์คณะทำงานตรวจสอบที่ดินราชพัสดุ เครือข่าย ปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกรมีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดระบบการกระจายสิทธิในที่ดินอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงโดยเฉพาะกับเกษตรกรรายย่อย ข้อเรียกร้องของเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้และนโยบายแก้ไขปัญหาดินของรัฐบาล ดูเหมือนต่างมุ่งไปสู่การสร้างความเป็นธรรมให้กับเกษตรกร แต่ในระหว่างกระบวนการแก้ไขปัญหาร่วมกันเกิดความบาดหมางระหว่างกรมการเครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจนภาคใต้กับเจ้าหน้าที่ประสานงานระดับล่าง ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายให้คนจนไร้ที่ทำกินมาขึ้นทะเบียน เพื่อสร้างระบบการแก้ไข

ปัญหาแบบขายตรง สถานการณ์ปัญหาจึงถูกพัฒนาเป็นความขัดแย้งทางการเมือง เนื้อของปัญหา
จึงถูกละเลย และมุ่งไปสู่การเอาชนะทางการเมือง ปัญหาจึงมีแนวโน้มที่จะไม่ได้รับการแก้ไข

ส่วนที่ 6 การออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย 2 กรณี

6.1. อุทยานแห่งชาติ หาดเจ้าไหม พื้นที่นางกลาง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง เอกชนออก น.ส.3 ก. ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

พื้นที่ปัญหา : ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา : เอกชนขัดแย้งกับชุมชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาที่สำคัญ

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2524 พื้นที่อุทยานรวม 144,292 ไร่ เป็นพื้นน้ำ 85,762 ไร่ ในท้องที่ตำบลไม้ฝาด อำเภอไม้ฝาด อำเภอสิเกา และตำบลปอน้ำร้อน ตำบลบางสัก ตำบลสิเกา อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

ช่วงปี 2525 ถึง 2531 มีเอกชนนำสค.1 จำนวน 9 แปลงมาดำเนินการออก น.ส.3 ก.รวม 10 แปลง ในบริเวณหาดนางกลาง หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ทั้งหมดอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ต่อมาได้มีการแบ่งแยกจาก 10 แปลงเป็นแปลงย่อย 37 แปลง รวมเนื้อที่ 181 ไร่ 1 งาน 36 ตารางวา น.ส.3 ก.

เนื่องจากสภาพพื้นที่เดิมซึ่งมีการออก น.ส.3ก. เป็นพื้นที่ป่าสนธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าป่าชายหาด ไม่มีการทำประโยชน์มาก่อน ยกเว้นแปลงซึ่งเคยเป็นที่ตั้งเตาเผาถ่านเนื้อที่ไม่เกิน 10 ไร่ ประกอบกับเจ้าของที่ดินทั้ง 37 แปลงเป็นคนนอกพื้นที่ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา และเป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการที่สำคัญในระหว่างที่มีการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดิน เช่น นายประกิจ รัตนมณี อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดตรัง นายสมน้อย ภัทรเมธา อดีตหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม นางสาวสมฤดี ชูสุวรรณ บุตรสาวอดีตนายอำเภอสิเกาในปีที่ออกน.ส.3 ก.

นายพิเชษฐ์ พันธุ์วิชาติกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกระบี่ นางผานิตย์ สัตยพันธ์ ภรรยา อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ปี 2527 – 2529 เป็นต้น

จึงก่อให้เกิดความสงสัยขึ้นในหมู่คนจังหวัดตรังและมีการร้องเรียนให้ดำเนินการตรวจสอบว่าการออกเอกสารสิทธิ์ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

รายงานการประชุมของคณะอนุกรรมการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดตรัง ครั้งที่ 4/2532 วันที่ 20 มีนาคม 2532 ระบุว่า

อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ประกาศเมื่อปี 2524 แต่ น.ส. 3 ก ทั้ง 10 แปลงออกในปี 2525, 2527, 2529, 2530, 2531 ทั้งผู้ได้รับ น.ส. 3 ก เป็นพ่อค้า ข้าราชการ ภรรยา และเครือญาติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออก น.ส.3 ก อดีตหัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม อดีต สส. สมาชิกสภาเทศบาลตรัง เป็นต้น

การตรวจสอบของเจ้าหน้าที่เบื้องต้นพบว่า การออก นส.๓ ก ตามหลักฐาน สค.๑ และการทำประโยชน์ที่ดินไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ควรทบทวนการออก นส.๓ ก.ใหม่

หลังการออก นส.๓ ก. เจ้าของเอกสารสิทธิ์ นส.๓ ก ได้เข้าทำลาย รื้อ เผา ต้นสนธรรมชาติ และไถพรวนพื้นที่ จึงเป็นที่สงสัยของประชาชนในพื้นที่ว่า ออก นส. ๓ ก ได้อย่างไร

คณะกรรมการมีมติให้ตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง และได้ส่งเรื่องให้ปปป. และกรมที่ดินร่วมตรวจสอบเมื่อปี 2532

กรมที่ดินมีหนังสือแจ้งผลการตรวจสอบต่อจังหวัดตรังในปี ๒๕๔๑ สรุปความได้ว่า

- นส. 3 ก. ออกไม่ตรงตามหลักฐานการแจ้งการครอบครองสค.1เป็นการออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- นส. 3 ก. เลขที่ 942, 842 และ 973 ออกตรงตามตำแหน่งหลักฐานการแจ้งการครอบครองที่ดิน สค.1
- นส.3 ก.เลขที่ 877 และ 878 ไม่สามารถชี้ชัดว่าตรงตามหลักฐานการแจ้งการครอบครองที่ดินหรือไม่ เนื่องจากไม่ทราบตำแหน่งที่ชัดเจนของ ส.ค.1

ผลการตรวจสอบของกรมที่ดินในปี 2541 ไม่มีการดำเนินการเพิกถอนตามกฎหมาย เรื่องเจียบหายไประยะหนึ่งจนถึงปี 2545 มีการเริ่มก่อสร้างโรงแรมมารีตริงบีชรีสอร์ท ในพื้นที่ น.ส.3 ก.แปลง 2 ใน 3 แปลงที่กรมที่ดินระบุว่า ออกตรงตามตำแหน่งการแจ้งการครอบครองที่ดิน ส.ค.1

น.ส.3 ก.หาดเจ้าไหมจึงถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอยู่ในความสนใจของคนตรังอีกครั้ง มีผู้ยื่นเรื่องร้องเรียนไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ช่วงประมาณ กลางปี 2545 ต่อมากรมที่ดินได้ดำเนินการตรวจสอบเพิ่มเติมและอธิบดีกรมที่ดินมีคำสั่งให้เพิกถอน น.ส.3 ก.แปลงเลขที่ 861, 862 ,863 ,864, และ959 รวม 5 แปลง เป็นผลต่อเนื่องให้ต้องเพิกถอน น.ส.3 ก.รวม 10 แปลงซึ่งเป็นแปลงที่แยกย่อยจาก น.ส.3 ก.ทั้ง 5 แปลง หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกล่าวในรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์มติธรรม ฉบับวันที่ 16-31 มีนาคม 2547 ว่า “ตนจะทำหนังสือสอบถามสำนักงานที่ดินให้ชัดเจน หากชัดเจนแล้วจะทำหนังสือให้ผู้ถือครองที่ดินออกจากพื้นที่ภายในหนึ่งเดือน หากฝ่าฝืนจะดำเนินการจับกุม

พร้อมกับการเพิกถอน น.ส.3 ก.กรมที่ดินได้ขอให้จังหวัดตรังตั้งคณะกรรมการพิจารณา น.ส.3 ก.ที่เหลืออีก 5 แปลงเนื้อที่ 153 ไร่ ภายหลังแบ่งย่อยเป็น 33 แปลง

เดือนมิถุนายน 2547 หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นตรังชื่อ ก้นชน ฉบับวันที่ 16-30 มิถุนายน 2547 รายงานข่าวว่า คณะกรรมการพิจารณาการเพิกถอน น.ส.3 ก.ริมหาดเจ้าไหมสรุปผลการตรวจสอบเห็นสมควรเพิกถอน น.ส.3 ก.ทั้ง 5 แปลงโดยคณะกรรมการได้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตรังทราบผลการตรวจสอบแล้วและจากนั้นจังหวัดตรังจะทำหนังสือรายงานกรมที่ดินเพื่อสั่งเพิกถอน

ต่อไป น.ส.3 ก.ที่จะถูกคณะกรรมการสรุปให้เพิกถอนเป็นที่ดินของ นายพิเชษฐ์ พันธุ์ชาติกุล จำนวน 1 แปลงเนื้อที่ห้าไร่เศษ เป็นของนายชาติ กางอิม นายกเทศมนตรีนครตรัง 1 แปลง เนื้อที่ 2 ไร่ รวมทั้งเป็นที่ตั้งของโรงแรมอมารีตรังบีชรีสอร์ท เนื้อที่ 78 ไร่

ผู้ที่เกี่ยวข้อง : เจ้าของผู้มีรายชื่อกตาม น.ส.3 ก.ซึ่งประกอบด้วยนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่น นักธุรกิจรายใหญ่ อดีตข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในตรังและเครือข่าย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม ,กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช , กรมที่ดิน ,จังหวัดตรัง

ผลการแก้ไขปัญหา : อยู่ในช่วงการพิจารณาเพิกถอน ซึ่งอาจล่าช้าเนื่องจากผู้ครอบครองเป็นผู้มีชื่อเสียง

ปัญหาและอุปสรรค : ผลการพิสูจน์ของกรมที่ดินระบุว่า น.ส.3 ก. 5 แปลงแรกออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเมื่อปี 2541 แต่การดำเนินการเพิกถอนล่าช้าเพิ่งมาดำเนินการในปี 2547 ในส่วนอีก 5 แปลงที่เหลือผลการสอบของกรมที่ดินระยะแรกระบุไม่ชัดเจน อาจเป็นไปได้ว่า ชื่อใน น.ส.3ก.แต่ละแปลงจะมีผลกับการสอบ

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : ปานกลาง

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : พรบ.อุทยานแห่งชาติ 2504 , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : หนังสือพิมพ์กันชนฉบับวันที่ 16 – 30 มิถุนายน 2547 ,หนังสือพิมพ์มติตรังฉบับวันที่ 16-31 มีนาคม 2547 ,ราษฎรในพื้นที่,หนังสือกรมที่ดินปี 2541 ,เอกสารสรุปความเป็นมาของการตรวจสอบ น.ส.3 ก.อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ไม่มี

6.2. ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสายเขาหวาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา

จังหวัดตรัง

พื้นที่ปัญหา: ป่าสงวนแห่งชาติป่าสายเขาหวาง เนื้อที่ปารวม 5,000 ไร่ อยู่ในท้องที่หมู่ 4 และหมู่ 6 ตำบล นาเมืองเพชร อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

กลุ่มของปัญหา: รัฐขัดแย้งกับเอกชน และชุมชนขัดแย้งกับเอกชน

ลำดับเหตุการณ์ ปัญหาสำคัญ :

ปี 2540 – 2541 กรมที่ดินได้ออกโฉนดที่ดินจำนวน 8 แปลง น.ส.3 ก. 1 แปลง เนื้อที่รวม 129 ไร่ ในพื้นที่เขาหวาง(เขาสว่าง) ตามโครงการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินในตำบลนาเมืองเพชร ต่อมาเมื่อผู้ร้องเรียนว่า การออกโฉนดและ น.ส. 3 ก. ในพื้นที่ดังกล่าวจะไม่ชอบด้วยกฎหมาย จังหวัดตรังจึงแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามคำสั่งจังหวัดตรังที่ 1891/2542 ลงวันที่ 8 กันยายน 2542

คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงสรุปผลตามบันทึกเสนอลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2542 ว่า โฉนดที่ดินเลขที่ 2611,2621,1953,1837 และ 1956 ออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากไม่มีการทำประโยชน์ในพื้นที่จริงเห็นควรให้เพิกถอนตามมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน โฉนดที่ดินเลขที่ 2777,2429,และ 1732ได้ทำประโยชน์เต็มทั้งแปลงและบางส่วน ความลาดชันเกินร้อยละ 35 ควรตรวจสอบความลาดชัน น.ส.3 ก.เลขที่ 1635 ได้ทำประโยชน์จริง มีหลักฐานเดิมคือ แจ้งส.ค.1 เฉพาะรายตามมาตรา 59 ประมวลกฎหมายที่ดิน เป็นน.ส.3 ก.ที่ออกโดยชอบด้วยกฎหมาย

ผลการอ่าน แปล ตีความ และวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศโดยผู้เชี่ยวชาญของศาลในการวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่ กระทรวงยุติธรรม บริเวณโฉนดที่ดินเลขที่ 1732 ,2611,2612,2429 เห็นว่า โฉนดที่ดินทั้ง 4 แปลง มีสภาพเป็นป่าดงดิบสมบูรณ์ตั้งแต่ปี 2510-2542

ผลการตรวจสอบความลาดชันที่ดินโฉนดที่ดินเลขที่ 2777,2429,และ 1732 โดยสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดตรัง และฝ่ายรังวัดสำนักงานที่ดินจังหวัดตรัง ปรากฏว่าทั้ง 3 แปลง ความลาดชันเกินร้อยละ 35

สำนักงานที่ดินจังหวัดตรังได้สรุปความคืบหน้าการเพิกถอนโฉนดที่ดินให้สำนักงานป่าไม้จังหวัดทราบตามหนังสือที่ ตง 0022/9287 ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2544 โดยจะทำการเพิกถอนโฉนดที่ดินทั้ง 8 แปลงแต่เนื่องจากได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 61 เปลี่ยนแปลงอำนาจการเพิกถอนโฉนดที่ดิน น.ส.3 ก. จากผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นอธิบดีกรมที่ดินหรือรองอธิบดีกรมที่ดินซึ่งอธิบดีมอบหมาย ทำให้ต้องรอเรื่องการเพิกถอนไว้ก่อน จนกว่าจะออกกฎกระทรวงให้เจ้าหน้าที่ถือปฏิบัติ

เดือนมีนาคม 2545 มีผู้ร้องเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดตรังให้ติดตามตรวจสอบปัญหาการออกโฉนดที่ดินบนเขาหลวงอีกครั้งหลังจากเรื่องเงียบหายไปหลังการร้องเรียนเมื่อปี 2542 ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง นายสงวน จันทรอักษร จึงสั่งให้ตรวจสอบเรื่องอีกครั้ง

วันที่ 26 มีนาคม 2545 ผู้ว่าราชการจังหวัดตรังมีหนังสือถึงอธิบดีกรมที่ดิน ตามหนังสือเลขที่ ตง. 0022/6332 ความโดยสรุปว่า จังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออกเอกสารสิทธิ์ในเขตเขาหลวง หมู่ที่ 4 ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ผลการสอบสวนพบว่า โฉนดที่ดินเลขที่ 2611,2621,1953,1837 และ 1956 ออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากไม่มีการทำประโยชน์ในพื้นที่จริง โฉนดที่ดินเลขที่ 2777,2429,และ 1732 พื้นที่ที่มีความลาดชันเกินร้อยละ 35จังหวัดได้ให้สำนักงานพัฒนาที่ดินตรวจสอบความลาดชัน ประกอบกับการวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศของกรมป่าไม้ รับฟังได้ว่า มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีการออกโฉนดที่ดินทั้ง 8 แปลงโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เข้าข่ายต้องเพิกถอนตามประมวลกฎหมายที่ดิน

มาตรา 61 จึงเรียนมาเพื่อให้อธิบดีกรมที่ดินพิจารณาดำเนินการสอบสวนประกอบการพิจารณา เพิกถอน

ในระหว่างที่กรมที่ดินดำเนินการสอบสวนและเรียกเอกสารเพิ่มเติมจากทางจังหวัด เดือน กันยายน 2545 เจ้าของที่ดินบางรายได้ตัดไม้ และขนย้ายไม้ใหญ่ออกจากพื้นที่

นายไพฑูรย์ ชื่นเจริญ ป่าไม้จังหวัดตรัง เปิดเผยว่า เคยทำหนังสือไปถึงที่ดินจังหวัดหลาย ครั้งแล้วแต่ก็ไม่ได้รับคำตอบ และรู้ว่า โฉนดดังกล่าวมีการบุกรุกเข้าไปในแนวเขตป่าในการออก โฉนดตามโครงการเดินสำรวจนั้นป่าไม้ไม่ต้องชี้แนวเขต ป่าไม้จะชี้แนวเขตเฉพาะที่มีหลักฐานเดิม เช่น สค.1 เท่านั้น กรณีนี้จึงง่ายในการออกโฉนดเข้าไปในเขตป่า หากมีการเพิกถอนต่อไปจะกลับ มาเป็นพื้นที่ป่าอีกครั้ง และสามารถเข้าไปฟื้นฟูได้ (หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ วันพฤหัสบดี ที่ 28 มีนาคม 2545)

วันที่ 15 กันยายน 2545 เวลา 08.00 น นายเสรี พานิชย์กุล ป้องกัน จังหวัดตรัง ได้รับแจ้ง ว่ามีการลักลอบตัดไม้ บนภูเขาสูง หมู่ที่ 4 ต. นาเมืองเพชร อ.สิเกา จ.ตรัง ชาวบ้านได้ปิดล้อม และยึดไม้ไว้ได้กว่า 100 ท่อน จึงสั่งการให้นาย เฉลิมชัย จันดี ผู้ช่วยป้องกันจังหวัดตรัง ประสานกับ นาย จรัส พงศวิญญู ผบ.ร้อย อส.จ.ตรัง นำกำลังประมาณ 30 นายไปตรวจสอบ บริเวณดังกล่าว เป็นเนินเขาสูง มีการใช้รถแบคโฮ ตัดถนนทำเส้นทางลำเลียงไม้ลงจากเขาเพื่อนำขึ้นรถบรรทุก 10 ล้อ พบของกลางท่อนสูงประมาณ 100 ท่อน วางเรียงราย 3 จุด มีไม้ตะเคียน ไม้ไทร มะค่า และไม้ ยาง พบรถแบคโฮ 1 คัน เขียนข้อความหน้ารถว่า "หจก. ตรังเจริญธุรกิจ" รอบภูเขา มีราษฎร จำนวนหนึ่งเฝ้าไม้เอาไว้ไม่ให้เคลื่อนย้ายลงจากเขา

นายมงคล หอยสังข์ กำนัน ต. นาเมืองเพชร กล่าวว่า ก่อนที่ชาวบ้านจะไปปิดล้อมเส้นทาง ลำเลียง มีนายทุนนำรถแบคโฮ พร้อมช่าง 4 เชือก เข้ามาชักลากไม้และขนไม้ลงไปแล้วจำนวน 2 คันรถ 10 ล้อ วันที่ 14 กันยายน ชาวบ้านจึงรวมตัวกันประมาณ 30 คน ขึ้นไปบนเขาและปิดเส้นทาง ลำเลียงไม้ดังกล่าว ส่วนผู้ต้องหาหนีรอดไปได้พร้อมช่าง 4 เชือก ตอนสายวันเดียวกันป่าไม้ อำเภอสิเกา ได้เข้ามาตรวจสอบไม้ของกลางแต่ไม่ได้ตีตรายึดไว้ โดยให้เหตุผลว่า ยังไม่ชัดเจนว่า ไม้ดังกล่าวอยู่นอกเขตป่าหรือไม่ เพราะเส้นทางลำเลียงอยู่ในพื้นที่โฉนดของ นายเหวียง หงสา ซึ่ง ไม้เหล่านั้นอาจจะเป็นไม้ที่ตัดในพื้นที่นี้ก็ได้

สำหรับที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็น 1 ใน 8 แปลงของที่ดินที่มีปัญหาซึ่งที่ผ่านมา นายสงวน จันทรอักษร ได้มีความเห็นเสนอไปยังกรมที่ดินให้มีการเพิกถอนเอกสารสิทธิ์ เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันเกิน 35 % ประกอบกับเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ทางผู้ว่าราชการจังหวัดตรังได้สั่ง ห้ามทำประโยชน์ใดๆ จนกว่าจะมีคำสั่งของกรมที่ดินว่าจะมีการดำเนินการเพิกถอนหรือไม่ (หนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ วันอังคารที่ 17 กันยายน 2545 ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 10 ปีมะเมีย) เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่า ที่ดินจะเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ก็ไม่สามารถทำการได้ในช่วงดังกล่าว

สำหรับในวันที่ 19 กันยายน 2545 นายมงคล หอยสังข์ เปิดเผยว่าจนถึงปัจจุบันยังไม่การชี้แจงเขตว่าไม้ที่ราษฎรตรวจจับอยู่นอกเขตโฉนดหรือไม่ ราษฎรจึงต้องดูแลไม้เหล่านั้นต่อไปและในการจับกุมไม้คราวนี้ พบว่าไม้ของกลางที่ป่าไม้อำเภอสิเกายึดไว้เมื่อ 2 เดือนที่ผ่านมาเกิดการสูญหายไปด้วย เท่าที่ทราบ มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐหน่วยงานหนึ่งมาขนออกไป อ้างว่าเอาไปให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งในจังหวัดตรังสร้างบ้าน

นายอานนท์ มนัสวานิช รองผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง เปิดเผยว่า โดยหลักการแล้วที่ดินที่เป็นข้อพิพาทและมีปัญหาอยู่จะเข้าไปใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ ต้องรอพิสูจน์ให้แน่ชัดก่อน มิฉะนั้นจะเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย สำหรับในการขนไม้ชาวบ้านระบุว่า ใช้รถบรรทุก 6 ล้อ สีเหลือง 2 คัน โดยจะมีการขนตอนกลางคืน (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันเสาร์ ที่ 21 กันยายน 2545)

วันที่ 21 กันยายน 2545 นายภูธร กิตติธรรกุล ประธานกรรมการบริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล นาเมืองเพชร พร้อมชาวบ้านประมาณ 20 คนได้เข้าแจ้งความต่อ ร.ต.อ.คมกฤติ ชินพงษ์ ร้อยเวร สภอ.สิเกา จ.ตรัง ขอให้ตรวจสอบไม้ของกลางที่หายไป พร้อมให้สืบหาผู้กระทำความผิดในการทำไม้ของกลางหายโดยพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งไว้แล้วและได้ประสานงานไปยังป่าไม้อำเภอสิเกาเพื่อตรวจสอบกรณีที่เกิดขึ้น สำหรับไม้ของกลางที่หายไปนั้น นายภูธร กิตติธรรกุลเปิดเผยว่า เป็นไม้ที่ชาวบ้านและป่าไม้ร่วมกันจับกุม ตรวจยึดไว้จำนวน 56 ท่อน เป็นทั้งไม้ตะเคียนและไม้ยาง ซึ่งทางป่าไม้อ้างในขณะนั้นว่าจะไม่นำไม้ดังกล่าวลงจากภูเขาเพราะไม่คุ้มครองการชักลาก จนนายทุนที่เข้าไปโค่นไม้ได้นำไม้ที่ตรวจยึดไว้ลงมา โดยอ้างว่าจะนำไปสร้างบ้านให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งของจังหวัดตรัง ในเรื่องนี้อยากให้ตำรวจได้เข้าตรวจสอบและหาคนผิดที่นำไม้ดังกล่าวลงไปเพราะไม้ดังกล่าวไม่ได้นำมาเก็บไว้ที่หน่วยงานของกรมป่าไม้และที่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้วังวิเศษ

ด้านนายสงวน จันทรอักษร ผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง เปิดเผยว่า จากกรณีที่มีการระบุว่าไม้ที่หายไปถูกนำไปสร้างบ้านพักให้ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดนั้น ในส่วนนี้ตนขอปฏิเสธ เพราะบ้านที่สร้างในจังหวัดพัทลุง ได้มีการเตรียมไม้ไว้นานแล้ว โดยไปขอซื้อไม้จากโรงเรียนเก่าแห่งหนึ่งใน อาคารเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วนำไปเก็บไว้ที่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา เมื่อ 4 ปีก่อน จากนั้นนำมาสร้างบ้าน ในส่วนของวงกบหน้าต่าง ตนได้ขอซื้อจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ อ.รัชฎา จ.ตรัง ซึ่งไม้ที่สร้างบ้านไม่ใช่ไม้ประเภทเดียวกันกับที่พบบนภูเขาสูง และตรวจสอบพบว่าพวกนายทุนต้องการใส่ความให้ตนมัวหมอง เพราะก่อนหน้านี้ตนได้จัดสรรงบประมาณในการปราบปรามผู้บุกรุกตัดไม้อย่างจริงจัง (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันจันทร์ ที่ 23 กันยายน 2545)

และต่อมาในวันที่ 23 กันยายน 2545 นายเสรี พานิชย์กุล ป้องกันจังหวัดตรัง นายเสนอดันเล่ง ป่าไม้ อ.สิเกา นายสวัน เสนหา หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ตง5 (สิเกา) นำกำลังเจ้าหน้าที่ป่าไม้พร้อม อส. กว่า 30 คน และเจ้าหน้าที่รังวัดที่ดิน จ.ตรัง เข้าตรวจสอบพื้นที่ดังกล่าวอีก

ครั้ง โดยมีการขึ้นไปยังจุดที่ชาวบ้านระบุว่าไม้ของกลางที่เคยจับไว้ได้หายไป ซึ่งบริเวณดังกล่าวอยู่บนยอดเขาสูง เป็นเขตป่าต้องเดินเท้าเข้าไปด้วยความยากลำบาก อีกทั้งพบว่าการโค่นไม้เพิ่มเติมอีกประมาณ 10 ไร่ โดยต้นไม้ใหญ่หลายต้นมีร่องรอยการถูกโค่นและตัดทิ้งไว้ แต่ยังไม่สามารถไล่เลียงจากเขาสว่าง ตรวจสอบพบว่าไม้ของกลางที่หายไป 4 ต้น เป็นไม้ตะเคียน 2 ต้น ไม้ยาง 1 ต้น และไม้แซะ 1 ต้น (หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันจันทร์ ที่ 25 กันยายน 2545)

จังหวัดตรังได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงขึ้น ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน สรุปว่าเป็นการตัดไม้ในพื้นที่ของเอกชนซึ่งมีโฉนดที่ดินจึงไม่มีความผิด

เดือนตุลาคม 2545 อบต.นาเมืองเพชร ได้ร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเด็นว่า การออกเอกสารสิทธิในพื้นที่ป่าสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ลาดชัน รวมทั้งเป็นป่าต้นน้ำที่ชุมชนร่วมดูแลรักษาเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามรัฐธรรมนูญ ขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสอบสวนเรื่อง

หลังจากนั้น การทำลายไม้ยังไม่หยุดในทันทียังมีการขึ้นไปแปรรูปไม้บนพื้นที่เขาสว่างอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีการดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากหน่วยงานราชการ ราษฎรจึงได้นำรถไถเปิดทางชนไม้ จึงหยุดการขนย้ายไม้ชั่วคราว

ผู้เกี่ยวข้อง : ราษฎรตำบลนาเมืองเพชร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: กรมที่ดิน กรมป่าไม้ อำเภอลี้เกา และจังหวัดตรัง

ผลการแก้ไขปัญหา: เมษายน 2547 กรมที่ดินยังไม่ได้ดำเนินการเพิกถอนโฉนดที่ดิน เจ้าของที่ดินยังคงตัดไม้ และแปรรูป บนพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำของตำบลนาเมืองเพชร

แนวโน้มในอนาคตหากไม่มีการดำเนินการที่มีความชัดเจนในการรักษาป่าผืนนี้ จะต้องมี การขายที่ดิน หรือ ขายไม้ในที่ดิน ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำแห่งนี้ ปัญหาความขาดแคลนน้ำในพื้นที่นี้ ที่มีอยู่มากทุกปีอยู่แล้ว จะทวีคูณขึ้นไปอีก และจากการพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่พบว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ยังมีการตัดไม้อย่างต่อเนื่อง

เรื่องที่ส่งไป อนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รับเรื่อง และกำลังดำเนินการเพื่อเข้ามาสอบสวนข้อเท็จจริงต่อไป

ปัญหาและอุปสรรค : ความล่าช้าของทางราชการทำให้ปัญหาซึ่งมีข้อเท็จจริงที่ชัดเจนอยู่แล้ว ไม่ได้รับการแก้ไข

ความรุนแรงและความซับซ้อนของปัญหา : มาก

นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง: พรบ.ป่าสงวนแห่งชาติ 2507 และแก้ไขเพิ่มเติม , ประมวลกฎหมายที่ดิน 2497

แหล่งที่มาของข้อมูล : ชาวบ้านในตำบลนาเมืองเพชร , องค์การบริหารส่วนตำบลนาเมืองเพชร , ผลการสอบสวนการขุดดินในพื้นที่ ของนายเหวียง หงสา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2541 , ข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการตัดไม้ในพื้นที่ เขาสว่าง , บันทึกข้อความที่ ตง 0022 /7333 วันที่ 22 มีนาคม 2545 ของสำนักงานที่ดินจังหวัดตรัง

ข้อสังเกตของนักวิจัย : ป่าสมบูรณ์ถูกทำลาย อบต.และราษฎรได้ดำเนินการป้องกันดูแลรักษา ป่าเป็นอย่างดี ทางราชการสอบสวนและมีข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ป่าเป็นป่าสมบูรณ์ โฉนดที่ดินไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่กลับไม่มีการแก้ไขปัญหามาเพื่อปกป้องป่า การเดินสำรวจออกโฉนดที่ดินปี 2540 และ 2541 หากเป็นจริงตามที่ป่าไม้จังหวัดตรังให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ กล่าวคือ "ไม่ต้องมี สค.1" ไม่ต้องให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ร่วมชี้แนวเขตป่า น่าจะก่อให้เกิดปัญหาทำนองเดียวกันนี้จำนวนมาก